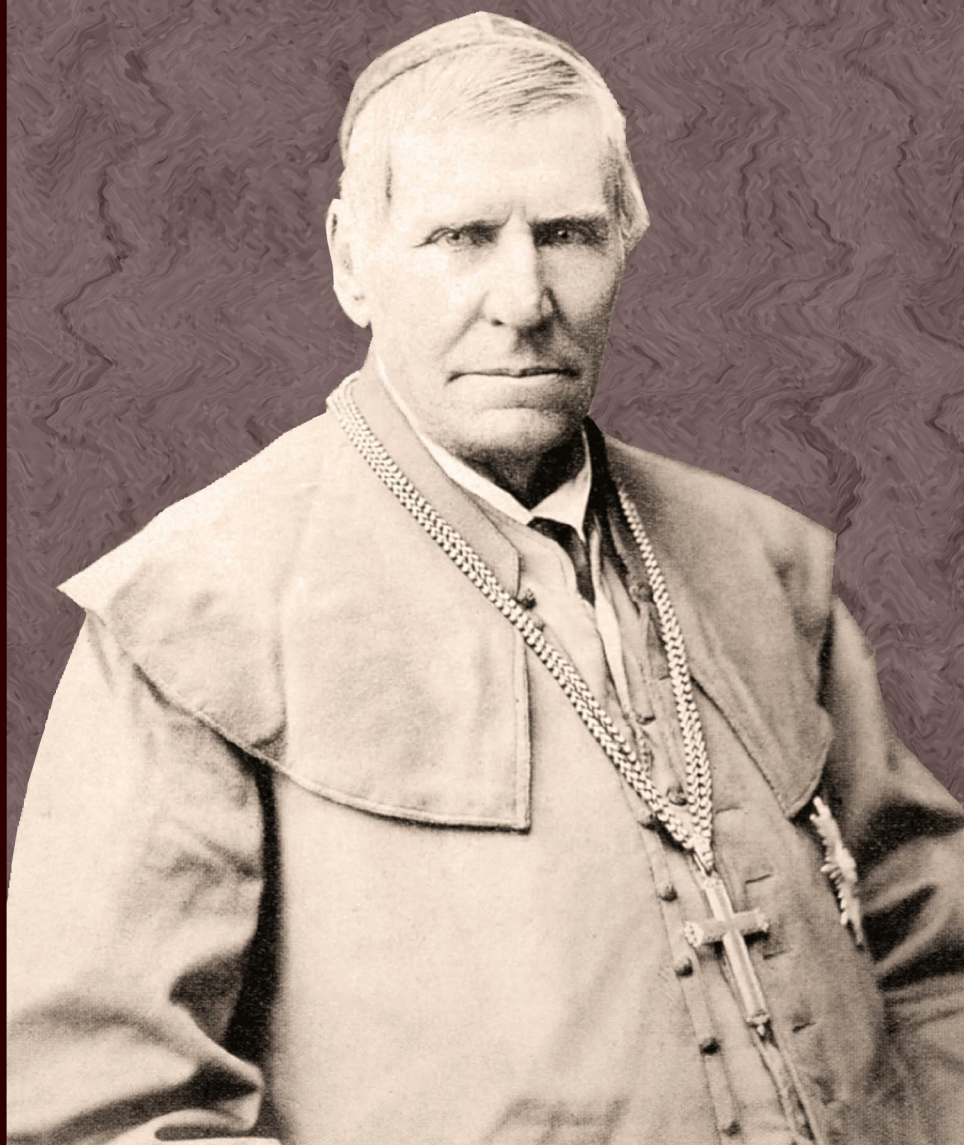

Alfonsas Čekauskas

**BLAIVYBĖS
KELIU**

Alfonsas Čekauskas

**BLAIVYBĖS
KELIU**

Alfonsas Čekauskas

**BLAIVYBĖS
KELIU**

Versmė

VILNIUS | 2019

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

ISBN 978-609-8148-71-8 (popierinė kn.)
ISBN 978-609-8148-88-6 (elektroninė kn.)

Knygą elektroniniu formatu išleido „Vermės“ leidyklos
Elektroninių knygų rengimo centras.
Vilnius, 2019-10-01

© Alfonsas Čekauskas, 2019
© „Vermės“ leidykla, 2019

TURINYS

IVADAS.....	9
LIETUVOS BLAIVYBĖS DRAUGIJOS „BALTŲ AINIAI“ AUKSO FONDAS.....	13
Raktas į laimingesnį gyvenimą.....	18
Blaivybės judėjimas ir jo ištakos.....	18
Blaivybės idėjos pokariu.....	20
Vyskupų kreipimasis.....	21
„PABUDOME IR KELKIMĖS!“.....	24
Nepriklausomybės ir vilties pavasario žygis.....	24
Lietuvos blaivybės draugijos atkūrimas.....	24
Blaivybės pavasaris.....	25
Mums talkino Bažnyčia.....	28
Pirmieji atkurtos Blaivybės draugijos gyvavimo metai.....	29
„Baltų ainiai“. Jaunimo blaivybės veikla.....	33
Tolesnė „Baltų ainių“ veikla.....	35
Blaivybės plėtra.....	40
Vilties žadintojai.....	42
Alkoholis, piliečiai ir valstybė.....	43
„Baltų ainių“ Alytaus miesto ir rajono skyriaus veikla.....	47
Tarptautinė blaivybės veikla.....	49
A. Čekausko pranešimas konferencijoje.....	57
Kultūra ir blaivybė – neatsiejami. Blaivaus laisvalaikio renginiai.....	62
Kiti renginiai.....	66
Nacionalinė žalingųjų įpročių prevencijos taryba.....	66

Čiobiškis	82
Seminarų ir praktinių užsiėmimų vaikų psichosocialinės kompetencijos formavimui ciklas	83
Septyniasdešimtmetis	84
VYSKUPO MOTIEJAUS VALANČIAUS METINIŲ MINĖJIMAI	85
Valančius gyveno vien meile Dievui, Tėvynei ir varganam žmogui	89
Trumpa Motiejaus Valančiaus biografija	89
Motiejus Valančius – vyskupas	91
Motiejus Valančius – rašytojas	92
Motiejus Valančius – švietėjas	93
Motiejus Valančius – politikas	93
Motiejus Valančius – istorikas	94
Motiejaus Valančiaus Blaivybės sąjūdis	96
Motiejaus Valančiaus asmeninė biblioteka	97
Motiejaus Valančiaus kelionės	98
Literatūros ir šaltinių sąrašas:	100
Dėl Lietuvos blaivybės draugijos Jokūbo Šimkevičiaus 1990 m. publicistikos premijų skyrimo	101
Dėl vyskupo Motiejaus Valančiaus 1990 m. Literatūros premijos paskyrimo	101
Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso laureato Juzefo Aškelevičiaus sveikinimo kalba	102
Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso laureato arkivyskupo Tadeušo Kondrusevičiaus sveikinimo kalba	104
Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso laureato vyskupo Ježio Mazuro sveikinimo kalba	106
Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso laureato vyskupo Aleksandro Kaškevičiaus sveikinimo kalba	108
Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso laureato vyskupo Jono Borutos sveikinimo kalba	109
Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso laureato arkivyskupo Sigito Tamkevičiaus sveikinimo kalba	111
Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso laureato vyskupo Mindaugo Sabučio sveikinimo kalba	113
Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso laureato vyskupo Lino Vodopjanovo sveikinimo kalba	116

DVASININKAI – AKTYVŪS DRAUGIJOS RĖMĖJAI	119
Arkivyskupas Sigitas Tamkevičius SJ.....	119
Vyskupas Eugenijus Bartulis.....	120
Vyskupas Jonas Kauneckas	121
Vyskupas Juozas Tunaitis	122
Vaclovas Aliulis	123
Robertas Grigas	124
Monsinjoras Alfonsas Svarinskas.....	124
Monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas.....	125
LEIDINIAI, STRAIPSNIAI, KORESPONDENCIJOS, APYBRAIŽOS	135
Tradicijų šaknys ir dabartis	135
Telegrama	138
Telegrama	139
Sujunkime širdis	139
Gimtinės uosiai, kelkit	142
Kronika.....	144
Kad sužydėtų meilė ir vienybė	144
Jo Ekscelencijai Lietuvos prezidentui Algirdui Brazauskui.....	146
Lietuvos Respublikos prezidentas Lietuvos blaivybės draugijos „Baltu Ainiai“ prezidentui p. A. Rybeliui, Draugijos prezidentui p. A. Čekauskui,.....	148
Lietuva renka prezidentą.....	149
Lietuvos blaivybės draugijai – 60 metų	151
Su vėliavomis prie Prezidentūros	152
Artimiausių kaimynų ir bendražygių linkėjimai	157
Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas	158
Prof. Vilius Grabauskas – Nacionalinės sveikatos tarybos pirmininkas ..	159
Nuo Švedijos iki Lietuvos: skaudžių problemų daug	159
Besaikio alkoholio ir tabako gaminių vartojimo rezultatai bei grėsmės.....	161
Tarptautinis kongresas Vilniuje.....	164
Alkoholio, narkotikų ir tabako gaminių vartojimo prevencija ir visuomenės raida	164
Girtuoklystės slibinas nesitraukia	164

Reikėtų laukti dar liūdnesnių rezultatų	165
„Baltų ainių“ veiklos baruose.....	166
Platus problemų spektras	167
Grėsmės.....	168
Kongreso dalyviai ragina	168
Atsisveikinant su monsinejoru Kazimieru Vasiliausku	169
Būti dvasios žmogumi. Premjero A. Brazausko kalba	169
Dvasia nugali! Poeto Just. Marcinkevičiaus kalba.....	171
Blaivybei skirti renginiai vyks ir kitąmet	172
Motinos dienos	175
„Blaivybė – mano stilius!“: Lietuvos jaunimo šūkis ar iššūkis?.....	176
Alkoholio ir tabako vartojimas tarp jaunimo nuolat auga.....	176
2008-ieji – Blaivybės metai ir blaivybę propaguojančios jaunimo organizacijos	177
Blaivybės organizacijų veikla ir naujienos	178
Kvietimas į teatralizuotą koncertą „Blavus ir laivas“.....	178
Lietuvos psichologų sąjunga: alkoholinių gėrimų prekybos bei reklamos ribojimai yra būtini.....	179
Investicijos į kokybiškas prevencines programas atsiperka.....	180
Ar visos prevencijos priemonės veikia?.....	180
Didesnis dėmesys tėvams.....	180
Jautriausia visuomenės grandis – vaikai.....	182
Svarbiausia ne kiekybė, o kokybė	183
Pamąstymai, peržengus 75 metų slenkstį	184
Statistikos departamento duomenys.....	190
ALFONSO ČEKUSKO AUTOBIOGRAFIJA	193
Mano gyvenimo štrichai	193
Tarptautinio darbo svarba	196
Antrasis pašaukimas	197
Valstybiniai apdovanojimai	200
„BALTŲ AINIŲ“ HIMNAS.....	204

ĮVADAS

DAUGELIS BLAIVYBĘ SUPRANTA LABAI SKIRTINGAI. Vieniems atrodo, kad blaivybė – tai nė lašo svaigalų, visiška abstinencija. Kitiems – nepasigerti, neprisigerti. Treiems – kartais išgerti galima, bet tik labai retom progom, itin mažais kiekiais. Tos retos progos – tai disertacijos gynimas, jubiliejus, vedybos, krikštynos, vardinės ir kt. Pagal diplomatinį protokolą... Gaila, kad dauguma lietuvių į visa tai neatsižvelgia. Gėda dėl to, kad lietuviai pasaulyje pagal absoliutaus alkoholio suvartojimą tarp pirmaujančiųjų. Su tuo susiję daugybė ligų, dėl to auga mirtingumas, savižudybės, apsigimimai, sugebėjimų menkėjimas, protinės veiklos silpnėjimas, talentų mažėjimas. Daug blogybių lydi girtavimą. Blaivybės darbas suvokiamas ir traktuojamas skirtingai. Daugelis medikų pasisako tik už medicininę jo koncepciją. Turima omeny tik alkoholio žala sveikatai, iš čia visos ligos. Taigi visas blaivinimo mokslas suvokiamas tik medicinos vagoje. Ir tokio mokslo šalininkai laikosi labai kietai, veržiasi dominuoti, deda pastangas visus kitaip manančius nušalinti. Jų nuomone, kovoti tereikia tik su dideliu girtavimu, svarbiausia – su priklausomybe nuo alkoholio. Tik čia reikalingos milijoninės valstybės lėšos ir niekur kitur.

Kitos abejotino veikimo grandys, tai metodai iš Rytų, – Šičko ir Dovženkos metodai. Laimė, Vakaruose jie nepripažįstami, todėl jų ir nenagrinėsime.

Gelbėtis nuo alkoholizmo Lietuvoje padeda anoniminių alkoholikų grupės, pripažintos Vakarų pasaulyje. Neturiu tikslo šio metodo čia nagrinėti plačiau, besidomintys – rasite apie jį pasiskaityti internete.

Skandinavijos šalyse bei JAV didelis vaidmuo skiriamas visuomeniniams blaivybės judėjimams, kurių gretos Lietuvoje dabar labai sumažėję. Mūsų „Baltų ainiai“ yra tikrieji IOGT (Pasaulinio humanizmo ir blaivybės judėjimo) nariai nuo 1994 m., asociatyvūs – nuo 1990 m. Šioje pasaulinėje struktūroje mes jau daugiau kaip 20 metų, esame laimėję tarptautiniuose konkursuose, mūsų veikla buvo pripažinta. Mūsų veiklos branduolyje kultūra ir blaivybė neatsiejamos.

Mūsų metodas – bendrą blaivybės problemą (vaikų ir jaunimo mokyklose, rajonų, dvarų salėse) pateikti kartu su kultūros renginiais – muzikos koncertais, poezijos vakarais, teatralizuotais teminiais spektakliais. Būdingos jaunimo nerūkymo eisenos miestuose, ypač Vilniuje. Pasaulinis IOGT judėjimas kasmet rengdavo daugybę tarptautinių kongresų įvairiose pasaulio šalyse, kelias dešimtis tų kongresų man teko aplankyti. Kadangi judėjimas blaivybės darbą glaužiai siejo su kultūrine veikla, aš buvau kviečiamas dalyvauti soliniuose koncertuose. Skandinavų bei JAV darbo metodus pavyko greitai išmokti, nes teko papildomai studijuoti dar ir tarptautiniame IOGT blaivybės darbo institute Stokholme. Įgytos žinios buvo pritaikytos Lietuvoje, tai pripažino ir ne kartą lankęsi IOGT vertintojai.

Nuo 1985 m. rugsėjo 18 d. buvau išrinktas Lietuvos respublikinės savarankiškosios kovos už blaivybę draugijos vykdomuoju vadovu ir ėjau šias pareigas iki 1989 m. rudens, kol ją likvidavome (gruodžio 14 d.).

Lietuvos blaivybės draugija buvo įkurta 1989 m. gruodžio 14 d. Draugijos suvažiavime. 1994 m. jai suteiktas „Baltų ainių“ vardas. 2002 m. savo iniciatyva dar įkūriau Nacionalinę žalingų įpročių prevencijos tarybą (į ją įeina dar 5 blaivybės judėjimai) ir buvau išrinktas jos prezidentu. Tais pačiais metais įkūriau kraštiečių draugiją „Kur tas šaltinėlis“ ir taip pat buvau išrinktas jos prezidentu. Minėtų organizacijų tinklui būdingas platus veiklos temų ratas: blaivybė, kultūra, tautos istorija, koncertinė veikla. Gaila, kad valstybė nuo 2008 m. nė kiek mūsų nefinansuoja.

Einant čia paminėtas pareigas blaivybės tema Lietuvoje teko surengti apie šimtą šešiasdešimt kultūros teminių konferencijų, kongresų, seminarų, koncertų. Su minėtais renginiais aplankėme daugybę mokyklų, kultūros namų, dvarų, kitokių salių, kuriose laukė daugybė žmonių. Ne vieną dešimtį kongresų surengiau ir tarptautiniu lygiu. Gaila, kad dėl ribotos išsaugotos medžiagos apimties negaliu pateikti atskirų įvairaus meto veiklos programų. Tačiau besidomintiems šia tema informacijos surasti galima draugijos būstinėje.

Nepamiršamos yra Lietuvą ir mūsų draugiją aplankiusios užsienio šalių blaivybės judėjimų labai gausios delegacijos, įsimintina jų patirtis ir kvalifikacija. Daugiausia (devynis metus iš eilės) mus pamilė Norvegijos blaivininkai. Jie atvažiuodavo dviauksčiais autobusais (po 30–50 narių). Taip pat Draugiją lankė Švedijos (11 kartų), Suomijos (3 kartus), Baltarusijos (7 kartus), Rusijos (9 kartus), Danijos (3 kartus), Islandijos (2 kartus), Lenkijos (5 kartus), Vokietijos (2 kartus), JAV (3 kartus), Ukrainos (2 kartus) ir kt. delegacijos.

Draugija vykdo ir leidybinę veiklą. Ji leidžia laikraščius „Baltų ainiai“ (tęsiame iki šiol, tik retai), „Vaivorykštė“, „Kur tas šaltinėlis“.

Ne kartą teikėme siūlymus Vyriausybei, Kultūros bei Sveikatos apsaugos ministerijoms leisti žurnalą „Kultūra ir blaivybė“, bet įkalbėti nepavyko. Tačiau kitose šalyse (kai kuriose JAV valstijose, Skandinavijos šalyse, Rusijoje) toks žurnalas nuolat leidžiamas.

Reikšmingi yra mūsų konkursai. Pirmiausia tai Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkursas, kuris leidžia teikti laureato vardą už pamokslus blaivybės tema. Šioje knygoje apie tai rašoma. Šio konkurso laureatais yra tapę 28 vyskupai ir kunigai, du rašytojai.

Svarbus ir Vinco Kudirkos publicistikos konkursas blaivybės tema, jau turime daugiau nei 50 laureatų. Abiejų konkursų laureatų pagerbimo iškilmės kasmet rengiamos prieš šv. Kalėdas. Mums svarbi yra ir Lietuvos jaunimo blaivybės federacija „Baltų ainiai“, ji yra mūsų viltis. Ši federacija mūsų vyresniųjų pastangomis kiekvieną vasarą rengdavo po keletą stovyklų-seminarų, į kuriuos tikrai verždavosi Lietuvos moksleiviai. Šiose stovyklose patrauklios, įdomios programos, visada rengdavome „mis“ ir „mister“ „Baltų ainė (ainis)“ konkursus. Iki 2008 m. šios stovyklos vykdavo Birštono kurorte, todėl šį kurortą vadindavome „Baltų ainių“ vasaros blaivybės sostine.

LIETUVOS BLAIVYBĖS DRAUGIJOS „BALTŲ AINIAI“ AUKSO FONDAS

DRAUGIJĄ RĖMĖ ANKSČIAU IR ŠIANDIEN REMIA joje dalyvaujantys mūsų broliai.

Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų Ainiai“ ištakos siekia prieškarį laiką. 1937 m. buvo įsteigta Lietuvos blaivinimo sąjunga, vadovaujama žymaus visuomenės veikėjo, varpininko, medicinos profesoriaus Juozo Bagdono. Būti sąjungos globėju sutiko pats valstybės prezidentas Antanas Smetona. Visą okupacijos laiką po karo Lietuva kentė nuolat didėjančią girtavimą, o apie blaivybę nebuvo nė kalbos. Tik pastaraisiais, 1985–1989 m., pradėjo veikti vieša blaivybės draugija. Sovietiniais okupacijos metais ji išugdė ne vieną asmenybę, pasiaukojusią šiam kilniam ir šventam darbui. Tarp jų įžymus daktaras, Kauno klinikų vadovas Petras Jašinskas, Mokslų akademijos viceprezidentas Algirdas Žukauskas, Vilniaus universiteto medicinos profesorius Marijonas Krištopaitis, onkologijos instituto profesorė Laima Gričiūtė, Kauno kūno kultūros instituto rektorius, žymus krepšininkas Stasys Stonkus, Šiaulių pedagoginio instituto rektorius profesorius Juozas Vaitkevičius, Kauno K. Griniaus sanatorijos direktorius Česlovas Zvicevičius. Nuo 1989 m. į blaivybės veiklą įsitraukė įžymūs kunigai: monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas, Žvėryno bažnyčios klebonas Stasys Lidys, Taujėnų bažnyčios klebonas monsinjoras Jonas Voveris (mirė sulaukęs 104 metų, 2016 m.), Maišiagalos klebonas Juzefas Aškelovičius. Tuo metu jau atsikuriančią mūsų blaivybės draugiją pradėjo aktyviai remti ir vyskupai, ypač buvęs Telšių vyskupas Antanas Vaičius, Vilniaus arkivyskupas Julijonas Steponavičius, kardinolas Vincentas Sladkevičius, o vėliau ėmė bendradarbiauti ir daugiau vyskupų. Net dvidešimt šeši iš jų tapo nuo 1988 m. organizuojamo vyskupo M. Valančiaus blaivybės konkurso laureatais.

Kai kurie iš jų jau išėję anapilin.

Draugiški ryšiai palaikomi ir su Baltarusijos katalikų bažnyčios Minsko arkivyskupu Tadeušu Kondrusevičiumi bei Lenkijos Luko vyskupu Ježiu Mazuru, kurie taip pat tapo minėto konkurso laureatais. 2012 m. šio konkurso laureatu paskelbtas Lietuvos stačiatikių vyskupas Inokentijus.

„Baltų ainių“ prezidiumo narys kunigas Stasys Lidys priėmimo pas popiežių Joną Paulių II. 1980 m.

Draugijos suvažiavime A. Čekauskas rodo naują draugijos nario ženkliuką arkivyskupui Julijonui Steponavičiui ir monsinjorui Kazimierui Vasiliauskui. 1989 m.

Nuo 1989 m. vykstančiame vyskupo Motiejaus Valančiaus konkurse laureatu tapo ir Maišiagalos (Vilniaus r.) parapijos klebonas Juzefas Aškelovičius

Į atkurtos Blaivybės draugijos veiklą aktyviai įsitraukė ir tuometinis Sveikatos apsaugos ministras Antanas Vinkus, vėliau išrinktas Draugijos prezidento garbės nariu, o dabar – Draugijos garbės prezidentu.

Valančiaus blaivybės konkurso laureatais yra tapę ir rašytojai Kazys Saja bei Romualdas Granauskas, vėliau apdovanoti Draugijos premijomis. Draugijos veikloje aktyviai dalyvavo ir buvęs VPI rektorius profesorius Jonas Aničas.

Prie Draugijos veiklos aktyvinimo daug prisidėjo ir vėliau į ją įsitraukusios naujos talentingos kūrybiškos asmenybės: filosofinės literatūros leidėjas Antanas Rybelis, Vidaus reikalų ministerijos papulkininkė Leonora Jurienė, Vilniaus universiteto Etikos katedros vedėjas profesorius Česlovas Kalenda, Alytaus Panemunės vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotoja Silvija Peštenienė. 1993 m. Lietuvos prezidentu išrinktas Algirdas Brazauskas netrukus tapo mūsų Draugijos globėju.

Vėliau Draugijos veikloje pradeda aktyviai reikštis M. Valančiaus gyvenimo ir kūrybos tyrėjas istorikas Kazys Misius, pedagogas ir aktorius Vytautas Baršys. Nuolat Draugijai talkina tokie nariai kaip draugijos pirmininko pavaduotoja Violeta Počiopkienė, Lietuvos radijo žurnalistas Kostas Pivorius, Vilniaus

*Minsko arkivyskupas,
metropolitas Tadeušas
Kondrosevičius
ir A. Čekauskas.
2009 m.*

kolegijos dekanas Alfonsas Mesonis, Švietimo ir mokslo ministerijos departamento direktorius Algirdas Pauliukonis, Jašiūnų „Aušros“ vidurinės mokyklos direktorius Jonas Panavas. Kurį laiką draugijoje vaisingai darbavosi Klaipėdos universitetinės ligoninės vyr. gydytojas Vincas Janušonis, buvęs Sveikatos apsaugos ministru, bei buvęs LR Seimo Etikos komiteto pirmininkas profesorius Antanas Kairys.

Draugijai ypač daug nusipelnė jos naujieji nariai, talentingi jaunuoliai: Asta Pumputytė, Giedrė Tumosaitė, Robertas Pagorelis, Aira Tabaruskaitė, Valda Noreikaitė, Jelena Lukoševičienė, kurie dabar sėkmingai dirba labai solidžiose respublikos valstybinėse ir privačiose įstaigose.

Savo veikla didelę paramą Draugijai teikia Lietuvos Edukologijos universiteto rektorius, akademikas Algirdas Gaižutis. Pastaraisiais metais į Draugijos veiklą buvo įsitraukusi Kauno Vinco Kudirkos progimnazijos direktorės pavaduotoja Rita Morkūnienė, poetė iš Ukmergės Jolanta Čekauskaitė-Grinevičienė, Švietimo ir mokslo ministerijos Regioninių mokyklų skyriaus vedėjas Jonas Vasiliauskas.

Neįmanoma pamiršti įdomių tarptautinių Draugijos ryšių su Norvegija, Švedija, Vokietija, Latvija, Estija, Suomija, Baltarusija, Rusija ir Lenkija. Prisimename Norvegijos blaivininkų dviaukščius autobusus, kuriais daug metų jie lankė mūsų blaivininkus, mūsų šalies gražiausias vietas: Vilnių, Trakus, Kauną, Palangą, Nidą. Jie turėjo ne vieną progą gėrėtis mūsų Operos ir baleto teatro

*Buvoęs ir
dabartinis
Vilniaus
Pedagoginio
universiteto
rektorai
Draugijos
ramovėje.
2008 m.*

spektakliais. Kuo gražiausiai prisimename šių šalių blaivybės entuziastus norvegus Odvarą ir Bjorg Styrmas, JOGT prezidentą Helgę Kolstadą, vokiečių Wernerį Liptovą, švedus Bo Hiokstedą ir Esbjorną Hormbergą, lenkus Jaceką Moravskį ir jo žmoną Ievą, latvius Cemaldą Lukiną ir Severą Gunarą iš latvių blaivybės draugijos „Ziemeļblazma“, baltarusius akademiką Valentina Tolkočiova su dukra Galina iš Baltarusijos „Optimaliečio“ organizacijos, Rusijos Blaiybės draugijos prezidentą profesorių Aleksandrą Majurovą iš Žemutinio Nau-gardo, estų profesorių Jurį Hainą Kaljustą iš Tartu ir daugelį kitų.

Esame didžiai dėkingi ir meno srities žmonėms, kurie talkino mums Draugijos konferencijose, kongresuose, jų dalyviams suteikdami džiaugsmo valandų. Mename dar atgimimo aušroje mums koncertavusius solistus Vaclovą Daunorą ir Sigutę Trimakaitę. Anksčiau nuolat mūsų renginiuose koncertavo profesoriai: pianistė Rita Bieliauskienė ir Antanas Kiveris, pianistas virtuozas Povilas Jaraminas.

Įvairių valstybės ir religinių švenčių proga Draugiją kasmet sveikina Vyriausybės vadovai, Lietuvos vyskupai.

Taigi, su Draugijos kasdienine veikla susijusi ištisa įžymių asmenybių, mokslininkų, aukštas pareigas užimančių pareigūnų galerija. Draugiją „Baltų ainiai“ pagal savo veiklos mastą galėtume dar vadinti ir blaivybės akademija, ir blai-vybės ramove, ar blaivybės šventove. Tad gerbkime ją, mylėkime ją, būkime ištikimi jai, dirbkime joje ir į ją kvieskime naujus narius, ypač jaunimą. Auko-kime save draugijai ir visuomenei.

Raktas į laimingesnį gyvenimą

Man įdomus, o kitiems gal keistas mano dvasinio gyvenimo vingis, regis, niekuo nesusijęs su aistra dainuoti scenoje – tai blaivybės veikla. Tiesa, nesusijęs bent iš pirmo žvilgsnio. Moralė ir etika formuoja mūsų elgesio taisykles. Kalbu apie krikščioniškąją etiką, formuojančią mąstymo ir elgesio gaires, kurių žmogus turi laikytis, kad pasiektų savo galutinį tikslą. Suvokiau turįs laisvą valią ir, kaip tikintis žmogus, jaučiausi esąs atsakingas galutinei vertybei. Be to, mano įsitikinimus gana anksti suformavo daugybė perskaitytų knygų ir tam tikros medicinos žinios. Juk vaikystėje kaip retas kuris turėjau galimybę daug šviestis ir skaityti. Pasakysiu atvirai, nedažnas susimąsto apie tikrą, o ne menamą narkotinių medžiagų ir alkoholio poveikį žmogui. Kažkur skaičiau apie tai, kad heroinas sunaikina gyvenimo džiaugsmo hormonus, o alkoholis neleidžia jiems pasireikšti. Mokslas seniai įrodė, kad alkoholis žaloja visas organizmo sistemas. Tik štai, kaip šias tiesas perteikti žmonėms?

Blaivybės judėjimas ir jo ištakos

Su mano karta prabėgo ištisa epocha, kurią nūnai jaunoji karta sunkiai beįsivaizduoja: pokario nepritekliai, mirtys, smurtas, dvasinis ir fizinis tautos naikinimas, moralinių vertybių krizė...

Lietuvos valstybės istorijoje tai nebuvo išskirtinis laikotarpis. Šimtmečiais Rusijos imperija engė ir smukdė imperijos nacionalinius pakraščius, ypač mažąsias tautas. Tuo metu, kaip ir dabar, girtavimas buvo ir liko sudėtinė Rusijos vykdomos politikos dalis tautinių mažumų ir nacionalinių pakraščių atžvilgiu, jų naikinimo įrankis.

Ar mūsų dabarties likimas neatkartoja dviejų šimtmečių Lietuvos istorijos?

Pirmieji katalikų organizuoti sambūriai Lietuvoje buvo bažnytinės brolijos, įsteigtos prie kai kurių bažnyčių dar Vytauto Didžiojo laikais.

Tarp Lietuvoje veikusių brolijų pažymėtina vyskupo Motiejaus Valančiaus Žemaičių vyskupijoje išplatinta Blaivybės brolija, pasiekusi ne tik gretimas Vilniaus ir Gardino gubernijas, bet ir tolimesnes Rusijos vietas. Blaivybės brolijos nariai turėjo susilaikyti nuo svaigalų vartojimo, duodami priesaiką bažnyčioje.

1860 m. Kauno, Vilniaus ir Gardino gubernijose daugiau kaip pusė katalikų priklausė blaivybės brolijoms, o Kauno gubernijoje svaigalų nevartojo net 83 proc. katalikų. Vyskupo M. Valančiaus platinamas ir palaikomas krašto blaivinimas kėlė žmonių religinį, dorovinį ir ekonominį gyvenimą!

Jau prieš pusantro šimto metų girtavimas buvo pasiekęs tokį mastą, jog 1858 m. spalio 11 d. Žemaičių vyskupas M. Valančius išsiuntė vyskupijos dekanatams ganytojišką laišką, inicijuojantį blaivybės sąjūdį. Visose parapijose buvo įsteigtos blaivybės brolijos, kai kur subūrusios iki 95 proc. visų parapijiečių. Manoma, kad per dvejus metus alkoholio vartojimas sumažėjo daugiau nei 5 kartus. Caro valdžia neleido platinti M. Valančiaus parengto laikraščio „Pakeleivingas“, knygelės „Apej Brostwa Blaiwites arba nusitureima“, L. Ivinskio „Aitvaro“. Vilniaus generalgubernatorius Michailas Muravjovas 1863 m. uždraudė skleisti blaivybę kaip pavojingą Rusijos imperijai. Dėl to degtinės vartojimas vėl ėmė didėti, tačiau 1906 m. Lietuvoje vidutiniškai vienas žmogus suvartojo dukart mažiau degtinės nei Rusijoje.

Įžiūrėjusi vyskupo Valančiaus veikloje pavojų savo siekiamiems tikslams, rusų valdžia 1859 m. uždraudė skelbti blaivybę, o 1864 m. Michailas Muravjovas uždarė visas brolijas.

XX a. pradžioje atsikūrė blaivybės brolijos, blaivybės idėjas skleidė Antanas Baranauskas, Vincas Kudirka, Jonas Basanavičius, Maironis, Vaižgantas, Vydūnas, Šatrijos Ragana, Pranas Vaičaitis ir kt. 1908 m. Kauno kunigai įsteigė Lietuvos katalikų blaivybės draugiją, kuri veikė plačiai visos šalies mastu. 1914 m. ji turėjo 212 skyrių ir apie 60 tūkst. narių, jai priklausė 72 arbatinės, 20 knygynų, 3 prieglaudos, 26 chorai, orkestras, ji leido plakatus ir knygas, rengė pasikaitas ir spektaklius.

Blaivybės judėjimas – egzistencinis mažos tautos klausimas. Net ir didžiosios tautos neigiamai vertina svaiginimąsi ir bet kokią alkoholio vartojimą. Tam priešinasi ir didžiausios pasaulio religijos.

1919 m. Brolija buvo atgaivinta prie Katalikų veikimo centro. 1931 m. ji turėjo 169 skyrius su apie 16 tūkst. narių. 1933 m. Kaune Brolija sukviėtė pirmąją Lietuvos priešalkoholinę kongresą.

Vaikams 1921 m. buvo įsteigta Angelo Sargo sąjunga, globojama Lietuvių katalikų blaivybės draugijos. Jos tikslas buvo 7–15 m. amžiaus vaikams įdiegti tvirtą tikėjimą, tėvynės meilę, dorus papročius, blaivybės jausmą. Sąjunga turėjo padalinius visose parapijose, jai priklausė apie 60 tūkst. narių.

Jaunimą telkė „Pavasario“ sąjunga, plėtojusi religinio, tautinio, visuomeninio ir kultūrinio pobūdžio veiklą; apie 8 000 „Pavasario“ sąjungos narių priklausė Blaivybės sekcijoms. Vytauto Didžiojo universitete veikė atskira Studentų ateitininkų abstinentų korporacija „Narsa“. 46-iose moksleivių kuopose buvo Blaivybės sekcijos.

Ketvirtajame dešimtmetyje Lietuvių katalikų blaivybės draugijos veikla gerokai nusilpo, o rūpesčių dėl girtavimo tik daugėjo. Todėl Lietuvos šviesuome-

nei subrendo mintis vienytis į Blaivinimo sąjungą, kuri pajėgtų periodiškai leisti laikraštį, knygas, atlikti kitą švietimo darbą. 1937 m. spalio 11 d. vidaus reikalų ministras patvirtino Blaivinimo sąjungos įstatus. Kitų metų vasario mėnesį įvyko pirmasis visuotinis Lietuvos blaivinimo sąjungos suvažiavimas, kuris numatė pagrindines gaires, kaip skelbti blaivybę, veikti visuomenėje ir ugdyti savo organizaciją. Įsikūrusios Sąjungos atstovai suvažiavimo vardu pasveikino tuometinį Lietuvos prezidentą Antaną Smetoną ir paprašė būti Sąjungos globėju. Ekscelencija, palinkėjęs blaivininkams sėkmės, maloniai sutiko globoti Blaivinimo sąjungą, o jos atstovai tą pačią dieną buvo priimti ir kitų valstybės vadovų: Ministro Pirmininko, vidaus reikalų bei švietimo ministrų.

„Kaip kovoti su šeimų griovikais?..“ – tokius vakarus-paskaitas rengė vietiniai skyriai, kviesdami prelegentus iš Kauno, iš Blaivinimo sąjungos... „Lietuvos blaivinimo akcija smarkiai plečiasi“ – tokia antrašte informuojama apie aktyvėjančią veiklą žurnale „Blaivioji Lietuva“ ir 1938 metų 3-iajame numeryje skelbiama būsimo suvažiavimo data, kviečiami būsimi dalyviai.

1939 metai... Pasaulis žengia vis arčiau būsimų katastrofų. Lietuvos blaivininkai sunerimę skelbia: „Šiandien alkoholizmas Lietuvoje yra prisidengęs moderniosios kultūros skraiste ir užėmęs pavojingas pozicijas – jis yra prasiveržęs į mūsų jaunos kultūros frontą, pavergęs didelį kiekį mūsų darbininkų šviesuomenės, valdininkijos ir moksleivijos... gresia, jei ne visai sunaikinti, tai sunkiai sužaloti ir nuskurdinti atgimusios tautos ir valstybės atstatymo darbą“, – taip rašė „Blaivybė ir sveikata“ 1939 m. gruodžio 25 d., per Kalėdų šventes, ir siūlė neatidėliotinus veiksmus: „Reikėtų, nieko nelaukus visiems, kas tai supranta, savanoriais stoti į kovą prieš šį pavojingą tautos ir valstybės priešą“. Buvo ruošiamasi sukviesti visuotinį suvažiavimą ar kongresą.

Blaivinimo sąjungos pirmininkas prof. Juozas Bagdonas dar 1939 m. lankėsi Helsinkyje dėl Lietuvos delegacijos dalyvavimo Pasauliniame blaivininkų kongrese 1940 m. Deja, antrasis suvažiavimas 1940 m. liepą okupacinės sovietų valdžios buvo uždraustas. Per dvejus savo gyvavimo metus Blaivinimo sąjunga išleido 21 žurnalo „Blaivioji Lietuva“ numerį, 14 „Blaivybė ir sveikata“ numerių ir nemažai blaivybės švietimo literatūros.

Deja, kilnūs Sąjungos tikslai buvo pradėti įgyvendinti tik po 50 metų.

Blaivybės idėjos pokariu

Tačiau karo, o vėliau pokario suirutė sunaikino pradėtą nelengvą tautos valymo darbą. Pokariu vyko partizaninis karas, bolševikų valdžia naikino ūkius, kaimus ir sodybas, steigė kolūkius, pasiturinčiuosius išbuožino, tūkstančius šeimų su

vaikais gyvulinuose vagonuose išvežė į Sibirą, dalį jų sušaudė, sunaikino, o likusioji tautos dalis grįžo pavargusi ir palaužta. Likę prisitaikė prie okupacinės valdžios, stengėsi išgyventi.

Tuo metu smarkiai plito girtavimas ir alkoholizmas – čia atvykusių kareivių, sribų, karo suluošinta sąmonė buvo slopinama svaiginantis degtine. Ji leido atitrūkti nuo tikrovės, slopino savikritikos jausmą, tarsi pateisino brutalumą, žiaurumą ir prievartą.

Sovietmečiu buvo pastatyta galinga Ignalinos atominė elektrinė. Vyko gigantiški melioracijos darbai. Dėl to buvo išgriautos ir po žemėmis palaidotos senosios kaimo sodybos, plikuose laukuose užaudami pavasario vėjai nešiojo dulkes, kurių nebesulaikė joks medis ar krūmas. Džiūvo pušynai, pediatrai skelbė apie vis gausėjančius kūdikių apsigimimus. Štai tokioje stalkeriškoje aplinkoje žmogaus dvasia turėjo iškęsti ir nepalūžti. Dėl to tauta nugrimzdo į girtavimą. Paradoksas, bet garbūs vyrai iš aukštų tribūnų džiaugėsi, kad kone kiekviename Lietuvos rajone yra įsteigtos pagalbinės mokyklos, kuriose gali mokytis protiškai atsilikę vaikai. Štai taip atrodė brandaus socializmo epochos klestėjimas.

Pridursiu, visi laimėjimai buvo iškilmingai švenčiami. Švęsdavo ir be laimėjimų. Visur liejosi šampanas, vynas, degtinė. Gerdavo įvairiomis progomis. Ne tik per sovietines „raudonąsias“ šventes, bet ir kitomis progomis – gavus premiją, išlydint į komandiruotę ar grįžus iš jos, gimus kūdikiui, gavus taloną automobiliui ar baldų komplektui pirkti.

Taiigi, girtauti buvo tiesiog madinga. Mūsų inteligentija dėl to nemaž nesivaržė. Girtavimas tapo tarsi lydimuoju intelektualumo reiškiniu.

Dyskupų kreipimasis

Situacija pasikartojė. Ir vėl, kaip ir prieš pusantro šimto metų, visuomenę nubusti kvietė Bažnyčia. 1980 m. kovo 30 d. Lietuvos vyskupai ir vyskupijų valdytojai kreipėsi į mūsų tikinčiuosius. Štai jų žodžiai:

Remdami visų geros valios žmonių norą, gavėnios proga kreipiamės į mūsų vyskupijų tikinčiuosius, prašydami velykinę gavėnios atgailą sujungti su tvirtu apsisprendimu remti blaivybės idėją ne vien kaip teigiamą visuomeninį reiškinį, bet ir kaip krikščionišką dorybę, būtiną kiekvienam tikinčiajam. Ta proga kviečiame pamąstyti apie girtavimo žalą sielai ir kūnui ir apie blaivumo dorybės grožį bei neįkainojamą jos naudą visuomenei, šeimoms ir pavieniams žmonėms.

Degtinės pareikalavimas auga, – sakė jie. – Girtavimo tvanas metai iš metų vis labiau plečiasi, vis daugiau reikalauja naujų, beprasmiškų aukų, net iš gražiausio, sveikiausio, kūrybingo ir darbingo jaunimo eilių. Girtųjų avarijos, įvairios traumos darbe – tai tik maža dalelė siaubingųjų girtavimo pasekmių. Degtinė ir suaugusiam be laiko suardo organizmą, ypač smegenis, ir susendi-na žmogų apie 20 metų prieš laiką: sukelia ankstyvą sklerozę, atbukina protą, atima atmintį.

Tik vėliau, kai dažnai kilnojami stikleliai sustiprina girtavimo įprotį, kai įpro-čio pančiais sukaustytas žmogus pamato, į kokią gilią bėdą įklimpęs, kai pamato, kad į sveikatą keliami tostai įstūmė jį ir jo šeimą į kančias bei nesantaikas, – jis norėtų grįžti, bet nebėra jėgų: valia palūžo, fizinės ir dvasinės jėgos išseko, protas aptemo. Kartu eina ir dorovinis smukimas, visuotinis asmenybės sugriuvimas. Negana to, alkoholikas ne tik pats iškrinta pirma laiko iš rikiuotės kaip darbingas, kaip doras žmogus, bet ir tampa didžiu kenkėju visuomenei – žudo ne vien save, bet ir kitus. Kiek suardytų šeimų, kiek sukruvintų širdžių, kiek našlaičiais likusių vaikų, kiek išsigimimų! Girtuokliai tėvai yra dideli nusikaltėliai savo vaikams, vaikų vaikams net iki kelintos kartos. Tėvai prageria ne tik savo sveikatą, protą ir valią, bet ir vaikų vaikaičių... Girtavimas labai skaudžiai pakerta žmonių do-rovę. Tai aiškiai rodo paauglių chuliganiški išsišokimai, jaunimo tragiški seksu-aliniai nukrypimai, dažni šeimų irimai. Šv. Povilas primena, kad su girtavimo nuodėme visur kartu eina ir neatskiriamą jo draugė paleistuvystė. Todėl apašta-las įspėja Efezo miesto krikščionis: „Nepasigerkite vynu, kuriame slypi pasileidi-mas.“ (Ef 18)

Girtavimas žmogų nužmogina, atima jam garbę kitų akyse, jis degraduoja. Žmonės, kalbėdami apie tokį, ar tokią, numoja ranka ir sako: „Kas iš jo! Jis nebe žmogus, o girtuoklis!“ Šv. Povilas sako: „Aš jums rašiau, kad nebendrautumėte su tuo, kuris girtuoklis“ (1 Kor 5, 11). Girtavimas veda į visuomenės išsigimimą. Todėl už girtavimo baisias pasekmes kalti ir mes, kurie susitaikome su tuo blogiu, nekovoju su juo. Tad mūsų visų, o ypač tikinčiųjų religinė ir pilietinė parei-ga – tarti alkoholizmui ryžtingą „gana“ ir „ne“! Gana vergauti išsigimusiems papročiams, verčiantiems žmogų nuodyti save ir kitus! Gana klausyti mados užgaidų! Mes patys kuriame madas ir papročius, mes patys turime ir teisę juos pakeisti.

Girtavimas religiniu, krikščioniškuoju požiūriu yra sunkus nusikaltimas Die-vui. Būti tikinčiu ir girtuokliauti yra tas pats, kas sakyti: „Aš tikiu Dievą“ ir tuo pačiu metu niekinti Dievą. Ypač didelė nepagarba Dievui rodoma girtuokliau-jant laidotuvių, mirusiųjų minėjimo, religinių švenčių, krikšto, besaikiai geriant jungtvių ir panašiomis progomis.

Kristus mums sako: „Saugokitės, kad jūsų širdis nebūtų apsinkinta nuo svai-galų“ (Lk 21, 34). Apaštalas Povilas laiške Korintiečiams rašo, kad girtuokliai nepaveldės Dievo karalystės: „Ar nežinote, kad jūsų kūnas yra šventovė jumyse gyvenančios Šventosios Dvasios“ (Kor 6, 19). Bet ar galima šitaip sakyti apie kataliką, kuriame gyvena alkoholis?!

Šv. Kirilas Aleksandrietis rašė: „Kaip blaivumas palaiko visas dorybes, taip visų nedorybių šaknis yra girtavimas“ (gyv. 370–444 m.).

Buvo laikas, kai Lietuvos katalikai, vyskupo M. Valančiaus paraginti, pasiekė blaivumo darbe nuostabių laimėjimų. Šviesios sielos vyskupas anuo metu matė aktualių dorovinio žmonių auklėjimo problemų ir suprato, kad negali būti kalbos apie liaudies dorovinį pakėlimą be jos blaivumo. Jis mato, kad „girti – blogi ka-talikai, keikūnai, paleistuviai... savo vaikų vargintojai, saviškių virkdytojai, arti-mo piktintojai“ (Vysk. M. Valančiaus „Pastabos pačiam sau“, p. 179) ir t. t. „O nėra kito būdo ištraukti liaudį iš dorinio nusmukimo – aiškina vysk. Valančius, – kaip visiškai ir visuotinai patiems išsižadant alkoholio“ (t. p., p. 182). Todėl dorinį ir kultūrinį liaudies kvietimą jis pradėjo nuo jos blaivinimo.

To darbo rezultatai buvo nuostabūs. Praėjus vos keliems metams vysk. Valan-čius galėjo su džiaugsmu rašyti: „Gražų pavyzdį parodė (tikintieji), klausydami savo vyskupo ir kunigų balso... Vaikai nebealkani ir nebepusplikiai, nebegirdėti muštynių ir nesantaikų. Moterims nudžiūvo ašaros...“ (t. p., p. 177).

Mieli tikintieji, rintai pasvarstę, pasekime savo protėvių pavyzdžiu, savo pastangas sujungę su malda, išsilaisvinkime iš dabar vėl išgalėjusio girtavimo įpročio pančių. Mylėkime blaivumą ir dorą. Visiems mums rūpi mūsų šeimų ir vaikų ateitis, mūsų žmonių dora ir kultūra, pradėkime nuo jų blaivinimo. Norėdami užkirsti kelią jaunimo nusikalstamumui, šeimų irimui, visuomenės išsigimimams – žinokime, kad nieko nepasieksime, jei nesulaikysime girtavimo. Visų mūsų atsakomybė prieš Dievą, Bažnyčią ir mūsų Tautą verčia mus visus kovoti su girtavimu.

Bet kalba apie girtavimą yra liūdna kalba. Todėl pabandykime šią liūdną, tamsią gyvenimo uždangą patraukti į šalį ir nors truputį pažvelgti į šviesiąją gyvenimo pusę, virš kurios spindi saulėtas žodis BLAIVYBĖ.

„PABUDOME IR KELKIMĖS!“

Nepriklausomybės ir vilties pavasario žygis Lietuvos blaivybės draugijos atkūrimas

„Kas galėtų susumuoti – suvesti į vientisą visumą tą skausmą, kurį žmonija patiria dėl girtavimo? Motinų, žmonių, vaikų dvasinį skausmą! Dėl jų girtų vyrų, brolių, tėvų ir vaikų. Kiek kasdien kyla niekšybių! Tiesiog neįmanoma protu suvokti beviltiško gilybę! Kiek invalidų, debilų, nevisaverčių vaikų gimsta dėl girtaujančių gimdytojų kaltės! Kas galėtų surinkti ir sujungti į vieną visetą Motinos Tėvynės skausmą dėl nuolat per girtavimą žūstančių žmonių, žlugdomos tautos dorovės, dėl plintančių nusikaltimų, dėl negimusios kartos žudymo! Visa tai – žmogaus protui neaprepiamo masto girtavimo gimdomas nusikaltimas, nuodėmė – dvasinis sloginys, pačių žmonių nesąmoningai gaminamas ir nuolat didinamas. Blaivystės sąjūdis imasi nešti kryžių, norėdamas bent kiek pakeisti padėtį, siekdamas bent atsiprašyti ir permaldauti Dievą dėl šios nelaimės. Kryžius – tai aukos ir prisikėlimo ženklas. Juo nešini išeiname į Baltijos kelią. Šį kelią sujunkime su tauta, iškentėjusia nelaisvę, sujunkime su nepriklausomybės siekiu...“ – šitaip kalbėjo Motiejaus Valančiaus blaivystės sąjūdžio tarybos pirmininkas Juozas Kančys, ragindamas visus Lietuvos žmones, neabejingus blaivybės idėjoms, ištraukti į blaivybės žygį aplink Lietuvą 1990 m. pavasarį. Blaivybės kelias ėjo iš Vilniaus per Trakus, Kazokiškes, Kernavę, Širvintas, Ukmergę, Taujėnus, Raguva, Panevėžį, Smilgius, Šeduvą, Radviliškį, Šiaulius, Kryžių kalną.

Pradėjo viešai gausti Atgimimo varpai: „Pabudome ir kelkimės!“ Susikūrė Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis. Blaivybės klausimas tapo viena iš tautos išsilaisvinimo sąlygų. Buvo prisimintas vyskupo M. Valančiaus laikų posakis, kad blaivybė – tai tautos gyvybė.

Po pusantro mėnesio dar neveikiančioje, bet jau Lietuvos katalikams gražintoje tautos šventovėje – Vilniaus Arkikatedroje įvyko Blaivybės sąjūdžio konferencija. Pranešimus skaitė žymūs mokslininkai, filosofai, pedagogai, kalbėjo gydytojai, inžinieriai, dvasininkai. Visi sielojosi dėl alkoholiu naikinamo tautos genofondo, pragertų vaikų, iširusių šeimų ir kitų didelių nelaimių. Juk 1987 m. Lietuva kartu su Estija užėmė pirmąsias vietas Sovietų Sąjungoje pagal svaiga-

lų suvartojimą vienam gyventojui. Pagal šį požymį buvo pralenkta Latvija, Baltarusija, Ukraina, Rusija. Ir kaip nesisielosi, jeigu visiems aišku, kad nuo alkoholio pirmiausia nukenčia protas ir dvasia, o vėliau ir visas organizmas. Girtavimas sustiprėjo netgi Lietuvai paskelbus Nepriklausomybę: alkoholio sukeltų kepenų cirozių pirmaisiais nepriklausomybės metais 100 tūkstančių gyventojų teko 0,85, o po metų – jau 1,63. Alkoholio sukeltų psichozių 1990 m. 100 tūkstančių gyventojų teko 7, o po dvejų metų (1993 m.) – jau 20, t. y. 3 kartus daugiau! Mirtingumas nuo apsinuodijimo alkoholiu 100 tūkstančių gyventojų Nepriklausomybės paskelbimo pradžioje buvo 6,8, o 1993 m. – jau 13.

Tuomet klausėme vieni kitų: ar apsvaigę galėsime kovoti už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę? Nė kiek neabejojome, kad pirmiausia patiems reikia išsilaivinti nuo pražūtingų įpročių.

Keista, anksčiau maniau, jog paprasčiausiai reikia uždrausti vartoti alkoholį, kol nesupratau, kad tai labai didelio masto problema, kurios neįmanoma sunaikinti jokiais valdžios sprendimais. Nors kai kuriose valstybėse tai bando daryti.

Blaivybės pavasaris

Sovietmečiu 1985 m. įvyko Lietuvos respublikinės savanoriškosios kovos už blaivybę draugijos steigiamasis susirinkimas. Atgimimo aušroje ši Draugija atsiskyrė nuo Maskvos ir panaikino buvusias struktūras.

1988 m. vidurvasarį buvo suburta Lietuvos blaivybės draugijos iniciatyvinė grupė (pirmininkas – gydytojas Antanas Vinkus, vyriausiasis Kauno klinikų gydytojas, vėliau – Sveikatos apsaugos ministras), parengusi naujos blaivybės draugijos koncepcijos matmenis ir įstatus. Aš asmeniškai įsitraukiau į blaivybės draugijos veiklą nuo pat jos atsikūrimo pradžios, buvau iniciatyvinės grupės narys.

Nuo 1988 m. lapkričio 25 d. buvo pradėtas leisti informacinis biuletenis (vėliau – laikraštis) „Blaivybės aušra“. Pirmieji septyni numeriai buvo išspausdinti rotoprintu.

1989 m. pradžioje susibūrė iniciatyvinė grupė naujai draugijai demokratiškais pagrindais įkurti. Jos pirmininku buvo išrinktas žinomas šalyje medikas Antanas Vinkus, tuometinis sveikatos apsaugos ministras. 1989 m. iniciatyvinės grupės pastangomis įvyko atkuriamasis Lietuvos blaivybės draugijos suvažiavimas, kuris išrinko vadovaujančius organus ir nutarė tęsti tarpukario metais veikusios Blaivinimo sąjungos veiklą.

1989 m. gruodžio 14 d. Lietuvos blaivybės draugijos suvažiavimas. Mons. Kazimieras Vasiliauskas, Garbės narys ir vyskupas Juozas Tunaitis, Vilniaus pedagoginio universiteto rektorius Saulius Razma

1989 m. gruodžio 14 d. Lietuvos blaivybės draugijos suvažiavimas. Iš kairės: muzikologas A. Mikalkevičius, Raudonojo kryžiaus pirmininkas J. Šapoka, klebonas S. Lidys, prelatas K. Vasiliauskas, arkivyskupas J. Steponavičius

*Priėmimo į narius ritualas.
Prie didžiosios žvakės, pašventintos
Arkikatedroje, stojantieji į Draugiją
prisidega mažąją žvakutę.
Nuotraukoje – Jaunimo blaivybės
federacijos pirmininkė*

M. Gorbačiovo „perestroika“ sutelkė tautą, pažadino jos savisaugos instinktus.

1989 m. gruodžio 14 d. juridškai įteisintas Lietuvos blaivybės draugijos (nuo 1994 m. – Lietuvos blaivybės draugija „Baltų ainiai“) pavadinimas. Suvažiavime patvirtinti Draugijos įstatai ir programa.

Draugijos veikloje aktyviai dalyvavo Lietuvos katalikų dvasininkai – pirmausia, mons. Kazimieras Vasiliauskas, Žvėryno bažnyčios klebonas Stasys Lydys. Dar sovietmečiu Telšių vyskupijoje aktyviai veikė blaivybės brolijos, turinčios savo įstatus ir nario knygeles, kuriose tikintieji blaivybės brolijų nariai užsirašydavo savo įsipareigojimus saugoti blaivybę ir visas kitas dvasios vertybes. Tada mus labai rėmė vyskupas Antanas Vaičius.

Taigi, po 50 metų, praėjus karo audroms, dar nesibaigus okupacijai, sveikoji Lietuvos inteligentijos dalis susirinko 1989 m. gruodžio 14 d. (prieš Kalėdas) į Respublikinius mokytojų namus (kaip kažkada į J. Jablonskio pradžios mokyklą) ir, pasveikinta Vilniaus arkivyskupo J. E. Julijono Steponavičiaus žodžio, pradėjo tą kongresą, kurio nesuspėjo surengti Nepriklausomos Lietuvos blaivininkai. Tai buvo Lietuvos blaivybės draugijos antrasis suvažiavimas.

Mums talkino Bažnyčia

Atgimimo laikmečiu mus labai palaikė Bažnyčios vadovai.

Ne kartą lankėmės pas arkivyskupą kardinolą Vincentą Sladkevičių. Pamenu, kartą su Draugijos pirmininku profesoriumi Jonu Aniču susiruošėme į Kaišiadoris. Atvykome sutartu laiku. Kancleris pasitiko ir palydėjo mus pas Jo Eminenciją. Patekome į tvarkingą nedidelį medinį namelį. Viduje – jokios prabangos, tik nepaprasta švara.

Pamatęs mus, kardinolas švelniu balsu pakvietė: „Prašome, įeikite“.

Profesorius J. Aničas įteikė kardinolui gėlių puokštę, iškilmingai pasveikino Jo Eminenciją su inauguracija (kardinolo titulo suteikimu), pasakė jam daug gražių žodžių ir linkėjimų. Aš irgi įteikiau atminimo dovanėlę – medžio dirbinį, simbolizuojantį kovą už blaivybę.

Kardinolas apkabino profesorių, po to mane ir pakvietė sėsti.

Prasidėjus pokalbiui, duodamas supratimo ir palaikymo ženklą, jis maloniai uždėjo savąją ranką ant pirmininko rankos. Kalbėjome apie tai, jog žmonės geria ir kad reikia sutelkti jėgas kovai prieš šią blogybę.

Kardinolas priminė, kad praeityje būta mėginimų bendradarbiauti, bet trūko nuoširdesnio pasitikėjimo.

Profesorius sakė, jog dabar kiti laikai, kad ir katalikų dvasininkai dabartinėmis sąlygomis gali daugiau nuveikti.

Kardinolas atsakė, jog norįs tikėti, kad kunigai, atlikę savo tiesioginį darbą bažnyčioje, neliks nuošalėje, kad mėgins įsitraukti ir į visuomeninę veiklą, ypač blaivinant tautą.

Jis prisiminė vaikystę, kaip atvyko į Kauno progimnaziją, apsirengęs motinos išausto milo švarkeliu. Mokytojas jį pasodinęs į vieną suolą su pasiturinčių tėvų vaiku, o šiam jis, kaimo berniokėlis (kilęs nuo skurdžių smėlynėlių), visai nepatikęs. Turčiaus sūnelis mėginęs išstumti jį iš suolo, spardydavęs, – kojos būdavo nusėtos mėlynėmis. Bet šiam suolo draugui nekaip sekėsi matematika. Būsimasis kardinolas jam nuolat padėdavęs spręsti uždavinius. Taip jiedu susitaikę ir tarp jų įsivyravusi santarvė.

Baigęs pasakoti šį savo gyvenimo epizodą, kardinolas pridūrė: „Ar neatsitiks kažkas panašiai ir dabar?“ Kardinolas pacitavo žodžius iš Evangelijos apie pasitikėjimą. Baigiantis pokalbiui buvo nuspręsta, jog kovoje už blaivybę mes visi gelbėsime tautą nuo pražūties. Atsisveikindamas kardinolas kreipėsi į mus: „mano broliai“ ir apkabinęs palydėjo pro duris. Išvykdami užsukome pas kardinolo kanclerį, kur aptarėme mūsų bendradarbiavimo detales.

Vėliau Kaune ne kartą susitikdavau su Jo Eminencija aptarti blaivybės reikalų.

Kardinolas V. Sladkevičius atkreipė dėmesį į Evangeliją (šv. Lukas). Stebi prof. J. Aničas ir A. Čekauskas. 1989 m. rudenį, Kaišiadorys

Pirmieji atkurtos Blaivybės draugijos gyvavimo metai

Atgimimo laikotarpiu entuziastingai rinkomės į Draugijos susirinkimus, nuoširdžiai, su užsidegimu sprendėme Lietuvos blaivinimo klausimus, skelbėme Draugijos nutarimus. Sukūrėme Draugijos ženkliuką ir vėliavą, ant kurios puikavosi Lietuvos žemėlapis su užrašu „Tik blaivi tauta gali išlikti“ (Vydūno žodžiai).

Atgimimo sąjūdžio metu ši vėliava plevėsavo visose Lietuvos vietose, kur tik vykdavo didesni žmonių susibūrimai, bet dažniausiai prie Lietuvos Parlamento, kur budėjo tūkstantinės žmonių minios. Viename iš mitingų asmeniškai daviau priesaiką, jog blaivinsime Lietuvą. Tuo metu gimė daug naujų idėjų. Viena iš jų – literatūriniai Motiejaus Valančiaus konkursai bei Vinco Kudirkos publicistikos konkursai blaivybės temomis. Šių konkursų laureato vardus pelnė žymūs rašytojai Romualdas Granauskas už romaną „Gyvenimas po klevu“ ir Kazys Saja už savo kūrybą.

Laureatų vardus pelnė ir katalikų dvasininkai. Vieni iš pirmųjų – kardinolas Vincentas Sladkevičius, mons. Kazimieras Vasiliauskas, vysk. Juozas Tunaitis, vysk. Antanas Vaičius ir daugelis kitų.

Šie konkursai tebevyksta iki šių dienų.

Taip klojome pamatus blaivybės judėjimui. Daug renginių vyko Vilniaus mokytojų namuose. Į juos gausiai rinkosi moksleiviai ir studentai.

1989 m. rudenį į Vilniaus Meno darbuotojų rūmų Baltąją salę (dabar Prezidentūra) sukvietėme Lietuvos kultūros ir sporto žvaigždes. Į renginį atvyko tuometinis Kauno kūno kultūros instituto rektorius Stasys Stonkus, Vilniaus universiteto profesorius Gintautas Česnys, krepšinio žvaigždė Šarūnas Marčiulionis, tarptautinio konkurso laureatas, solistas Vaclovas Daunoras, dainininkė Sigutė Trimakaitė. Šį renginį plačiai nušvietė Lietuvos radijas. Svečiams išsiuntėme kvietimus, bet atvykusiųjų buvo daugiau, nei tilpo Baltojoje salėje. Daugelis jų stoviniavo laiptinėse, pirmo aukšto fojė.

Vakaro renginyje kalba apie tautiškumą, laisvę, nepriklausomybę, dvasingumą, mūsų praeitį ir tokią netolimą mūsų sėkmę ateityje.

Kalbėdamas apie tautiškumą, dainininkas Vaclovas Daunoras pabrėžė, kad mūsų krepšininkai, kovodami su CASK komanda ne tik sportiškai juos sutriuškino, bet ir atliko reikšmingą patriotinį darbą, pakeldami tautos dvasią ir vienydami tautą.

Šarūnas Marčiulionis pasidalijo įspūdžiais iš krepšinio „karo lauko“. Papasakojo keletą įdomių nuotykių, nuoširdžiai gyrė šio renginio iniciatorius. Surengtų iškilmių nuotaika liudijo, kad tautos kultūra jungia ir sportą, ir meną, ir blaivybės idėjas.

Praeityje žinomas krepšininkas, buvęs Tarybų Sąjungos rinktinės narys, garsėjęs ypatingais prasiveržimais „po krepšiu“ ir tolimais taikliais metimais Kauno kūno kultūros instituto rektorius Stasys Stonkus kaip tik kalbėjo apie blaivybę, apie žmogaus blaivų gyvenimo būdą. Ypač tie, kurie nori ko nors pasiekti sporte ar šiaip gyvenime, turi pasirinkti blaivią gyvenimą, kitaip nieko nebus, – kalbėjo jis.

Profesorius Gintautas Česnys, kalbėdamas apie medicinos mokslą, dvasingumą ir blaivybę vadino neatsiejamais dalykais.

Koncertuodama Sigutė Trimakaitė per pertraukėles kalbėjo blaivybės tema, kreipėsi į susirinkuosius šiltais ir maloniais žodžiais, kviesdama blaivybės judėjimui.

Vakaras buvo itin pakilios nuotaikos, tarsi dvasios puota. Kitą dieną laikraštis „Tiesa“ išspausdino R. Delkaus parengtą straipsnį, kuris nešykštėjo pagyrų šiam renginiui. Jam pasibaigus, daugelis nenorėjo skirstytis, stoviniavo ar prisėdę diskutavo. Daug klausimų ir pasisakymų kilo pačioje salėje renginio metu. Garbingi svečiai irgi nesiskirstė. Juos pakvietėme į svečių kambarį, esantį už Baltosios salės. Tik apie vidurnaktį paskutinieji paliko rūmus.

Be šio vakaro, Blaivybės draugija rengė įvairius suvažiavimus, kongresus, konferencijas. Kasmet pradėta švęsti vyskupo Motiejaus Valančiaus gimimo metines. Dažniausiai tai vyksta vasario 28-ąją.

Kaip minėjau, 1989-ųjų rudenį Lietuvos blaivybės draugijos suvažiavimo delegatai nusprendė rengti vyskupo Motiejaus Valančiaus literatūrinius ir Vinco Kudirkos publicistinius konkursus blaivybės tema. Tokie renginiai dažniausiai vykdavo Verkių mokslininkų rūmuose*.

Kartą į vyskupo M. Valančiaus minėjimą atvyko monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas, rašytojas Kazys Saja, istorikas Antanas Kulakauskas, literatūrologė Vanda Zaborskaitė ir kiti žymūs mokslininkai bei dvasininkai. Jų dalyvavimas ir kalbos suteikė minėjimui pelnytą svarbą ir pakilumą.

Anksčiau kasmet Blaivybės draugija rengdavo ataskaitines konferencijas. Dažniausiai jos vyksta Mokslų akademijos arba Savivaldybės didžiosiose salėse. Kartais konferencijas rengiame ir didesnių viešbučių, tokių kaip „Barbacan“, „Centrum“ salėse. Šie susirinkimai svarbūs ne tik draugijos nariams, bet ir visuomenei. Metiniuose draugijos suvažiavimuose dažniausiai dalyvauja LR Seimo, Vyriausybės nariai, ministrai, miesto valdžia, žiniasklaidos atstovai.

Suvažiavimuose rengiami išsamūs pranešimai, o pats suvažiavimo vyksmas paprastai protokoluojamas. Visa tai tampa neatsiejama Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ istorija.

Nuo 1991 m. kovo mėn. buvo pradėtas leisti Lietuvos blaivybės draugijos laikraštis „Baltų ainiai“ (redaktorius – lituanistas Stanislovas Šinkūnas). Šiame leidinyje atsispindi visa Draugijos veikla, jos surengti renginiai, svarbiausi Draugijos užmojai ir tikslai.

1992-aisiais Vilniuje (Savičiaus g. 10) ėmė veikti nealkoholinė arbatinė, kuri išsilaukė septynerius metus. Vėliau tokia pati arbatinė pradėjo veikti ir Ukmergėje. Tokiu būdu Draugijos švietėjiška veikla neapsiribojo seminarais ir konferencijomis. Mes įvairiais būdais skatinome žmones leisti laisvalaikį jaučiau ir bendrauti prasmingiau – be svaigalų ir tabako dūmų. Šiose arbatinėse surengta nemažai Blaivybės draugijos kultūrinių renginių, kurie kėlė žmonių susidomėjimą.

Dažnas renginys buvo ir tebėra eisenos su blaivybės vėliavomis.

Draugija iš pradžių turėjo 29 skyrius Lietuvos miestuose ir rajonuose, jie buvo sutelkę apie 700 narių. Alytuje veikė blaivybės klubas „Granitas“ (įkurtas 1978 m.), o Rokiškyje – „Ažuolas“ (įkurtas 1975 m.). Deja, šiuose rajonuose blaivininkų veikla nebėra tokia aktyvi, kaip buvo pirmaisiais Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo metais, sumažėjo skyrių ir narių.

* Verkių dvaro architektūros ansamblio dalis, kuriems tada vadovavo šviesios atminties Telesforas Urbaitis.

Po vakaro-koncerto Vilniaus Kirtimų rūmuose: mons. K. Vasiliauskas, A. Čekauskas, R. Maciūtė ir pianistė Gražina Ručytė-Landsbergienė. 1992 m.

*Draugijos suvažiavimas
Mokslų akademijos salėje.
Balsuoja ir J. Marcinkevičius.
1993 m*

„Baltų ainiai“. Jaunimo blaivybės veikla

Jau pats pavadinimas sako, kad tai palikuonys tų genčių, kurios prieš tris tūkstantmečius įsikūrė tarp Vyslos ir Dniepro. Baltų genčių istorija rodo jų nenumaldomą ėjimą į savo valstybingumą, laisvę ir nepriklausomybę. Šimtmečius baltai gynė savo identitetą. Kai kurios baltų gentys, pavyzdžiui, prūsai, buvo užkariautos ir asimiliuotos. Šiuo metu gyvos pasaulyje liko dvi baltų tautos ir kalbos – lietuvių ir latvių. Prie Lietuvos blaivybės draugijos susibūręs jaunimas nusprendė turėti savą organizaciją, kurią ir pavadino „Baltų ainiai“. Pavadinimas „Baltų...“ jau rodo jaunimo siekimą ne užsisklęsti, o stengtis bendradarbiauti su kitų pasaulio šalių – pirmiausia, su Latvijos – jaunuimais, kur taip pat kuriasi panaši jaunimo organizacija. „Baltų ainiai“ visai prisidės prie siekimo išlaisvinti žmones turtingesniais, laisvesniais gyvenimais, jie yra pasirinkę laisvą nuo svaigalų gyvenimo būdą. Savo veiklą „Baltų ainiai“ grindžia draugiškumu, humanizmu, taika, demokratiniais principais, pripažindami kiekvieno žmogaus teisę į asmeninę laisvę ir siekia, kad ši teisė būtų realizuota.

„Baltų ainiai“ – jaunimo blaivybės federacija prie Lietuvos blaivybės draugijos – turi savo ritualą, vėliavą, savo himną, priesaiką, vadovaujasi Lietuvos blaivybės draugijos įstatais.

Gana anksti, tik atkūrus Lietuvos blaivybės draugiją, nuo 1990 m. rugsėjo 23 d., Draugijos sudėtyje ėmė veikti Lietuvos jaunimo blaivybės federacija „Baltų ainiai“, kurioje dalyvauja moksleiviai, studentai, o nuo 1997 m. sausio 18 d. – ir Lietuvos jaunučių blaivybės federacija „Baltų ainiai“.

Jaunimo lyderiais, federacijos pirmininkais iki šių dienų yra buvę daugelis aktyvių jaunuolių: Edvardas Bumšteinas, Andrius Zabalevičius, Asta Pumpuotytė, Giedrė Tumasaitė, Vytautas Pipiras, Laimis Fergizas, Violeta Davgialo, Aira Taparuskaitė ir daugelis kitų. Jaunuoliai kartu su vyresniojo amžiaus entuziastais dalyvavo konferencijose, suvažiavimuose, kongresuose, atstovavo Lietuvai tarptautiniuose renginiuose bei kongresuose.

Užbėgdamas įvykiams už akių pridursiu, kad 1998 m. jaunimo blaivybės federacija Pasaulinio kongreso Švedijoje metu buvo priimta tikraja nare į Europos jaunimo blaivybės federaciją, kuri sutrumpintai vadinama EGYTF.

Paminėtina išskirtinė pagalba, kurią teikė mums ir ypač mūsų jaunuoliams Švedijos blaivybės draugija. Ji vos ne kasmet nedideles Lietuvos jaunuolių grupes kviesdavo į Švedijos blaivininkų seminarus tam, kad šie iš savo bendraminčių semtųsi blaivybės prevencijos darbo patirties ir žinių.

1993-ųjų gruodį daug puikių jaunuolių suvažiavo į Vilniuje vykusį tarptautinį EGYTF seminarą tema „Tarptautinė kultūra, organizacinis darbas ir ideologija“.

Vilniaus Naujininkų vidurinės mokyklos mokytoja Nijolė Vaškelytė (kairėje) su naujais „Baltų ainių“ draugijos nariais

Be jaunųjų Lietuvos blaivininkų, seminare dalyvavo 35 jaunuoliai iš Latvijos, Estijos, Ukrainos, Kroatijos, Italijos, Švedijos, Suomijos, Norvegijos. Lietuvos jaunimo blaivybės federacija pirmą kartą sulaukė tiek svečių, kad Vilniaus pedagoginio universiteto aktų salė pasirodė per ankšta.

Vilniuje surengtas seminaras sukėlė susidomėjimą mūsų jaunųjų blaivininkų veikla ir seminaro dalyviai ją gerai įvertino.

Visą savaitę darbavomės nuo ryto iki vakaro, kad spėtume aptarti jaunimo blaivybės organizacijų darbą ir bendradarbiavimo galimybes įvairiose šalyse. Ypač daug dėmesio skyrėme trijų Baltijos valstybių bendradarbiavimui. Tarėmės, ginčijomės, kūrėme planus, svarstėme apie tai, kaip surengti bendrus žygius ir bendras stovyklas, kaip įsteigti vienoje iš Baltijos valstybių Jaunimo centrą. Rezultatai pranoko lūkesčius. Norvegai mus supažindino su savosiomis programomis, pagal kurias jie darbuojasi mokyklose. Savo ruožtu, mes papasakojome apie nealkoholinių arbatinių steigimo patirtį, koncertinių programų organizavimą. Pasižadėjome surengti keletą labdaringų vakarų asocialių šeimų vaikams, pagelbėti jiems ir materialiai.

Atsiskleidė kita svarbi mūsų veiklos kryptis – lyderystės ugdymas. Aktyvuosius baltų ainius kvietėme į mūsų rengiamus stovyklas-seminarus, paskaitas ir vakarones.

Dar viena nauja „Baltų ainių“ tradicija – tai gimtadieniai! Kiekvieną mėnesį rengiame šventę sau ir kitiems – sveikiname jubilatus, sukaktuvininkus, linksminamės, šokame. Gimtadienius švenčiame jau nuo 1995 m. spalio mėnesio. Tokios šventės reikalingos ne tik pasilinksminti, bet ir vėl telkti į būrį jaunuosius ainius ir tvirtinti jų gretas. Turime šaunius šventės organizatorius: Andrių, Tomą ir Moniką. Valentino dienos proga mūsų arbatinėje jie suorganizavo „Blaiviausios poros“ konkursą. Vakare prasidėjo diskoteka. Vėliau pradėjome švęsti ir vardynas. Taigi, baltų ainiai – linksmi žmonės ir maloniai priimančios kiekvieną, norintį prisidėti prie Draugijos.

Tolesnė „Baltų ainių“ veikla

1994 m. kovo mėnesį įvyko trečiasis Lietuvos blaivybės draugijos suvažiavimas. Jo dalyvius pasveikino tuometinis LR Seimo pirmininkas Česlovas Juršėnas, Seimo Etikos bei procedūrų komisijos pirmininkas prof. Antanas Kairys, Jo Ekselencija Vilniaus vyskupas Juozas Tunaitis.

Kaip ir ankstesnieji, šis suvažiavimas sprendė alkoholio politikos ir jaunimo švietimo problemas. Tačiau jis buvo ypatingas tuo, kad delegatai paskelbė ir pateikė Lietuvos Respublikos Seimui, Aukštųjų mokyklų rektoriams bei tuometiniam Lietuvos prezidentui Algirdui Brazauskui kelias svarbias rezoliucijas. Viena iš jų skelbė: „Lietuvos blaivybės draugija „Baltų ainiai“, vienijanti įvairių politinių pažiūrų, skirtingų religinių įsitikinimų, skirtingų profesijų bei amžiaus grupių žmones, dirbančius Tautos blaivybės labui, maloniai prašo Jus būti mūsų draugijos globėju“. Prezidentas atsiliepė į šį kreipimąsi: „Dėkoju už Jūsų laišką... ir protu, ir širdimi palaikau „Baltų ainių“ draugijos idėjas...“, – rašė savo laiške mums. – Alkoholis – baisi žmonijos rykštė, neaplenkusi ir Lietuvos. Mano pirmtakas Lietuvos Respublikos Prezidentas Antanas Smetona 1939 metais sutiko būti Lietuvos blaivinimo sąjungos globėju. Tai padėjo populiarinti blaivybės idėją, pakelti ją iki valstybinio masto problemos. Esu giliai įsitikinęs, kad tai tradicija, kurią verta pratęsti ir šiandien, naujomis istorinėmis sąlygomis, tuo labiau, kad blaivybės problema šiuo metu yra iškilusi žymiai aštriau, nei tada, prieš 55 metus. Todėl su dėkingumu ir atsakomybe priimu pasiūlymą tapti Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ globėju. Kiek jėgos leis, padėsiu šiai organizacijai kovoti su, kaip rašoma Jūsų laiške, „alkoholio anarchija“, kasdien alinančia Lietuvą ir jos žmones“ (A. Brazauskas, 1994 m. balandžio 7 d.).

Sveikinas LR prezidentas Algirdas Brazauskas ir IOGT prezidentas Helgė Kolstadas. Dešinėje A. Čekauskas. 1997 m. kovo 5 d., V. Gulevičiaus nuotr.

Tai buvo puikus atsakas į mūsų draugijos kvietimą, juolab, kad 1994-ųjų sausio 9 d. kaip tik paminėjome pirmojo Lietuvos prezidento, Lietuvos blaivybės sąjungos globėjo Antano Smetonos penkiasdešimtąsias mirties metines. Tą dieną Vilniaus Arkikatedroje bazilikoje šv. Mišias koncelebravo monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas. Jo pamoksle skambėjo šviesūs prisiminimai apie šį Prezidentą – didį Lietuvos patriotą, deją, amžininkų nesuprastą, priešininkų žeminamą, o tautos labai vertinamą žmogų. Skaudžiausia tai, kad iki šiol nėra paskelbta objektyvi Antano Smetonos biografija.

Baudžiovos laikais Užugirio kaimas priklausė Taujėnų Radviloms.

Šiame kaime gimė gubus baudžiauninkas Jonas Smetona, paveldėjęs iš tėvo Kazimiero ketvirtį valako žemės ir pusę dūminės pirkios. Jis vedė Julijoną Kartanaitę iš Kartanų kaimo (Panevėžio r.).

Smetonos susilaukė gausios šeimos (7 vaikų), tarp kurių buvo Antanas, gimęs 1874 m. rugpjūčio 10 d. Išėjęs mokslus, Antanas Smetona tapo žymiu laikraštiniu, moksliniu, valstybiniu, pirmuoju ir paskutiniu nepriklausomos Lietuvos prezidentu. Jo rūpesčiu Lėno apylinkė buvo valstybės ir asmeniškai remiama ir kultūrinama. Nusauginus bei išraižius grioviais neišbrendamas pel-

kes, per jas buvo nutiesti gražūs keliai. Užugiryje, supirkus kai kurias aplinkines žemes, sukurtas prezidento ūkis ir pastatyti reprezentaciniai rūmai. Mėgdavo Antanas Smetona savaitgaliui sugrįžti į savo gimtąjį Užulėnio kaimą, kalbėti su ūkininkais, klausyti jų. 1939 m. politinio nerimo metais, artėjant Antrajam pasauliniam karui, vienas Vilniaus krašto atstovas aplankė prezidentą ir rado jį pamiškėje pjaunantį šieną. Svečias kalbėjo apie Vilnių ir siūlė atimti jį iš lenkų, jeigu Lenkiją puls vokiečiai. Net šešias valandas prezidentas, vaikščiodamas po mišką, aiškino svečiui, kad Lietuvai nederą Lenkijos pulti kartu su Vokietija ir Rusija, kad Lietuvos nuostatos – demokratinės valstybės nuostatos, kad nederą užsitraukti gėdą, puolant drauge su naciais ir bolševikais. Lietuvos kelias privalas būti garbingas. Toks buvo Antano Smetonos politinis požiūris, ir šitai jis sugebėdavo išaiškinti net paprastam žmogui. Prezidento Antano Smetonos teigimu, lietuvių tauta ir valstybė turės ateitį, jeigu puoselės ir ugdydys savąją kalbą ir dorovę.

Neatsitiktinai 1939 m. jis sutiko būti Lietuvos blaivinimo sąjungos globėju. Todėl minėdami 50-ąsias Antano Smetonos, tauraus ir didžio žmogaus, mirties metines, turime pažymėti, kad girtavimas išaugo 6 kartus, kad alkoholio gamyboje ir prekyboje veši anarchija. To nebuvo A. Smetonos laikais. Ir kaip nesaikyti, kad Lietuvos žmonės ilgisi „smetoniškos tvarkos“, tarkim, kad ir alkoholio politikos srityje.

Netgi sovietmečiu Vilniaus mieste alkoholiniais gėrimais prekiaavo aštuonios specializuotos parduotuvės, o keliems Nepriklausomybės metams praslinkus, licencijų prekiauti alkoholiu išduota jau 1300. Visoje Švedijoje yra maždaug tiek prekybos alkoholiniais gėrimais vietų, kiek jų dabar Vilniuje. Pagal Europos normas Vilniui viso labo pakaktų apie 250 prekybos alkoholiu vietų. Dvylikoje Europos valstybių, kuriose gyvena apie 10 proc. pasaulio gyventojų, pagaminama pusė pasaulio alkoholinių gėrimų. Olandija, Danija ir Vokietija valdo pusę pasaulio alaus eksporto, o Italija ir Prancūzija – trečdalį pasaulio vyno eksporto.

Remiuosi buvusio LR Socialinės rehabilitacijos centro vyriausiojo gydytojo ir blaivystės puoselėtojo Perkūno Bakšio žodžiais, kuris nurodė, kad 1990 m. vienam Lietuvos gyventojui (įskaitant ir mūsų vaikus) teko 5,03 litro absoliutaus alkoholio, 1993 m. – apie 3 litrus, o 1994 m. dar mažiau. Tačiau pagal alkoholinių psichozių, alkoholinių kepenų cirozių bei kitus rodiklius vienas Lietuvos gyventojas pirmaisiais Nepriklausomybės metais per metus išgerdavo ne mažiau, kaip 16 litrų grynojo alkoholio! Vadinasi, apie 13 litrų grynojo alkoholio valstybės statistika nerodė. Valstybės biudžetas jau nuo pat Nepriklausomybės pradžios buvo pradavęs ne alkoholiu, o kontrabanda, machinacijomis, aferomis, –

*Alfonsas Čekauskas
1993 m. sako kalbą Draugijos seminare*

sakė jis. Taigi, oficialiosios statistikos duomenimis, geriame vis mažiau, o tauta per alkoholį nelaimių patiria vis daugiau ir daugiau. Tai išsigimimai, nusikaltamumas, traumos, staigios mirtys, savižudybės.

1990 m. Lietuva pagal savižudybių skaičių Europoje buvo ketvirtoje vietoje: 100 tūkstančių gyventojų teko 25,9 savižudybės. Pirmavo Vengrija – 39,9 savižudybės. 1993 m. 100 tūkstančių Lietuvos gyventojų jau teko 42,1 savižudybės ir mes „išsiveržėme“ į pirmąją vietą. Absoliuti dauguma – 80 proc. žmonių – nusižudė girti (Vilniaus rajone – net 90 proc.). Turintys rimtų problemų dėl alkoholio vartojimo žudosi 20 kartų dažniau. Savižudybių skaičius didėja kaimo gyventojų sąskaita. Vyrai žudosi 10 kartų dažniau nei moterys (jie ir geria daugiau). Pravartu prisiminti ir prošvaistę, buvusią 1986 metais, kai vyrų savižudybių skaičius buvo sumažėjęs. Teigiamos įtakos turėjo aktyvi valstybės kova su girtavimu 1985–1986 metais. Dabar iš tos kovos šaipomasi, o buvo atsiradę ir teigiamų tendencijų. Tarp suvartojamo alkoholio kiekio ir savižudybių yra aiškus ryšys: kuo daugiau išgeriama, tuo dažniau žudomasi. Savižudybių skaičiaus didėjimui turi įtakos ir ekonominis nuosmukis, ateities perspektyvos praradimas, socialinis neteisingumas, neviltingas. Tai savo ruožtu skatina ir alkoholio vartojimą. Savižudybių sparčiai daugėja ir kitose postkomunistinėse valstybėse – Latvijoje, Ukrainoje. Atrodo, kad visus mus, pabėgusius iš sovietinio rojaus, dar ilgai persekios tos pačios blygybės.

Lietuvos blaivybės draugija „Baltų ainiai“ mėgino daryti įtaką valstybinei alkoholio politikai. 1995 metais LR Seimas priėmė Alkoholio kontrolės įstatymą – „Baltų ainiai“ pateikė net du šio projekto variantus, vieną iš jų – Lietuvos Respublikos prezidentui. Siekdami paspartinti šio įstatymo priėmimą, „Baltų ainiai“ surengė net 7 piketus. Bet priešišškai nusiteikusios jėgos nesnaudė. Grupė parlamentarų šio įstatymo straipsnį dėl alkoholio reklamos uždraudimo apskundė Konstituciniam Teismui, esą reklamos draudimas prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Reikėjo pasitelkti argumentus, žymių medikų parodymus, jog dėl alkoholio reklamos auga ir jo vartojimas.

„Baltų ainiai“ teikė pasiūlymus ir Tabako kontrolės įstatymo projektui, valstybinėms alkoholio bei tabako programoms, parengė alkoholio, narkotikų bei tabako gaminių prevencijos programą mokykloms, kurią aprobavo LR švietimo ir mokslo ministerija.

Mūsų visuomenės nelaimėi, LR Seimas priėmė įstatymą, leidžiantį tabako reklamą. „Baltų ainiai“ apskundė Seimą Konstituciniam teismui. Tai buvo didis įvykis. Į teismą stebėti proceso atvyko keletas žurnalistų iš Skandinavijos šalių. LR Seimo advokatai (aukščiausios kvalifikacijos) vykdė įtemptą gynybą. Aš atėjau vienas. Po įtemptų debatų posėdis baigėsi ir mūsų nuostabai po savaitės gavome stulbinantį pranešimą: „Baltų ainiai“ teismą prieš LR Seimą laimėjo. Tabako reklama buvo uždrausta.

Be viso šito, Draugija surengė daugybę seminarų mokytojams, pokalbių radijo ir televizijos laidoje apie alkoholio politiką. Draugijai rūpi, kad vykdamas Valstybinę alkoholio programą būtų atlikti ir visuomenei paskelbti sociologiniai tyrimai apie alkoholio vartojimą ir jo žalą, kad būtų nuolat vykdomas socialinis psichologinis tyrimas „Girtavimo priežastys ir profilaktika“, nes neregėti girtavimo mastai kelia pavojų tautos genetiniam fondui.

Gavusi Švietimo ir mokslo ministerijos pritarimą, Lietuvos blaivybės draugija ėmėsi nelengvos užduoties Lietuvos mokyklų mokytojus rengti blaivybės ugdymui mokyklose. Seminarai mokytojams, besidomintiems šia problema, įvyko daugelyje miestų bei rajonų. Juose dalyvavo daugiau nei 550 pedagogų. Paminėtinas 1996 m. sausio mėnesį vykęs seminaras Kaune, skirtas Kauno miesto ir rajono mokyklų direktorių pavadautojams.

Būdamas draugijos pirmininkas, surengiau seminarą kartu su Draugijos tarybos nare medicinos dr. Aleksandra Davidavičiene, Jaunimo federacijos „Baltų ainiai“ pirmininke Asta Pumpyte. Parengėme alkoholio, narkotikų ir tabako vartojimo prevencijos programą, skirtą specialiai mokyklų vadovams, taip pat ir blaivybės ugdymo metodiką, išbandytą „Baltų ainių“ jaunimo lyderių mokymuose.

Blaivybės plėtra

Lietuvos jaunimo blaivybės federacija „Baltų ainiai“ 1995 m. Vilniaus krašte, t. y. Rytų Lietuvos mokyklose, kur tik yra lietuviškų klasių, pradėjo steigti „Baltų ainių“ kuopeles. Tokios kuopelės veikė Jašiūnuose, Nemenčinėje, Turgeliuose, Maišiagaloje. Esame bendravę su Gervėčių lietuvišku jaunimu, kurį dabartinės valstybių sienos paliko Baltarusijos sudėtyje. Nepraradome vilties, kad ir Gervėčių, ir Seinų lietuviškas jaunimas, saugodamas savo tautinį identitetą, vienysis į „Baltų ainių“ kuopeles“ – taip rašė „Baltų ainių“ laikraštis (1995 m. Nr. 1). Kiek vėliau, 2000 metais, už jūrų marių, už vandenynų man padedant įsikūrė pirmoji „Baltų ainių“ kuopelė Niujorke (tais metais atstovaudamas Draugijai lankiausi JAV).

Vos žiemai prasidėjus, vieną saulėtą savaitgalį jaunieji Lietuvos baltų ainiai susirinko į seminarą „Bendravimas ir vadovavimas“. Seminare dalyvavo „Baltų ainių“ federacijos ir jos kuopelių lyderiai. Renginiu siekta pasikeisti patirtimi, įgyti naujų žinių apie lyderio vaidmenį, įsitikinti, kad kiekvienas iš mūsų gali būti lyderiu. Šią teoriją ne šiaip sugalvojome, bet naudojomes metodine medžiaga, kurią parsivežėme iš Europos jaunimo blaivybės federacijos seminarų, mat 2000-ųjų liepą Europos jaunimo gerųjų templierių federacija (EGTYF) pakvietė mūsų federacijos pirmininkę Airą Tarapauskaitę ir pirmininkės pavaduotoją Neriją Januškevičią į kongresą, vykusį mažame Šveicarijos Fychės (Fieche) miestelyje. Šis tarptautinis renginys sutraukė 330 žmonių iš visos Europos. Jaunuoliai dalijosi prisiminimais ir blaivybės patirtimi. Čia itin pasižymėjo mūsų atstovė Greta Vizgirdaitė, savo aktyvia veikla pelniusi mūsų organizacijai vietą EGTYF prezidiume. Kongrese turėjome tik du balsus, tačiau mūsų dalyvavimas davė apčiuopiamų vaisių.

Beje, liko laisvo laiko ir pramogoms. Galėjome susipažinti su kitų užsiėmimų temomis, kaip darbas internetu, mini golfas, afrikietiški būgnai ir t. t. Gyvenome aukštai kalnuose, stovyklautojai mėgino pasiekti pasaulio rekordą, sudarydami didžiulį taikos ratą.

1998 m. birželio 16 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl „Nacionalinės sveikatos tarybos įsteigimo ir jos sudėties“. Buvo nutarta įsteigti Seimui atskaitingą Nacionalinę sveikatos tarybą, kurios nariais patvirtinti: A. Čekauskas – „Baltų ainių“ pirmininkas, prof. Gintautas Česnys – Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto dekanas, doc. Medardas Čiobotas – Sveikatos apsaugos komiteto prie Vilniaus miesto tarybos pirmininkas, prof. Vilius Graubauskas – Kauno medicinos universiteto rektorius, Robertas Petkevičius – Pasaulinės sveikatos organizacijos atstovas Lietuvoje, medicinos mokslų daktaras,

doc. Dainius Pūras – Sutrikusio vaikų vystymosi centro direktorius prie VU Medicinos fakulteto ir dar daugiau žymių Lietuvos žmonių, besirūpinančių blaiviu ir sveiku tautos gyvenimu. Iš viso tarybą sudarė 15 narių. Nutarimas buvo patvirtintas tuometinio Seimo pirmininko Vytauto Landsbergio.

1999 m. kovo 25 d. į „Baltų ainių“ 5-ąją suvažiavimą Vilniuje, Balio Dvariono muzikos mokyklos didžiojoje salėje, suplūdo suvažiavimo delegatai, svečiai, tarp kurių buvo didelis būrys mokyklinio jaunimo iš visos Lietuvos: Alytaus, Kauno, Rokiškio, Radviliškio, Vilniaus rajono mokyklų. Scenoje buvo išskleista „Baltų ainių“ vėliava, degė tradicinė didžioji žvakė, besirenkančius sveikino Balio Dvariono muzikos mokyklos meno saviveiklininkai. Pasak „Baltų ainių“ prezidento įžanginės kalbos, „[v]isi susirinkome kilniai misijai – pasidalyti savo rūpesčiais ir darbais dėl mūsų tėvynainių ateities, gražesnio, sveikesnio ir prasmingesnio gyvenimo. Jaunimo dalyvavimas – tai yra ženklas, kad mes dedame pagrindus mūsų tautos ateičiai, jie yra mūsų viltis ir lūkesčiai“. Iš svečių suvažiavime dalyvavo Estijos IOGT prezidentas Juris Hainas Kalijustas, Latvijos Latgalijos mokytojų blaivybės draugijos pirmininkė Valentina Puzulė, Lenkijos IOGT prezidentas prof. Jacekas Morawskis ir kt. Suvažiavimo darbe dalyvavo nemažai įvairių valstybės institucijų atstovų, grupė žymių Lietuvos psichiatrų, visuomeninių organizacijų veikėjų, Pedagogų draugijos pirmininkas prof. Juozas Vaitkevičius, Veiklios ilgaamžystės akademijos prezidentas habil. dr. Marijonas Krištopaitis ir kiti garbūs asmenys. Kaip Draugijos pirmininkas kalbėdamas apie penkerių mūsų veiklos metų patirtį, turėjau pažymėti, kad „Baltų ainiai“ vienija 29 rajoninius skyrius, apie pusantro tūkstančio narių, iš kurių beveik pusę sudaro jaunimas ir jaunučiai. Mes atstovaujame dideliame humanistų susivienijimui. Mūsų gretose dirba daug aktyvių pedagogų: Silvija Peštenienė, Eimutė Lučiūnienė, Jonas Panavas, Kristina Vančienė, a. a. prof. Juozas Vaitkevičius, filosofijos dr. Česlovas Kalenda. Gausi medikų grupė: prof. Laima Gričiūtė ir a. a. Marijonas Krištopaitis, gyd. Česlovas Zvicevičius, psichiatrai: Valdas Banaitis, Algis Kurtinaitis, Algirdas Mikalkevičius, medicinos mokslų dr. Aleksandra Davidavičienė. Aktyvūs ir teisininkai: Vilhelmas Jasiulionis, komisarė Leonora Jūrienė, Henrikas Siniauskas. Didžioji „Baltų ainių“ jaunimo dalis taip pat aktyviai reiškiiasi draugijos veikloje – dalyvauja seminaruose, konferencijose, kongresuose, arbatinėse rengiamuose kultūros ir poilsio vakaruose, diskusijose. Neretai jaunimas seminarus rengia savarankiškai. Lietuvos „Baltų ainių“ draugija, siekdama veikti visuomenės, ypač jaunimo, požiūrį į alkoholio, narkotikų bei tabako gaminių vartojimą, tais metais vykdė net 11 projektų: prevencijos programas mokykloms, jaunimo projektus „Bendraamžiai – bendraamžiams“ ir „Aš tarp kitų“, „Gatvės vaikai – mūsų sąžinės ir garbės reikalas“, prevencinę programą

asocialių šeimų vaikams, besimokantiems specialiose mokymo įstaigose, blaivybės klubų, šeimų projektus ir kt. Šitaip buvo aptartas Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ penkerių metų darbo kraitis, išsakytos problemos ir rūpesčiai. Didelį susirūpinimą kėlė vis tebeaugantis alkoholio vartojimas – 9,5 litro absoliutaus alkoholio vienam gyventojui pagal 1997 m. statistiką, nors medikai teigia, kad alkoholio kiekis siekia net 15–16 litrų vienam gyventojui. Nuo to nemažėja alkoholinių psichozių skaičius – 1997 m. sirgo 841 žmogus, įskaitoje buvo 71 329 alkoholikai. Šalyje kasmet nuo tabako sukeltų ligų miršta daugiau nei 7 000 žmonių. Narkotikus yra išbandę 26,6 proc. moksleivių berniukų ir 13,6 proc. mergaičių. Amerikiečių mokslininkų skaičiavimais, kiekvienas doleris, investuotas į tabako prevencijos programą, sutaupo 1,8 dolerio, o kiekvienas doleris, išleistas alkoholio prevencijai – 5,6 dolerio. Štai kodėl mums taip reikalingos lėšos mokyklų sveikatos gerinimo programoms. „Investuokime lėšas į jaunimą ir laimėsime!“ – buvo sakoma suvažiavimo rezoliucijoje. Suvažiavime turėjau pastebėti, kad dėl silpno valdžios ir visuomenės pastangų koordinavimo į preventinį darbą negali visavertiškai įsitraukti ištisos visuomenininkų grupės, juo labiau atskiri veikėjai. Už blaivią, be narkotikų Lietuvą galėtų pakovoti ir žiniasklaida, kuri visame pasaulyje pripažinta pažangos ir tiesos sergėtoja bei puoselėtoja. Kovoje už jaunimo sveikatą žymiai daugiau gali nuveikti ir mokytojai, skleisdami sveikos gyvensenos pavyzdžius ir plėsdami blaivybės judėjimą mokyklose, – tokie buvo mano, kaip Blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ pirmininko paraginimai ir troškimai. Suvažiavimo metu veikė „Baltų ainių“ veiklą atspindinti fotografijų bei moksleivių piešinių „Blaivus pasaulis“ parodos.

Vilties žadintojai

Viltį žadina tai, kad daugėja jaunų žmonių, kurie priešišškai nusiteikę alkoholio vartojimui.

2000 m. gruodžio 4-osios popietė „Baltų ainių“ būstinėje Savičiaus gatvėje, Vilniuje, buvo ypatinga: čia svečiavosi didelis būrys asocialių šeimų vaikų, susirinkusių į seminarą „Alkoholio, narkotikų ir tabako gaminių prevencija“. Seminaras buvo surengtas pagal „Baltų ainių“ vykdomą Gatvės vaikų projektą. Jame dalyvavo apie 40 spec. globos vaikų namų auklėtinių. Jie klausėsi įdomių pasakojimų apie alkoholio, narkotikų bei tabako vartojimo žalą, dalyvavo diskusijose, vyresniųjų draugų padedami žaidė teminius žaidimus. Kreipdamasis į vaikus, aš jiems kalbėjau: jūs esate iš sudėtingesnės aplinkos, atėję iš sunkesnių šeimų, patyrę gyvenime daugiau kančių, vargo, jums bręsti, manau, yra kur kas

sudėtingiau, negu jūsų bendraamžiams. Tačiau, kaip teigia amerikiečių mokslininkai, valia viską gali nugalėti. Jūs galite išsiveržti iš tų gniaužtų, iš tos aplinkos, ir jums gali padėti kiti, suaugę žmonės, be abejo, ir jūs patys sau – atverti duris į tikrųjų dvasinių vertybių pasaulį.

2002 m. vasarą Norvegijoje, vienoje iš gražiausių šiaurės salų vyko 7-asis EGTYF kongresas – jaunimo stovykla, į kurią buvo pakviesti šeši jaunųjų „Baltų ainių“ atstovai. Be pagrindinių užsiėmimų darbo grupėse, seminaruose, jie išsklavo pėsčiomis ir dviračiais, dalyvavo „gatvės“ teatre, susipažino su Norvegijos šiaurės gyventojų kultūra, savitomis tradicijomis ir papročiais.

Lietuvos blaivybės draugija „Baltų ainiai“ kasmet pagal išgales rengia jaunimo vasaros stovyklas, kuriose jaunimas ne tik poilsiauja ir linksminasi, pramogauja, bet, svarbiausia, dalyvauja seminaruose, į kuriuos kviečiami įvairių profesijų lektoriai. Jie moko dirbti prevencinį blaivybės darbą savo aplinkoje, propaguoti blaivios gyvensenos pranašumus. Be to, „Baltų ainių“ jaunimas čia susitinka su vietos valdžios žmonėmis, susipažįsta su vietos jaunimu, užsimezga draugystę. Paprastai po tokių susitikimų pasipildo „Baltų ainių“ gretos. 2003 m. vasarą stovyklavome Jašiūnuose ir Birštone.

Paskutinė gegužės mėnesio diena visame pasaulyje minima kaip nerūkymo diena. Jau kelinti metai iš eilės Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ iniciatyva ši diena minima ir Lietuvoje, tiksliau, Vilniuje. Tą dieną tradiciškai rengiama teatralizuota eiseną Gedimino prospektu su vėliavomis ir plakatais. 2004 m. eisenoje dalyvavo apie 200 dalyvių, suburtų Nacionalinės žalingųjų įpročių prevencijos tarybos organizaciją, daugiausia jaunimo ir moksleivių. Bet tai tik lašas jūroje, palyginti su galinga rūkančiųjų armija. Eiseną prasidėjo nuo Seimo rūmų, buvo taiki, bet pakankamai garsi, kad atkreiptų praeivių dėmesį. Buvo nešamas karstas su cigarete ir skanduojami prieš rūkymą nukreipti šūkiiai. Eisenos dalyviai, atėję iki Rotušės aikštės, joje simboliškai palaidojo „klastingąją viliokę“ – cigaretę.

Alkoholis, piliečiai ir valstybė

Be seminarų, konferencijų, išvykų ir svečiavimosi, dirbome nelengvą kasdienį blaivybės darbą.

Teško susidurti su milžiniška visuomenės inercija. Tarptautiniame blaivininkų kongrese, vykusiame Vilniuje 2000-ųjų kovą, dar kartą su didžiu susirūpinimu kalbėjau apie tas pačias problemas, kurios per pastaruosius metus tik paaštrėjo. Akivaizdu, kad iš prekybos svaigalais laikinai gaunamos didesnės valstybės

iždo pajamos po kurio laiko neigiamai atsiliepia mūsų valstybės gerovei, fizinei ir moralinei žmonių sveikatai. Dėl išaugusio alkoholio vartojimo pati valstybė prarasdavo 2–3 litus kiekvienam gyventojui, kuriuos buvo priversta skirti su-
luošintųjų sveikatai taisyti.

1995 m. Lietuva tapo pirmąja posovietinio regiono šalimi, turinčia įstatymą, atitinkantį Pasaulinės sveikatos organizacijos reikalavimus. Tačiau Seimo pri-
imtos Alkoholio kontrolės įstatymo pataisos nuolat silpnino jo priežiūrą ir tuo
padarė nepataisomą žalą visuomenės sveikatai bei šalies ūkiui, nes šio įstatymo
nepakako. Nebuvo sukurtas jo vykdymo mechanizmas. Reikėjo reguliuoti al-
koholinių gėrimų pasiūlą, o tai tiesiogiai susiję su reklama, geros alkoholinių
gėrimų kokybės užtikrinimu, dideliu gėrimų asortimentu, prekybos alkoholiniais
gėrimais vieta ir laiku, vartotojų amžiumi ir pan. Antra vertus, reikėjo mažinti
alkoholinių gėrimų paklausą. Tai buvo susiję su antialkoholiniu auklėjimu iš
mažens, prasmingu laisvo laiko panaudojimu, kultūros plėtra ir jos vertybių
prieinamumu, blaivybės draugijų bei sąjūdžių veiklos aktyvinimu ir kitais gerais
dalykais.

Pasak gydytojo narkologo P. Bakšio, vien iškopimas iš ekonominės duobės
mūsų šalyje labai sumažintų alkoholio vartojimą. Deja, jo nuomone, mums
tenka gelbėti meno ir mokslo, ir net valstybės vyrus, turinčius problemų dėl
alkoholio vartojimo. Yra daug žymių sportininkų, rašytojų, dailininkų, žurna-
listų, kitų intelektualų, kurie tiesiog prasigėrę...

Ypač skaudžiai alkoholis pakerta meno žmonių dvasią ir kūną, nes jie yra
jautrios sielos, viskam labai imlūs, neretai per daug ambicingi ir kaprizingi,
sunkiau pakelia gyvenimo sunkumus, stipriau išgyvena nuoskaudas ir nori
pabėgti nuo gyvenimo realybės. O čia kaip tyčia atsiranda alkoholis – didysis
relaksatorius. Reikėtų pabrėžti, kad kuo geriau integruotas žmogaus protas –
geriau tarpusavyje sąveikauja mąstymas, valia, emocijos, atmintis bei potrau-
kiai – tuo žmogus atsparesnis alkoholio poveikiui. Štai kodėl intelektualai ne-
retai, atrodytų, lyg ir be blogų pasekmių geria „ne blogiau“ už eilinius girtuo-
klėlius. Bet ir šie intelektualai psichiškai menkėja – jie nepadaro ir neduoda
tautai visko, ką galėtų.

Po Nepriklausomybės paskelbimo ir dabar galioja kai kurie alkoholinių gė-
rimų įsigijimo ir vartojimo apribojimai. Tai amžiaus, vietos (bažnyčioje, moky-
kloje, kalėjime ir t. t.) ir laiko ribojimas, bet niekas viešai neprotestuotų, kai jie
slaptai pažeidžiami. Yra ir patariamieji ribojimai – nevartoti alkoholio nėščioms,
žindančioms moterims, ligoniams ir t. t. Dauguma šių patarimų laikosi. Kiek-
vienas Lietuvos gyventojas, sulaukęs nustatyto amžiaus, turi teisę vartoti alko-
holinius gėrimus kiek nori, kada nori ir kokius nori, tačiau privalo nepažeisti

kitų žmonių teisių bei teisėtų interesų. O tie kiti žmonės – šalies visuomenė – moka valstybei mokesčius ir turi teisę pareikalauti, kad valstybė apsaugotų juos nuo įsisiautėjusių girtuoklių. Todėl įstatymo nustatyta tvarka reikėjo ir tebereikia šiuos girtuoklius „apvilkti tramdomaisiais marškiniais“. Visuomenė nori likti sveika, darbinga, laiminga, turtinga, – o kaip jai gali valstybė padėti, nemažindama alkoholio vartojimo? Tuo metu valstybės alkoholio monopolio įstatymu piktinosi ir protestavo prekeiviai, kurie ir dabar lobsta Lietuvos žmonių sveikatos sąskaita, luošina juos. Visuomenėje kilo iniciatyva, kad dalis prekybos alkoholiniais gėrimais pelno, apie 6–7 proc., būtų skirta priešalkoholinių priemonių finansavimui. Pelnytis iš visuomenės nelaimės, neskiriant lėšų jos padariniams švelninti, yra civilizuoatame pasaulyje neįsivaizduojamas dalykas.

Užsienio šalyse (Lenkijoje, Danijoje, JAV) buvo atsisakyta priverstinio gydymo. Užsieniečiai padėjo mums sukurti ir įdiegti patrauklų ir įdomų psichologinės reabilitacijos kompleksą, įstaigos psichologai, psichiatras, socialinis darbuotojas aiškina reabilituojamiesiems, kaip spręsti dėl alkoholio vartojimo kylančias problemas, pasakoja apie žalingą alkoholio poveikį žmogaus psichinei ir fizinei sveikatai, darbingumui, dorai ir t. t. Pradėję šį kursą, reabilituojamieji galėjo rinktis: arba toliau tęsti reabilitaciją nuo priklausomybių, arba dalyvauti anoniminių alkoholikų ar kitoje aktyvioje veikloje. Tie, kurie dalyvauja intensyviojoje reabilitacijoje nuo priklausomybių, rašo dienoraščius, kasdien žiūri mokomąsias vaizdajuostas, kurias komentuoja psichologai. Vyksta savotiškas reabilituojamųjų asmenų katarsis – savęs išpažinimas ir girtavimo beprasmybės suvokimas. Tokie reabilituojamieji sudaro psichoterapines bendrijas (grupės iki 5 žmonių), kurios kartu aiškinasi savo girtavimo problemas, tariasi, kaip pakeisti gyvenimo būdą. Šie žmonės paprastai gerai elgiasi, tampa pavyzdžiu kitiems, stengiasi atgaivinti pašlijusius, o dažnai ir visai nutrūkusius ryšius su šeimomis ir artimaisiais. Tarybiniais metais sergantieji alkoholizmu buvo prievarta vimdomi (tai toks gydymas, kai suleidus apomorfino injekciją, buvo duodama gerti alkoholio ir ligoniai vemdavo), todėl žmonės patys paprastai neatidavė. Dabar reabilituojamieji, jausdami medikų geraširdiškumą, norą jiems padėti, net 90 proc. atvejų kreipiasi patys.

Kaip į šią įstaigą žmonės patekdavo anais laikais? Šeimos nariai, artimieji ar įstaigos vadovai kreipdavosi į miliciją, narkologai nustatydavo, kad žmogus tikrai serga alkoholizmu ir savo noru nesigydo. To pakakdavo teismams pasiųsti į gydymo-darbo profilaktoriumus, kurių respublikoje tada buvo ne vienas. Gydymas trukdavo nuo vienerių iki dvejų metų, o neklaūžadoms bei vengiantiems priverstinio darbo dar buvo galima pratęsti terminą iki trejų metų! Vėliau laikymo įstaigoje trukmė buvo pakeista – nuo 6 iki 9 mėnesių. Tačiau nustaty-

to režimo pažeidėjams tą terminą buvo galima pratęsti dar tris mėnesius. Pasak narkologo P. Bakšio, priverstinio gydymo nėra, tai tik priverstinė izoliacija nuo visuomenės, ji buvo sąlyginė, nes gerai besielgiantiems buvo taikomos paskatos – jie galėdavo būti išleidžiami į miestą iki 14 valandų. Atsiradus problemoms šeimose, būdavo skiriamos atostogos iki 10 dienų.

Įstaigoje veikė diagnostikos, profilaktikos bei gydymo (rentgeno, funkcinės diagnostikos, stomatologijos) kabinetai. Buvo suteikiama galimybė nemokamai atstatyti pašlijusią sveikatą

Naujas 1994 metų birželio 2 d. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl asmenų, kurie sistemingai daro administracinės teisės pažeidimus būdami apsvaigę nuo alkoholio, narkotikų ar toksinių medžiagų, socialinės bei psichologinės reabilitacijos labai riboja siuntimo į reabilitacijos įstaigas galimybes. Kai žmogus, apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių ar toksinių medžiagų, per metus padaro du administracinės teisės pažeidimus, jis policijos gali būti įrašytas į profilaktinę įskaitą ir oficialiai įspėjamas, kad liautųsi girtavęs ar vartojęs narkotikus. Policija turi teisę įpareigoti tokį asmenį per mėnesį pasitikrinti, ar jis neserga alkoholizmu arba narkomanija ir ar jam nereikia gydytis. Neįvykdžius šio įpareigojimo, policija gali prašyti teismo tokį asmenį siųsti į šią įstaigą. Jeigu asmuo nebuvo įpareigotas arba įvykdė tokį įpareigojimą, reikia dar dviejų administracinės teisės pažeidimų. O teismas teikimą gali patenkinti ir pasiųsti asmenį, atmesti policijos teikimą arba atidėti siuntimą iki 6 mėnesių.

Nepriklausomybės pradžioje mūsų valstybėje smarkiai išplito „pilstukai“, „kaukoliniai“ ir kitokie falsifikatai. Nors tie spiritiniai gėrimai laikomi „švariais“, Vakarų šalyse juos geria valkatos ir vargšai alkoholikai. Vienu metu parduotuvių lentynose buvo pasirodęs spiritas „Royal“. Jis gaminamas ne iš augalinių produktų (grūdų, šakniavaisių, uogų), o sudėtingos technologijos būdu gaunamas iš cheminių medžiagų. Šis spiritas skirtas kepti mėsai, dešrelėms, plauti rankoms, kitiems buitiniams reikalams, bet ne maistui. Tačiau spirito kontrabanda tiesiog nusiaubė Lietuvą.

Masiškai nuodijosi ir mirė nuo apsinuodijimų žmonės. Įrodyta, kad tokia falsifikuota degtinė kur kas labiau kenkia sveikatai, sparčiau vystosi alkoholizmas, o sergantieji šia liga greičiau degraduoja. Mums stinga nealkoholinių jaunimo klubų ir diskotekų, net restoranų ir kavinių, suteikiant pasirinkimo laisvę. Kainų politika nieko gera nedavė ir negali duoti. Brangstant alkoholiniam gėrimams, sergantieji alkoholizmu ir jų šeimos dar labiau skursta, o pradėję girtauti, pinigus skiria ne kultūros reikmėms, bet degtinei. Žmonėms reikia atsikvėpti, atsipalaiduoti, „pabėgti“ nuo slogios tikrovės. Dabar jaunimui siūlomi iš pirmo žvilgsnio nekalti silpnieji gėrimai, tačiau tai apgaulė. Prie

silpnųjų gėrimų pripratinti ypač jauno amžiaus žmonės, paaugliai ir net mokyklinio amžiaus vaikai. Valstybės pataikavimas alkoholio gamintojams susijęs su partijų finansavimu. Todėl realios permainos valstybėje kovoje su girtavimu turi prasidėti nuo aukščiausių valstybės institucijų, t. y. nuo mūsų valdžios.

„Baltų ainių“ Alytaus miesto ir rajono skyriaus veikla

Alytaus skyrius įsikūrė 1993 m. kovo mėnesį. Nuo pat įsikūrimo pradžios „Baltų ainiams“ vadovavo Panemunės vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotoja ugdymui Silvija Peštenienė.

Žalingų įpročių prevencijos darbus ji pradėjo vykdyti drauge su blaivybės klubo „Granitas“ nariais, medikais, psichologais, teisėsaugos pareigūnais, kitų šalies skyrių „Baltų ainiams“, vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivystės sąjūdžio nariais.

Vykdydami švietėjišką alkoholio, tabako, narkotikų vartojimo prevencijos darbą, stengėsi apsaugoti jaunos žmones nuo patekimo į grėsmingą kvaišalų liūną, mokydami griežtai pasakyti „ne“ tam, kas griauna gyvenimą. Suprasdami, kad to daryti prievarta negalima, stengėsi skatinti jaunos žmones pozityviai mąstyti ir veikti, ugdė gebėjimą patiems sąmoningai rinktis sveiką, prasmingą, sėkmę lemiantį gyvenimą.

Alytaus „Baltų ainių“ veikla pagrįsta mokinių sveikatą stiprinančiomis priemonėmis, įgyjant sveikos gyvensenos įtvirtinimui reikalingų žinių ir įgūdžių, sudarant galimybes išgyventi džiaugsmą, patenkinus fizinio aktyvumo, saviraiškos, kūrybos poreikį, skatinant turiningą laisvalaikį, bendravimą ir bendradarbiavimą su bendraamžiais bei tarptautinį bendradarbiavimą.

Akcijos, konkursai, lyderių mokymai, veikla „Draugas draugui“, šventės, stovyklos, šeimų renginiai, kūrybiniai projektai, tarptautiniai ryšiai, individuali pagalba problemų turintiems vaikams ir paaugliams – tai veikla, į kurią nuolat įsitraukia jauni alytiškiai. Greta – ir pirmieji mūsų skyriaus „Baltų ainiai“ nariai: psichologė Neringa Grigutytė, mokytoja Bronelė Tamulynienė, VDU tarptautinių projektų vadybininkas Darius Patinskas, Mykolo Romerio universiteto studentų atstovybės prezidentas Saulius Urbonavičius, VU studentas Andrius Peštenis, Mykolo Romerio universiteto studentas Domas Peštenis.

Aktyvūs ir kūrybingi jaunieji lyderiai – Giedrius Kvederavičius, Augustas Degutis, Laurynas Vaitkevičius, Greta Veselgaitė, Gabrielė Gutauskaitė, Greta Sodaitytė, Rita Adomavičiūtė.

Skyrius vykdė šiuos projektus:

„Alytaus baltų ainiai“ (Lietuva–Švedija), VJRT finansavimas, 1996 m., „Aš už sveiką draugą“, Alytaus miesto savivaldybės finansavimas, 1999 m., „Išlikime“ (Lietuva–Latvija), Alytaus miesto savivaldybės finansavimas, 2000 m., „Atsiremkiye į draugo petį“, VJRT finansavimas, 2001 m., „Jaunuoli, nesuklupk“, ALF finansavimas, vykdėme drauge su Alytaus VSC, 2001 m., „Šiapus ir anapus mokyklos slenkščio“, LR ŠMM finansavimas, vykdėme drauge su kazimieraičiais, ateitininkais, Latvijos „Avante“ klubo nariais, 2002 m., „Together abroad“ (Lietuva–Norvegija) Norvegijos JUVENTE finansavimas, 2002 m., „Drauge“, LR ŠMM finansavimas, 2003 m., „Alternatyva“ (Lietuva–Latvija), Alytaus miesto savivaldybės finansavimas, 2004 m., „Atverk akis“ (Lietuva–Čekija), VJRT ir Alytaus miesto savivaldybės finansavimas, 2005 m., „Demokratinė mokykla“ (Lietuva–Čekija), Alytaus miesto savivaldybės finansavimas, 2005 m., „Reikia draugą turėti“ (Lietuva–Čekija), 2006 m., „Jaunimo meno pynė – Europai“ (Lietuva–Čekija–Lenkija–Slovakija), ES „Jaunimas“, 2006 m., „Iš kartos į kartą“, drauge su Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivystės sąjūdžiu, tikėtasi finansavimo iš JAV „Lietuvių katalikų religinės šalpos“ organizacijos.

Alytaus „Baltų ainiai“ dalyvavo tarptautiniuose IOGT, NORDAN, EGTYF kongresuose, vykusiuose mūsų šalyje, Italijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Estijoje, Latvijoje, Belgijoje, Švedijoje.

Aktyviausi Alytaus „Baltų ainiai“ – Panemunės vidurinėje mokykloje. Nuoseklaus panemuniečių darbo rezultatų įrodymai – 2001 m. šalies mokinių žinių konkurso „Moksleiviai prieš AIDS“ finale laimėta 3-oji vieta, 2002 m. šiame konkurse – jau 2-oji vieta, o 2002 m. šalies mokinių ir pedagogų konkurso „Sveikuolių sveikuoliai“ finaliniame etape – 1-oji vieta. Visiems šiems trims konkursams mokinius parengė Silvija Peštenienė.

Alytaus „Baltų ainiai“ turi savo emblemą, vėliavą, lankstinuką, reklaminį pačių sukurtą filmą. Lyderiai rengia užsiėmimus bendraamžiams „Draugas draugui“, tradicinį konkursą „Aš už sveiką draugą“, kasmetinę konferenciją „Sveika mokykla“, susitikimus su įdomiais žmonėmis, gerumo akcijas, tradicines vaikų–tėvų–senelių Advento, Šv. Velykų vakarones, vasaros stovyklas Metelių regioniniame parke, internetu bendrauja su kitų šalių sveikos gyvensenos šalininkais, dalyvauja miesto jaunimo akcijose ir įvairiose šventėse, sukūrė ir pastatė keletą spektaklių: „Sviedinukas greituoliukas“ ir „Sąmyšis miške“ (lėlių), „Išlikime“, „Atverk akis“.

„Dažnai kolegos iš užsienio klausia: kaip pamatuojate rezultatus žalingų įpročių prevencijos srityje?

Atsakymas tik toks: jei bent keletas jaunų žmonių kasmet susimąsto apie savo pasirinkimą arba nusprendžia, kad blaivybė – tai jo gyvenimo stilius, ma-

tyt, jog tai geras rezultatas. Jeigu jaunas žmogus susidomi mūsų veikla ir po kelių susitikimų jaučiasi esąs saugus, turintis sąlygas savirealizacijai, tai ir yra apčiuopiama mūsų darbo vertė“, – sakė LBD „Baltų ainiai“ Alytaus m. ir rajono skyriaus prezidentė Silvija Peštenienė.

Tarptautinė blaivybės veikla

Padvelkus laisvės vėjams, prasidėjo tarptautinis blaivininkų bendradarbiavimas. Dar iki Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo mums pavyko užmegzti artimus ryšius su vienu vokiečių blaivininku – Verneriu Liptovu. Ilgus metus susirašinėju su juo, dalinomės patirtimi, idėjomis. Jo iniciatyva mūsų Blaivybės draugija buvo pakviesta ir turėjo savo atstovą Tarptautiniame blaivybės judėjimų suvažiavime Kopenhagoje. 1990 m. su jauduliu pirmą kartą vykome atstovauti Lietuvai ir man reikėjo paruošti pranešimą vokiečių kalba. Iš tiesų salė labai šiltai mus sutiko ir man perskaičius pranešimą, pasipylė ilgi plojimai. Vakare įvyko prezidiumo posėdis, kurio metu Lietuvos blaivybės draugija buvo priimta asociatyvine IOGT (Tarptautinio blaivybės judėjimo organizacijos) nare. Aš (Alfonsas Čekauskas) asmeniškai turėjau garbės būti priimtas į IOGT narius, taip pat ir (šviesaus atminimo) Stanislovas Šinkūnas. 1994 m. „Baltų ainiai“ Berlyno pasauliniame kongrese tapo tikrąja IOGT nare. Pagrindinė Draugijos veiklos kryptis – alkoholio, narkotikų ir tabako gaminių vartojimo prevencija.

Lietuvos blaivybės draugija pati yra surengusi nemažai Tarptautinių renginių – konferencijų, suvažiavimų, kongresų, įvairių susitikimų. Švedijos blaivybės draugijos, Baltijos valstybių blaivininkai, Norvegijos IOGT atstovai visada praturtina mūsų susiėjimus savo pasisakymais, tarptautine patirtimi, kvalifikacija bei idėjomis, kaip būtų galima efektyviau dirbti blaivinimo darbą mūsų šalyje. Po tokių suvažiavimų mes priimame rezoliucijas ir, žygiuodami Gedimino prospektu, jas iškilmingai įteikiame Seimui ir Vyriausybei. Visa tai suteikia ne tik tam tikrą pasididžiavimą Draugijos stiprybe, bet ir daugiau reikšmės išskeltiems uždaviniais, į kuriuos turėtų labiau atkreipti dėmesį mūsų Vyriausybė ir Seimas, negu pasiuntus paprastą raštą. Jie yra priversti reaguoti į mūsų pateiktus siūlymus mažinti, labiau suvaržyti alkoholio prekybą bei gamybą, kad būtų kuo mažiau girtų, ypač masinių renginių metu, atitolinti alkoholio prekybos taškus nuo mokyklų, bažnyčių, kultūros įstaigų ir kitų masinio susibūrimo vietų. Šitokiu būdu mes esame jau kai ko ir pasiekę: pvz., buvo uždrausta tabako reklama. Šį draudimą išsikovojome per Konstitucinį Teismą ir laimėjome bylą prieš Seimą. Tai buvo dar 1995 m.

Pasaulinis IOGT kongresas Kopenhagoje – prie undinės paminklo su Latvijos blaivininkų atstovais. 1990 m. vasara

Grįžtant prie tarptautinių santykių reikia paminėti, kad Lietuvai yra suteikta privilegija kas treji metai Baltijos šalių atstovams rengti tarptautinius seminarus. Kadangi Lietuvos blaivybės draugija nuo 1994 m. yra IOGT narė, tai beveik kasmet gaudavome kvietimus dalyvauti Tarptautiniuose blaivininkų suvažiavimuose įvairiose šalyse. Lenkijoje, Kelcų mieste, buvome kartu su Stanislovu Šinkūnu. Dalyvavome visuose Baltijos valstybių seminaruose, taip pat IOGT organizuotame Tarptautiniame seminare Hamburge. Įdomi patirtis Jugoslavijos ir Italijos blaivininko Hudolino blaivybės darbo seminare Udinės mieste, Italijoje. Kiti dideli Europos blaivininkų suvažiavimai vyko Kijeve ir Bruno miestuose. Tačiau svarbiausias ir didžiausias sąskrydis 1994 m. buvo Berlyne – pasaulinis blaivininkų kongresas (mes ten buvome priimti tikraisiais IOGT nariais). Šiame kongrese man taip pat reikėjo daryti pranešimus vokiškai ir rusiškai, kalbėti įvairiose sekcijose. Berlyne dalyvavo 10 žmonių lietuvių delegacija, o iš Estijos nedalyvavo niekas, iš Latvijos – tik vienas žmogus. Pagaliau 1998 m. kongrese Estešunde (Östersund), Švedijoje, mūsų Blaivybės draugija nusipelnė didesnio pripažinimo, man asmeniškai teko pasisakyti įvairiuose seminaruose, renginiuose. Tada į Europos jaunimo federacijos tikruosius narius buvo priimta ir mūsų jaunimo blaivybės organizacija.

A. Čekauskas po tarptautinio seminaro Venecijoje. 1995 m.

Norėčiau pabrėžti dar vieną mūsų Draugijos sėkmę tarptautiniame darbe – 1995 m. „Baltų ainiai“ priimti tikraisiais nariais į Europos nerūkančiųjų teisių gynimo asociaciją, kurios didelis seminaras įvyko Edinburge, Škotijoje. Tuo pačiu noriu pasakyti, kad dalyvavimas šios asociacijos darbe suteikė mums papildomos patirties ir metodinių žinių, praplėtė akiratį kovoje prieš rūkymą. Lietuvoje mūsų Draugija pradėjo rengti tarptautines nerūkymo dienas, o jų metu – eisenas per sostinę. Mūsų atstovai toliau dalyvauja asociacijos tarptautiniuose seminaruose: 1997 m. Paryžiuje, 1999 m. Gran Kanarijos las Palme, kur buvo sukviesti geriausi pasaulio specialistai tabako kontrolės ir prevencijos klausimais. Savaitę vykęs seminaras davė daug visokeriopos naudos – paršivežiau nemažai metodinės medžiagos, kurią vėliau panaudojome Draugijos veikloje.

2000 m. Čikagoje jungtinėmis organizacijų pastangomis buvo surengtas grandiozinis pasaulinis kongresas prieš rūkymą ir vėžį. Tarptautiniai susitikimai yra neįkainuojamai svarbūs ne tik plečiant mūsų akiratį, gausinant dalykines žinias, bet ir kuriant draugiškus ryšius su kitų šalių specialistais, įdomiais žmonėmis, žymiomis asmenybėmis. Dar vienas iš tokių įsimintinų kongresų, kuriame man teko dalyvauti, buvo 2000 m. 150-osios IOGT įkūrimo metinės

*A. Čekauskas Vatikane laukia audiencijos pas popiežių Joną Paulių II.
1995 m. rudenį*

*Vašingtone
po apsilankymo
Kongreso
rūmuose.
1995 m.*

A. Čekauskas po Europos tabako politikos seminaro prie Triumfo arkos Paryžiuje. 1996 m.

Sirakūzuose, Niujorko valstijoje. Šio kongreso metu vyko didelis koncertas ir aš buvau paprašytas dainuoti, pritariant dideliam orkestrui. Tai tikrai buvo įsimintinas man renginys, kuriame sulaukiau didelio pasisekimo. Kiekvieną kartą, grįžus iš tokių kelionių, man ir mano bendražygiams būdavo svarbus uždavinys – visu tuo, ką matėme ir girdėjome, pasidalyti su kitais Draugijos nariais, aptarti tai Draugijos prezidiume, aprašyti jos laikraščiuose bei papasakoti per Lietuvos radiją.

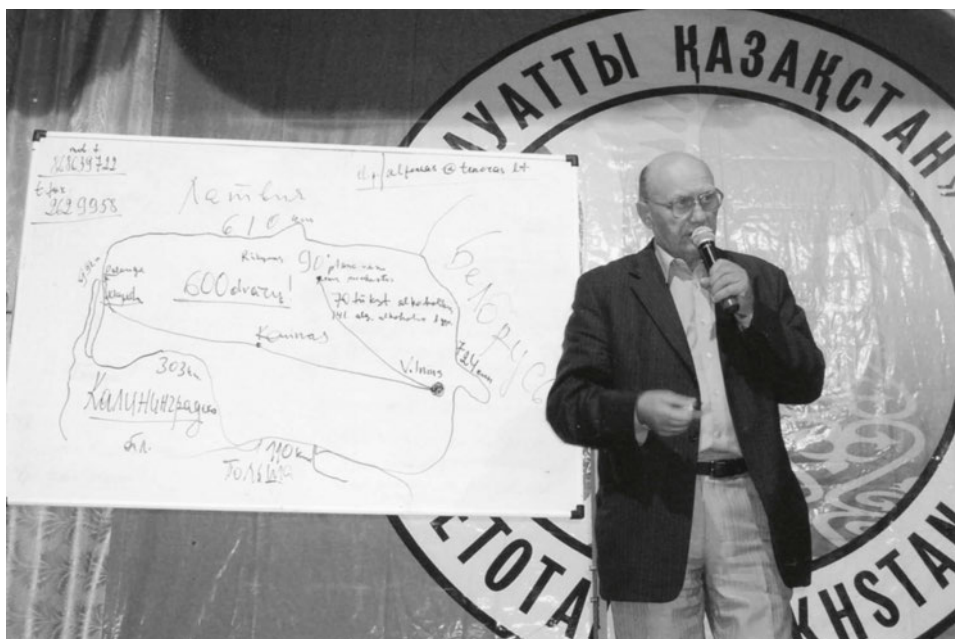
Reikia pabrėžti, kad nuo 1992 m. Lietuvos blaivybės draugijai beveik kasmet pavykdavo suorganizuoti Tarptautinius kongresus Vilniuje, į kuriuos atvyksta daugiau ar mažiau blaivininkų iš kitų šalių: Švedijos, Norvegijos, Latvijos, Baltarusijos, Rusijos, Baltijos šalių ir kt. Štai 2000-ųjų kongrese turėjome svečių iš Švedijos IOGT-NTO tarptautinio instituto – Eisbjornas Hornbergas supažindino su instituto veikla, o apie saugų eismą kalbėjo Karlstado regioninės tarybos direktorius Kristeris Haglundas. Latvijos Latgalos pedagogų blaivybės draugijos sekretorius Armandas Puzulis dalijosi patirtimi apie narkomanijos prevenciją mokyklose. Svečias iš Minsko akademikas Valentinas Tolkačiovas plačiai nagrinėjo alkoholio bei tabako vartojimo problemas žmonių sveikatai. Tema

Pasauliniame IOGT kongrese Švedijoje A. Čekauskas susipažino su Ganos blaivybės judėjimo atstovu. 1998 m.

Po seminaro Hamburge su IOGT prezidentu A. Markuson . 2001 m.

A. Čekauskas daro pranešimą Azijos šalių blaivybės judėjimų kongrese Kazachstane. 2008 m.

„Kokie darbo metodai padeda siekti blaivybės?“ kalbėjo „Optimalisto“ klubo pirmininkas Vasilijus Šepylovas. Jis taip pat kėlė mintį, kad blaivybės judėjimams reikia susivienyti, nes tik bendromis jėgomis galima pasiekti geresnių rezultatų. Asociacijos idėją įtikinamai parėmė ir „Vilties žingsnių“ judėjimo pirmininkė Janina Daukšienė, nes pasak jos, informacijos kongrese buvo pateikta labai daug, bet po jo reikia veiksmo. Po kongreso vyko spaudos konferencija, kurioje į žiniasklaidos atstovų klausimus atsakė prof. Laima Gričiūtė, gydytojas psichiatras Algirdas Mikalkevičius, Seimo narė prof. Kazimiera Prunskienė ir aš, Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ pirmininkas Alfonsas Čekauskas.

2002 m. pasaulinis IOGT kongresas vyko Anglijoje, kuriame man taip pat teko dalyvauti ir skaityti pranešimą.

2002 metų rudenį Helsinkyje įvyko steigiamasis naujos šiaurės šalių blaivinkų organizacijos suvažiavimas – įkurta NORDAN – kurios steigiamajame kongrese, be kitų Baltijos valstybių blaivybės judėjimų, buvome pakviesti dalyvauti ir mes. Šiame kongrese dalyvavo visų Šiaurės valstybių blaivybės judėjimų lyderiai. Prezidentu buvo išrinktas Gabrielis Romanus, Švedijos parlamento narys ir žinomas blaivybės puoselėtojas, viceprezidentu išrinktas Bertas Bulas, norvegų blaivybės judėjimo atstovas, generaliniu sekretoriumi – Sorrenas

Čekauską priima Kopenhagos blaivybės lyderis Nihl Kohl. 2008 m.

Erikssonas, taip pat Švedijos blaivybės judėjimo atstovas. NORDAN organizacijos būstine pasirinkta Danija (Kopenhaga). Sekančiais metais įvykusiame NORDAN kongrese Osle mes jau pasijutome pilnateisiais, pripažintais nariais. Man pasiūlius, NORDAN vadovybė sutiko, kad panašus tarptautinis seminaras būtų suorganizuotas ir Lietuvoje. Nepraėjo nė keletas mėnesių, kai mes sulaukėme didelio būrio svečių iš Švedijos, Norvegijos, Danijos, Suomijos, Islandijos, taip pat iš Baltijos valstybių. Lietuva gana sėkmingai surengė šį jai patikėtą renginį. Kongresas vyko „Centrum“ viešbutyje. Aš, kaip Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ atstovas, seminare perskaičiau pagrindinį pranešimą, prieš kongresą buvo surengta spaudos konferencija. Suprantama, pranešimus skaitė ir pats NORDAN prezidentas Gabrielis Romanus, viceprezidentas Bernatas Bulas, kongrese dalyvavo Švedijos bei Norvegijos ambasadoriai Lietuvoje, nemažas būrys Seimo narių, Seimo pirmininko pavaduotojas, Narkotikų kontrolės departamento laikinosios komisijos pirmininkas Artūras Skardžius bei daugelis kitų Lietuvos valstybės institucijų atstovų ir, aišku, įvairių blaivybės judėjimų Lietuvoje nariai. Didžiausią įnašą į šį kongresą įnešė mūsų „Baltų ainių“ blaivybės organizacija. Neseniai įvykęs dar vienas NORDAN organizacijos narių posėdis Vilniuje parodė didelį atoslūgį šios organizacijos veikloje, ypač Skandinavijos šalyse, ir apskritai, blaivybės veiklos susilpnėjimą. Į šį posėdį net nebuvo pakviesti Baltijos šalių blaivininkų atstovai.

Su Vašingtono ir Niujorko valstybinių alkoholio valdybų vadovais

Draugija iki šiol palaiko aktyvius ryšius su Norvegijos, Lenkijos, Rusijos, Baltarusijos, Baltijos ir kitų šalių blaivininkais.

2008 m. spalio 10–12 d. Taline, pirmininkaujant Gabrieliui Romansui, NORDAN vėl surengė konferenciją, kurioje dalyvavau ir aš, tačiau ankstesnės reikšmės ši organizacija nebeatgavo.

A. Čekausko pranešimas konferencijoje

Mieli broliai ir seserys! Toks dabar priimtas Lietuvos IOGT kreipimasis į bendraminčius.

Mr. tarptautinis IOGT Prezidente Helge Kolstadai!

Delegatai ir svečiai!

Nepriklausomos Lietuvos kūrimas – svarbiausias dabarties uždavinys. Lietuvos kūryba vyksta ir vyks visur: laukuose ir fabrikuose, dvasioje ir butyje. Visur reikia ir dera apsisvalyti nuo bolševizmo apnašų, nuo veidmainystės, nuo nedoros, nuo išnykimo apsvaigus. Dera ir reikia gaivinti blaivias tautos tradicijas, auginti ir puoselėti jas, nes išeidami į Europą ir pasaulį, turime parodyti, kad mes – tai Lietuva, kad mes turime savitą dvasią, kad mes, lietuviai, vertiname ir branginame Gėrį, Grožį, Tiesą, Tikėjimą, Dorą, Blaivybę, kad mes gerbiame ir mylime

visa, kas yra gera kitose tautose. Blaivybė – tautos likimas ir tautos ateitis. Ir verta dėl ateities dirbti, jai aukotis. Tai – pati atsakingiausia misija, tekusi visiems doriems Lietuvos žmonėms, o labiausiai – Lietuvos blaivybės draugijai ir ypač „Baltų ainių“ jaunimui.

Žengdami į ateitį, matykime šiandieną, sverkime ir auginkime savo darbus. Paskutiniai mėnesiai mums buvo reikšmingi. Pasaulinė blaivybės judėjimų organizacija (IOGT) gegužės mėn. Varšuvoje priėmė Lietuvos blaivybės draugiją ir Jaunimo blaivybės federaciją „Baltų ainiai“ tikraisiais šios garbingos organizacijos nariais. Aukštą kolektyvinio nario vardą pateisinti tegalime vertais blaivybės darbais.

Mūsų pastangų, kurios daugiausiai paremtos entuziazmu, mažoka. Reikalingas materialinis pagrindas rimtai veiklai. Žinoma, aktyvi veikla vyko ir vyksta, tačiau, esant finansavimui, nuveikti galima daugiau. „Baltų ainių“ federacijos ir suaugusiųjų blaivininkų renginiai rodė mūsų visuomenei kelią į šviesą ir blaivybę, buvo sukurtos nišos laisvam nuo svaigalų gyvenimui. Daugiausia renginių draugija surengė Mokytojų namuose. Tai ir poezijos, dainos ir blaivybės vakarai, blaivybės vakaronės, senųjų baltų papročių ir tradicijų puoselėjimo vakarai.

Diskusija, surengta girtavimo situacijai Lietuvoje aptarti, parodė, kiek daug dar geriama šiandien ir kokios baisios to girtavimo pasekmės. Smarkiai pablogėjo kriminogeninė situacija. Trečdalį nusikaltimų padaro girti žmonės. Iš jų nemažą dalį žmogžudysčių. Ypač pablogėjo situacija mūsų sostinės viešosiose vietose. Daugėja girtavimo darbo vietose. Šiuo metu Lietuvai reikalingi pakankamai griežti viešosios tvarkos apsaugos įstatymai, nes dabar galiojantys taiko bausmes nuo keliasdešimt iki šimto ar dvejų šimtų rublių. Rubliui nuvertėjus, tai, suprantama, net nebe bausmė.

Statistikos departamento duomenimis, 1990 m. Lietuvoje vienam gyventojui parduota 5,03 l gryno alkoholio. Jeigu alkoholinių gėrimų gamyba 1990 m. palyginti su 1989 m. sumažėjo 12 proc., tai vertine išraiška išaugus kainoms už parduotus alkoholinius gėrimus gauta beveik milijardas rublių (padidėjo 19 proc.). Alkoholiu prekiaujančių parduotuvių skaičius padidėjo nuo 1175 1988 m. iki 2155.

Per pirmąjį 1991 m. pusmetį degtinės ir kitų stiprių gėrimų pardavimas sumažėjo 0,9 proc., vyno – 3 proc., alaus – 16 proc. Beveik pusantro karto padidėjo prekyba konjaku, nors šis gėrimas yra importuojamas.

Kiekvienam Lietuvos gyventojui teko alkoholinių gėrimų už 273 rublius. Kiek jų teko Jūsų šeimai, pasiskaičiuokite 273 rublius padauginę iš šeimos narių skaičiaus.

Šiandien akivaizdu, kad valstybinės gamybos alkoholinių gėrimų mažėjimas paskatino naują masinį reiškinį – svaiginimąsi namų gamybos alkoholiniais gėrimais. Kiek lėšų praranda valstybė dėl namų gamybos svaigalų, neaišku, bet

manome, kad ne mažiau, kaip pusę milijardo. Laikas šį reiškinį pristabdyti ekonominėmis ir teisinėmis priemonėmis. Tenka susimąstyti, kodėl Vyriausybė nesirošia ekonomiškai konkuruoti su namų gamybos svaigalais. Juk valstybės gamybos mažinimas skatina namų gamybos augimą. Šiuo klausimu, manau, reikalinga rezoliucija.

Kai kurie „Baltų ainių“ federacijos nariai Vilniuje pradėjo lankyti girtaujančiuosius, kontaktuoti su jų vaikais, bandydami apsaugoti juos nuo blogų tėvų įpročių. Sostinės seniūnijose veikiančios narkologinės tarnybos teikė tokių šeimų adresus savo teritorijose. Norėtusi, kad jaunimo federacijos nariai gyviau įsitrauktų į šią savo bendraamžių globos ir draugystės akciją ne tik Vilniuje. Kartu labai norėtusi pakviesti gerąjį ir gražųjį Lietuvos jaunimą ryžtingiau stoti į „Baltų ainių“ federaciją ir imtis šios garbingos veiklos. O juk daugelyje rajonų ir mokyklų jaunimas dar nepasirinko šio taip reikalingo Lietuvai kelio. Kad jaunimas gali atrasti save šios federacijos veikloje, vaizdžiai parodė „Baltų ainių“ jaunimo stovykla Bradesuose prie Sartų ežero. Jos metu buvo diskutuojama girtavimo tema, keičiamasi patirtimi, analizuojami baltų papročiai, mokomasi naujausių patriotinių dainų, susitikta su vietos poetais, etnografiniais ansambliais, aplankytos bažnyčios, valomos ir tvarkomos užmirštos katalikų ir pagonių kapinės, kūrenami laužai... Pasibaigus stovyklai, niekas nenorėjo skirstytis. Nuo metų pradžios Draugija vykdė keturias programas. Tačiau jau ketveri metai negaudama jokių dotacijų ir gyvuodama tik iš aukų ir susipratusių vadovų paramos, Draugija negalėjo šių programų iki galo įvykdyti. Dėl šios priežasties tik pradėtus sociologinius tyrimus buvome priversti susiaurinti ir beveik sustabdyti. Leidybinį, organizacinį darbą lėtinome ir menkinome. Rajonuose teliko tik trys mažai apmokami etatiniai darbuotojai, o respublikinėje taryboje – tik vienas.

Draugija yra parengusi ir AT pateikusi alkoholio kontrolės įstatymo projektą. Atskiru straipsniu jame yra siūloma finansuoti ir blaivybės judėjimus.

Kaip analogas mūsų Parlamentui yra verčiami Suomijos alkoholio politikos įstatymai. Į lietuvių kalbą išversta ir IOGT prezidento Helges Kolstado metodinė knyga apie blaivybės darbą (IGOT Handbook).

Teisingumo ministerijoje iš naujo įregistruoti Draugijos įstatai, atsižvelgiant į Jūsų siūlymus, pateiktus kovo 21 d. Mokslų akademijoje ir mūsų narystę pasaulinėje IOGT organizacijoje. Imamasi ir ūkinės-komercinės veiklos. Po didžiulių pastangų pavyko išreikalauti iš sostinės savivaldybės patalpas nealkoholinei arbatinei Senamiestyje, Savičiaus g. 10. Jos remontui, pritaikymui, įsikūrimui vėl reikės nemažai lėšų ir rėmėjų paramos.

Apskritai nei Draugija, nei „Baltų ainiai“ neturi jokios materialinės bazės. Šią vasarą IOGT–NTO nacionaliniame kongrese Švedijoje lankęsis Draugijos atstovas pastebėjo didelę valstybės materialinę paramą blaivybės judėjimui. Be valstybės, paramą blaivybės judėjimams teikė ir firmos, kompanijos, politinės partijos. Manau ir šiuo klausimu šiandien vertėtų priimti rezoliuciją, adresuotą Vyriausybei.

Viskas greitai kinta mūsų dinamiškame gyvenime.

Gal kiek nelauktai ir nepagrįstai užsisklendė naujai persitvarkančios narkologinės tarnybos, anoniminiai alkoholikai. Lietuvos blaivybės draugija pasirengusi glaudesniems kontaktams, tarpusavio paramai, tačiau savo pagrindiniu tikslu ir toliau laiko sveikos ir blaivios gyvensenos ugdymą. Girtavimo pasekmių šalinimas, alkoholikų gydymas ir jų resocializacija – bendra narkologinių tarnybų ir Blaivybės draugijos problema. Ir spręsti ją derėtų sutelkčiau, bendromis jėgomis, „Baltų ainiai“ savo veiklą čia jau pradeda.

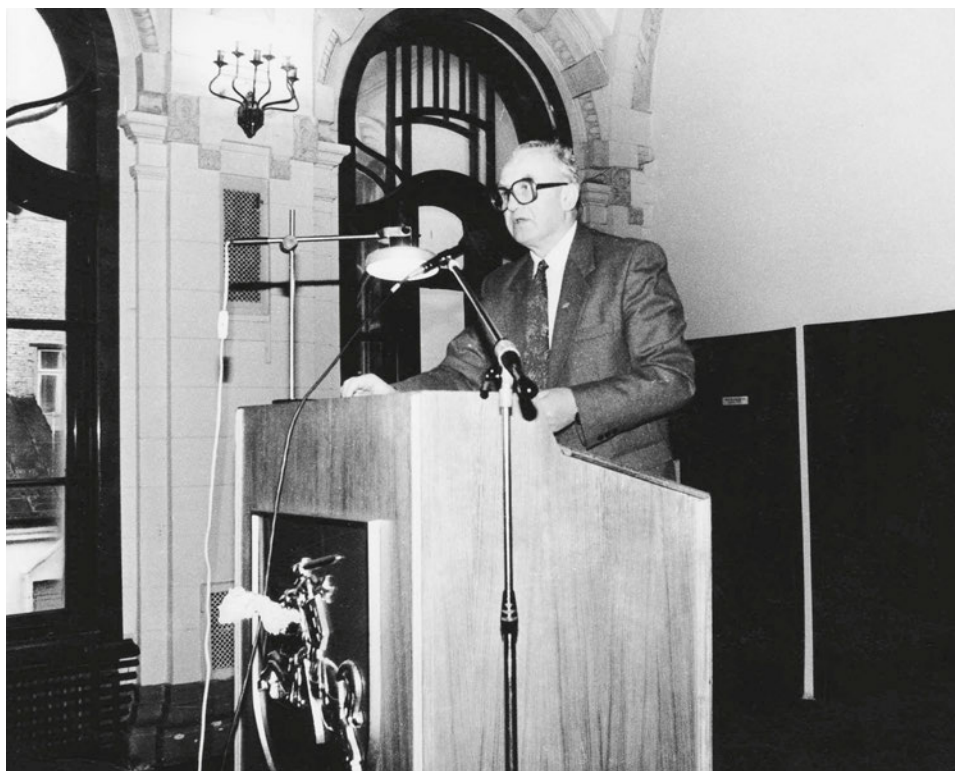
Labai gražią iniciatyvą parodė Vilniaus savivaldybės komisija, vadovaujama deputato G. Jakubčionio, parengusi ir realizavusi atskirą reabilitacijos programą, kurioje dalyvavo ir Draugija „Baltų ainiai“. Derėtų šią iniciatyvą paremti ir išplėsti visoje Lietuvoje.

Plėtojami ryšiai su politinėm partijom, ypač tautininkais. Reikėtų ieškoti ir naujų kontaktų. Ir, žinoma, ieškoti paramos firmose ir kompanijose.

Norėtųsi pastebėti kai kurių rajonų tarybų veiklą. Štai Ukmergėje draugijos pirmininke tapus Janinai Stankaitienei, rajono laikraštis nuolat ėmėsi gvildinti šią problemą, miesto centre pasirodo vis nauji stendai su šviežia informacija apie girtavimą rajone, sąjūdis kviečia Draugijos atstovus į savo mitingus, kitus renginius. Čia ir jaunimas pradeda išitraukti į blaivybės darbą. Matosi ir Jurbarko rajono blaivininkų veikla. Bet ištisi mūsų rajonai tyli. Nei savivaldybės neliečia girtavimo, nei blaivininkai nekelia savo balso. Kai kur yra po keletą „Baltų ainių“ kuopelės narių, bet jie neišsirinę pirmininko ir kt.

Neseniai iš IOGT būstinės Anglijoje gavome naują paketą dokumentų. Tarp jų ir anketa, prašanti įvairių duomenų apie Draugijos narius. Todėl prašome Draugijos rajonų tarybų ir „Baltų ainių“ kuopelių pateikti respublikinei Draugijai duomenis apie savo tarybų ir kuopelių narystę. Apibendrinę duomenis, galėsime pateikti atsakymą ir IOGT administraciniam komitetui Londone, kuris bent metams priims ir savo veiklos programą.

„Baltų ainiai“. 1992 m. gruodis, Nr. 5–6.

*A. Čekauskas kalba Mokslų akademijos salėje „Baltų ainių“ draugijos suvažiu-
vime. 1991 m.*

*V. Landsbergis priima IOGT prezidentą Helge Kolstadą ir Lietuvos atstovus.
1992 m.*

Kultūra ir blaivybė – neatsiejami. Blaivaus laisvalaikio renginiai

Susitikimai su Birštono vicemeru Juozu Aleksandravičiumi ir Birštono gimnazijos taryba; su Atėnų Olimpinių žaidynių dalyviais D. Zujum (50 km sportinis ėjimas) ir S. Milušauskaite (20 km sportinis ėjimas) – apie jų gyvenimo būdą; su Lietuvos sportinio ėjimo rinktinės treneriu J. Juozaičiu ir jaunaisiais vidurinės mokyklos sportininkais – apie kelia į didįjį sportą; su Belickiene ir T. Murauskaite – vietos sveikuolių lyderiais.

Ekskursijos: „Birštono apylinkės“ – valtimis Verknės upe ir Nemunu; „Nemuno kilpų regioninis parkas; „Birštonas seniau ir dabar“.

Tinklinio ir futbolo varžybos su vietos mokyklos komanda.

Laisvalaikio renginiai ir šventės, iškeliant blaivaus laisvalaikio pranašumus, mokant linksmai ir turiningai jų praleisti, plečiant vaikų pažintinius interesus:

- turistinis žygis dviračiais „Kunigaikščių medžioklių takais“ (10 km);
- mano hobis;
- talentų šventė;
- gimtadienių šventė;
- šauniausiojo stovyklautojo konkursas;
- grožio konkursas (drauge su vietos mokyklos jaunimo blaivybės federacijos mergaitėmis);
- piešinių ir rašinių konkursas blaivybės tema;
- viešnage Birštono vidurinės mokyklos „Panių klube“ (mergaitės);
- mėgėjiška žūklė (Verknės žiotys);
- atsisveikinimo koncertas (drauge su vietos mokyklos moksleiviais).

Matydama, kad Lietuvoje nemažėja alkoholi, narkotikus, tabaką vartojančių vaikų skaičius, taip pat ir jaunimo nusikalstamumas, Nacionalinė žalingųjų įpročių prevencijos taryba kasmet rašo prevencinius projektus ir džiaugiasi galėdama juos vykdyti, kai tik pavyksta laimėti lėšų. Lietuvos mokyklose visi alkoholio ir narkotikų (be marihuanos ir hašišo), raminamųjų ir migdomųjų vaistų vartojimo ir rūkymo rodikliai didesni už Europos vidurkį (būdinga 2000–2007 m. laikotarpiui). Prevencijos darbui vaikų ugdymo įstaigose dažnai trūksta nuoseklumo, orientacijos į rizikos grupes, amžių, jaunimo poreikius. Nacionalinėje žalingųjų įpročių prevencijos taryboje susibūrę patyrę pedagogai, psichologai, teisininkai ir medikai yra pajėgūs padėti ugdytojams ir tėvams giliau suvokti narkotinių medžiagų vartojimo mastą ir padarinius bei prevencinio darbo suaktyvinimo svarbą ir metodiką, ypač tarp vaikų ir jaunimo. Taip pat, panaudojant

Moksleivių blaivybės seminaro vadovas A. Čekauskas plaukia vikingų laivu Nemunu (Birštone) su moksleiviais – seminaro dalyviais

respublikinę spaudą, radiją ir televiziją, didinamas visuomenės informuotumas apie žalingų įpročių prevencijos ir sveiko gyvenimo būdo svarbą asmenybei ugdyti ir skatinamas jos aktyvumas, kuriant saugesnę ir sveikesnę aplinką.

Ankstesniais metais Nacionalinei žalingųjų įpročių prevencijos tarybai pavyko laimėti keletą projektų narkotikų vartojimo prevencijos tema. Vienas jų buvo skirtas internatinių mokyklų bei specialiųjų globos namų auklėtiniais, o kitas – šių įstaigų pedagogams, auklėtojams bei moksleivių tėveliams ir artimiesiems.

Projektui įgyvendinti pasirinkome seminarų-diskusijų metodą. Kiekvienoje projekte dalyvaujančioje mokymo įstaigoje vienos dienos seminarai-užsiėmimai prasidėdavo paskaitomis iš 1-ojo ciklo apie narkotikų vartojimą, jo plitimo priežastis, narkotikų kontrolės politiką, taip pat diskusijomis: „Kas yra sveikata?“, „Kokius gyvenimo įgūdžius norėčiau išsiugdyti?“, „Sportas ir anaboliniai steroidai“, „Žymūs žmonės. Kaip jų gyvenimus pakeistų narkotikai“. Seminaro metu buvo kuriamas projektas – „Mūsų mokykla be narkotikų“.

Po pertraukos sekė užsiėmimai-diskusijos iš 2-ojo temų ciklo: „Kas atsakingas?“, „Kokius bendravimo įgūdžius norėčiau išsiugdyti?“, „Apsisprendimai: ar sunku pasakyti „Ne“?“, „Kaip apsaugoti save ir kitus“. Moksleivių meninės kūrybos skatinimas – kitas svarbus prevencinio darbo metodas.

Meninės raiškos priemonėmis jaunimas daug geriau gali išreikšti savo požiūrį į narkotinių medžiagų vartojimo pavojų ir jų vartojimą veikiančias išorines priežastis: bendraamžių patyčios mokyklose, televizijos laidų ir interneto esančią destrukciją – priešpastatant tam tikrų dvasinių vertybių pasaulį. Kurdami skrajutę, plakatą, šūkį, eilėrašį, laišką, piešinį, inscenizaciją ir kt. – individualiai ir kolektyviai – mokiniai gali vaizdžiau perduoti naudingą informaciją vieni kitiems, o gal ir plačiau – savo bendruomenei. Kaip šio projekto rezultatas būtų padidėjusi projekte dalyvaujančių moksleivių psichosocialinė kompetencija, išvirtinusi neigiama nuostata narkotinių medžiagų vartojimo atžvilgiu, suaktyvėjęs sveikos gyvensenos siekis (apie 500 moksleivių). Kai kuriose mokymo įstaigose atsirado susidomėjusių blaivybės idėjomis moksleivių, įsikūrė naujos „Baltų ainių“ kuopelės arba pagausėjo naujų narių jau egzistuojančiose. Aktyvistus išrinkome lyderiais, kad ir toliau tarp savo bendraamžių propaguotų sveiko gyvenimo būdą. Apsilankymą mokykloje baigdavome vakare, pakviesdami visus mokyklos moksleivius į teminį vakarėlį-diskoteką.

Pedagogams ir tėveliams skirto projekto uždavinys buvo padėti jiems geriau suvokti priklausomybės nuo narkotinių medžiagų problemą, atpažinti pavojingas situacijas ir rizikingą elgesį, kritiškai vertinti žiniasklaidą ir reklamą. Taip pat stengėmės suteikti daugiau žinių apie narkotinių medžiagų vartojimo žalą vaikų fizinei ir dvasinei sveikatai bei narkotikų prevencijai naudojamus aktyvaus ugdymo metodus – kaip efektyviai juos naudoti. Mūsų nuomone, prevenciniame darbe svarbus dalykas yra laisvalaikio renginių ir švenčių organizavimas. Jų tikslas – iškelti blaivaus laisvalaikio pranašumus, mokyti linksmai ir turiningai jį praleisti, plėtoti moksleivių pažintinius interesus. Parinkome temas: „Mano hobis“, „Talentų šventė“, „Gimtadienių šventės“, „Šauniausio moksleivio (-ės) konkursas“ (kitos temos pagal moksleivių pageidavimus). Todėl į programą įtraukėme užsiėmusius, kurie padėtų pedagogams įgyti daugiau patirties organizuojant tokius renginius. Vertingos buvo konsultacijos tėvams, kaip apsaugoti vaikus nuo narkotikų ir / ar padėti su narkotinėmis medžiagomis eksperimentuojantiems vaikams. Suteiktos žinios ir numatytos problemos išnagrinėtos su 76 pedagogais ir 11 moksleivių tėvų ar kitų artimųjų.

Tikimės, kad žalingų įpročių prevencijos ir sveikos gyvensenos ugdymo veikla projekte dalyvaujančiose ugdymo įstaigose bus efektyvesnė. Žalingų įpročių prevencijos ir sveikos gyvensenos ugdymo darbui parengta keturių ugdymo įstaigų biologijos, etikos, tikybos ir kt. dalykų mokytojai ir auklėtojai (iš viso 76 žmonės). Jeigu vaikų pasilinksminimai ir laisvalaikis ugdymo įstaigose bus geriau organizuojamas, sumažės jų poreikis svaigintis. Nors dalyva-

vo tik 11 tėvų ar kitų artimųjų, tikimės, kad šiose šeimose pasikeis požiūris į alkoholio ir narkotikų vartojimą. Šis projektas buvo ypač aktualus vaikų globos įstaigų ugdytojams, nes dauguma vaikų jose yra iš socialinės rizikos šeimų. Šie vaikai dažniausiai neturėjo galimybių šeimose įgyti svarbiausius gyvenimo įgūdžius ir vertybines nuostatas. Pedagogai išklause medicinos mokslų daktarės Aleksandros G. Davidavičienės, Pedagogų profesinės raidos centro skyriaus vedėjos Danutės Jakučionienės, Nacionalinės žalingųjų įpročių prevencijos tarybos prezidento A. Čekausko pranešimus, jiems vadovaujant mokėsi kūrybiškai panaudoti narkotikų prevencijai aktyvaus ugdymosi metodus, taip pat turiningai organizuoti vaikų laisvalaikį bei pasilinksminimus kaip alternatyvą svaiginimuisi.

Projekto įgyvendinimo priemonės ir veiklą teigiamai vertino ugdymo įstaigų vadovai ir projekto dalyviai, taip pat ugdytinių tėvai.

Išoriniam vertinimui buvo panaudota Lietuvos AIDS centro parengta anкета ir struktūrinis interviu, apsilankyta organizacijoje. Pagal specifinį pasiektų rezultatų vertinimo kriterijų (projekto pabaigoje pasiektų rezultatų atitikimas projekto pradžioje iškeltiems uždaviniams), galima teigti, kad vykdant projektą buvo laikomasi iškeltų uždavinių. Kaip svarbiausius pasiektus rezultatus projekto vykdytojai įvardijo:

- pozityvų vaikų požiūrio į narkotines medžiagas ir jų vartojimą pokytį;
- parengtą ir išleistą metodinę medžiagą vaikams ir jaunimui, tėvams, laikraštį visuomenei, tai, kad mokykloms buvo suteikta informacinė / metodinė medžiaga;
- jaunimo blaivybės federacijos kuopelių „Baltų ainiai“ įsteigimą prevencinei veiklai tęsti.

Pagal specifinius veiklos (procesų) vertinimo kriterijus galima teigti, kad ne visos projekte numatytos veiklos buvo įvykdytos (įvykdyta daugiau kaip pusė) dėl finansavimo nepatogumų. Tikslinė grupė pasirinkta labai tinkamai, nes projektas vykdytas trijuose specialiuose auklėjimo ir globos namuose ir vienoje internatinėje mokykloje. Suderinta su Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentu.

Iškilę sunkumai: finansavimo problemos, trumpas projekto vykdymo ir parengimo laikas.

Norint vykdyti projektą ateityje:

- 1) jo įgyvendinimui reikalingas ilgesnis laikas;
- 2) reikėtų keisti finansavimo tvarką, projekto pradžioje pervedant apie 70–80 proc. reikalingų lėšų;

- 3) siekti, kad tikslas ir ypač uždaviniai būtų apibrėžti tiksliai ir aiškiai, nes rašant ataskaitas paaiškėja, kad jie kartojasi ir yra įgyvendinami naudojant tas pačias veiklos formas;
- 4) projektinei veiklai, kuri trunka pakankamai trumpą laiką, pasirinktos labai tinkamos formos nuo informacijos teikimo naudojant aktyvius mokymo metodus iki laisvalaikio praleidimo be svaigalų, bendravimo įgūdžių ugdymo, saviraiškos skatinimo ir pan., todėl projektas gali būti pavyzdiniu panašiose institucijose vykdant prevencinę veiklą;
- 5) kuopelių steigimas ir mokinių kvietimas įsitraukti į šią veiklą rodo, kad projekto vykdytojai siekia jį tęsti ir yra suinteresuoti prevencine veikla ne tik projekto vykdymo laikotarpiu.

Vertinimą atliko Lietuvos AIDS centro Švietimo skyriaus vedėja Loreta Stonienė.

Kiti renginiai

Tarptautinę nerūkymo dieną (lapkričio 17 d.) Nacionalinė žalingųjų įpročių prevencijos taryba paminėjo, kaip ir kiekvienais metais, sukviisdama įvairių blaivybės organizacijų, priklausančių Nacionalinei tarybai, atstovus, ypač jaunimą, įsitraukti į gyvą eisną centrinėmis sostinės gatvėmis su savo organizacijų vėliavomis ir antireklamine rūkymo atributika. Jaunimas visą kelią skandavo šūkius. Sustojome skverelyje priešais Prancūzijos ambasadą, nes Rotušės aikštė buvo remontuojama. Čia pasakė kalbas visų dalyvavusių organizacijų vadovai: „Baltų ainių“, „M. Valančiaus“, „Optimaliečio“, kalbėjo mokytojai, jaunimas. Visi pasižadėjome vėl susirinkti pavasarinei nerūkymo dienos eisenai ir paruošti teatralizuotą programą.

Nacionalinės tarybos būstinėje, Savičiaus g. 10, Vilniuje, prieš pat Kalėdas įvyko koncertas, skirtas Vilniaus mergaičių specialiesiems globos namams. Dainavo „Delfinų“ solistas Stano, taip pat Nacionalinės tarybos prezidentas A. Čekauskas.

Nacionalinė žalingųjų įpročių prevencijos taryba

Vakarų europiečiai neretai stebisi, kad lietuviai geria daugiausia tik stiprius alkoholinius gėrimus (dažniausiai degtinę) ir dideliais kiekiais. Jie negali suvokti, kaip po vakarykščių gausių vaišių įvairūs valdžios bei komercijos veikėjai dar gali ateiti į darbą ir, atrodo, dar ir dirbti. Geležinė tauta – sakydavo jie.

Jaunimo eitynės po Vilnių su plakatais apie rūkymo žalą

Bet kai sužinojo, kad Lietuvoje dabar yra per 21 tūkst. psichikos invalidų, kurių dauguma pagimdyti girtuoklių tėvų, kad dar prieš dešimtmetį iš pašauktųjų į Lietuvos kariuomenę 20 proc., arba kas penktam, buvo nustatytas įvairaus laipsnio psichikos sutrikimas – jie, tie mano vakariečiai, tik palingavo galva. Tai tik mums matoma ledkalnio dalis, tai, kas kyšo virš gyvenimo vandenyno. O kokio dydžio pats ledkalnis? Vakariečiai gerai išmano alkoholizmo problemas, nes patys jų turi. Rimta problema Vakaruose yra narkotikų vartojimas, todėl vis teiravosi – o kaip Lietuvoje? Manoma, kad per Lietuvą mėginama nutiesti narkotikų pusfabrikačių bei žaliavos gabenimo kelią iš Afganistano ir Kirgizstano į Skandinavijos šalis. Dalis tų pusfabrikačių „nusėda“ Lietuvoje. Pasiūla ieško paklausos, o paklausą visada galima sužadinti, nes narkobiznis yra pelningiausias biznis pasaulyje. Anksčiau vienas iš sergančiųjų narkomanija kasdien išleisdavo narkotikams apie 50 litų, o viską sudėjęs krūvon – narkobiznio šulams paklodavo daugiau kaip 10 milijonų litų per metus. O kiek dar litų sumoka tie oficialiai nežinomi narkotikų vartotojai. Lietuva jau dabar pakankamai girta, bet, neduok Dieve, jeigu dar apspangs nuo narkotikų...

Lietuvoje jau ilgainiui veikia įvairūs blaivybės judėjimai. Tačiau dažniausiai jų veikla buvo nekoordinuota, pavienė, organizacijos nežinojo viena kitos iniciatyvų. Pasitaikydavo, kad kelios blaivybės organizacijos tame pačiame regione organizuodavo tuos pačius renginius ir dubliuodavo savo akcijas. Veiklai

gerinti, dalintis patirtimi ir kitaip bendradarbiauti Lietuvos blaivininkų buvo nutarta įkurti Nacionalinę žalingųjų įpročių prevencijos tarybą, kuri suvienytų mūsų jėgas prieš bendrą priešą – alkoholizmą ir narkomaniją.

Iniciatoriais tapo „Baltų ainių“ blaivybės draugijos nariai. 2002 m. spalio 25 d. buvo sušauktas steigiamasis susirinkimas. Jis įvyko Savičiaus g. 10, Vilniuje, „Baltų ainių“ būstinėje. Susirinko atstovai iš įvairių visuomeninių organizacijų, draugijų, institucijų ir tarnybų, kurioms rūpi mūsų šalies piliečių sveikata ir blaivi ateitis.

Tokios Tarybos įkūrimui raštiškai pritarė visos šiuo klausimu užsiimančios ministerijos – Sveikatos apsaugos, Vidaus reikalų, Švietimo ir Mokslo, Socialinės apsaugos ir darbo – bei jų vadovai, Seimo Švietimo, mokslo, kultūros bei Sveikatos komitetų vadovai. Susiburti paskatino LR Seimo ir Vyriausybės įsteigtų komisijų, padalinių ir specialiųjų tarnybų neveiklumas. Pavyzdžiui, Vyriausybė narkotikų kontrolės komisija per visą savo gyvavimo laikotarpį nesugebėjo sukviesti nė vieno Komisijos narių susirinkimo.

„Gydytojų žinios“ priminė, kad Seimas priėmė nutarimą 2008 m. skelbti blaivybės metais. Šią iniciatyvą dar 2006 m. pradėjo Nacionalinė žalingųjų įpročių prevencijos taryba ir Lietuvos blaivybės draugija „Baltų ainiai“. Buvo surengta nemažai renginių, kongresų, parengta studijų, įrodančių blaivybės svarbą.

A. Čekauskas sakė, kad sulaukė palaikymo ir pritarimo iš daugelio valstybės pareigūnų. Seimo Sveikatos reikalų komiteto pirmininko Antano Matulo, taip pat sveikatos apsaugos ministro Rimvydo Turčinsko dėka 2008 m. paskelbti blaivybės metais. Pasak A. Čekausko, Seimas savo nutarime reikalavo parengti veiksmų programą blaivybės metams įgyvendinti. Nacionalinė žalingųjų įpročių prevencijos taryba ir jos blaivybės judėjimai mano, jog blaivybės metais reikėtų padėti pamatus ilgalaikiam blaivybės darbui. Pirmiausia reikia sutvarkyti ir sustiprinti Alkoholio kontrolės įstatymą: atsižvelgiant į ES bei Europos Komisijos reikalavimus peržiūrėti alkoholio reklamos, prekybos alkoholiu vietų ir prieinamumo nustatymo tvarką, pirkėjų amžių. Didžiąją dalį šios programos turėtų sudaryti darbai apskričių, miestų ir rajonų savivaldybėse, kur iš tikrųjų vyktų pagrindinė blaivybės metų programos dalis. Savivaldybės yra arčiausiai žmonių ir jų atsakomybė įgyvendinant šią programą yra didžiausia. Įvairiems blaivybės metų renginiams bei programoms organizuoti Vyriausybė skyrė 500 tūkst. Lt. A. Čekauskas sakė, kad blaivybės metų paskelbimu siekiama ne šiaip paminėti blaivybę, o išaukštinti ją, parodyti kelius blaivybės siekiui ne metams, bet dešimtmečiams, visiškai prikelti lietuvių tautos dvasią, atkurti lietuvių savigarbą, puoselėti meilę savo Tėvynei.

Taigi, įvairių draugijų bei visuomeninių organizacijų susibūrimas turėjo užtikrinti glaudesnę bendradarbiavimą, operatyviau būtų keičiamasi darbo patirtimi, galima būtų rengti bendrus projektus, kuriems įgyvendinti turėtume daugiau galimybių ir būtų galima lengviau gauti lėšų iš įvairių institucijų. Įstatuose Tarybos veiklos tikslas apibūdintas taip: „Siekti sumažinti alkoholio, narkotikų bei tabako gaminių vartojimą Lietuvoje. Skatinti tiek pavienių asmenų, tiek blaivybės judėjimų, atitinkančių Tarybos veiklos principus, kūrimąsi, vystymąsi ir veiklą.“

Steigiamasis susirinkimas išrinko Nacionalinės žalingųjų įpročių prevencijos tarybos prezidiumą, į kurį įėjo daug nusipelnusių blaivybės veiklai žmonių: prof. Jonas Aničas, prof. Jonas Kalenda, gyd. psichiatras Algirdas Mikalkevičius, Pagirių vidurinės mokyklos direktorė Aušra Mažonienė, blaivybės judėjimų aktyvistė Leonora Jurienė, jaunimo atstovė Aira Tparauskaitė ir daugelis kitų. Tarybos prezidentu buvau išrinktas aš, Alfonsas Čekauskas, viceprezidentu – M. Valančiaus blaivystės sąjūdžio Valdybos pirmininkas Jonas Kvederaitis, Revizijos komisijos pirmininku – Antanas Krušnauskas. Nacionalinę žalingųjų įpročių prevencijos tarybą sudarė šios visuomeninės organizacijos:

- Lietuvos blaivybės draugija „Baltų ainiai“,
- Blaivaus laisvalaikio draugija „Kur tas šaltinėlis“,
- Tarptautinės policijos asociacijos Lietuvos skyriaus Vilniaus padalinys,
- Gausių šeimų bendrija „Vilniaus šeimyna“,
- nevalstybinė organizacija „Branda“,
- nevalstybinė organizacija „Optimalistas“.

Tai ne naujos organizacijos. Jos turėjo nemažą prevencinio darbo patirtį. Bet daugelis jų neturėjo jokios materialinės bazės.

Nacionalinė žalingųjų įpročių prevencijos taryba perėmė iš „Baltų ainių“ kasmetinio vyskupo M. Valančiaus literatūrinio konkurso blaivybės tema globą ir išrinko naują jo komisijos pirmininką – Vilniaus universiteto filosofijos prof. Česlovą Kalendą. Jam pirmininkaujant, 2002 m. laureato vardas buvo suteiktas Vilniaus Arkikatedros klebonui Ričardui Doveikai – už pamokslus, pasakytus doros ir blaivybės temomis, bei aktyvią visuomeninę veiklą. Kitų metų vyskupo M. Valančiaus literatūrinio konkurso blaivybės tema apdovanojimas vyko blaivininkų būstinėje, Savičiaus g. 10, Vilniuje. Tai buvo labai iškilmingas ir gražus renginys, o 2003 m. laureato vardas buvo suteiktas Panevėžio vyskupui Jonui Kauneckui. „Ganytojiškai veiklai pasišventusio Jono Kaunecko veikla, kelianti blaivaus ir doro gyvenimo vertę, prasidėjo dar okupuotoje Lietuvoje, bet Lietuvos visuomenei tapo plačiau žinoma tik atkūrus nepriklausomybę,

Vyskupo M. Valančiaus blaivybės konkurso laureatas Panevėžio vyskupas Juozas Kauneckas

Vyskupo M. Valančiaus blaivybės konkurso laureatas kardinolas Audrys Juozas Bačkis

uoliajam dvasininkui nuoširdžiai dirbujantis Telšiuose, o šiuo metu – Panevėžyje. Jono Kaunecko pokalbiai su klausytojais Lietuvos radijo „Mažosios studijos“ katalikiškose laidose yra vienas ryškiausių puslapių tame mūsų žiniasklaidos sparne, kurį galima pavadinti dorybinguoju ir kuris jaučia didelę atsakomybę už mūsų krašto, visuomenės ir kiekvieno individo gyvenimą bei likimą. Gerbiamo laureato žodžiai visada yra perleisti per jo asmenybės prizmę, išgyventi ir praturtinti jo paties turtinga patirtimi, gyvenimiška bei žmogiška išmintimi, raiškiais pavyzdžiais – čia, matyt, ir slypi vyskupo Jono Kaunecko kalbos žavesys bei įtakingumas“ – taip pristatydamas laureatą kalbėjo Konkurso komisijos pirmininkas prof. Česlovas Kalenda.

Nuo 2002 m. Nacionalinė žalingųjų įpročių prevencijos taryba veikia visuomeniniais pagrindais. Į ją įsitraukusi nemaža grupė nevyriausybinių organizacijų užsiima moksleivių alkoholio, narkotikų ir tabako gaminių vartojimo prevencija bei jaunimo socialine integracija. Be žalingųjų įpročių prevencijos, Nacionalinė taryba ruošia jaunimą blaivybės darbui, ugdo jaunus blaivybės darbo lyderius. Visuomeninės organizacijos rengia bendrus projektus, įvairius teminius

Kitas laureatas – Šiaulių vyskupas A. Bartulis 2008 m.

Vilkaviškio vyskupo R. Norvilo (antras iš dešinės) pagerbimo iškilmės. 2009 m.

renginius. Tarybos nariai ieško būdų meninės kūrybos formomis praturtinti moksleivių laisvalaikį, siūlydami tai kaip alternatyvą svaiginimuisi. Tam pačiam tikslui Taryba sumaniai naudoja kultūros, sporto bei turizmo laisvalaikio praleidimo galimybes blaiviai gyvensenai puoselėti. Be to, Nacionalinė žalingųjų įpročių prevencijos taryba stebi valstybės institucijų prevencijos valstybines programas, nagrinėja jų vykdymo eigą ir teikia savo ekspertų siūlymus ir vertinimus.

Vienas ryškiausių Nacionalinės žalingųjų įpročių prevencijos tarybos renginių – 2004 m. gegužę surengta konferencija. Kaip atsaką į mūsų valstybės požiūrį į visuomenines organizacijas Nacionalinė žalingųjų įpročių prevencijos taryba surengė konferenciją Barbakano viešbučio konferencijų salėje tema „Visuomeninė organizacija – pirmasis visuomenės balsas“. Konferencijos darbe dalyvavo Tarybos narių – visuomeninių organizacijų: Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“, vyskupo M. Valančiaus blaivybės sąjūdžio, „Brandos“, Tarpautinės policijos Vilniaus poskyrio, Vilniaus gausių šeimų bendrijos „Vilniaus šeimyna“, Lietuvos onkologų draugijos, draugijos „Optimalistas“ nariai, jų lyderiai, mokslininkai, taip pat Seimo nariai Vytenis Andriukaitis ir Kazimiera Prunskienė.

Pagrindinį pranešimą, kaip Nacionalinės žalingųjų įpročių prevencijos tarybos prezidentui, teko padaryti man (Alfonsui Čekauskui). Aptaręs situaciją Lietuvoje, turėjau pažymėti, kad ir toliau plinta girtavimas, narkomanija, rūkymas, ypač tarp jaunų mergaičių ir berniukų. Alkoholio vartojimo mastai yra vieni didžiausių tarp Europos Sąjungos valstybių – vienam mūsų šalies gyventojui tenka apie 14 litrų absoliutaus alkoholio. Tada kalbėjau:

Brangūs bičiuliai, sesės ir broliai. Mūsų organizacijos dirba pagal Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymą. Tačiau konkreti veikla daug priklauso nuo valstybės institucijų požiūrio ir elgesio. Gaila, kad daugybė visuomeninių organizacijų gerų iniciatyvų taip ir lieka neįgyvendintos dėl kliūčių, kurių priežastys dažniausiai glūdi ne visuomenininkų veiksmuose. Prieš keletą metų Saulėlydžio komisijos teikimu buvo visiškai nutrauktas visuomeninių organizacijų finansavimas. Blaivybės fondas, nebegaudamas iš valstybės didesnės ankstesnio finansavimo dalies, disponuoja tik menku procentu tų lėšų, kurias gauna iš baudų, sumokėtų neblaivių vairuotojų. Taigi alkoholio, narkotikų ir tabako gaminių vartojimo prevenciją vykdančios visuomeninės organizacijos gali tikėtis paramos tik už projektus, tačiau konkursų komisijų sprendimai dažnai joms yra nepalankūs. Ši tą nuveikti pavyksta tik dėl tam darbui pasiaukojusių žmonių. Visiškai nutrūko užsienio šalių parama, skirta demokra-

tijos plėtrai ir visuomeninio darbo stiprinimui. Atseit, mes jau sustiprėjome ir Lietuvoje jau veikia demokratijos institutai. Tokiomis sąlygomis belieka arba patiems sugebėti užsidirbti, arba išmokti prisitaikyti prie Europos Sąjungos fondų sąlygų.

Parengtos naujos mūsų valstybės institucijų programos – Nepilnamečių justicijos programa, Vaikų ir jaunimo socializacijos programa, Vaikų sveikatos programa. Mūsų dalyvavimas jų projektuose būtų svarbus.

Tokiomis sąlygomis visuomeninių organizacijų laukia didžiulis darbas perorientuoti savo veiklą, išmokti rašyti naujoves atitinkančius projektus, plėsti savo akiratį, prisitaikyti prie naujausių reikalavimų.

Neatsitiktinai pastebimas šiek tiek didesnis mūsų Vyriausybės dėmesys visuomeninių organizacijų veiklai, imta kalbėti apie jų koordinavimą, diegti įvairias paramos formas, siekiama įsiklausyti į visuomenininkų balsą, ruošiamasi kurti nevyriausybinę organizacijų komisiją. Įsigaliojo įstatymas dėl 2 proc. pajamų mokesčio skyrimo paramai, o kartu ir teisės aktai dėl paramos gavėjo statuso įgijimo. Tad reikia iki galo išnaudoti visas šias galimybes. Visuomenininkams svarbu vienyti pastangas, visaip padėti tik sąsikiūrusioms, negausioms ir nusilpusioms visuomeninėms organizacijoms, kad susivienijus būtų lengviau įgyvendinti tikslines programas, susitarti tarpusavyje dėl jų tęstinumo, artimiau bendradarbiauti su rajonų visuomeninėmis organizacijomis ir palaikyti jų iniciatyvas.

Neseniai įsikūrusi Nacionalinė žalingųjų įpročių prevencijos taryba rodo pastangas vienytis ir plėtoti savanorišką veiklą, kartu formuoti vieningą politiką ir reikalauti, kad ji būtų įgyvendinta. Ne mažiau svarbu valstybinį ir privatų sektorius raginti remti pažangias ir gyvybiškai svarbias visuomenines idėjas, skatinti savanoriškumą, plėtoti bendradarbiavimą ir ieškoti sąlyčio taškų su daugeliu šalies ir užsienio visuomeninių organizacijų. Ateityje derėtų drąsiau įteisinti partnerystę įgyvendinant projektus ir atliekant kitus darbus pagal abipuses sutartis, įsteigti naują tikslinį finansinį fondą. Atėjo metas, kai pavienės visuomeninės organizacijos privalo arba vienytis, arba galiausiai išnykti – ir tai būtų natūralūs procesai.

Visuomeninių organizacijų rengiamų įvairių seminarų ir konferencijų dalyviai bei atstovai net iš valstybinių institucijų atkreipia dėmesį į tai, kad valstybei reikėtų vis labiau remtis mūsų parama. Tai vienas iš reikalavimų rengiant skelbiamų konkursų projektus (tiek šalies, tiek tarptautinius). Šiandien akivaizdžiai juntamas nutolinimas nuo žmogaus, ypač tai būdinga valdžios struktūroms. Todėl visuomeninės organizacijos savo veikla privalo priminti, kad visuomenė – tai žmonės, o žmonės – tai valstybė ir svarbiausia ateities veiklos strategijos vizija –

darbas dėl žmogaus gerovės ir jo asmenybės realizavimosi visuomenėje. Valdžią išsirenka pati visuomenė, kuriai valdininkai ir privalo tarnauti. Šito nesimato net naujoje valstybinėje vaikų ir jaunimo socializacijos programoje. Todėl visuomeninės organizacijos, bendradarbiaudamos su valstybės institucijomis, turėtų joms išsakyti nemaža priekaištų. Štai keletas jų:

- Seimas, Vyriausybė, ypač atitinkamos ministerijos ir savivaldybės su visuomeninėmis organizacijomis savo iniciatyva palaiko per menkus ryšius, nedrina įstatymų projektų ar jų pataisų;
- mus dominantys įstatymai, jų pataisos (dėl licencijų parduotuvėms, prekiaujančioms alkoholio gėrimais, dėl naminės degtinės vairo ir t. t.), ilgalaikės Alkoholio, narkotikų bei tabako valstybinės programos, Nepilnamečių justicijos programa, Vaikų ir jaunimo socializacijos programa, Vaikų sveikatos programa nebuvo derinamos su visuomenininkais;
- Narkotikų kontrolės departamento nuostatai, jų projektas, vyriausybinių Narkotikų kontrolės komisijos narių sudėties projektas taip pat nederintas su visuomenininkais, į jų posėdžius mūsų atstovai niekada nekviečiami; Visuomenės sveikatos ugdymo centras, AIDS centras, Vilniaus priklausomybės ligų centras vis dar neieško ryšių su visuomeninėmis organizacijomis;
- valstybinės institucijos, daugiausia ministerijos ir ypač savivaldybės per maža laiko skiria projektams parengti, į jų vertinimo komisijas neįtraukia visuomenininkų. Visa tai verčia manyti, kad valstybinės institucijos, ko gero, sąmoningai taip elgiasi, siekdamos išvengti visuomeninių organizacijų, turinčių kvalifikuotų, patyrusių specialistų, konkurencijos, nenori, kad visuomenininkai jas geriau pažintų.

Atsižvelgdami į tai, valstybės institucijoms siūlome:

- kviešti mūsų profilio visuomeninių organizacijų atstovus į Narkotikų kontrolės departamento prie Vyriausybės, Vyriausybės narkotikų komisijos, Nacionalinės sveikatos tarybos, savivaldybių tarybų posėdžius, kuriuose svarstomos prevencijos problemos;
- būtų tikslinga ir ministerijoms – Sveikatos apsaugos, Socialinės apsaugos ir darbo, Švietimo ir mokslo, Vidaus reikalų ir kitoms, – svarstant alkoholio narkotikų tabako gaminių vartojimo prevencijos ir kontrolės klausimus, kviešti šio profilio visuomenininkus ir atsižvelgti į jų siūlymus. Iš valstybės institucijų, ypač savivaldybių, sudarančių projektų konkursų vertinimo komisijas, pareikalauti įtraukti į jas ir visuomenininkus;
- Seimui ir kitoms valstybės institucijoms ruošiant šiais klausimais įstatymus ar jų pataisas, tikslinga jas derinti su visuomeninėmis organizacijomis, gauti iš jų atsiliepimus ar siūlymus;

- Švietimo ir mokslo, Socialinės apsaugos ir darbo, Vidaus reikalų ir Kultūros ministerijoms aktyviai ir sistemingai inicijuoti socialines, kultūrinės ir edukacinės žiniasklaidos laidas, skirtas vaikams ir jaunimui;
- politikams, valdžios atstovams būtų svarbu su visuomeninėmis organizacijomis ir visuomene palaikyti gerus ryšius.

Tai vienas iš demokratijos principų, kai visuomenė ir visuomeninės organizacijos įtraukiamos į valstybės valdymą. Šio principo realizavimas šalyje kol kas tėra iliuzija. Šiuo požiūriu nė iš tolo neįmanoma lygintis su Skandinavijos valstybėmis, kur veiklos galimybės visiškai kitokios. Man asmeniškai teko lankytis Tarptautinio instituto rengtuose ilgalaikiuose patirties ir kvalifikacijos kursuose bei kituose renginiuose Švedijoje 7 kartus, Norvegijoje – 3 kartus. Teko lankytis ir šių šalių parlamentuose. Štai Norvegijos, kurioje gyventojų tik šiek tiek daugiau negu Lietuvoje, biudžetas už Lietuvos didesnis daugiau kaip 20 kartų, o gyventojų darbo atlyginimų, pensijų vidurkis didesnis vidutiniškai 7 kartus. Todėl valstybė gali realiai finansiškai paremti blaivybės judėjimus, be to, nemaža lėšų susirenkama ir iš turtingiausių, ir pasiturinčių visuomenės narių, pensininkų. Šių šalių organizacijos turi nemaža narių, jos neturi problemų dėl materialinės bazės išlaikymo. Štai Švedijoje blaivybės judėjimai turi išstisus pastatus, kuriuos nuomoja firmoms, laikinoms mokykloms, kursams ir iš to gausiai surenka lėšų. O štai mūsų visuomeninės organizacijos, jeigu kai kurios ir turi šio tokias patalpas (o daugelis neturi ir jokios bazės), tai nepajėgia jų išlaikyti dėl didelių eksploatacijos ir komunalinių išlaidų. Dėl skolų joms tenka atlaikyti UAB-ų, teismų ir antstolių spaudimą. O savi-valdybės (ypač Vilniaus) visuomeninėms organizacijoms tokiais atvejais nerodo jokių sentimentų, nors, rodos, galėtų pagalvoti apie kokias nors lengvatas ar paramą joms.

Savivaldybėse ir jų padaliniuose, ypač Vilniuje, vertinant projektus dažniau susiduriame su neobjektyvumu ir kvalifikacijos stoka, nes kai kurie konkursų komisijų nariai abejotinos patirties ir kvalifikacijos. Tai turėtų pirmiausia labai rūpėti politikams ir aukštesniems valdininkams.

Aišku, trūksta ir viešumo. Kodėl vienoje institucijoje nuolat nefinansuojami kai kurių organizacijų projektai laimi konkursus aukštesnėse ar net tarptautinėse organizacijose? Kodėl šitai neįdomu politikams?

Visuomeninės organizacijos, kaip pirmasis visuomenės balsas, nuoširdžiausiai išgyvena dėl žalingųjų ipročių paplitimo visuomenėje ir ypač tarp jaunimo. Dėl to jaučiame pažangiausios visuomenės dalies – šviesuomenės, Katalikų Bažnyčios, šeimų nusiteikimą ir skausmą.

Svaigalų, ypač narkomanijos, plitimas neigiamai veikia visas visuomenės gyvenimo sritis, o labiausiai – gyventojų sveikatą. Plečiasi tarptautiniai nusikalstamo pasaulio narkotikų verslo ryšiai. Juk sintetiniai narkotikai gaminami Lietuvoje esančiose nelegaliose laboratorijose. Jau seniai tapome narkotikų tranzito valstybe tarp Rytų ir Vakarų. O dabar jau esame ir narkotikų gamybos bei eksporto valstybė. ESPAD 2005 m. tyrimų duomenimis, 15,6 proc. apklaustųjų 15–16 metų amžiaus moksleivių yra bent kartą vartoję narkotikus, o žinančių vietas, kur lengvai nusipirktų marihuanos ir hašišo, skaičius nuo 2000 iki 2005 m. išaugo nuo 33,2 iki 60 proc. Didėja raminamųjų ir migdomųjų vaistų vartojimas, dažnėja alkoholio vartojimas kartu su kitomis psichoaktyviomis medžiagomis, ypač tarp mergaičių. ESPAD tyrimai rodo, kad rūkomočius narkotikus be išimties vartoja rūkantys moksleiviai. Taigi, rūkymas, be neigiamo poveikio sveikatai, akivaizdžiai didina narkomanijos riziką. Visi rūkymo rodikliai 2000–2005 m. nuolat augo, ir tokia tendencija išlieka. Gaila, kad ir politikai, ir visuomenė nors apie tai žino, bet lieka abejingi.

Pagal ESPAD 2005 m. tyrimų duomenis visi alkoholio, narkotikų (išskyrus marihuaną ir hašišą) vartojimo ir rūkymo rodikliai Lietuvoje yra didesni nei Europos vidurkis. Išaugo 15–16 metų moksleivių, bandžusių alkoholinių gėrimų, skaičius. Beveik pusė jų vartojusių berniukų ir trečdalis mergaičių nurodė vartoję alkoholį 40 ir daugiau kartų. Paauglystėje tai jau pavojinga elgsena ir greisia priklausomybės atsiradimu. Labai didelis yra ir suaugusiųjų alkoholio vartojimas: 14 l absoliutaus alkoholio vienam gyventojui; 2005 m. diagnozuota apie 70 tūkstančių alkoholikų. Nuo rūkymo sukeltų ligų kasmet miršta apie 7 tūkstančiai gyventojų.

Kita vertus, kada politikai ir valdininkai supras ir susitars, kad Lietuvai reikia atlikti socialinį-psichologinį tyrimą absoliutaus alkoholio vartojimo vienam gyventojui kiekiams išaiškinti? Tam pakaktų kelių dešimčių tūkstančių litų. Estai jau seniai tai padarė.

Taigi, akivaizdu, kodėl taip reikia prevencijos, ypač rizikos grupės vaikams, jų gyvenimo įgūdžiams lavinti, pozityvioms vertybinėms nuostatoms ir sveikos gyvensenos poreikiui ugdyti. Pirmiausia politikai ir valdininkai, ir, žinoma, visuomenininkai privalo išaiškinti visuomenei žalingųjų ipročių pavojų tautai išlikti.

O kaip šios problemos susijusios su šeimos vaidmens silpnėjimu! Šeima vis mažiau teigiamai veikia jaunosios kartos ugdymą. Dėl daugybės sudėtingų socialinių ir moralinių priešasčių nemaža vaikų netenka tėvų globos ir susiduria su sunkiomis materialinėmis sąlygomis. Jie patenka arba yra įstumiami į amoralią aplinką, nusikalsta. Kaip rodo Vilniaus pedagoginio universiteto magistrantų

tyrimai, visose sostinės mokyklose veikia narkotikų perpardavinėtojų tinklas, į kurį įtraukti daugiausia 5–8 klasių moksleiviai. Nepalaujamai daugėja disfunkcinių šeimų, o jose auga apie 50 tūkstančių vaikų. Gausėjant alkoholikų ir narkomanų šeimų, vis daugiau vaikų įtraukiama į alkoholizmą, narkomaniją, prostituciją, nusikaltimus. Disfunkcinėse šeimose auga potencialūs nusikaltėliai, nes nepriteklius, skurdas, smurtas ir prievarta, nuolatinis alkis verčia vaikus elgetauti, vogti, verstis prostitucija. Valstybės skiriamos pašalpos vaikams dažnai tėvų prageriamos. Vis labiau nuvertinama gyvybė. Apie tai byloja šiurpūs nusikaltimai, kuriuos padaro vaikai, paaugliai ir moterys.

Tokia šeimų padėtis jaudina visuomenę ir įpareigoja visuomenines organizacijas kaip nors padėti tai jos daliai išsigydyti žaizdas. Visuomeninės organizacijos turi tam darbu atsidavusių ir pasirengusių žmonių ir valstybė privalo joms padėti. Nuo šios problemos sprendimo neturėtų atsiriboti ir rėmėjai, o Lietuvoje jau yra nemažai turtuolių ir pasiturinčių žmonių. Trūksta tik jaučiamos ir atjautos. Laukti, kol pati visuomenė išsigydytų savo žaizdas, – labai nehumaniška nuostata. O kur čia politikų vaidmuo?

Daug rūpesčių visuomenei ir šeimoms kelia kai kurios abejotinos naujovės mokykloje.

Vis mažiau vaikų baigia 9 klases. 2001 m. 5,6 tūkstančio vaikų nuo 7 iki 15 metų Lietuvoje nelankė mokyklos. Daugelis jų augo padidėjusios rizikos arba disfunkcinėse šeimose. 2002 m. Lietuvoje trys su puse tūkst. paauglių (14–17 metų) padarė nusikaltimus; tarp nusikaltusių asmenų jie sudaro beveik 14 proc. 2002 m. du su puse tūkst. paauglių iki 18 metų už nusikalstamas veiklas buvo nuteisti.

Per pirmąjį nepriklausomybės dešimtmetį buvo beveik sunaikintos vaikų poilsivietės. Sumenkėję vaikų stovyklavimo bei aktyvaus poilsio tradicijos, uždarėta per 70 proc. vaikų klubų, daugiau nei kas trečia papildomo ugdymo institucija, dėl lėšų taupymo labai sumažėjo papildomo ugdymo valandų mokyklose. Visuotinai pripažinta, kad dalyvavimas jaunimo visuomeninių organizacijų veikloje yra labai svarbus auklėjimo veiksnys, nes jose formuojasi vaikų idealai ir vertybės, ugdomi pozityvaus elgesio modeliai, išmokstama gerbti kitus ir save, tačiau masinių vaikų visuomeninių organizacijų mokyklose nėra. Palyginę tarpukario Lietuvos laikų mokyklų visuomeninių organizacijų skaičių su dabartinais laikais, matome didžiulį skirtumą. Dabartinė mokykla nepajėgia padėti vaikui ugdyti dorovines vertybes, įtvirtinti demokratinius principus.

Didžiausias mokyklos ir mokytojo pašaukimas yra išmokyti vaikus gerbti vieniems kitus, suprasti ir gerbti kitus žmones. Tai svarbiausias mokyklos ir visuomenininkų uždavinys.

Sumenko mokyklos socialinis vaidmuo. Dėl menko klasės auklėtojo vaidmens mokykla atitolo nuo vaiko šeimos. Net pradinių klasių mokytojai nebelaiko būtinybe aplankyti vaiką namuose ir susipažinti su jo artimiausia aplinka. Ar gali politikai čia užsimerkti ir užsikimšti ausis?

Brangieji!

Kai kurie žiniasklaidos kūrėjai dažnai jaučiasi esą kelis kartus aukščiau už dangų ir sunkiai išgirsta tikrąjį visuomenės balsą. Kartais elgdamiesi tironiškai vykdo daugiausia pinigų užsakymą.

Šiandien daugeliui žiniasklaidos priemonių trūksta visuomenės auklėjamosios orientacijos, ypač daug dėmesio skiriama neigiamiems dalykams, per daug juodinama ir dramatinizuojama padėtis. Didžiausią įtaką vaikams turi televizija. Ji taip pat vienu iš svarbiausių socializacijos veiksnių, užgožia šeimos, mokyklos, bendruomenės, bažnyčios įtaką asmenybės ugdymui. Vaikai yra imlesni televizijos laidoms, nes dar neturi stabilios vertybių ir vertinimo sistemos, nevisiškai susiformavusios ir jų pažiūros. Agresyvaus turinio laidos skatina vaikų agresyvumą, jų norą smurtuoti, veda į girtavimą ir narkomaniją.

Apgailėstaujame, kad spauda tendencingai informuoja visuomenę apie nusikaltimus, kitas negeroves, gąsdina ir kursto kerštą, sėja baimę ir nerimą. Kartais ir nepasitikėjimą teisėsaugos ir kitomis valstybinėmis institucijomis. O tai tikrai nesutampa su visuomenės ir visuomeninių organizacijų interesais. Apskritai, smurto, vulgaraus sekso, nešvankaus humoro perpildytos televizijos laidos daro ilgalaikę neigiamą įtaką vaikų ir jaunimo dvasinei sveikatai. Taip užteršiama jaunuolio siela ir joje lengviau apsigyvena blogis, lengviau prigyja žalingi įpročiai.

Atitinkamos valstybinės kontrolės tarnybos ir komisijos turėtų griežčiau pareikalauti iš visų žiniasklaidos priemonių preciziškai laikytis Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo. Politikai ir valdžia kol kas pataikauja žiniasklaidai ir nedrįsta jiems pasakyti tiesos.

Televizija, kaip ir kitos visuomenės informavimo priemonės, nesidomi ir neušviečia gausių visuomeninių organizacijų, bendruomenių, kitų gyventojų sambūrių veiklos ir siekių. Nepaisoma visuomeninių organizacijų nuomonės, neparodoma, kas vyksta visuomenės gelmėse. Galima ant pirštų suskaičiuoti televizijos laidas, kuriose dalyvauja visuomenės atstovai („Prašau žodžio“, „Nomeda“ ir dar kelios. Pagirtina televizijos kanalų Tele-3, LNK pastangos puoselėti gerumą, rūpestį vaikais. Tiesa, yra gražių pavyzdžių ir rajonų spaudoje).

Tada konferencijos dalyviai paskelbė kreipimąsi į Lietuvos Respublikos laikinai einantį prezidento pareigas Artūrą Paulauską, laikinai einantį LR Seimo pirmininko pareigas Česlovą Juršėną, premjerą Algirdą Brazauską, Sveikatos

apsaugos, Švietimo ir mokslo, Socialinės apsaugos ir darbo, Vidaus reikalų ministrus, visas savivaldybes, visuomenines organizacijas, žiniasklaidą. Kreipimėsi išsakytos konferencijos dalyvių pastabos ir siūlymai remiasi pačiu elementariausiu demokratijos principu – visuomenės narių ir visuomeninių organizacijų įtraukimu į valstybės valdymą.

Seimas, gavęs grupės visuomeninių organizacijų raštą dėl narkomanijos, alkoholio ir rūkymo prevencijos, atsiuntė net penkių puslapių atsakymą, adresuotą Nacionalinės žalingųjų įpročių prevencijos tarybos prezidentui A. Čekauskui. Jame teigiama, kad 2004 m. gruodžio 15 d. nutarimu Seimas sudarė nuolatinę Narkomanijos prevencijos komisiją iš 11 Seimo narių. Toliau buvo išdėstytos pagrindinės penkios šios Komisijos veiklos kryptys: Komisijos veikla tarptautiniu mastu, valstybės politikos orientavimo į narkomanijos prevenciją formavimas, nacionalinės narkomanijos prevencijos ir narkotikų kontrolės klausimų sprendimas, naujų įstatymų bei kitų priemonių užtikrinimas pirminiam prevencijos darbui tarp vaikų ir jaunimo, diskusijų bei konferencijų organizavimas narkomanijos prevencijos srityje. Taigi, Seimo Narkotikų kontrolės komisija pasižadėjo atkreipti dėmesį ir į mokyklas, į išaugusią narkotinių medžiagų vartojimo grėsmę tarp moksleivių – įtvirtinti privalomą sveikos gyvensenos, kaip atskiros disciplinos, dėstymą visose mokyklose, įtraukiant temas apie narkotikų, alkoholio, tabako žalą. Šiam darbui buvo siūloma įvesti papildomą sveikos gyvensenos specialisto pedagogo-metodininko etatą. Dar daug kitų uždavinių iškėlė ši Komisija, siekdama įgyvendinti 2004–2008 m. narkomanijos prevencijos programą ir paskirstyti bei panaudoti tam skirtas lėšas. Bet, kaip vėliau gyvenimas parodė, ne visi pažadai buvo įvykdyti.

2005-ųjų pavasarį Vilniuje, viešbutyje „Barbacan“ įvyko dviejų dienų tarptautinis Nacionalinės žalingųjų įpročių prevencijos tarybos kongresas. Į jį atvyko nemažai svečių iš Vakarų ir Rytų Europos valstybių: Norvegijos blaivybės organizacijos lyderiai Bjorg Styrmø, Odvaras Styrmø, Olè Matissenas, Rusijos tarptautinės blaivybės akademijos prezidentas Aleksandras Majurovas, Baltarusijos sveiko gyvenimo būdo draugijos „Optimalietis“ prezidentas Aleksandras Talkačiovas, Nacionalinės žalingųjų įpročių prevencijos tarybos organizacijų Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ Vilniaus, Kauno, Alytaus skyrių atstovai, Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivystės sąjūdžio, Blaivios gyvensenos, sporto ir turizmo draugijos „Optimalietis“ atstovai, „Baltų ainių“ jaunimo federacijos lyderiai, kiti nariai.

Įžanginį žodį tarė LR Seimo narys Egidijus Vareikis. Jis pasveikino dalyvius ir palinkėjo sėkmės seminaro darbe, išipareigojo tam tikromis progomis paremti ir skatinti blaivybės akcijas. S. Šulskis pristatė užsienio svečius, supažindino

su seminario tema ir darbo kryptimis. „Baltų ainių“ Alytaus rajono pirmininkė Silvija Peštenienė pasidalijo blaivybės darbo patirtimi rajono vidurinėse mokyklose, supažindino su jos vadovaujamos Draugijos praėjusiais metais įgyvendintais projektais, glaudžiais ryšiais su rajono savivaldybe, su finansinės paramos paieškos būdais bei ateities planais. Norvegas Olė Matissenas papasakojo apie Norvegijos blaivybės draugijos istoriją, jos dabartinę veiklą, materialinės bazės būklę. Kalbėjo, kad ir Norvegijoje mažėja blaivybės organizacijų bei jų narių. Kartu su juo atvykusi aktyvi Norvegijos blaivininkų lyderė Bjorg Styermo, pasveikinusi seminario dalyvius, pasidalijo išpūdžiais apie Lietuvą, kurioje lankosi jau dešimtą kartą, apgailestavo, kad šį kartą negali paremti Lietuvos blaivininkų draugijos pinigais, bet atvežė dovanėlių nuo savo tautiečių – kavos, saldumynų.

Kitas seminario svečias, atvykęs iš tolimų Rytų, Rusijos tarptautinės blaivybės akademijos prezidentas Aleksandras Majurovas, labai nuoširdžiai ir protingai kalbėjo apie nuolat sunkėjančią girtavimo būklę dabartinėje Rusijoje. Pasakojo apie pagrindines blaivybės akcijas savo šalyje, pateikė įdomią lyginamąją pagrindinių pasaulio valstybių ir regionų vyriausybių politikos girtavimo ir narkomanijos atžvilgiu analizę.

Kauno miesto „Baltų ainių“ draugijos pirmininkas Česys Zvicevičius supažindino su blaivybės darbo sąlygomis ir būkle Kaune, atskleisdamas priežastis, dėl kurių mieste mažėja blaivininkų skaičius. Jis atkreipė dėmesį į visuotinį moralinį visuomenės nuosmukį, požiūrio į blaivybės idėjas iškraipymus. Č. Zvicevičius sakė, kad blaivybės darbo objektas kaip tik ir turi būti kultūrinės bei dvasinės veiklos skatinimas.

Baltarusijos sveiko gyvenimo būdo draugijos „Optimalietis“ prezidentas Aleksandras Tolkačiovas papasakojo apie savo organizacijos veiklos ypatybes blaivybės srityje. Jo nuomone, geriausia blaivybės propagavimo forma – sportas, kultūrinė veikla ir kiti užsiėmimai, susiję su sveika gyvensena.

Lietuvos „Optimaliečio“ organizacijos pirmininkas Voldemaras Ivaškevičius taip pat pasidalino savo patirtimi, kaip patraukti žmones į blaivybės kelią, kaip dirbti su žmonėmis, linkusiais į girtavimą ir narkomaniją.

Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ prezidentas Antanas Rybelis apibendrino seminare iškeltas problemas. Jis pabrėžė, kad didžiausias problemas šioje srityje kelia besiformuojanti vartotojiška visuomenė, perdėm materialistinė ir hedonistinė jos orientacija, dvasinis skurdumas ir moralinių vertybių devalvacija. Tokioje situacijoje sveikintina kiekviena kultūrinė iniciatyva, kiekvienas kultūrinės veiklos židinys, sąjūdis, net ir be blaivybės šūkių. Visa tai netiesiogiai prisideda ir prie blaivaus gyvenimo būdo propagavimo.

Kongreso atidarymo metu skamba „Baltų ainių“ himnas. Ketvirtas iš kairės garbės prezidentas A. Rybelis. 1999 m.

Pasibaigus seminarui, ne visi skubėjo skirstytis, norėjosi pratęsti diskusijas, ypač su mūsų svečiais iš Norvegijos bei Rusijos. Gurkšnodami norvegišką kavą, Lietuvos blaivininkai dalijosi savo mintimis ir patirtimi.

2005-ųjų rudenį tapo tarsi šio tarptautinio Nacionalinės žalingųjų įpročių prevencijos tarybos seminaro tąsa. Su naujomis blaivybės veiklos idėjomis iš Norvegijos į Lietuvą atvyko Olė Matissenas. Rudens seminare jau dalyvavo Nacionalinės žalingųjų įpročių prevencijos tarybos prezidentas A. Čekauskas. Jo dėka suvažiavo aktyviausi Lietuvos blaivybės judėjimų nariai. Pasak jo, kiekvienas bendraminčių susitikimas, pasidalijimas idėjomis bei rūpesčiais, suteikia naujų impulsų ir toliau eiti nelengvu tautos blaivinimo keliu.

LR Švietimo ir mokslo ministerijos skelbtame konkurse vaikų vasaros poilsui laimėjusi šiek tiek lėšų, Nacionalinė žalingųjų įpročių prevencijos taryba 2005-aisiais galėjo rengti vasaros poilsio stovyklas-seminarus Birštone ir Čiobiškio berniukų specialiosios globos namuose. Šiose stovyklose daugiausia dalyvavo vaikai iš specialiosios globos namų bei internatinių mokyklų, socialiai remtinių šeimų. Dėl lėšų stokos negalėjome stovyklauti ilgiau, nei po 5 dienas.

Estų blaivininkų delegacija su profesoriumi Juriu Heinu Kalijustu

Preveninės pamokos, varijuojamos su laisvalaikio bei sporto renginiais, daugeliui paliko nepakartojamą įspūdį ir norą dar sugrįžti į tokias stovyklas kitais metais.

Čiobiškis

Tai buvo trečiadienis, rugpjūčio 10 d. Vaikai rinkosi jau iš pat ryto, apsigyveno Čiobiškio specialiosios globos namuose. Iki pietų įvyko susipažinimas bei stovyklos programos pristatymas.

Pirmąjį pranešimą apie „Alkoholio, narkotikų ir tabako gaminių vartojimą ir valstybės politiką“ padarė Nacionalinės žalingųjų įpročių prevencijos tarybos prezidentas A. Čekauskas.

Netrukus vaikai buvo sukviesti į mokyklos valgyklą pietų. Po pietų laisvo laiko valandėlė padėjo visiems dar labiau apsibrasti su nauja aplinka, naujais draugais, pasidalinti pirmais įspūdžiais bei vasaros nuotaikom.

Trečią valandą vėl visi rinkomės į salę. Ši stovykla ne šiaip kokia pramoga, bet jaunųjų blaivininkų sąskrydis. Su poilsiu bus derinami seminarai ir kiti užsiėmi-

mai žalingųjų įpročių prevencijos temomis. Pedagogas Stanislovas Šulskis suorganizavo „Vertybių žaidimą“, kurio tikslas – išsiaiškinti, kokios vertybės grupei atrodo svarbiausios. Pertraukos metu vyko maudynės Musėje. Po vakarienės visi rinkosi į susipažinimo vakarą. Po to vyko diskoteka „Be svaigalų – tikras džiaugsmas“, kurią vedė mūsų jaunas blaivininkas Andrius Chlebnikovas.

Kitos dienos rytą vaikai buvo sukviesti į susitikimą tema: „Bendravimo psichologija“, kurią vedė pedagogė Elena Lukaševičienė. Padiskutavęs jaunimas išvyko į ekskursiją į Kernavę, lydimas Andriaus. Grįžo pietų ir po to vėl tęsė užsiėmimus. Popietinės maudynės visiems taip patiko, kad ir šią dieną neapsieita be jų. Atsigaivinę upėje, jaunuoliai surengė tinklinio varžybas tarp Čiobiškio berniukų ir 3-osios internatinės mokyklos mergaičių komandų. Po vakarienės stovyklos organizatoriai pasistengė vėl palinksminti stovyklautojus, surengdami koncertą. Tai buvo stovyklautojų ir vietos vidurinės mokyklos moksleivių draugystės vakaras, žaidimai prie laužo, diskoteka.

Penktadienį, pasimankštinę ir papusryčiaavę, moksleiviai susiskirstė į mergaičių ir berniukų grupes. Mergaitės išsiruošė į mokyklos „Berniukų klubą“, o berniukai surengė baudų mėtymo varžybas. Gerai sportiškai nusiteikę, visi pasidalijo į dvi komandas ir sužaidė tinklinį. Po pietų programoje buvo numatytas šauniausios stovyklautojos (šauniausio stovyklautojo) konkursas.

Na ir liko seminaro darbo apibendrinimas bei įvertinimas, kurią aptarė seminaro organizatorius A. Čekauskas ir jo dalyviai. Apie 16 val. visi jau skirstėsi namo.

Šiltus ir džiugius prisiminimus apie stovyklą parašė moksleiviai, kurie dalyvavo vasaros programoje – penkių dienų seminare-stovykloje Birštone. Pateiksime šio renginio programos aprašą, kuris per keletą mūsų praktikos metų pateisino naudojamas prevencines priemones ir tokio tipo vasaros poilsio efektyvumą.

Seminarų ir praktinių užsiėmimų vaikų psichosocialinės kompetencijos formavimui ciklas (tai aktyvaus ugdymo(-si) ir netradiciniai metodai – diskusijos, darbas grupėse, situacijų analizė, videofilmų aptarimas, vaidybinės situacijos, projektų kūrimas – orientuoti į vaikų kritinį mąstymą, problemų sprendimą, žinių atradimą – ką atrandame patys, išlieka mumyse).

Pagrindinės temos:

Pažink save. Kaip pasirinkti draugą. Kaip ugdyti draugystę. 100 būdų, kaip pagirti kitą žmogų.

Geras charakteris. Charakterio ugdymas. Aukso taisyklė. Sąvoka „Esu kietas“.

Kaip atsikratyti nerimo? Kaip sumažinti stresą? Kaip padėti žmogui krizėje?

„Vertybių žaidimas“ (tikslas – išsiaiškinti, kokios vertybės grupei atrodo svarbiausios).

Aplinkos įtaka. Būk tvirtas. Kaip pasakyti „NE“.

Jaunimas ir narkotikai. 12 patarimų, kaip netapti narkomanu ir išvengti AIDS.

Kai jūra iki kelių (alkoholio pavojai).

Ar tabakas yra narkotikai?

Tavo svajonių mokykla. Kokia ji? Paskelbk savo nuosprendį smurtui, narkotikams, patyčioms. Išreikšk tai plakatu, šūkiu, laišku, piešiniu, eilėraščiu ir kt. (Vertingesnė vaikų kūryba bus paskelbta periodikoje, gali būti išleista atskiru leidiniu, paskleista vietos, šalies, tarptautiniu (IOGT ir NORDAN tinklo) mastu).

Projekto „Mano svajonių mokykla (namai)“ kūrimas buvo mūsų visų reikalas.

Septyniasdešimtmetis

Lietuvos blaivybės draugija „Baltų ainiai“ minėjo savo veiklos septyniasdešimtmetį. Jubiliejinėse išskilmėse Draugijos narius sveikino Seimo Sveikatos reikalų komiteto, sostinės savivaldybės nariai, įvairių ministerijų, žinybų atstovai. Draugija – pasaulinės blaivybės judėjimo organizacijos IOGT narė. Suvažiavime dalyvavo delegatai iš įvairių Lietuvos vietovių, taip pat Baltarusijos, Latvijos, Estijos, Norvegijos, Švedijos delegacijos. Blaivininkų sąjūdžio ištakos siekia beveik du šimtus metų. Jau minėjome pirmosios blaivybės draugijos JAV įkūrimo 200-ąsias metines. Lietuvoje blaivybės judėjimo užuomazgų būta ir iki vyskupo Motiejaus Valančiaus. Tačiau nenuginčijamai didžiausias Lietuvos blavintojas buvo vyskupas, kuriam per trumpą laiką pavyko išblaivinti beveik visą mūsų kraštą.

VYSKUPO MOTIEJAUS VALANČIAUS METINIŲ MINĖJIMAI

KASMET MINĖDAMI VYSKUPO MOTIEJAUS VALANČIAUS gimimo metines, 2001 m. priartėjome prie dušimtųjų metinių! Valstybės pastangomis buvo surengtas iškilmingas minėjimas Lietuvos nacionaliniame dramos teatre, Vilniuje. Dalis Draugijos prezidiumo narių, tarp jų ir aš, dalyvavome šiame valstybės renginyje. Tačiau pajutę, kad tai nėra pats geriausias Vyskupui dovanotas tokia svarbia proga renginys, mes jau buvome numatę pratęsti šį minėjimą didžiojoje ir gražiojoje Mokslų akademijos salėje. Po kelių dienų ten mes surengėme konferenciją ir dar kartą paminėjome 200-ąsias vyskupo M. Valančiaus gimimo metines. Renginį vedė profesorius, dabar akademikas ir LEU rektorius Algirdas Gaižutis, pranešimus skaitė mons. Kazimieras Vasiliauskas, Vanda Zaborskaitė, Kauno Vytauto Didžiojo universiteto prorektorius Egidijus Aleksandravičius. Kalbėjo daug žmonių iš salės. Mūsų surengtas paminėjimas visgi buvo šiltesnis, oratorių pranešimai turiningesni, negu Valstybės renginys Nacionaliniame dramos teatre. Salė buvo perpildyta.

Pastarųjų metų M. Valančiaus minėjimuose dažnai pranešimus mums skaitė istorikas Kazimieras Misius, kuris Sankt Peterburgo archyvuose rado ir parsivežė garsiąją blaivybės bylą (tiksliau – jos kopiją) – vyskupo M. Valančiaus susirašinėjimus su Rusijos caru ir jo ministrais. Tai akivaizdus liudijimas, kaip vyskupas buvo persekiojamas ir kad norėta su juo susidoroti. Vysk. M. Valančius buvo laikomas pavojingiausiu carinės Rusijos priešu. Jis buvo nuolat sekamas, visai stengiamasi apriboti vyskupo veiklą. Netgi už apsilankymą našlaičių prieglaudoje be valdžios žinios jis buvo nubaustas. Tačiau ir tokiomis sąlygomis vysk. M. Valančius sugebėjo veikti: rašė anticarines brošiūras, suorganizavo lietuviškų knygų leidybą užsienyje. Kalbėdamas apie M. Valančių, aš jau ne kartą sakiau, kad tai pats didžiausias mūsų vyskupas – taip jį vertina istorikai, kultūros specialistai, katalikų Bažnyčia. M. Valančius buvo ne tik aukštas katalikų dvasininkas, ypač pasižymėjęs plėtodamas ir puoselėdamas katalikybę, jis taip pat žymus lietuvių rašytojas, palikęs ne vieną knygą, tautos blaivintojas,

tautinio prisikėlimo žadintojas. Atrodytų, nepakeliamomis carinės priespaudos sąlygomis vyskupas darė stebuklus: sugebėjo nutraukti caro ir gubernatorių įstatymus, įsakymus pardavinėti degtinę, kad daugiau surinktų pinigų, daugiau girdytų žmones, migdant ir slopinant jų tautinę sąmonę. M. Valančiaus blaivybės idėjos greitai paplito po visą Lietuvą, rado atgarsį Lenkijoje, Baltarusijoje ir Ukrainoje. Tokiu būdu vysk. M. Valančiaus darbai ir tais laikais, ir dabar tebeturi didžiulę reikšmę.

Nuo 1989 m. mūsų Draugijos surengto vyskupo Motiejaus Valančiaus literatūrinio konkurso blaivybės tema laureatais yra tapę kardinolai Jų Eminencijos: Vincentas Sladkevičius, Juozas Audrys Bačkis; arkivyskupas Jo Ekscelencija Sigitas Tamkevičius; vyskupai Jų Ekscelencijos: Antanas Vaičius, Juozapas Matulaitis, Juozas Tunaitis, Jonas Boruta, Jonas Kauneckas, Eugenijus Bartulis, Tadeušas Kondrusevičius, Ježis Mazuras, Inokentijus, Mindaugas Linas Vodopjanovas; monsinjorai: Kazimieras Vasiliauskas, Jonas Voveris; kunigas Ričardas Doveika; rašytojai: Kazys Saja, Romualdas Granauskas, pedagogas Jonas Kvedaraitis. Katalikų dvasininkai laureatų vardus yra pelnę už pasakytus pamokslus doros ir blaivybės tema bei aktyvią visuomeninę veiklą. Šiems konkursams surengti Draugijoje visuomet veikė specialios žiuri komisijos. Vyskupo Motiejaus Valančiaus literatūrinio konkurso blaivybės tema žiuri komisijai daug metų pirmininkavo poetas, nacionalinės premijos laureatas Sigitas Geda. Nuo 2000 m. pirmininkavo Universiteto profesorius, ilgametis Etikos katedros vedėjas Česlovas Kalenda.

Ryški, viena svarbiausių asmenybių Lietuvos Blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ veikloje neabejotinai yra Antanas Vinkus. Jis Draugijoje pradėjo reikštis dar dirbdamas Kauno klinikų vyriausiuoju gydytoju. 1989 m. rudenį, kuriantis Blaivybės draugijai, jis buvo išrinktas iniciatyvinės grupės pirmininku. Iš tiesų jis buvo vienas iš Draugijos atkūrėjų ir įkūrėjų. Prisimenu, tuo metu, kai iniciatyvinę Draugijos grupę sudarė daug įžymių žmonių, tokių kaip monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas, kunigas Stasys Lydys, profesoriai Laima Griciūtė, Juozas Vaitkevičius, Marijonas Krištopaitis ir kiti, Antanas Vinkus buvo jos vadovu. Po vieno iniciatyvinės grupės posėdžio buvusiuose Meno darbuotojų rūmuose (dabar Prezidentūra) man teko lydėti daktarą Antaną Vinkų į Kauną į susitikimą su kardinolu Jo Eminencija Vincentu Sladkevičiumi. Tą susitikimą prieš keletą dienų buvo pavesta organizuoti man. Kardinolas mielai sutiko priimti mus abu. Tačiau, labai užsitęsus posėdžiui Vilniuje, mes jau smarkai vėlavome, tad nutarėme vykti tiesiai į Kaišiadoris, kur tuo metu kardinolas gyveno, ir nors palikti atsiprašymo raštą. Prie vyskupijos mus pasitiko kancleris, kuris priėmė mūsų atsiprašymus ir paaiškino, kad kardinolas, paprastai vakare pailsėjęs, vėl

Vyskupas R. Norvila surengė „Baltų ainių“ garbės prezidento A. Vinkaus inauguraciją Nidos bažnyčioje. 2012 m.

imasi darbo kaip tik nuo 22 val. iki 1 val. nakties. Taigi mes atvykome kaip tik jo darbo metu ir nė kiek nesutrukdysime vėluodami. Šis vizitas pas kardinolą buvo vienas iš pirmųjų, dar besikuriant mūsų Blaivybės draugijai. Daktaras Antanas Vinkus ir aš nuoširdžiai papasakojome apie girtavimo būklę Lietuvoje, apie Blaivybės draugijos kūrimąsi, daktaras atsargiai pasidomėjo kardinolo sveikata. Kardinolas abiem išreiškė padėką už darbą, išsakė daug gražių linkėjimų ir pakvietė atvykti dar kartą. Taip užsimezgė ypač šilti Draugijos vadovų ryšiai su Jo Eminencija Vincentu Sladkevičiumi ir monsinjoru Kazimieru Vasiliausku, kurį iki pat mirties jis nuoširdžiai slaugė ir lankė. Antanas Vinkus du kartus buvo sveikatos apsaugos ministru. Užimdamas šį aukštą postą niekad nepamiršo Draugijos, atsiradus rimtam reikalui priimdavo ir padėdavo. Jis remdavo Draugiją moraliai, taip pat ieškojo būdų, kaip paremti ir jos veiklą. Svarbiausia, kad ministras visada surasdavo laiko, niekad neatstumdavo savo bendražygių. Taip jis išliko draugiškas ir rūpestingas iki šiol, eidamas ambasadoriaus pareigas Estijoje, Latvijoje ir Rusijoje. A. Vinkus buvo Draugijos prezidento narys, dabar – Garbės prezidentas.

Kiekvieno likimas daug priklauso ir nuo to, kokius žmones tenka sutikti savo kelyje. Labai esu dėkingas savo motinai ir tėvui, užauginusiems mane ir visą gyvenimą rodžiusiems pavyzdį savo elgesiu ir darbais. Galiu pripažinti, kad man ir toliau sekėsi. Dar mokykloje daug gero patyriau iš savo auklėtojo ir lietuvių kalbos mokytojo Marijono Grinio bei mokyklos direktoriaus Alekso Katino. Vilniaus universitete sutikau daug brangių žmonių, bet globą ir palai-
kymą pajutau iš dėstytojų lituanistų Jurgio Lebedžio, Vytauto Adomaičio, Irenos Kostkevičiūtės, akademinio choro dirigento Prano Sližio. Vėliau daina mane labai suartino su to meto įžymybėmis – liaudies artistu tenoru Kaziu Gutausku, daug metų nemokamai konsultavusiu mane, lygiai taip daug metų man akomponavusiu Operos ir baletu teatro dirigentu, pasaulinio masto pianistu, nusi-
pelnusiu meno veikėju Chaimu Patašinsku, Filharmonijos pianistu Stanislovu Kiuškinu ir su pianistu Povilu Jaraminu. Daugybę naktų diskutavome su iškilium lituanistu Algirdu Prapiesčiu. Monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas atvėrė man visai naują gyvenimą. Susipažinęs su daugelio Vakarų valstybių blaivininkais, artimiau turėjau galimybių susipažinti su IOGT prezidentu norvegu Helge Kols-
tadu. Be šių asmenybių mano gyvenimas galėjo susiklostyti visiškai kitaip.

Draugijos Garbės prezidentu buvo išrinktas žurnalistas Antanas Rybelis. „Ten susimąstęs tamsus Nevėžis, jo gilią mintį težino Dievas...“ – taip galima pasa-
kyti apie šią asmenybę. Švelnus tylenis, atrodo, niekur nesikišantis, labai svar-
biu momentu Blaivybės fondo posėdyje staiga trenkė kumščiu į stalą... Tai at-
sitiko, kai posėdis slinko neapsakomai lėtai, darbotvarkės klausimai buvo pai-
niojami, pirmininkaujantis savo kalboje klupo, kėlėsi ir vėl smuko tarsi į liūną. Po Antano kumščio trinktelėjimo pirmininkas ėmė atsiprašinėti, neparengtus klausimus perkėlė į kitą darbotvarkę ir posėdis pagaliau pasibaigė. Tylus ir drovus Antanas parodydavo ryžto lemiamaisiais momentais. Kartą, su užsieniečiais svarstant mūsų Draugijos įstojimą dar į vieną nelabai pažįstamą tarptautinę struktūrą, nesivaržydamas pareiškė nematąs ten kol kas perspektyvos. Jis ne-
bijodavo pasirašyti gana aštrių oponuojančių raštų ir svarbių dokumentų LR Seimui, Vyriausybei ir ministrams. Kai IOGT sistemoje (pasaulinis blaivybės judėjimų tinklas) užvirdavo intrigos, Antanas atsikirsdavo laiku ir nedvejoda-
mas. Turėdamas gerą juridinę nuojautą, jis mokėjo atmesti kitų ūkinių organi-
zacijų priekabius dėl skolų, taip sustiprindamas Lietuvos blaivybės draugiją „Baltų ainiai“. A. Rybelis yra žinomas Sąjūdžio tarybos narys, ilgametis „Min-
ties“ leidyklos filosofijos literatūros skyriaus vedėjas. Atkūrus Nepriklausomy-
bę, Antanas tapo pirmuoju etatiniu spaudos ir poligrafijos komiteto pirmininko pavaduotoju, vėliau – „Pradų“ ir „Margų raštų“ leidyklų vyriausiuoju redak-
toriumi. Toks žmogus su didele žurnalistine ir leidėjo patirtimi labai praturtino

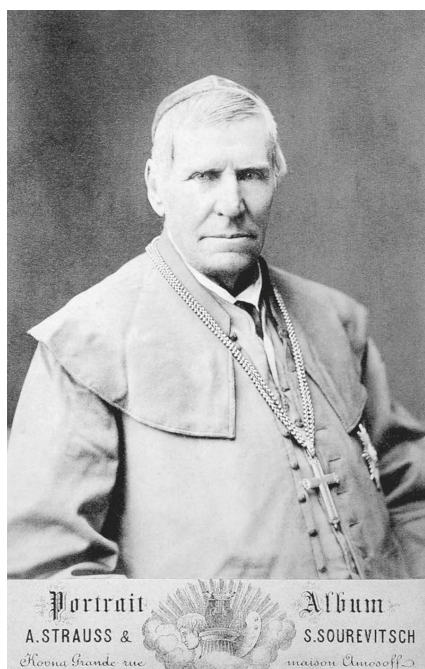
Draugiją, leido pakelti labai svarbių dokumentų (Seimo įstatymų pataisų, siūlymų Vyriausybei) kokybę. Antanas mylėjo jaunimą, dažnai jį matėme sveikinant naujus „Baltų ainių“ narius, atidarant jaunimo vakarus, populiarius jis kaip šventinių vakarų oratorius. Jis moka anglų, vokiečių, rusų kalbas, yra lituanistas-kalbininkas. Tačiau Antanas savo talentų nereklamuoja ir nedemonstruoja. Tai labai iškili asmenybė, įeinanti į Draugijos „Baltų ainiai“ aukso fondą.

Valančius gyveno vien meile Dievui, Tėvynei ir varganam žmogui

Trumpa Motiejaus Valančiaus biografija. Didysis XIX amžiaus vidurio lietuvių tautos švietėjas ir kultūros puoselėtojas Motiejus Valančius gimė 1801 m. vasario 16 d. prie Salantų besiglaudžiančiame Nasrėnų kaime, dabartiniame Kretingos rajone. Būsimasis vyskupas pakrikštytas netoli gimtinės esančioje Kalnalio bažnyčioje. Motiejus Valančius yra baigęs Žemaičių Kalvarijos šešiasia-klasę mokyklą, po kurios įstojo į Varnių kunigų seminariją, vėliau studijavo Vilniaus vyriausioje seminarijoje. Dar būdamas studentas išsiskyrė savo išmintimi, darbštumu ir neeiliniais gabumais. Į kunigus įšventintas 1828 m. Vilniaus katedroje. Teko dirbti kapelionu Mozyriaus ir Kražių mokyklose. Šviesi kunigo Motiejaus Valančiaus asmenybė patraukė net Bažnyčios vyresnybės dėmesį. 1840 m. jis pradėjo profesoriauti Vilniaus dvasinėje akademijoje, kuri 1842 m. perkelta į Peterburgą. Į jį išvyko ir Motiejus Valančius. Žemaitijon grįžo 1845 m. ir tapo Varnių kunigų seminarijos rektoriumi. Būtent Varniuose jis parašė svarbiausią savo mokslinį veikalą „Žemaičių vyskupystė“. Knygoje išdėstyta Lietuvos bažnyčios, švietimo ir kultūros istorija. 1849 m. kunigas Motiejus Valančius Neapolyje (Italija) įšventintas į vyskupus. 1850-aisiais jis paskirtas vadovauti Žemaičių vyskupystei. Motiejus Valančius tapo pirmuoju vyskupu, kilusiu ne iš bajorijos, o iš valstiečių luomo.

Vyskupas Motiejus Valančius ypatingą dėmesį skyrė švietimui. Jo visose vadovaujamosiose parapijose buvo įsteigtos mokyklos, kuriose vaikai mokėsi skaityti lietuviškai, studijavo katekizmą. Vyskupas pradėjo kovoti su girtavimu, skelbė blaivybės idėjas ir ragino žmones stoti į blaivybės brolijas. Iš 1860 m. išlikę duomenys liudija, kad Kauno gubernijoje net 84 proc. katalikų tikybos gyventojų buvo blaivininkai.

Motiejus Valančius rašė dvasinio ir religinio turinio knygas, skatino kitus apsišvietusius žmones rašyti gimtąja kalba. Populiariausi vyskupo kūriniai yra „Palangos Juzė“, „Antanas Tretininikas“, „Vaikų knygelė“, „Paaugusių žmonių knygelė“.

Motiejus Valančius

Atkakliai vykdomą gimtojo krašto kultūrinimo ir dorinimo darbą nutraukė po 1836 m. sukilimo Lietuvą užgriuvusios represijos, lietuvių kalbos viešumoje vartojimo ir lietuviškos spaudos uždraudimas. Pats Motiejus Valančius su kapitula rusų valdžios įsakymu privalėjo 1864 m. iš Varnių persikelti į Kauną. Jam buvo uždrausta lankytis parapijose. Tačiau rusų valdžios spaudimui nebuvo pasiduota. Motiejus Valančius stėjo ginti tautą, Katalikų bažnyčią nuo rusinimo, organizavo Tilžėje (Prūsija) lietuviškų leidinių spausdinimą ir slaptą jų platinimą Lietuvoje. Vyskupas įsakė kunigams mokyti vaikus bažnyčiose, taip pat reikalauti, kad vaikai imdami pirmąją Komuniją jau mokėtų skaityti. Tėvai patys lavino vaikus namie arba samdydavo daraktorius. Tokios vargo mokyklėlės buvo labai svarbios lietuvių tautai, padėjo jai atsitiesti ir išlikti.

Vyskupas Motiejus Valančius mirė 1875 m. Kaune. Atgimusi lietuvių tauta nepamiršo savo Didžiojo žemaičio. Tarpukariu buvusioje Žemaičių vyskupystės širdyje Varniuose buvo pastatytas vyskupui Motiejui Valančiui paminklas, jo vardu pavadintos gatvės ir Katalikiškųjų organizacijų universitetas. Net komunistiniai okupantai neišdrįso paniekinti šios iškilios asmenybės tautai nuveiktų darbų. Vyskupo gimtoji sodyba paskelbta architektūros ir istorijos paminklu. Dabar joje atidarytas memorialinis muziejus. Kretingoje veikia Motiejaus Valančiaus vardo viešoji biblioteka.

Motiejus Valančius – vyskupas. Vyskupu Motiejus Valančius išventintas 1850 m. Nuo pirmos vyskupavimo dienos buvo visų gerbiamas ir mylimas. Net okupantai rusai visada skaitėsi su juo. Motiejus Valančius dvasininko-vadovo darbą visada atliko idealiai, nepaisant to, kad tuometinė Žemaičių vyskupija užėmė net pusę etnografinės Lietuvos teritorijos, taip pat jai priklausė visas Kuršas. Ne kiekvienas sugebėtų tinkamai vadovauti tokios didelės teritorijos krikščionių bendruomenei. Vyskupas stengėsi pažinti visas vyskupystės parapijas, todėl nuolat vykdavo jų vizituoti. Tai leido jam neatitrūkti nuo realaus gyvenimo, pastebėti ir spręsti problemas. Motiejus Valančius pats organizuodavo ar ragino organizuoti naujų bažnyčių statybą, senų restauraciją, keisdavo neveiklius ar labai jau senus parapijų klebonus. Iš kunigų reikalauodavo darbštumo, drausmės ir atsidavimo savo parapijiečiams.

Tačiau vyskupo veikla neapsiribojo vien bažnyčių pertvarka ir dvasininkų kontrole. Vargu ar kas kitas būtų geriau galėjęs organizuoti lietuvių švietimą ir blaivinimą sunkios priespaudos metu. Motiejus Valančius mokėjo bendram tikslui sutelkti tiek kunigus, tiek ir paprastus žmonės, kurie pasirodė gali būti vieningi ir paklusti vyskupui. Savo platinamą blaivybę jis vadino „doros reforma“, „liaudies luomo reforma“. Taigi Motiejus Valančius buvo reformatorius, žmonių gyvenimo naujintojas.

Sukilimo laikotarpiu vyskupui teko persikelti į Kauną, mat to reikalavo rusai. Motiejus Valančius šiam reikalavimui pakluso ne iš karto. Valdžiai aiškino, jog be popiežiaus leidimo negali keisti vyskupystės rezidencijos vietos. Už pasipriešinimą buvo nubaustas namų areštu ir metus negalėjo niekur pajudėti iš Kauno. Tokie svetimtaučių veiksmai nepriverstė Motiejaus Valančiaus pasiduoti.

Gelbėdamas suimtus kunigus, vyskupas organizuodavo suimtųjų ir išsiųstųjų į Sibirą šelpimą. Už tai ne kartą teko naujajai valdžiai sumokėti dideles pinigines baudas. Apskritai, rusų valdžiai vyskupas Motiejus Valančius buvo kliuvinys, mat okupantai buvo pasiryžę užgniauzti katalikybę Lietuvoje plačiu mastu. Sumanyta katalikiškas bažnyčias paversti stačiatikių cerkvėmis.

Vyskupas buvo pavojingiausias vyriausybei žmogus, mat su juo niekaip nebuvo galima susitarti. Todėl nutarta Motiejų Valančių pašalinti gražiu pretekstu: vyskupas esą jau nuseno, yra fiziškai silpnas ir protiškai sergantis, todėl jis siunčiamas į Rusiją pasigydyti. Šis planas nebuvo įgyvendintas.

Nepaisydamas nuolatinių grasinimų ir bausmių Motiejus Valančius laikėsi savo principų ir nuostatų. Net ir tada, kai rusai atsiuntė dokumentą, kuriame reikalaujama bažnyčiose melstis rusiškai, vyskupas nepabijojė ir nusiuntė atsakymą, jog tikintieji nesupranta rusų kalbos, todėl ir toliau jie turėtų melstis lietuvių kalba. Lenkiškose parapijose jis sutiko kalbą keisti į lotynų, bet tik ne

į rusų. Vienas pagrindinių vyskupo siekių buvo apsaugoti katalikų bažnyčias nuo rusifikacijos.

Apibendrinant Motiejaus Valančiaus kaip vyskupo veiklą peršasi išvados, kad svarbiausia dvasininkui buvo išlaikyti lietuvius katalikus šviesius, sąmoningus ir vieningus didelės grėsmės akivaizdoje. Siekdamas šio tikslo vyskupas Motiejus Valančius pasiryžo besąlygiškai aukotis dėl savo tautos. Tokiu sunkiu laikotarpiu jis buvo idealus vyskupas Lietuvai.

Motiejus Valančius – rašytojas. Vyskupas Motiejus Valančius suvokė gimtosios kalbos reikšmę, rašytinio žodžio galią, todėl nepaisydamas okupantų valdžios grasinimų ir galimų pasekmių, rėmė nelegalios spaudos leidybą ir platinimą. Rašančių lietuviškai buvo nedaug, todėl šalia gausių religinių raštų pats Motiejus Valančius pradėjo kurti beletristinius veikalus. Pirmąjį savo grožinį kūrinį parašė būdamas 63 metų.

Geriausiai žinomos yra šios Motiejaus Valančiaus didaktinės prozos knygos: „Vaikų knygelė“, „Paaugusių žmonių knygelė“, „Palangos Juzė“, „Pasakojimas Antano tretininko“. Be to, yra išlikę trys ne tokie žinomi smulkesni kūriniai: „Bičiuliai“, „Budrys ir jo priepuoliai“, „Dievobaimingas vaikiukas“.

Vyskupo kūryba pasižymi beletristinių vaizdų užbaigtumu, pakankamai ryškiomis charakteristikomis, gyvais dialogais, realistiniu žemaičių buitės vaizdavimu. Tačiau stokoja priežastingai išvystyto vieningo siužeto. Jo knygas į bendrą visumą jungia vieningi kūrinų atkarpėlių didaktiniai tikslai, etnokultūriniai interesai, pagrindinis personažas. Visi Motiejaus Valančiaus sukurti veikėjai griežtai skirstomi į dvi grupes: teigiamus ir neigiamus. Tai charakteringa visai didaktinei literatūrai. Kūrėjas savo veikalais visada iš pradžių apeliuodavo į skaitytojo protą, o ne į jausmus, kas ypač būdinga vyskupo amžininkams. Manoma, jog tai nulėmė racionalus Motiejaus Valančiaus mąstymas, kurio jam nepavyko užgožti net rašant grožinius veikalus. Teiginį patvirtina ir kūrinų poetika – juose mažai metaforų, vaizdinių epitetų, palyginimų, greičiau vyrauja metraštinių tikslumas. Tačiau tai nereiškia, jog rašytojo kalba buvo prasta. Atvirkščiai, Motiejus Valančius gilinosi į kalbos problemas, stengėsi besiformuojančios bendrinės kalbos žodyną turtinti liaudiškos leksikos elementais.

Stipraus estetinio išgyvenimo nebuvimas Motiejaus Valančiaus knygoje liudija, kad autoriui svarbiausia buvo didaktinės kūrinio galimybės. Savo veikalais jis siekė ugdyti skaitytojus religine moraline dvasia, pažadinti žmonių patriotinės savimonės pradus, vyskupas stengėsi iškelti kultūrinių vertybių reikšmę, ugdyti meilę gimtajai kalbai.

Nenuginčijama Motiejaus Valančiaus žymiausio grožinio kūrinio „Palangos Juzė“ reikšmė. Ypač svarbūs tekste yra liaudies kultūros epizodų aprašymai, kurie dabar ypač vertingi etnografiniu požiūriu.

Žinomiausios dvasinio turinio Motiejaus Valančiaus knygos yra „Istorija šventa Senojo Įstatymo“, „Žyvatas Kristus“, „Žyvatai šventųjų“, „Dovydo psalmės“, „Mokslas katalikų tikėjimo“ ir kt.

Motiejus Valančius – švietėjas. Motiejui Valančiui pradėjus savo vyskupavimo epochą, katalikų švietimo padėtis ėmė sparčiai gerėti. Vyskupo švietimo politika buvo nukreipta valstiečiams lavinti. Jo netenkino viduramžiškas maldingumas, jis norėjo išugdyti apsišvietusius katalikus. Bažnyčioms buvo išsiųstas raštas, kuriame reikalaujama prie kiekvienos parapijos bažnyčios ar filijos įsteigti mokyklą. Joje tikybą mokyti privalėjo pats klebonas arba vikaras, o kitus dalykus – vienas kuris bažnyčios tarnų. Mokoma buvo lietuvių kalba.

Religinio švietimo reikalams Motiejus Valančius skatino savo kunigus rašyti knygas, pats jas kūrė. Vyskupo beletristiniai veikalai taip pat atitinka švietimo koncepciją.

Kitas esminis Motiejaus Valančiaus, kaip švietėjo, siekis – padėti liaudžiai atsisakyti viduramžiško tamsumo, – tai yra, jis norėjo atpratinti savo vyskupystės narius tikėti burtais, kerais, prietarais. XIX amžiuje misticizmas ypač buvo gajus.

Vyskupo liaudies ugdymo sistemos dalį sudarė elementarių žinių skleidimas apie tėvams žinotiną pedagogiką, vaikų auginimą, tėvų globą, sanitariją ir higieną.

Motiejus Valančius analizavo žmogaus ir gamtos santykį. Humaniškas elgesys su medžiu, su gyvuliu jam yra sąlyga pačiam žmogui doroviškai augti. Kiekviena proga vyskupas akcentavo gyvybės vertę ir gamtos pasaulio vaizdais tai iliustravo.

Kaip sako Vytautas Merkys, „Raštingo, šviesaus, morališkai tvirto ir religingo liaudies žmogaus ugdymas, jo visuomeninės ir ūkinės iniciatyvos žadinimas buvo svarbiausias viso kunigo ir vyskupo Valančiaus gyvenimo rūpestis“.

Motiejus Valančius – politikas. Vargu ar pats Motiejus Valančius būtų save pavadinęs politiku, tačiau jo veikla visiškai patvirtina jį tokių buvus. Politikas turi turėti savo veiklos tikslą ir numatyti priemones jo įgyvendinimui. Vyskupo Motiejaus Valančiaus tikslas – dirbti savo krašto gerovei. Šis žmogus suformulavo politinio veikimo principus ateities Lietuvos veikėjams.

Atgimstančiai Lietuvai buvo reikalingas moralinis autoritetas. XIX amžiaus viduryje juo galėjo tapti asmuo, turintis tam tikrus administracinius svertus ir visuotinį pripažinimą. Tokias prielaidas sudarė vyskupo pareigybė.

Motiejus Valančius buvo pirmas Lietuvos vyskupas valstiečio vaikas. Jam puikiai pažįstami šio sluoksniu lūkesčiai. Valstiečiams jis buvo ne tik vyskupas, bet ir savas žmogus, juo pasitikėta. Aristokratams jis įtiko vien dėl to, kad buvo vyskupas, o tai savaime kėlė pagarbą ir pasitikėjimą. Motiejus Valančius aplink save subūrė didelį būrį kunigų. Taigi, jis bendravo su visų socialinių sluoksnių atstovais. Be to, vyskupas su kiekviena visuomenės dalimi galėjo susikalbėti jiems priimtina kalba – jis puikiai kalbėjo lietuviškai, todėl nekildavo problemų bendraujant su valstiečiais, taip pat mokėjo lenkų kalbą, kas buvo nenuginčijamas pliusas bendraujant su dvarininkais. Motiejus Valančius turėjo visas galimybes skleisti savo idėjas plačiai auditorijai ir ją paveikti. Tokiu būdu savo tikslą pasiekti lengviau.

Motiejus Valančius buvo išvalgus politikas. Jis dažnai stengdavosi įsiteikti Rusijos valdžiai, kad nepastebimas ir nepersekiojamas galėtų veikti lietuviybės labui. Tačiau vyskupas niekada neprarasdavo savo orumo. Rusijos valdžia privalėjo su juo skaitytis. Motiejus Valančius okupantų valdžios nebijojo. Kai atėjo laikas, jis nesvyruodamas ištraukė į pagrindinę veiklą: 1870 m. įsteigė slapta knygnešių organizaciją. Vyskupo koordinuojamas Blaivybės sąjūdis, pirmoji Lietuvoje organizacija su minimalia valdžios kontrole. Okupantai negalėjo niekaip prikibti ir uždrausti šio judėjimo, mat vyskupo pareigose buvo numatytas punktas tvarkyti Katalikų bažnyčios reikalus savo diecezijoje. Motiejus Valančius teigė, jog jis vykdo tiesioginį popiežiaus paliepimą stabdyti žmonių dvasinį smukimą. Rusija susidūrė su nemalonia problema: iki tol nebuvo valdžios nekontroliuojamų visuomeninių judėjimų. Be to, Blaivybės sąjūdis plėtėsi ir už Žemaitijos ribų. Rusijos vyriausybė labiausiai bijojo, kad šis sąjūdis nepaskatintų visos imperijos žmonių kurti visuomenines organizacijas, juolab kad Rusijos kai kurie piliečiai svajojo apie savo šalies demokratėjimą.

Motiejus Valančius Blaivybės sąjūdis galėjo atrpatinti valstiečius gerti, dėl ko gerokai sumažėtų Rusijos išdo įplaukos, o svarbiausia, blaivią minią okupantams buvo sunkiau valdyti.

Motiejus Valančius – istorikas. Motiejus Valančiaus svarbiausias istorinis veikalas „Žemaičių vyskupystė“ išleistas net triskart ir laikomas chrestomatine Lietuvos istorijos knyga. Visi vyskupo rankraščiai buvo paskelbti ir šiuo požiūriu jam labiau pasisekė nei amžininkui Simonui Daukantui, kurio didelė dalis istorinių studijų liko rankraštinės.

Vyskupas iš to laikotarpio istorikų išsiskyrė objektyvumu. Savo veikaluose stengėsi likti nešališkas, vengė didelių istorinių faktų komentarų, jausmų demonstravimo, kas ypač būdinga jau minėtam Simonui Daukantui.

Motiejus Valančius savo darbais iš visuomenės norėjo istorinės savivokos, padedančios įterpti ar ištirpinti individualiąją egzistenciją kolektyvinio, atskiro ar net dvasiškai suverenaus tautos fenomeno laike. Išlikę laišakai bei prisiminimai liudija, jog Motiejaus Valančiaus „Žemaičių vyskupystė“ darė nemažą poveikį visuomenei, formavo tam tikrus stereotipinius orientyrus, supažindino su lietuvių ir kitų tautų istorija.

Vyskupas nepaliko žymesnių išrašų iš archyvų, nepanaudotų aktų nuorašų. Tikėtina, kad jis visą surinktą informaciją panaudojo savo knygoje ir nesiekė toliau vykdyti archeografinio darbo.

Motiejus Valančius buvo ne tik „plunksnos“ žmogus, bet mokėjo ir gyvai mokyti jaunuomenę istorijos. Tai liudija kad ir prof. A. Ugianskio laiško ištrauka:

Dar ir dabar gerai atsimenu, kaip, Šviesiausiasis vyskupe, per pamokas dėstėte reformacijos skverbimąsi į Lenkiją ir Lietuvą, nors netiesiogiai stengdamiesi priminti apie lenkų intrigas, kurie ieškojo Lietuvos pražūties, ir kaip jie, išdavikai, Lietuvos gynėjus, pvz., Radvilas, persekiojo ir net nuodijo, <...> nors tuomet Lietuva jau nebegalėjo pakilti ligi tokios galybės, kokia buvo prie Vytauto, iš kurio lenkai atėmė karaliaus vainiką ir jį patį į kapus nuvarė...

„Žemaičių vyskupystė“ buvo išversta į lenkų kalbą, todėl sulaukė platesnės auditorijos dėmesio. Apie šį Motiejaus Valančiaus veikalą savo mintis yra išdėstę ne tik Lietuvos istorikai, bet ir lenkų mokslininkai. Pastarieji, išanalizavę veikalą, daro išvadą, jog jis yra svarus, mokslinis, pirminiais šaltiniais paremtas pasakojimas, neprarandantis savo mokslinės vertės vien dėl to, kad daugelis archyvinių šaltinių, kuriais vyskupas galėjo pasinaudoti, jau nebepasiekiami tyrinėtojams.

Dabartiniai istorikai dar daugiau išvelgė Motiejaus Valančiaus istorinių tyrinėjimų privalumų. Vienas tokių būtų kritiškas vyskupo požiūris į Katalikų bažnyčios praeitį, neiškreiptas romantinių ir konfesinių tendencijų. Yra manančių, kad Motiejaus Valančiaus istorinių tekstų rašymo stilius per daug paprastas, nemoksliškas, kartais net naivus. Tačiau visada pravartu prisiminti, jog tuo laikotarpiu dar nebuvo susiformulavusi lietuvių bendrinė kalba, o ką jau kalbėti apie mokslinį stilių, specifinius terminus. Be to, vyskupo veikalai skirti kuo platesniam ratui žmonių. Moksliškos kalbos tikrai nebūtų supratę didžioji tuometinės visuomenės dalis, kuri tebuvo pasiekusi elementarų išsimokslinimo lygį.

Be „Žemaičių vyskupystės“ Motiejus Valančius yra parašęs keletą istorinės tematikos brošiūrėlių, daug vertingos informacijos išliko jo užrašuose, rankraščiuose. Vyskupas rūpinosi senovinių raštų apsauga, tvarkė vyskupijos archyvus ir suvokė senovės paveldo svarbą ateities laikams.

Motiejaus Valančiaus Blaivybės sąjūdis. Baudžiavos ir carinės spaudos laikais, kai Lietuvos pakelės buvo nusėtos smuklėmis ir karčemomis, girtavimas įgavo neregėtą mastą. Iš šios ydos ištraukti tautą galėjo tik stipri ir autoritetinga asmenybė.

Vyskupas Motiejus Valančius visuotinai pripažįstamas kaip didžiojo Blaivybės sąjūdžio architektas. Manoma, kad pačią Blaivybės sampratą jis gavo studijuodamas Vilniaus vyriausiojoje seminarijoje. Tikriausiai visoje Europoje nerasime tokio sąjūdžio, kuris savo masiškumu, mastu ir veiksmingais rezultatais būtų prilygęs vyskupo vykdomai blaivinimo programai.

Dėl Motiejaus Valančiaus veiklos buvo smarkiai sumažėjusi Lietuvoje degtinės gamyba. Istorikas Vytautas Merkys pateikia tokius duomenis: Kauno gubernijoje 1858 m. buvo išvaryta 1 033 534 kibirai degtinės, o 1860 m. jau tik 129 194 kibirai, – tai yra, aštuonis kartus mažiau.

Degtinės gamyba ir pardavimas tais laikais buvo vienas pelningiausių carinės valdžios veiklos sričių. Iš to valstybės išdas gaudavo didžiules pajamas. Mokesčiai už alkoholio gamybą ir realizaciją 1859–1863 m. sudarė apie 46 proc. viso carinės Rusijos izdo pajamų. Nuo alkoholio priklausomybės labiausiai kentėdavo vargingoji liaudis, kuri smuklėse palikdavo paskutinius savo grašius.

Blaivybės skleidimo veiklą Motiejus Valančius pradėjo 1858 m. Buvo suplanuota bažnyčių, parapijų vizitacija, jos metu ir pradėtos skleisti blaivybės idėjos. Plėstis sąjūdžiui padėjo ir kiti kunigai, kurie irgi ragino liaudį atsisakyti degtinės, kūrė Blaivybės brolijas. Tų pačių metų lapkričio mėnesį Blaivybės sąjūdis buvo apėmęs beveik visą Kauno guberniją.

Motiejus Valančius paskelbė Blaivybės brolijų įstatus. Buvo reikalaujama, kad bažnyčios turėtų specialią knygą, į kurią kunigai įrašydavo Brolijos narius. Įrašytieji klaupdavosi prieš altorių ir kartodavo kunigo skaitomą tekstą, kuriuo pasižadama visą gyvenimą negerti degtinės ir jos gaminių.

Siekdamas palaikyti ir kontroliuoti blaivybę, Motiejus Valančius reguliariai skelbdavo ganytojiškas „Blaivybės gromatas“. Jose autorius išreikšdavo tikėjimą žmonių dorovingumu, žavėjosi jų tvirtu pasiryžimu atsisakyti girtavimo, o dar tebegirtaujančius rūsčiai pabardavo ir įspėdavo.

Blaivinti Lietuvą vyskupui trukdė trys didžiausi kliuviniai: carinė administracija, dvarininkų interesai (spirito varyklų ir karčemų savininkai), prekybinin-

kai, prekiaujantys alkoholiu. Kaip bebūtų paradoksalu, su rusų valdžia, bent jau Sąjūdžio pradžioje, pavyko susitarti. Dvarininkai niekaip nenorėjo atsisaityti savo verslo. Motiejus Valančius specialiai jiems parašė dvi „gromatas“, kuriose ragino būti dorais Lietuvos sūnumis, „o ne Bažnyčios ir Tėvynės išgamos“. Savo kalbomis vyskupas paveikė nemažą dalį tuometinio elito. Dar sunkiau buvo su smuklininkais. Didžioji jų dalis – žydai, kurie ypač smarkiai kovojo prieš blaivybę. Motiejaus Valančiaus atmintyje buvo išlikęs epizodas, kaip žydai jam siūlė didelius pinigus, kad tik vyskupas lieptų kunigams nebešaukti ant parapijų girtuoklių. Žinoma, toks sandėris Motiejui Valančiui nebuvo priimtinas.

Žemaitijos vyskupijoje 1860 metų viduryje jau buvo apie 80 proc. blaivininkų. Vilniaus vyskupas A. S. Krasinskis, stebėdamas stulbinamus Motiejaus Valančiaus ir jo vyskupystės veiklos rezultatus, irgi pradėjo skleisti blaivybės idėjas tarp savų parapijų.

Blaivybės sąjūdžio klestėjimo laikotarpiu labiausiai geriantys buvo aukščiausių visuomenės sluoksnių atstovai ir, žinoma, carinė valdininkija. Vyravo visuotinė liaudies nepakantumo girtavimui atmosfera.

Neilgai trukus, prieš Blaivybės sąjūdį caro valdžia ėmėsi represijų. Įvedus blaivybę, 1859–1862 m. valstybė iš Kauno gubernijos neteko 3 731 102 rublių pajamų. 1858 m. gruodžio 31 d. Kauno gubernatoriui buvo duotas slaptas nurodymas sekti dvasininkų veiklą. Finansų ministras A. Kniaževičius pasiūlė carinei vyriausybei uždrausti blaivybę, o Valančių išstremti. Ir vis dėlto, tuo metu taip nebuvo pasielgta.

1863 m. po sukilimo Vilniaus generalgubernatorius M. Muravjovas uždraudė blaivybės programą kaip politinę akciją, grasindamas didelėmis bandomis ir karo teismais. Pati blaivybės idėja išliko gyva, Motiejus Valančius ją puoselėjo iki gyvenimo galo.

Nors Blaivybės sąjūdis oficialiai gyvavo vos kelerius metus, jis buvo reikšmingas veiksnys Lietuvos istorijoje, labai prisidėjo prie sveiko ir gyvybingo lietuvių tautos kamieno išlaikymo.

Motiejaus Valančiaus asmeninė biblioteka. Asmeninę Motiejaus Valančiaus biblioteką galima pavadinti asketiška, mat ten kauptos beveik tik ganytojiškiems ir švietimo tikslams tinkamos knygos. Vyskupas nebuvo susirgęs lektūros kaupimo manija, kas tuo metu buvo labai madinga. Pas vieną kunigą išvydęs didelę biblioteką, Motiejus Valančius paklausė: „O kam jums, kunige, tiek knygų? <...> Patikėk manimi, kad mažiau skaitant knygas, o daugiau žmonių širdis, bus ir galva pilnesnė, ir širdyje lengviau“. Vyskupas labiau vertino praktinio turinio

leidinius, o į tokius, kurie neteikia dvasinio peno, neauklėja krikščionybės dvasia, o skaitomi tik dėl malonumo, gyvenimo saulėlydyje žvelgė ypač atsainiai. Kaip ten bebūtų, lietuvių beletristikos pradininkas turėjo savo biblioteką. Rašytiniuose šaltiniuose užfiksuoti duomenys liudija, kad Motiejus Valančius turėjęs Antano Savickio išverstą Tomo Kempiečio „Apey sekima Christusa Pona“. Deja, ši knygą nėra vyskupo bibliotekoje išlikusi. Lietuvos archyvų bibliotekoje saugoma kita Motiejaus Valančiaus turėta knyga lietuvių kalba – Mykolo Smolskio „Uwogos Ape Ižganimu Duszios“. Rasta ir daugiau lietuviškų knygų, kurios liudija apie vyskupo tautiškumą jau vilniškių studijų laikotarpiu.

Kaip ir dera kunigui, Motiejus Valančius kaupė to meto garsiausių pamokslininkų rinkinius: Augustino Tomaševskio „Pamokslas sakytas už kun. Martyno Počiobuto, VU profesoriaus, vėlę“, Klungevičiaus, Skidelio, Borovskio, Filkowskio, Daugirdo, Herbuto skelbtus „Jubiliejinius pamokslius“, Juozapo Želvavičiaus „Sekmadienio pamokslių“ dvitomį. Kitos knygos susijusios su tiesiogine religine ganytojiška veikla: „Evangelijos ir laišakai, skaitomi per visus metus“, „Maldos, sakomos prieš mišias ir po jų“. Yra knygų, kurios priskirtinos labdaringos veiklos apibūdinimui: Mamerto Herbuto „Tikroji filantropija su 4 pamokslais“, „Apie Prancūzijos seselių neturtėlių kongregaciją“. Žinoma, Motiejaus Valančiaus bibliotekoje būta teologinių knygų. Tai patvirtina ir faktas, kad jis 1828 m. parašė magistro disertaciją, kurios pagrindas yra teologiniai apmąstymai. Ji pavadinta „Kiek eucharistija yra sakramentas bei auka“. Pagrindinės Motiejaus Valančiaus teologinio turinio knygos yra „Teologijos traktatas apie tikėjimą“, „Apmąstymai moralės tema, sekant Senojo ir Naujojo Testamento istorija“, Jakobo Baumgarteno „Atsiliepimas apie teologiją“ ir pan. Dalį vyskupo asmeninės bibliotekos sudaro ir smulkūs spaudiniai, rasti tarp Motiejaus Valančiaus rankraščių.

Vyskupas rinko ir su pažįstamais asmenimis susijusių ikonografiją. Skirtingai negu kiti to meto knygų kolekcionieriai, Motiejus Valančius leidiniuose nežymėdavo jų kainos. Tačiau kaip ir daugelis naudodavosi prenumeratos paslaugomis. Ekslibriso vyskupas neturėjo. Knygas pasirašinėjo ir pastabas rašė tik lenkiškai arba lotyniškai. Nėra rasta nė vieno įrašo lietuviškai ar kita kalba.

Savo testamente vyskupas asmeninės bibliotekos nemini. Yra žinių, kad dalį knygų jis prieš parašydamas testamentą pardavė, dalis kartu su asmeniniais archyvais atiteko Žemaičių kunigų seminarijai. Dabar Motiejaus Valančiaus asmeninės bibliotekos išlikusios knygos saugomos Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje.

Motiejaus Valančiaus kelionės. XIX amžiuje vis daugėjo keliaujančių žmonių. Vienus į keliones vijo prekybos reikalai, kitus – valstybinės ir luominės

pareigos. Motiejus Valančius keliaudavo dėl mokslo, kunigystės reikalų. Pirmoji ilga jo kelionė buvo į Mozyriaus apskritį. Čia po kunigų seminarijos baigimo jis buvo paskirtas dirbti tikybos mokytoju. Važiavo arkliais per Ašmeną, Minską ligi Pripetės krantų.

Dėl didelio atstumo Motiejus Valančius tėviškę aplankydavo ne kasmet. Viena tokių kelionių į gimtinę vos nesibaigė tragiškai – nakvojant prie Ašmenos, užpuolė sukilimo malšintojai. Kunigas liko gyvas, bet neteko visų savo dokumentų.

1834 m. Motiejus Valančius parvyko mokytojauti į Kražius. Čia dar labiau susidomėjo istorija, keliavo po visą Žemaitiją ir analizavo vos ne kiekvienos parapijos bažnytines knygas.

Motiejus Valančius tapo Vilniaus katalikų dvasinės akademijos dėstytoju. 1842 m. akademija buvo perkelta į Peterburgą. Ten pat išvyko ir kunigas. Atgal į Žemaitiją grįžo 1845 m.

Į vyskupus Motiejus Valančius išventintas Peterburgo šv. Kotrynos bažnyčioje, taigi po penkerių metų nuo grįžimo iš Rusijos jam teko vėl vykti į tolimą kelionę. Atgal namo vyskupas keliavo 14 dienų. Kelio pradžioje dar buvo sniego ir karietą teko užkelti ant pavažų. Grįždamas vyskupas lankė katalikų bažnyčias, sustojo Jamburge, Narvoje, Jelgavoje.

Jau pirmąją vyskupavimo vasarą Motiejus Valančius išsiruošė dviem mėnesiams vizituoti bažnyčių. Iš viso aplankė 38 Žemaitijos ir vakarų Kuršo bažnyčias. Kitais metais tokioje kelionėje praleido net keturis mėnesius. Pradėjo nuo Klovainių ir važiavo per Užventį, Šiaulius, Pakruojį, Joniškėlį, Ariogalą ir dar daug kitų kaimų ir miestelių. Tokios vizitacijos buvo rengiamos kiekvienais metais, tol kol jos buvo uždraustos rusų administracijos. Valdžia po metų atsitokėjo ir vėl leido vyskupui lankyti savo parapijas.

Kita visos Lietuvos žemių lankymo banga prasidėjo Motiejui Valančiui įkūrus Blaivybės sąjūdį.

Vyskupo kelionės atrodė įspūdingai – sunki karieta su šešiais arkliais, paskui lėkė pilkų raitelių būrys. Motiejaus Valančiaus palydą sudarė policininkai bei 50–100 savanorių raitų valstiečių. Vyskupo autoritetas skatino tiek valdžios, tiek ir liaudies atstovus jį saugoti.

Iš Varnių vyskupas buvo priverstas išsikraustyti į Kauną. Pastarajame mieste jis jautėsi lyg kalinys, mat rusų valdžia jam uždraudė nutolti nuo Kauno toliau nei per 10 varstų. Žinoma, jog tokiomis sąlygomis jokių kelionių nebuvo galima planuoti. Net kai susirgo Motiejaus Valančiaus sesuo, jis negalėjo be vidaus reikalų ministro leidimo nuvykti jos aplankyti. Beje, leidimo išdavimas užtruko ilgiau nei vienerius metus. Vyskupui nebuvo leista išvykti į Visuotinę Bažnyčios susirinkimą net turint omenyje, kad to prašė pats popiežius. Kai

Motiejus Valančius pajuto, jog katastrofiškai blogėja jo sveikata, nusiuntė prašymą leisti išvažiuoti į garsiausius Vokietijos ir Austrijos kurortus. Po trejų metų caras, sužinojęs, kad vyskupas labai silpnas, leidimą suteikė. Motiejus Valančius pasiekė Marienbado ir Karlsbado gydyklas, bet mineralinio vandens jau nebegalėjo gerti. Atgal grįžo per Krokuvą, Varšuvą, Gardiną ir Vilnių. Savo giminaičiams rašė, jog sveikata nepagerėjo, o kelionė tik palengvino piniginę.

Kaip ir kiekvieno žmogaus, taip ir vyskupo Motiejaus Valančiaus paskutinė kelionė buvo į amžinojo poilsio vietą – į kriptą po Kauno arkikatedros bazilikos altoriumi. Šiai kelionei taip pat teko gauti caro leidimą.

Literatūros ir šaltinių sąrašas

1. Ruška A. Stambiausios studijos apie M. Valančių, *Klaipėda*, 2002, vas. 26, p. 13.
2. Pacevičius A. Asmeninė Žemaičių vyskupo Motiejaus Valančiaus biblioteka, *Informacijos mokslai: mokslo darbai*, 2002, Nr. 20, p. 106–112.
3. Genzelis B. Motiejus Valančius – politikas, *Darbai ir dienos: XIX amžiaus akiračiai*, 2001, Nr. 28, p. 201–204.
4. Aleksandravičius E. Motiejus Valančius – istorikas, *Akiračiai*, 2001, Nr. 8, p. 4–5.
5. Martinkus P. Lietuvos pasididžiavimas, *Klaipėda*, 2001, vas. 28, p. 1–2.
6. Ivinskis A. Žemaičių vyskupui Motiejui Valančiui – 200, *Kalvotoji Žemaitija*, 2001, birž. 28, p. 5.
7. Zaborskaitė V. Tarp modernėjančios visuomenės galimybių, *Metai*, 2001, Nr. 2, p. 99–110.
8. Romanaitė D. Žemaičių Didysis... *Žemaičių žemė*, 2001, Nr. 1, p. 8–9.
9. Merkys V. Vyskupo Motiejaus Valančiaus kelionės, *Mokslas ir gyvenimas*, 2001, Nr. 2, p. 4–7.
10. Merkys V. Motiejus Valančius: tarp katalikiškojo universalizmo ir tautiškumo, Vilnius: Mintis, 1999.
11. Šimkutė-Maskuliūnienė D. Tradicinis M. Valančiaus didaktinių apsakymų modelis, *Gimtais žodis*, 1991, Nr. 4, p. 14–18.
12. Kašys J. Motiejus Valančius – Lietuvos švietėjas, *Šiaurės Lietuva*, 1991, p. 52–55.
13. Jatulis P. Motiejus Valančius – idealus vyskupas, *Kultūros barai*, 1991, Nr. 2, p. 59–62.
14. Tonkūnas J. Motiejus Valančius – tautos blaivintojas, *Kultūros barai*, 1989, Nr. 12, p. 48–51.

15. Ravickienė E. Motiejus Valančius – blaivybės skleidėjas, *Švyturys*, 1989, vas. 21, p. 3.

Šis tekstas skelbtas Krašto enciklopedijos „Graži tu mano“ svetainėje (http://www.grazitumano.lt/wiki/index.php/Valan%C4%8Dius_Motiejus).

Dėl Lietuvos blaivybės draugijos Jokūbo Šimkevičiaus 1990 m. publicistikos premijų skyrimo

Vertinimo komisija, išnagrinėjusi pateiktas kandidatūras 1990 m. Jokūbo Šimkevičiaus publicistikos premijai gauti, nutarė:

- Pirmąją premiją (300 rub.) skirti gydytojui Emiliui SUBATAVIČIUI už straipsnius blaivybės tema „Atgimime“, „Blaivybės aušroje“, „Sveikatos apsaugoje“, „Švyturyje“.

Dvi antrąsias Jokūbo Šimkevičiaus premijas (po 250 rub.) Komisija nutarė skirti:

- Lietuvos televizijos žurnalistui Henrikui VAITIEKŪNUI už nuolatinį įtaigų blaivybės temos nagrinėjamą informacinę laidose „Labas rytas“, „Panorama“, taip pat už parengtą „Aktualijų“ laidą blaivybės tema;
- „Blaivybės aušros“ redaktoriui Stanislovui ŠINKŪNUI už medžiagas blaivybės tema, taip pat už mokslinės konferencijos pagrindu parengtą knygą „Blaivaus gyvenimo pranašumai“.

Tris trečiąsias premijas (po 150 rub.) Komisija nutarė skirti:

- poetui Stasiui ŽLIBINUI už žodžius „Baltų ainių“ himnui;
- kompozitoriui Vytautui MIKALAIUSKUI už „Baltų ainių“ himno muziką;
- „Tiesos“ žurnalistui Bernardui ŠAKNIUI už įtaigius straipsnius jaunimo auklėjimo tema.

Vertinimo komisija

Dėl vyskupo Motiejaus Valančiaus 1990 m. literatūros premijos skyrimo

Vertinimo komisija, apsvarsčiusi 1990 m. atspausdintus lietuvių literatūros kūrinius, teigiančius dorą ir blaivybę, taip pat Jaunimo federacijos „Baltų ainiai“

ir Lietuvos rašytojų sąjungos pristatytus literatūrinei Vyskupo Motiejaus Valančiaus premijai Jo Eminencijos Lietuvos kardinolo Vincento Sladkevičiaus 1989 ir 1990 m. pasakytus pamokslus nutarė:

Pripažinti Lietuvos blaivybės draugijos Vyskupo Motiejaus Valančiaus 1990 m. literatūrinės premijos laureatu Jo Eminenciją Lietuvos kardinolą Vincentą Sladkevičių už meninės įtaigos kupinus pamokslus, pasakytus 1989 ir 1990 m.

Vertinimo komisija

Jo Eminencija Lietuvos kardinolas Vincentas Sladkevičius šią laureato premiją (1000 rub.) paaukoko Vaikų namams.

* * *

„Baltų ainiai“: Jo Eminencijos Lietuvos kardinolo Vincento Sladkevičiaus pamokslai yra žodinės meninės kūrybos perlai. Jo Eminencija pamokslus dažniau sako spontaniškai, kurdamas meninius vaizdus, nei kad skaito parašytus. Dauguma pamokslų tiražuoti televizijos, radijo, buvo ir spausdintų periodikoje.

Literatūros tradicijos požiūriu vėlgi turime dėsningumą, nes mūsų grožinė literatūra tobulėjo, prieš akis turėdama Mikalojaus Daukšos „Postilę“, kitus šio žanro kūrinius. Dabar gi, atgimimo laikais, naujoji literatūra, atmetusi kūrybai svetimą socialistinį realizmą, tebeieško savęs, neretai persimesdama net į „pokerį“, nors amžinosios žmogaus gyvenimo vertybės iš literatūros neišnyko ir neišnyks.

Jo Eminencijos pamokslai ilgai tarnaus grožinei Lietuvos kūrybai kaip orientyras tų dvasinių vertybių, kurias mes, būdami tauta, turėtume išsaugoti ir perduoti ateinančioms kartoms.

Dyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso laureato Juzefo Aškelovičiaus sveikinimo kalba

Didžiai gerbiamas Lietuvos dvasininke Maišiagalos dekane, Maišiagalos parapijos bažnyčios klebone Juzefai Aškelovičiau! Gerbiami Nacionalinės žalingųjų įpročių prevencijos tarybos ir Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ vadovai, nariai ir bičiuliai! Ponios ir ponai!

Susirinkome į didžios moralinės prasmės renginį pagerbti asmenis, kurie savo gyvenimu ir profesine veikla atlieka mūsų visuomenėje kilnią misiją – skatina žmones dorai, prasmingai ir blaiviai gyventi, rodo gražų pavyzdį jaunimui, kloja tvirtus pamatus šeimos, visuomenės ir valstybės ateičiai.

Nacionalinė žalingųjų įpročių prevencijos taryba paveldėjo iš Lietuvos blaivybės draugijos tradiciją metų pabaigoje skelbti Vyskupo Motiejaus Valančiaus literatūrinio konkurso blaivybės tema laureatą. Šiandien tai jau daroma 20 kartą. Šio konkurso laureatais tapo garbingi Katalikų bažnyčios hierarchai ir kunigai, taip pat kitų kultūros sričių darbuotojai.

Prieš 150 metų, 1858 metais, vysk. M. Valančius pradėjo Kupiškyje registruoti Blaivybės brolijas, o tų pačių metų spalio mėnesį pasirodė vysk. M. Valančiaus parašytas tekstas apie blaivybę. Ši data laikoma Lietuvos blaivybės sąjūdžio gimimu. Manoma, kad ganytojiškus blaivybės laiškus rašė vyskupo sekretorius kunigas Juozas Silvestras Dovydaitis, o M. Valančius juos taisė ir skelbė savo vardu. Rašytas ir sakytas žodis sklido parapijose, žadino sielose viltį bei ryžtą išsivaduoti iš klastingų alkoholio spąstų ir pradėti naują savo gyvenimo tarpinį.

Vysk. M. Valančiaus pasirinktas moralinio švietimo ir blaivybės kelias davė gražių vaisių, tapo viena reikšmingiausių mūsų kultūros tradicijų, kurios aktualumas mūsų dienomis tik auga. Alkoholio vartojimas, tapęs šiandienos visuomenėje įtakinga ir žalinga mada, virto daugelio asmenų ir šeimų gyvenimo drama, tragedija, liga ir neretai nepataisoma nelaimė. Skaudu, kad mūsų valstybėje klesti tik alkoholio pramonė ir prekyba, o oficialiųjų institucijų dėmesys kovai su girtavimo epidemija yra nepateisinamai menkas net ir šiais besibaigiančiais Blaivybės metais. Kaip neseniai rašė dvasine visuomenės sveikata susirūpinęs medikas dr. Dainius Pūras, „vaikštinėja gražiai įpakuota alkoholio kultūra, taip kvalifikuotai siūlanti savo paslaugas, kad dažnas vėl pasirenka galimybę užsimiršti ir nebūti atsakingam“ (Veidas, 2008-02-25, Nr. 8, p. 74). Žinoma, tai yra kur kas platesnė antropologinė, socialinė, o ne vien blaivios gyvenamosios problema. Ne itin gausios blaivybės aktyvistų gretos daugiausia orientuojasi į mokyklinį jaunimą. Tai teisinga strategija, nes ši gyventojų dalis lengviausiai užkrečiama alkoholizmo virusu, o tvirta motyvacija negerti savaime ir per trumpą laiką nesusiformuoja. Šeimą ir suaugusiuosius daugiau veikia kita tradicinė mūsų visuomenės institucija – Bažnyčia, turinti, kaip minėjau, didelių nuopelnų blaivybės sklaidai Lietuvoje.

Šiandien mes džiaugiamės matydami tarp mūsų vieną minėtos institucijos atstovą – Vilniaus arkivyskupijos Maišiagalos dekanato Maišiagalos parapijos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios kleboną dekaną Juzefą Aškelovičių.

Gerbiamas dekanas gimė 1955 m., išventintas į kunigus 1984 m., darbuojasi minėtoje parapijoje nuo 2002 m.

Kasdien nuosekliai ir pasiaukojamai dirbdamas ganytojo darbą (beje, ne vienoje parapijoje), gerbiamas dekanas gyvu, įtaigiu pamokslų žodžiu sėja į

žmonių sielas tikėjimo, gėrio ir blaivybės sėklas, karštai ragina nepasiduoti žalingų įpročių nelaisvei, skatina parapijiečius visur elgtis atsakingai, įsakmiai primindamas kiekvienam tikinčiajam šventą kiekvieno krikščionio pareigą nuolat rūpintis savo sielos ir kūno sveikata, kantriai auklėti savo vaikus. Gerbiamo dekaną ir kleboną veikia verta didelės pagarbos ir padėkos.

Sveikiname jį tapus Vyskupo Motiejaus Valančiaus literatūrinio konkurso blaivybės tema laureatu ir linkime toliau sėkmingai dirbti Bažnyčios, šeimos, visuomenės ir valstybės labui.

2008-12-22

Prof. Česlovas Kalenda,
Vyskupo Motiejaus Valančiaus kasmetinio literatūros
konkurso blaivybės tema komisijos pirmininkas

Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso laureato arkivyskupo Tadeušo Kondrusevičiaus sveikinimo kalba

Didžiai gerbiamas Arkivyskape Metropolite Jo Ekscelencija Tadeušai Kondrusevičiau! Gerbiami Nacionalinės žalingųjų įpročių prevencijos tarybos ir Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ vadovai, nariai ir bičiuliai, pedagogai, moksleiviai ir studentai!

Vyskupo Motiejaus Valančiaus kasmetinis literatūros konkursas blaivybės tema yra viena iš priemonių, skirtų skatinti pastovų visuomenės blaivinimo darbą, ugdyti dorovingą ir sveiką gyvenimą, taip pat įvertinti ir pagerbti šiai kilniai misijai atsidėjusius asmenis. Konkursas buvo įsteigtas Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ prieš 21 metus, dabar yra vėliau įkurtos Nacionalinės žalingųjų įpročių prevencijos tarybos veiklos sudedamoji dalis. Šia iniciatyva siekiama tęsti vieną tauriausių mūsų kultūros tradicijų, pradėtą XIX a. viduryje žemaičių vyskupo ir švietėjo Motiejaus Valančiaus. Kartu metų pabaigoje sveikindami vis naują šio konkurso laureatą, mes prisimename didįjį mūsų krašto žmogų, kurio atliktų darbų prasmė aktualėja ir iš kurio patys šiandien mokomės.

Vienas iškiliausių Katalikų Bažnyčios veikėjų Motiejus Valančius praėjo sunkų mokymosi ir darbo kelią, nuodugniai pažino skirtingų tautų ir socialinių sluoksnių buitį, bendriausius žmonių rūpesčius, dorybes ir ydas, viltis ir troškimus. Būsimąjį vyskupo studijų Vilniaus vyriausioje dvasinėje seminarijoje kolegą buvo bendraamžiai iš 9 vyskupysčių, dargi nuo Mogiliavo, Polocko,

Slucko. Baigęs studijas ir išventintas į kunigus M. Valančius, kaip Vilniaus vyskupijos dvasininkas, dirbo nuošalaus Mozyriaus apskrities mokyklos tikybos mokytoju ir kapelionu. Kaip tik Mozyriuje M. Valančius parašė pirmuosius pamokslus lenkų kalba. Vėliau jis ėjo Kražių gimnazijos dvasininko ir bibliotekos globėjo pareigas, dėstė Vilniaus dvasinėje akademijoje, įgijo teologijos daktaro laipsnį, profesoriavo Sankt Peterburge. Kruopščiu darbu M. Valančius įgijo autoritetą, o kartu subrendo ir kaip istorikas, rašytojas bei kultūros veikėjas, tapo įtakingas ne tik Lietuvoje. Garsas apie veiklų žemaičių vyskupą sklido Rusijos imperijoje ir kaimyninėse šalyse. Vyskupas, nuosekliai vykdęs ganytojišką misiją, matė, į kokį dvasios nykulį įstumia žmones degtinės varymas ir girtavimo plitimas. Jis gerai suvokė, kad dora, šviesa, kultūra gali tarpti tik blaivios dvasios dirvoje. Vyskupas buvo girdėjęs apie blaivybės daigus Europoje. Skirtingai nei Švedijoje, kur veikė efektyvi valstybinė svaigalų prekybos kontrolės ir kultūrinio švietimo sistema, kitose Europos šalyse kova su alkoholizmu sėkmingiau plėtojosi visuomeniniu pagrindu, kuriant blaivybės brolijas. Tokie daigai kalėsi Airijoje, Prūsijoje, Lenkijoje. Šiuo keliu nuėjo ir M. Valančiaus įžiebtas Blaivybės sąjūdis Lietuvoje. Vyskupo pamokslai, lietuviškai ir lenkiškai parašytos „blaivybės gromatos“, didaktinė proza, o ypač įsteigtos Blaivybės brolijos pakėlė kraštą į vadavimąsi iš girtuoklystės liūno. Įsibėgėjęs Blaivybės sąjūdis tapo puoselėjama kultūros tradicija ir vėlesniais laikais iki pat mūsų dienų. Jame visą laik vienį iš aktyviausių dalyvių buvo Katalikų bažnyčios hierarchai ir kunigai, sparčiai kintančiomis ir dažnai nepalankiomis sąlygomis kantriai einantys savo didžiojo pirmtako pėdomis.

Šiandien mes susirinkome pagerbti 2009 m. Vyskupo Motiejaus Valančiaus literatūrinio konkurso blaivybės tema laureatą arkivyskupą Tadeušą Kondrusevičių. Naujojo laureato gyvenimo ir darbo kelias yra ne ką lengvesnis nei Motiejaus Valančiaus ir taip pat kupinas reikšmingų darbų, o jo ganytojiška veikla prasidėjo Lietuvoje.

Tadeušas Kondrusevičius gimė 1946 m. Odelske, Gardino srityje. 1962 m. baigęs vidurinę mokyklą, įstojo į Gardino pedagoginio instituto fizikos ir matematikos fakultetą, bet po metų buvo pašalintas už bažnyčios lankymą. Dirbo statybos organizacijoje, o 1964 m. įstojo į Leningrado politechnikos institutą, kurį su pagyrimu baigė 1970 m. Iki 1976 m. dirbo inžinieriumi Vilniaus šlifavimo staklių gamykloje. Tais pačiais metais įstojo į Kauno kunigų seminariją. 1981 m. išventintas į kunigus kelerius metus dirbo Vilniaus ir Druskininkų bažnyčiose, o 1988 m. – dviejų parapijų klebonu Gardine. 1989 m. tapo titulinu Hipono vyskupu ir Minsko vyskupijos apaštaliniu administratoriumi. 1990 m. įkūrė kunigų seminariją Gardine, prisidėjo prie daugelio bažnyčių atkūrimo,

leido ir platino religinę literatūrą. 1991 m. tapo arkivyskupu, Rusijos europinės dalies lotynų apeigų katalikų apaštalinio administratoriumi. Jo rūpesčiu atkurta 100 parapijų ir kitų bažnyčios institucijų, organizuota „Caritas“, įkurta informacijos ir leidybos centrų, bibliotekų, katalikų dienraštis „Svet Evangelija“, radijo stotis „Radio Marija“ Sankt Peterburge. 1991 m. Maskvoje įsteigė Šv. Tomo Akviniečio filosofijos, teologijos ir istorijos kolegiją, o 1993 m. – Aukštąją dvasinę katalikų seminariją, kuri 1995 m. perkelta į Sankt Peterburgą. 1998 m. Tadeušas Kondrusevičius paskirtas Rusijos šiaurinės europinės dalies apaštalinio administratoriumi, 1999–2005 m. ėjo Rusijos Federacijos katalikų vyskupų konferencijos pirmininko pareigas. Nuo 2002 m. yra Dievo Motinos arkivyskupijos Maskvoje arkivyskupas metropolitas. Tadeušas Kondrusevičius 1988 m. apgynė teologijos mokslų daktaro disertaciją. Yra dviejų JAV katalikiškų universitetų garbės daktaras, Eurazijos tarptautinės mokslų akademijos tikrasis narys. Paskelbė per 70 straipsnių teologijos klausimais. Labai plati organizacinė, ganytojiška ir teorinė Tadeušo Kondrusevičiaus veikla suvaidino žymų vaidmenį skleidžiant tikėjimą, dorą, skatinant tėvus atsakingai auklėti vaikus, ugdant blaivų ir sveiką gyvenimo būdą. Sveikiname didžiai gerbiamą arkivyskupą Jo Ekscelenciją Tadeušą Kondrusevičių tapus Vyskupo Motiejaus Valančiaus literatūros konkurso blaivybės tema 2009 m. laureatu.

2009-12-21

Prof. Česlovas Kalenda,

Vyskupo Motiejaus Valančiaus kasmetinio literatūrinio konkurso blaivybės tema komisijos pirmininkas

Dyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso laureato vyskupo Ježio Mazuro sveikinimo kalba

Didžiai gerbiamas Lenkijos katalikų bažnyčios dvasininke, Luko vyskupe, Jo Ekscelencija Ježi Mazurai!

Ponios ir ponai!

Šiomet sukako 152 metai, kai Žemaičių vyskupas Motiejus Valančius ganytojišku laišku kreipėsi į savo vyskupystės dekanus ir paragino skleisti blaivybę. Istoriko Vytauto Merkio manymu, Motiejus Valančius blaivybės sampratą gavo studijuodamas Vilniaus vyriausiojoje kunigų seminarijoje. Didelį išpūdį jam padarė ir popiežiaus Pijaus IX 1851 m. sudarytos blaivybės brolijų nuostatos. Tuo metu Europoje kova su girtavimu plėtojosi daugiausia visuomeniniu pa-

grindu, kuriant blaivybės brolijas. Tokie daigai kalėsi Lenkijoje, Prūsijoje, Airijoje. Tokiu keliu nuėjo ir blaivybės sąjūdis Lietuvoje. Vyskupo Motiejaus Valančiaus pamokslai, lietuviškai ir lenkiškai parašytos „blaivybės gromatos“, taip pat jo didaktinė proza, o ypač ganytojo įsteigtos Blaivybės brolijos pakėlė kraštą vaduotis iš girtavimo liūno. Įsibėgėjęs sąjūdis tapo ženklia kultūros tradicija, kurios palaikymo bei plėtojimo poreikis ir šiandien yra ne mažiau aktualus. Šia kryptimi visą laiką aktyviai ir kantriai dirba, kartu su pasauliečiais, Katalikų bažnyčios hierarchai ir kunigai.

Šiandien čia susirinkome pagerbti Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso 2010 m. laureato Lenkijos katalikų bažnyčios Luko vyskupo Ježio Mazuro.

Ježis Mazuras gimė 1953 m. Havlovicuose. Baigęs mokyklą įstojo į Malšiakukio (Pieniężno) kunigų seminariją ir 1979 m. išventintas kunigu. Būsimasis vyskupas studijavo Liublino katalikų universitete bei Romos Grigaliaus universitete. 1983–1986 m. dirbo Ganoje. Perkeltas į gimtąjį kraštą ėjo prefekto pareigas, o nuo 1987 m. dėstė misiologiją Malšiakukio kunigų seminarijoje. Nuo 1989 m. buvo patarėjas lenkiškoje verbistų provincijoje. 1992 m. pradėjo dirbti Baranovičiuose. Buvo Katechezės kolegijos steigėjas ir direktorius, Pinsko diecezijos bei Minsko ir Mogiliavo arkidiecezijos kunigų dvasinis tėvas, Baranovičių Fatimos Dievo Motinos parapijos klebonas. Čia jis kūrė parapiją, pradėjo ir užbaigė bažnyčios statybą. 1994–1998 m. buvo žurnalo „Dialog“, leidžiamo rusų, baltarusių ir lenkų kalbomis, redaktorius. Be to, nuo 1994 m. ėjo Pinsko diecezijos Katechezės komisijos pirmininko pareigas. 1996 m. tapo Minsko ir Mogiliavo arkidiecezijos bei Pinsko diecezijos sinodo Organizacinės komisijos nariu, taip pat šio sinodo Koordinacinės komisijos sekretoriumi. 1997 m. Ježis Mazuras tapo Uralo regijos, kuri apėmė Baltarusijos, Rusijos ir Ukrainos teritorijas, regioniniu superioru; ypač rūpinosi ekumeniniais reikalais rengiant Didįjį 2000 metų jubiliejų. 1998 m. kovo 23 d. popiežius Jonas Paulius II paskyrė jį Rusijos azijinės dalies apaštalinės administratūros pagalbiniu vyskupu. Tų pačių metų gegužės 31 buvo konsekruotas vyskupu. Kai 1999 m. Šventasis Tėvas įsteigė Irkutske atskirą Rytų Sibiro apaštalinę administratūrą, vyskupas Ježis Mazuras tapo pirmuoju apaštalinio administratoriumi. 2002 m. keturioms apaštalinėms administratūroms, esančioms Rusijos Federacijos teritorijoje, tapus diecezijomis ir įkūrus Šv. Juozapo dieceziją Irkutske, vyskupas Ježis Mazuras tapo pirmuoju naujojo diecezijos vieneto vyskupu.

Atlikdamas visas minėtas pareigas, vyskupas dirbo labai aktyviai ir diplomatiškai, visad stengėsi rasti bendrą kalbą su vietine valstybine ir bažnytine, ypač stačiatikių bažnyčios, valdžia. Jo pastangomis 2000 m. Irkutske konsekruo-

ta katalikų katedra. 2002 m. balandžio 19 d., grįžtant į Irkutską, buvo sulaikytas Maskvos aerouoste ir tą pačią dieną išsiųstas į Lenkiją. Nuo tada gyveno verbištų namuose Michalovicuose prie Varšuvos, iš kur iki 2003 m. balandžio 17 d. vadovavo Irkutsko Šv. Juozapo diecezijai. Tą dieną Šventasis Tėvas jį paskyrė Luko vyskupu.

Vyskupas palaiko glaudžius ryšius su Seinų krašte gyvenančia gausia lietuvių tikinčiųjų bendruomene ir daug prisideda prie blaivybės ir doros tradicijų puoselėjimo. Kaip tik ryšiai su dvasiniais ganytojais neretai įkvepia žmones atsisipirti įvairioms, tarp jų girtavimo, silpnybėms, skatina parapijiečius visur elgtis atsakingai, kantriai auklėti savo vaikus, kad jie nepakliūtų į žalingų įpročių nelaisvę. Antai lietuvių rašytojas Robertas Keturakis prisimena savo pirmąją priesaiką, duotą 1944 m. bažnyčioje. Kunigas Leonas, kuris drauge su Vincu Mykolaičiu-Putinu studijavo Seinų kunigų seminarijoje, tada paprašė jaunuolių niekad nevertoti jokio alkoholio, kol sukaks 40 metų. Jaunuolis duotą žodį tęsė. Kaip šiandien visuomenei reikalingi tokie siela ir kūnu stiprūs žmonės. Ir didžiausia pagarba tiems, kurie tokius stiprius žmones ugdo. Sveikiname Jo Ekscelenciją Ježį Mazurą tapus Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso laureatu. Linkime Gerbiamajam Laureatui geros sveikatos ir kloties sėjant į žmonių sielas tikėjimo, meilės, gėrio ir blaivybės sėklas.

2010-12-28

Prof. Česlovas Kalenda,

Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso komisijos pirmininkas

Dyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso laureato vyskupo Aleksandro Kaškevičiaus sveikinimo kalba

Brangieji,

1949 m. rugsėjo 23 d. Marijos Marcinkevič-Kaškevič ir Juzefo Kaškevičiaus šeimoje gimė berniukas, kuriam likimas lėmė tapti vyskupu. Jis gimė Aukštakalnio kaime. Lankė pagrindinę ir vidurinę mokyklas Dailidėse bei Eišiškėse. 1971–1976 m. mokėsi Kauno kunigų seminarijoje. 1976 m. buvo išventintas į kunigus Panevėžio katedroje, vadovaujant vyskupui Romualdui Krikščiūnui. Tarnavo Panevėžio Kristaus Karaliaus katedroje, vėliau tapo klebonu Vilniaus Šventosios dvasios parapijoje. 1991 m. balandžio 13 d. šv. Jono Pauliaus II paskirtas vyskupu Baltarusijos Gardino mieste. 1991 m. gegužės 23 d. Minsko arkivyskupo metropolito Tadeušo Kondrusevičiaus buvo išventintas į vyskopus.

Vyskupas Aleksandras Kaškevičius yra ramybės ir dialogo žmogus, gilaus, bet paprasto tikėjimo įsikūnijimas, besirūpinantis vyskupijos bendruomene, religiniu ir kultūriniu Vilniaus vyskupijos palikimu. Emociškai ir giminystės ryšiais susijęs su Vilniaus kraštu, o ypač su Šalčininkų rajonu.

Šių metų gegužės 26 d. Šalčininkų rajono savivaldybės taryba priėmė sprendimą Jo Eminencijai Gardino vyskupijos vyskupui Aleksandru Kaškevičiui suteikti Šalčininkų rajono garbės piliečio vardą.

Nuo 2006 m. yra išrinktas Baltarusijos Katalikų bažnyčios vyskupų konferencijos pirmininku.

Jo Ekscelencija:

- turi puikų oratorinio meno ir charizmos derinį;
- kaip žinome, gailestingumas yra aukščiausia žmogaus savybė, didžiausias jo turtas, kuriuo apdovanotas ir mūsų laureatas;
- gražiausias balsas, kuris žemėje skamba, yra žmogaus balsas, bet tik pro-
to kontroliuojamas jis gali skambėti patraukliai. Gardino katedroje ir vyskupijos bažnyčiose šis nuoširdus ir kupinas sodraus metalo balsas skamba dažnai. Ne tik pamoksluose, bet ir visuomeninėje veikloje ir visur, kur tenka bendrauti su žmonėmis.

Mano broliai ir sesės, leiskite dabar Jo Ekscelencijai Gardino vyskupui Aleksandru Kaškevičiui įteikti M. Valančiaus laureato diplomą.

Prof. Česlovas Kalenda,

Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso komisijos pirmininkas

Dyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso laureato vyskupo Jono Borutos sveikinimo kalba

Didžiai gerbiamas Jo Ekscelencija Telšių vyskupe Jonai Boruta SJ! Gerbiami Nacionalinės žalingųjų įpročių prevencijos tarybos ir Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ vadovai, nariai ir bičiuliai, pedagogai, studentai ir moksleiviai!

Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkursas yra viena iš priemonių, skirtų skatinti nuolatinį visuomenės blaivinimo darbą, ugdyti dorovingą ir sveiką gyvenimą, taip pat įvertinti ir pagerbti šiai kilniai misijai atsidėjusius asmenis. Konkursas buvo įsteigtas Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ daugiau kaip prieš 20 metų, dabar yra vėliau įkurtos Nacionalinės žalingųjų įpročių prevencijos tarybos vykdomos veiklos dalis. Šia iniciatyva siekiama tęsti vieną tauriausių mūsų kultūros tradicijų, pradėtą XIX a. viduryje žemaičių vyskupo ir švietėjo Motiejaus Valančiaus. Metų pabaigoje sveikindami vis naują šio kon-

kurso laureatą, mes prisimename didįjį mūsų krašto žmogų, kurio atliktų darbų prasmė nesensta ir iš kurio patys visą laiką mokomės. O šiandien man ypač malonu šiai gerbiamai auditorijai pristatyti iškilų Lietuvos dvasininką, atvykusį iš vyskupo Motiejaus Valančiaus gimtosios Žemaitijos ir šioje garbingoje mūsų krašto žemėje žengiantį didžiojo pirmtako pramintais takais. Tai Telšių vyskupas Jonas Boruta.

Naujasis vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso laureatas gimė 1944 m. Kaune ir, ten baigęs vidurinę mokyklą, stojo į Kauno kunigų seminariją, bet dėl sovietų valdžiai nepageidaujamos socialinės kilmės nebuvo priimtas. Tada jaunuolis įstojo į ideologiniu požiūriu neutralėses studijas Fizikos ir matematikos fakultete Vilniaus universitete. Jas 1970 m. baigęs, dirbo LMA Fizikos institute. 1982 m. mokslininkas apgynė disertaciją, bet diplomą jam nebuvo įteiktas. Tik 1992 m. Lietuvos mokslo taryba nostrifikavo disertaciją ir Jonui Borutai suteikė gamtos mokslų daktaro laipsnį.

Dirbdamas Fizikos institute Jonas Boruta 1975 m. pradėjo studijuoti teologiją pagrindinėje Kunigų seminarijoje ir 1982 m. buvo slapta iššventintas į kunigus. Kelerius metus jis buvo „Lietuvos katalikų bažnyčios kronikos“ vyriausiasis redaktorius, vienas iš seserų vienuolių teologijos ir katechetikos slaptųjų kursų vadovų. Nuo 1991 m. dėstė Bažnyčios istoriją Vilniaus universiteto Istorijos fakultete, 1998 m. jam suteiktas docento vardas. 1989 m. kunigas Jonas Boruta paskirtas Vilniaus arkivyskupijos komisijos nariu, taip pat Neakivaizdinės katechetų mokyklos prie Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos fakulteto Vilniaus skyriaus dėstytoju bei globėju. 1989–1998 m. jis buvo Lietuvos jėzuitų provincijos provincijolu, o nuo 1997 iki 2006 m. – Lietuvos katalikų mokslų akademijos pirmininku. 1997 m. Jonas Boruta konsekruotas vyskupu, paskirtas Vilniaus arkivyskupijos arkivyskupo augziliaru ir nuo tų pačių metų iki 2002 m. buvo Lietuvos Vyskupų Konferencijos (LVK) generaliniu sekretoriumi. 2002 m. sausio 5 d. popiežius Jonas Paulius II vyskupą Joną Borutą paskyrė Telšių vyskupu. Nuo pastarųjų metų jis pirmininkauja LVK Ekumeninių reikalų tarybai, taip pat iki šių metų buvo LVK Liturginės komisijos pirmininkas.

Turininga ir įvairi vyskupo Jono Borutos mokslinė, pedagoginė, ganytojiška ir administracinė veikla ne tik netrukdo, bet ir padeda dvasininkui skirti dėmesį kovai su priklausomybės ligomis, blaivybės kultūros puoselėjimui. Telšių vyskupijoje veikia 17 anoniminių alkoholikų grupių. Vyskupo Jono Borutos iniciatyva Telšių ir Šilalės dekanatuose buvo pradėti organizuoti Blaivybės ir Anoniminių alkoholikų grupių narių liudijimai. Paskelbus 2008 m. Blaivybės, skaitymo ir šeimos metais, Jo Ekscelencija apsilankė Kretingos Anoniminių alkoholikų bendruomenėje „Vilties slenkstis“, kuri šventė 8 metų veiklos sukak-

tį. Į šį renginį suvažiavo per 200 Blaivybės sąjūdžio dalyvių iš įvairių Žemaitijos vietovių. Jo Ekscelencija besiplėtojantį Blaivybės sąjūdį prilygino vyskupo Motiejaus Valančiaus XIX amžiuje kurtoms Blaivybės brolijoms, kurios, kaip mūsų laikais 12 žingsnių programa, skatino blaivią gyvenimą ir palaikė visus, pasiryžusius žengti vadavimosi iš girtavimo liūno keliu. „Dievas per prievartą nelaužo žmogaus prigimties, – kalbėjo kongrese Jo Ekscelencija. – Prievarta žmogaus iš liūno neprikelsi, nes jis jausis nelaimingas. Svarbu, kad pats žmogus norėtų. Tai yra svarbiausia mūsų judėjimo sąlyga.“

Vyskupo pavyzdys skatina ir kitus vietas kunigus aktyviau prisidėti prie girtavimo prevencijos, vienyti pastangas kovoje su šiuo blogiu ne tik paprasti tikiąčius (pvz., aukodamas šv. Mišias prie paminklo Motiejui Valančiui), bet ir seniūnijų darbuotojus, visuomenines organizacijas. Jo Ekscelencija ypač didelę nelaimę laiko alkoholio propagavimą tarp jaunimo, kritikuoja blogas tradicijas „išgerti dėl drašos“, „pasėdėti prie čerkos“.

Sveikiname Jo Ekscelenciją Joną Borutą tapus Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso 2011 m. laureatu ir linkime geros sveikatos ir sėkmės tęsiant šią taurią veiklą.

2011-12-28

Prof. Česlovas Kalenda,

Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso komisijos pirmininkas

Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso laureato arkivyskupo Sigitio Tamkevičiaus sveikinimo kalba

Didžiai gerbiamas Arkivyskupe Jo Ekscelencija Sigitai Tamkevičiau! Gerbiami Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ vadovai, nariai ir bičiuliai, pedagogai, moksleiviai ir studentai!

Šiandien susirinkome į didžios moralinės prasmės renginį pagerbti asmenis, kurie savo gyvenimu, profesine ir visuomenine veikla atlieka kilnią misiją – skatina žmones dorai, prasmingai ir blaiviai gyventi, rodo gražų pavyzdį jaunimui, kloja tvirtus pamatus šeimos, visuomenės ir valstybės ateičiai.

Prieš 155 metus žemaičių vyskupas Motiejus Valančius pradėjo registruoti Blaivybės brolijas, o tų pačių metų spalio mėnesį pasirodė didžiojo žemaičių dvasininko parašytas tekstas apie blaivybę. Ši data laikoma Lietuvos blaivybės sąjūdžio gimimu. Vysk. M. Valančiaus pasirinktas moralinio švietimo ir blaivybės skatinimo kelias davė gražių vaisių, tapo reikšminga mūsų kultūros tradicija, kurios puoselėjimas visada yra aktualus.

Kovoje su visuomenėje paplitusia pragaištingu girtavimo yda visais laikais buvo ir yra aktyvi Lietuvos katalikų bažnyčia. Daugelis jos garbingų dvasininkų yra daug nusipelnę kaip nuoseklūs Blaivybės sąjūdžio tradicijos tęsėjai. Kaip tik šiandien mes esame čia, kad pagerbtume dar vieną iškilų mūsų krašto dvasininką – Kauno arkivyskupą metropolitą Sigitą Tamkevičių, neseniai atšventusį garbingą jubiliejų – 75 metų sukaktį. Šių jubilieato metų didžioji dalis, galima sakyti, netgi visas gyvenimas, buvo skirti ištikimai tarnystei Dievui, bažnyčiai ir tautai pačiais sunkiausiais mūsų krašto istorijos tarpsniais. Arkivyskupo Sigitos Tamkevičiaus laikysena, kaip pažymėjo Lietuvos Respublikos prezidentė Dalia Grybauskaitė, sovietmečiu tapo lietuvių tautos pasipriešinimo okupacijai simboliu. Turbūt nerasime Lietuvoje žmogaus, kuris nežinotų didžiųjų šio vyskupo nuopelnų, nors jo, kaip dvasininko, gyvenimo kelias buvo tikrai ne rožėmis klotas.

Sigitas Tamkevičius gimė 1938 m. Lazdijų rajone, Gudonyse. 1955 m. baigęs Seirijų vidurinę mokyklą įstojo į Kauno kunigų seminariją. Įpusėtas studijas teko nutraukti ir trejus metus tarnauti sovietinėje armijoje. Į kunigus buvo išventintas 1962 m. 13 metų tarnavo vikaru pietų Lietuvos parapijose. 1969 m. sovietinei valdžiai uždraudus kunigauti dirbo metalo gamykloje, vėliau – Prienų melioracijos statybos valdyboje. Nuo 1972 m. ištiesą dešimtmetį pogrindyje redagavo „Lietuvos katalikų bažnyčios kroniką“. Nuo 1975 m. aštuonerius metus dirbo klebonu Kybartų parapijoje, kur 1978 m. kartu su kitais kunigais įkūrė Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą. Už šią veiklą buvo valdžios persekiojamas ir penkerius metus kalėjo Permės ir Mordovijos lageriuose.

1988 m. ištremtas į Sibirą. Po pusės metų paleistas. 1989–1990 m. dirbo Kauno kunigų seminarijos dvasios tėvu, po to – šios seminarijos rektoriumi. 1991 m. gegužės 4 d. popiežius Jonas Paulius II paskyrė Sigitą Tamkevičių tituliniu Turudos vyskupu ir Kauno arkivyskupijos augziliaru. Netrukus jis buvo konsekruotas vyskupu ir 1996 m. paskirtas Kauno arkivyskupu metopolitu. Didele arkivyskupo nuopelnai pirmininkaujant Lietuvos vyskupų konferencijai, „Caritas“ organizacijai, atliekant Vytauto Didžiojo universiteto Katalikų teologijos fakulteto Didžiojo kanclerio pareigas. Arkivyskupas Sigitas Tamkevičius išrinktas Kauno miesto ir Lazdijų rajono garbės piliečiu, jis yra filosofo Stasio Šalkauskio premijos laureatas, jam suteikta nemaža aukštųjų valstybinių ir visuomeninių organizacijų apdovanojimų, tarp jų Santaros garbės ženklas, o ateinančių metų sausio 13-ąją bus įteikta Laisvės premija.

Arkivyskupas Sigitas Tamkevičius visada aktyviai dalyvavo ir dalyvauja svarstant aktualius mūsų visuomenės klausimus, ypač tuos, kurie susiję su žmonių dvasiniu gyvenimu, tikėjimu, morale, šeima, vaikų auklėjimu. Jis sie-

lojasi dėl šalyje paplitusio sumaterialėjimo, hedonizmo tendencijų, įvairaus pobūdžio amoralumo apraiškų. Nuolatinį dėmesį arkivyskupas skiria ir blaivybės temai.

Šioje nepaprastai svarbioje mūsų visuomenės gyvenimo srityje neblėstantis pavyzdys ir autoritetas arkivyskupui yra vyskupas Motiejus Valančius, kurio mintis jis cituoja, taip pat ragina ir kitus kunigus populiarinti didžiojo žemaičių ganytojo kultūrinio ir moralinio paveldo svarbą, kad, arkivyskupo žodžiais tariant, „būtų sustabdyta Lietuva žudanti alkoholio upė“. Arkivyskupas pabrėžia valdžios institucijų, visuomeninių organizacijų, visų piliečių pareigą ir atsakomybę kurti blaivią ir dorą mūsų krašto visuomenę, smerkia pilstuko mėgėjus ir tinginius, kurie patys nieko nedaro, o tik visko reikalauja iš valdžios. Aštrios arkivyskupo kritikos susilaukė alkoholio gėrimų reklama, siūlymai ilginti prekybos svaiginamaisiais gėrimais laiką ir mažinti akcizą etilo alkoholiui.

2007 m. birželio 29 dieną „Bernardinų“ portale arkivyskupas komentavo, jog „labai akivaizdus alkoholio gamintojų lobizmas ir jų keliamas aliarmas – jei bus uždrausta reklama, tai žlugs krepšinis, kultūra ir, žinoma, Lietuva“. Kartu arkivyskupas džiaugėsi, kad 2008–2009 blaivybės metais trečdaliu sumažėjo alkoholinių psichozių ir apsinuodijimų alkoholiniais gėrimais skaičius, mažiau žmonių mirė nuo alkoholio vartojimo sukeltų ligų, taip pat sumažėjo neblaivių vairuotojų sukeltų avarių skaičius. Visa tai rodo, jog sutelktinės pastangos skleistti ir plėtoti blaivios gyvenimosi įpročius duoda gerų rezultatų.

Glaustai apžvelgtas turiningas Sigitos Tamkevičiaus gyvenimas ir veikla įtikinamai rodo arkivyskupą esant ištikimą blaivybės tradicijų tęsėją. Sveikiname arkivyskupą Jo Ekscelenciją Sigitą Tamkevičių tapus vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso laureatu ir linkime jam geros sveikatos ir kūrybingumo toliau darbuotis mūsų krašto ir jo žmonių labui.

2013-12-20

Prof. Česlovas Kalenda,

Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso komisijos pirmininkas

Dyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso laureato vyskupo Mindaugo Sabučio sveikinimo kalba

Didžiai gerbiamas Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios vyskupe Jo Ekscelencija Mindaugai Sabuti! Brangūs Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ vadovai, nariai ir bičiuliai, gerbiami pedagogai, mieli moksleiviai ir studentai!

Žemaičių vyskupo Motiejaus Valančiaus kasmetinis blaivybės konkursas yra viena iš moralinės prasmės priemonių, skirtų skatinti kilnų visuomenės blaivimo darbą, ugdyti dorovingą bei sveiką individo gyvenimą ir tokiu būdu kloti tvirtus pamatus šeimos, visuomenės bei valstybės ateičiai.

Daugiau kaip prieš pusantro šimto metų žemaičių vyskupas Motiejus Valančius pradėjo registruoti Blaivybės brolijas, o 1858 m. spalio mėnesį pasirodė vyskupo parašytas tekstas apie blaivybę. Ši data laikoma Lietuvos blaivybės sąjūdžio gimimu bei įsitraukimu į jau anksčiau kai kuriose Vakarų Europos šalyse kilusią visuomeninę akciją vaduotis iš klampių girtavimo įpročių. Žemaičių vyskupo pasirinktas dvasinio, literatūrinio švietimo ir blaivybės skatinimo kelias davė puikių vaisių ir tapo gražia mūsų krašto kultūros tradicija. Viena šios tradicijos sudedamųjų dalių yra pagerbimas asmenų, kurie savo gyvenimu, profesine ir visuomenine veikla skatina žmones dorai, prasmingai ir blaiviai gyventi. Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ tokios paskirties renginys šiandien vyksta jau 26 kartą. Jau buvo pagerbta, neskaitant kelių pasauliečių, daug iškilių mūsų dvasininkų, ir ne vien katalikų, bet ir kitų krikščioniškųjų konfesijų, ir ne vien Lietuvos, bet ir kaimyninių šalių.

Šiandien minėta proga mes susirinkome pagerbti Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios vyskupą Mindaugą Sabutį. Liuteronų nuopelnai pradant ir įtvirtinant raštiją Lietuvoje, verčiant Šventąjį Raštą į lietuvių kalbą ir atveriant duris į naują laiko tarpą yra dideli. Liuteronų kelias Lietuvos padangėje buvo sunkus. Tai patyrė ir mūsų šiandieninis gerbiamas svečias. Trūkstant kunigų, jis anksti pradėjo klebonauti, susidūrė su materialiniu ir dvasiniu žmonių skurdu, nes sovietmečiu daugelis liuteronų parapijų buvo uždraustos. Bet kunigybei pasišventusio jaunuolio sunkumai neatbaidė, o tik užgrūdino. Evangelikų liuteronų vyskupo Jono Kalvano vyresniojo autoritetas rodė kelią ir skatino drąsiai juo eiti.

Mindaugas Sabutis gimė 1975 m. rugpjūčio 26 d. Tauragėje, kataliko ir liuteronės šeimoje. 1993 m. baigęs vidurinę mokyklą įstojo į Klaipėdos universitetą studijuoti evangeliškosios teologijos. Dar studijuodamas trečiame kurse, 1996 m. Jurbarke buvo įvestas į diakonus ir netrukus ordinuotas kunigu diakonu. Po metų Mindaugas Sabutis baigė teologijos bakalauro studijas ir tarnavo klebonu Jurbarke, Skirsnemunės, Smalininkų ir Vilkyškių parapijose. 1998 m. Smalininkuose buvo ordinuotas kunigu. Tų pačių metų pabaigoje Vilniaus evangelikų liuteronų parapijos narių visuotinis susirinkimas paskyrė Mindaugą Sabutį Vilniaus parapijos klebonu. 1999–2001 m. jis gilino teologijos žinias Vilniaus universiteto Religijų studijų ir tyrimų centre ir įgijo magistro laipsnį. 2004 m. Mindaugas Sabutis konsekruotas Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios vyskupu.

Be tiesioginės pastoracinės veiklos Evangelikų liuteronų bažnyčioje, Mindaugas Sabutis aktyviai reiškiasi visuomeninėje bei kultūrinėje veikloje. Keletą metų buvo Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios Jaunimo centro valdybos pirmininku. Jis atstovauja Evangelikų liuteronų bažnyčiai Biblijos draugijos Direkto-rių taryboje ir nuo 2005 m. yra šios Tarybos viceprezidentas. Yra Pasaulio liu-teronų sąjungos Rytų ir Centrinės Europos Bratislavos biuro koordinatorius bei Santuokos ir lytiškumo klausimų laikinosios komisijos narys. Redagavo laikraš-ті „Lietuvos evangelikų kelias“; dalyvauja radijo laidose, tarptautinėse ekume- ninėse konferencijose, rašo knygas. Palaiko ryšius su savo Alma mater – Klai- pėdos universitetu, jame dėsto, rengia daktaro disertaciją. Už aktyvią veiklą 2009 m. vyskupui Mindaugui Sabučiu suteiktas Misūrio Sinodo Konkordijos teologijos seminarijos (JAV, Indiana) garbės daktaro vardas.

Vyskupas Mindaugas Sabutis su kitais kunigais ir blaivybės siekiančiais asmenimis dalyvauja žalingųjų įpročių prevencijos veikloje. Bažnyčioje sakomi vyskupo pamokslai, švenčiamos religinės šventės, parapijos rengiamos parodos, ekskursijos, literatūriniai renginiai skatina tikinčiuosius plėsti savo dvasinį, kultūrinį, moralinį akiratį, atsakingai žiūrėti į šeimą, vaikų auklėjimą. Paties vyskupo ir jo žmonos Vilmos šeimoje auga vaikai Jonas, Elzė ir Paulius.

Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčia deramai paminėjo lietuvių grožinės literatūros pradininko Kristijono Donelaičio 300 gimimo metinių sukaktį. Į šiuos renginius buvo pakviesti literatūros mokslininkai, aktoriai, poeto kūrybos skai- tovai. Šiais metais vyskupas Mindaugas Sabutis Jurbarko evangelikų liuteronų bažnyčiai suteikė Kristijono Donelaičio vardą. Kaip žinome, didis lietuvių kū- rėjas poemoje „Metai“ įspūdingai pavaizdavo Rytų Prūsijos valstiečių gyvenimą, išryškino būrų dorybes, bet kartu kritikavo ydas, tokias kaip girtuoklystė, ap- sileidimas, nevalyvumas. Minėtos blogybės žaloja ir mūsų visuomenės nemažos dalies narių bei jų šeimų gyvenimą, žemina žmogaus orumą. Todėl religinėse bendruomenėse vykdoma žalingų įpročių prevencijos veikla yra svarbus sver- tas skaidrinti žmonių dvasią, nukreipti jų žvilgsnius nuo sudėtinguose civiliza- cijos procesuose pasitaikančios bjaurasties ir orientuoti į šimtmečių išbandymus atlaikiusias tiesas, į taurius tikslus bei didžias vertybes. Visi, kas prisideda prie tokios veiklos skatinimo, yra verti kuo didžiausios padėkos bei pagarbos.

Blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ nariai džiaugiasi sveikindami Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios vyskupą Mindaugą Sabutį tapus Vyskupo Mo- tiejaus Valančiaus blaivybės konkurso laureatu ir linki jam didžios sėkmės sklei- džiant tikėjimą, dorą ir blaivų gyvenimo būdą.

2014-12-15

Prof. Česlovas Kalenda,

Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso žiuri komisijos pirmininkas

Dyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso laureato vyskupo Lino Vodopjanovo sveikinimo kalba

Gerbiamasis Vyskupe Jo Ekscelencija Linai Vodopjanovai! Gerbiamasis Lietuvos edukologijos universiteto Rektoriau akademike Algirdai Gaižuti! Kartu sveikiname Jus, Rektoriau, jau daugelį metų vadovaujantį šiai pagrindinei mūsų krašto pedagogų ugdymo institucijai, kuriai šiemet sukako garbingas 80 metų jubiliejus. Mieli Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ vadovai, nariai ir bičiuliai, pedagogai, studentai ir moksleiviai! Ponios ir Ponai!

Vakarų Lietuva, Žemaitijos žemė užaugino daug žymių žmonių, palikusių ryškų pėdsaką mūsų krašto kultūroje. Vyskupo Motiejaus Valančiaus gyvenimas, veikla ir vardas tapo kelrode žvaigžde ne vienam jaunuoliui, pasiryžusiam eiti didžiojo pirmtako pėdomis. Tarp jų yra ir šiandieninis mūsų svečias Genadijus Vodopjanovas, gimęs 1973 m. birželio 8 d. Neringoje. Linas yra Jo Ekscelencijos jau vėliau pasirinktas vienuoliškasis vardas. Vidurinę mokyklą būsimasis vyskupas baigė Nidoje ir įstojo į Mažesniųjų brolių vienuolyną Kretingoje. 1992–1993 metais atliko noviciatą JAV. Noviciatas (iš lotynų k. žodžio *novicius* – naujas) yra kandidato į katalikų vienuolius rengimas. Buvo inkardnuotas Mažesniųjų brolių Lietuvos šventojo Kazimiero provincijoje. 1993–1995 m. mokėsi Kauno kunigų seminarijoje; kartu studijavo ir Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos fakultete. Studijas tęsė Italijoje, Veronoje, šventojo Bernardino kolegijoje prie popiežiškojo universiteto „Antonianum“, jame 2000 m. gavo teologijos bakalauro laipsnį. Tais pačiais metais iššventintas į kunigus ir paskirtas Kretingos Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai parapijos vikaru. Vėliau dirbo šios parapijos klebonu. 2007–2010 m. ėjo Lietuvos pasauliečių ordino Nacionalinio dvasinio asistento ir Mažesniųjų brolių ordino Lietuvos šventojo Kazimiero provincijos Noviciato magistro, taip pat viceministro pareigas. 2012 m. Telšių vyskupui Jonui Borutai prašant, popiežius Benediktas XVI vasario 11 d. brolių Liną paskyrė Telšių vyskupo pagalbiniu – augziliaru. (Čia noriu pabrėžti, kad vyskupas Jonas Boruta yra Vyskupo Motiejau Valančiaus blaivybės konkurso 2011 m. laureatas.) 2012 m. balandžio 14 d. Kretingos bažnyčioje brolis Linas Vodopjanovas konsekruotas į vyskupus ir paskirtas Telšių vyskupo generalvikaru. Tai jauniausias vyskupas Lietuvoje. Jo vyskupo šūkis „Palaiminti taikdariai“ ypač aktualus mūsų dienomis, kada pasaulyje netrūksta karinių konfliktų bei neramumų.

„Pjūtis didelė, o darbininkų maža“ – šie Mato Evangelijos žodžiai, vyskupo Lino priminti interneto svetainėje, ypač tinka tai mūsų gyvenimo sričiai, kurioje vyksta sunki kova su žalingais gyventojų įpročiais, tarp jų – su paplitusiu

girtavimu. Lietuvos katalikų bažnyčia visada buvo aktyvi blaivybės skleidėja. Šiandieninis mūsų svečias vyskupas Linas yra talentingas, puikiai išsilavinęs ir veiklus šios Bažnyčios atstovas. Jis aktyviai dalyvauja visuomeninėje veikloje ir skatina tikinčiuosius bei pasauliečius atsispirti blogio pagundoms. Pamoksluose, pokalbiuose, atvirų durų renginiuose, šeimos šventėse, straipsniuose, konferencijose vyskupas kelia žmones iš dvasinio snaudulio, žadina nepasiduoti gyvenimo rutinai ir neprarasti doro ir garbingo žmogaus vardo. Antai Jo Ekscelencija šiais metais Telšiuose aukojo šventąsias mišias, apdovanojo ir meldėsi už policijos pareigūnus, t. y. tuos žmones, tuos mūsų valstybės piliečius, kuriems tenka pats nemaloniausias darbo krūvis kovojant su girtavimo padariniais.

2013 m. liepos 22 d. Žemaičių Kalvarijos miestelyje (Plungės raj.), šalia Žemaičių Kalvarijos vidurinės mokyklos, prie Žemaičių Kalvarijos parapijos namų, buvo atidengtas ir pašventintas skulptoriaus Jono Jogėlos sukurtas vyskupo Motiejaus Valančiaus atminimui skirtas biustas-paminklas. Renginyje buvo kalbama apie šios vietos garbingą praeitį, apie tai, kad čia, senosiose Žemaičių Kalvarijų parapijos kapinėse, ilsisi didžiojo mūsų tautos blaivintojo dėdžių ir tetų palaikai. Kaip tik čia, gimnazijoje, penkerius metus mokėsi būsimasis kunigas bei vyskupas, rašytojas ir blaivybės skleidėjas Motiejus Valančius, kuris vėliau jau kaip vyskupas pašventino Žemaičių Kalvarijos bažnyčią ir yra suteikęs Sutvirtinimo sakramentą tūkstančiams tikinčiųjų. Taip pat minėtame renginyje buvo atidarytas ir pašventintas naujai įrengtas skveras. Renginyje ne tik dalyvavo, bet ir buvo, kartu su kitais aktyviais žemaičiais, šio projekto įgyvendintojas Telšių vyskupas augziliaras Linas Vodopjanovas. Visi, kurie prisideda prie vyskupo Motiejaus Valančiaus atminimo įamžinimo, jo idėjų sklaidos ir darbų tęsimo, verti kuo didžiausios padėkos ir pagarbos.

Man, šio universiteto studentams daug metų dėščiusiam ekologinę etiką, asmeniškai ypač džiugu, jog vyskupas Linas yra Mažesniųjų brolių ordino narys, ordino, kurio įkūrėjas viduramžiais buvo šv. Pranciškus Asyžietis. Šis šventasis išsiskyrė tuo, kad propagavo kuklų gyvenimo būdą ir žvelgė į gamtą kaip Kūrėjo meilės apraišką, kurią žmogus turįs puoselėti ir už ją atsakyti. Neatsitiktinai dabartinis popiežius Pranciškus šiais metais paskelbė encikliką *Laudato si'* (Būk pagarbintas) apie moralinę pareigą rūpintis gamta kaip mūsų bendraisiais namais. Pranciškonai vieni pirmųjų nešė į Lietuvą krikščionybės idėjas, steigė vienuolynus, kurių centras buvo jau minėta Kretinga, vyskupo Lino pirmoji kunigiškos tarnystės ir jo konsekracijos į vyskupus vieta. Pranciškonai mūsų krašte sulaukė nemaža sekėjų, greta savo pagrindinės dvasinės tarnystės taip pat atliko ir šiandien atlieka gražų gamtos puoselėjimo darbą. Žmogus,

savo kūnu būdamas gamtos dalis, neturi būti teršiamas, kaip ir gamta, kenksmingais produktais, ypač alkoholiu. Pranciškonų idėjos ir darbai yra labai svarbios mūsų dienomis, kai girtavimas ir gamtos niokojimas yra vienos didžiausių šiuolaikinės vartojimo visuomenės ydų bei problemų. Lietuvos blaivininkai ir visi geros valios žmonės neabejotinai nudžiugs sužinoję, kad Telšių vyskupas augziliaras ir generalvikaras pranciškonas Linas Vodopjanovas paskelbtas didžiojo mūsų tautos blaivintojo vyskupo Motiejaus Valančiaus Blaivybės konkurso 2015 m. laureatu. Sveikiname naująjį laureatą ir linkime toliau sėkmingai dirbuotis bažnyčios ir visuomenės labui.

2015-12-21

Prof. Česlovas Kalenda,

Vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės konkurso komisijos pirmininkas

DVASININKAI – AKTYVŪS DRAUGIJOS RĖMĖJAI

Arkivyskupas Sigitas Tamkevičius SJ

Arkivyskupas Sigitas Tamkevičius SJ gimė 1938 m. lapkričio 7 d. Gudonių kaime (Lazdijų r.) ūkininkų šeimoje.

1955 m. baigė Seirijų vidurinę mokyklą ir įstojo į Kauno tarpdiecezinę kunigų seminariją. 1957 m. studijas nutraukė, nes buvo pašauktas atlikti tarnybą sovietinėje armijoje. Grįžęs iš armijos, tęsė teologijos studijas, kurias baigė 1962 m. Tų pačių metų balandžio 18 d. vyskupo P. Maželio išventintas į kunigus.

Vikaravo Alytuje, Lazdijuose, Kudirkos Naumiestyje, Prienuose ir Simne.

1968 m. įstojo į Jėzaus draugiją.

1969 m. už akciją dėl Kauno kunigų seminarijos sovietinei valdžiai uždraudus eiti kunigo pareigas, metus dirbo gamykloje ir melioracijoje. Vikaraudamas Simne, 1972 m. kovo 19 d. pradėjo leisti „Lietuvos katalikų bažnyčios kroniką“, kurią redagavo 11 metų.

1975–1983 m. – Kybartų klebonas. 1978 m. lapkričio 13 d. drauge su kitais keturiais kunigais įsteigė Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą.

1983 m. suimtas ir, apkaltinus antitarybine propaganda bei agitacija, nuteistas dešimčiai metų laisvės atėmimo. Kalėjo Permės ir Mordovijos lageriuose. 1988 m. išstremtas į Sibirą, tačiau po pusmečio, prasidėjus „perestroikai“, paleistas į laisvę.

1989 m. Lietuvos vyskupų konferencijos paskirtas Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos dvasios tėvu, 1990 m. – šios Seminarijos rektoriumi.

1991 m. gegužės 19 d. konsekruotas vyskupu ir paskirtas Kauno arkivyskupijos augziliaru. 1996 m. gegužės 4 d. paskirtas Kauno arkivyskupu metropolitu. 1999–2002 m. Lietuvos vyskupų konferencijos pirmininkas. 2002 m. rugsėjo 20 d. išrinktas Lietuvos vyskupų konferencijos vicepirmininku trejų metų kadencijai. 2005 m. rugsėjo 20 d. išrinktas Lietuvos vyskupų konferencijos pirmininku, o 2008 m. lapkričio 5 d. perrinktas Lietuvos vyskupų konferencijos pirmininku dar vienai trejų metų kadencijai. Šiuo metu taip pat vadovauja LVK Visuomenės informavimo priemonių komisijai ir Socialinių reikalų tarybai.

Kauno arkivyskupo Sigito Tamkevičiaus kalba atidarant vysk. M. Valančiui memorialinę lentą

Vyskupas Eugenijus Bartulis

Vyskupas Eugenijus Bartulis gimė 1949 m. gruodžio 7 d. Kauno Šančių parapijoje. 1968 m. baigė Kauno 7-ąją vidurinę mokyklą, 1971–1976 m. studijavo Kauno tarpdiecezinėje kunigų seminarijoje, 1976 m. gegužės 30 d. išventintas į kunigus.

1976 m. birželio 30 d. paskirtas Kelmės, 1977 m. kovo 1 d. Radviliškio, 1978 m. liepos 10 d. Kauno Petrašiūnų parapijų, o 1979 m. kovo 20 d. Kauno arkikatedros bazilikos vikaru.

1986 m. gegužės 16 d. paskirtas Deltuvos parapijos klebonu, o nuo tų pačių metų rugpjūčio 1 d. aptarnavo dar ir Bukonių parapiją. 1989 m. liepos 10 d. paskirtas Kauno arkikatedros bazilikos klebonu, 1990 m. kovo 25 d. – Kauno arkivyskupijos kurijos kancleriu, o tų pačių metų rugpjūčio 25 d. – Kauno kunigų seminarijos dvasios tėvu. 1992 m. gegužės 4 d. paskirtas Kauno Kristaus Prisikėlimo parapijos klebonu, 1995 m. gegužės 12 d. – vėl Kauno kunigų seminarijos dvasios tėvu. 1996 m. birželio 1 d. paskirtas Kauno kunigų seminarijos rektoriumi.

*Šiaulių vyskupas E. Bartulis
kalba draugijos konferencijoje*

1997 m. gegužės 28 d. buvo nominuotas vyskupu ir paskirtas pirmuoju naujai įsteigtos Šiaulių vyskupijos vyskupu; birželio 29 d. konsekruotas vyskupu Kauno arkikatedroje bazilikoje; liepos 13 d. iškilmingai įžengė į Šiaulių šv. Petro ir Pauliaus katedrą.

2000 m. lapkričio 25 d. Šiaulių vyskupas Eugenijus Bartulis buvo paskirtas Lietuvos Respublikos kariuomenės ordinaru.

Vyskupas Jonas Kauneckas

Gimė Trajoniškio kaimo valstiečių šeimoje. Mokėsi Suntuatų pradžios mokykloje, vėliau Krinčio septynmetėje ir Pasvalio vidurinėje mokykloje, kurią baigęs (1954 m.) mokėsi Panevėžio hidromelioracijos technikume. Nuo 1958 iki 1972 m. dirbo pagal specialybę Tauragėje, Alytuje.

1964–1968 m. neakivaizdžiai studijavo vokiečių kalbą Maskvos aukštuosiuose užsienio kalbų kursuose. Juos baigęs VU studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. Nuo 1959 m. stodavo į Kauno tarpdiecizinę kunigų seminariją, tačiau į ją dėl sovietinės valdžios draudimų buvo priimtas tik 1972 m.

*Vyskupas J. Tunaitis
ir LR Seimo narys
A. Matulas*

Išventintas į kunigus (1977 m.) buvo paskirtas vikaru Telšių katedroje, vėliau – klebonu Skaudvilėje ir Adakave. 1978–1989 m. vykdavo į misijines keliones pas Sibire gyvenančius vokiečių katalikus.

1990 m. paskirtas atkurtos Telšių kunigų seminarijos vicerektoriumi ir dėstytoju. Telšių seminarijos dvasios vadas (nuo 1993 m.), Telšių vyskupijos kunigų tarybos narys (nuo 1990 m.), Telšių vyskupijos konsultorius (nuo 1994 m.).

1993 m. Popiežius Jonas Paulius II suteikė monsinjoro titulą. Nuo 1994 m. – Telšių ateitininkų dvasios vadas. 2000 m. nominuotas vyskupu ir paskirtas Telšių vyskupu augziliaru. 2002 m. paskirtas Panevėžio vyskupu ordinaru.

Sovietiniais metais daug prisidėjo prie katalikų teisių gynimo Lietuvoje, rinko parašus po Lietuvos Romos katalikų memorandumu, prisidėjo leidžiant pagrindinius leidinius.

Vyskupas Juozas Tunaitis

Gimė 1928 m. spalio 25 d. Salų parapijos Davainišio kaime ūkininkų šeimoje. 1936–1942 m. mokėsi Salose, 1942–1949 m. – Rokiškio gimnazijoje.

1949 m. stojo į Kauno kunigų seminariją, tačiau dėl seminaristų skaičiaus mažinimo buvo nepriimtas. Vienerius metus studijavo Vilniaus universiteto Fizikos–matematikos fakultete. 1950 m. pradėjo studijas Kauno kunigų seminarijoje. Kunigu išventintas 1954 m. rugsėjo 12 d.

1954–1960 m. klebonavo Palūšėje, 1960–1961 m. – Dūkšte, 1961–1968 m. – Dubičiuose. 1968 m. paskirtas Vilniaus šv. Mikalojaus parapijos vikaru-adjuto-

riumi, 1978 m. – klebonu. 1989 m. gavo popiežiaus rūmų kapeliono-monsinjero titulą ir netrukus paskirtas Vilniaus arkivyskupijos kurijos kancleriu.

1991 m. gegužės 8 d. paskirtas vyskupu, Vilniaus arkivyskupijos vyskupu augziliaru. Vyskupu konsekruotas tų pačių metų gegužės 19 d. Nuo 1992 m. iki 2010 m. ėjo Vilniaus arkivyskupo generalvikaro pareigas.

Mirė 2012 m. birželio 1 d.

Uaclovas Aliulis

Gimė 1921 m. kovo 14 d. Krekštėnuose, Krokialaukio valsčiuje. Nuo 1937 m. – marijonas. 1945 baigė Kauno tarpdiecezinę kunigų seminariją ir Teologijos fakultetą, teologijos licenciatas. 1944 m. išventintas į kunigus. Nuo 1991 m. Lietuvos katalikų mokslų akademijos narys.

1945–1948 m. kunigavo Varėnoje I, Marijampolėje, nuo 1948 m. – Vilniaus arkivyskupijos parapijose. 1965–1979 m. Lietuvos vyskupų konferencijos Liturgijos ir bažnytinės muzikos komisijos sekretorius, 1980–1990 m. pirmininkas. 1970–1974 m. Kauno tarpdiecezinės kunigų seminarijos vicerektorius, atleistas sovietinės valdžios nurodymu. 1979–1993 m. kunigavo keliose Vilniaus bažnyčiose. 1980–1989 m. moterų vienuolių teologijos ir katechetikos slaptų kursų vienas vadovų; parengė daugumą vadovėlių. Dėstė slaptoje kunigų seminarijoje, parengusioje apie 20 kunigų Lietuvai ir Ukrainai.

Prasidėjęs Atgimimui aktyviai reikėsi visuomeninėje veikloje, organizavo katalikišką spaudą, rašė teologinius, publicistinius straipsnius. 1988–1991 m. Sąjūdžio Seimo tarybos narys. 1988–1992 m. vienas katalikų blaivybės sąjūdžio organizatorių, Lietuvos Biblijos draugijos steigėjų, 1992–1995 ir nuo 1999 m. – jos prezidentas. 1989 m. įkūrė žurnalą „Katalikų pasaulis“, iki 1991 m. buvo jo vyriausiasis redaktorius. 1990–1993 m. leidyklos „Katalikų pasaulis“ direktorius. 1989–1992 m. Lietuvos ateitininkų federacijos dvasios vadas. 1989–1993 m. Lietuvos marijonų viceprovincijolas, 1993–1999 m. marijonų vienuolijos generalinis vikaras, 1993–1996 m. Romos marijonų vienuolyno, nuo 1999 m. Vilniaus marijonų vienuolyno vyresnysis.

Nuo 1965 m. rūpinosi liturgine leidyba. Parašė pastoracinės teologijos vadovėlį. Parengė Romos katalikų „Apeigyną“ Lietuvos vyskupijoms (2 t. 1966–1967 m.), „Katalikų kalendorių-žinyną“ (1982–1989 m., 1991 m., 1993 m.) Redagavo „Romos mišiolą“ vertimą (8 t. 1982–1994 m.), Č. Kavaliausko „Naujojo Testamento“ vertimą (1972 m., 1988 m., su V. Ališausku, A. Kučinskaite), A. Liesio „Psalmyno“ vertimą (1973 m.), N. Skurkio katekizmą „Mūsų tikė-

jimo šviesa“ (1980 m.). Bendradarbiavo žiniasklaidoje religinio švietimo, moralės ir kt. klausimais.

Išleido knygas: „Palūšės bažnyčia ir parapija“, istorinė apybraiža, 1954 m., išleista 1996 m.; „Žvilgsniai ne tik atgal“, 1994 m.; „Geroji Atpirkėjo Motina“, 2001 m.

Robertas Grigas

Nuo 1976 m. dalyvavo Eucharistijos bičiulių veikloje, blaivybės sąjūdyje. 1978–1982 m. studijavo vokiečių kalbą ir literatūrą Vilniaus pedagoginiame institute. Su kitais leido ir platino žurnalą „Vytis“, bendradarbiavo „Lietuvos katalikų bažnyčios kronikoje“, laikraštyje „Aušra“, juos platino. 1982–1984 m. tarnavo TSRS kariuomenėje, viešai atsisakė duoti TSRS kario priesaiką. 1985–1988 m. studijavo pagrindinėje Kunigų seminarijoje, 1987 m. slapta išventintas į kunigus. 1987 m. rugpjūčio 23 mitinge Vilniuje pasmerkė Molotovo–Ribentropo paktą. Už antitarybinę veiklą persekiotas. Nuo 1988 m. dalyvavo Sąjūdžio veikloje. Per 1991 m. sausio 13 d. įvykius Parlamente aukėjo šv. Mišias. Nuo 1997 m. – Lietuvos „Caritas“ federacijos generalinis direktorius. Dirba sielovados darbą Ateitininkų federacijoje, bendradarbiauja katalikų spaudoje.

Nuo 1975 m. rašė (slapyvardis Rasūnas, Skaidrūnas, Rūtautas), savilaida leido ir nelegaliai platino eilėraščių rinkinius „Benamės svajos“ (išl. 1988 m.), „Kelias Lietuvon“, „Katakombų gėlės“, „Marijos ašara“, parašė atsiminimus apie armiją „Rekrūto atsiminimai“ (1993 m., 2 leid. – 1999 m.).

1998 m. apdovanotas Vyčio kryžiaus 3 laipsnio ordinu.

Monsinjoras Alfonsas Svarinskas

Gimė 1925 m. sausio 21 dieną Kardėnuose, Ukmergės apskrities Deltuvos valsčiuje.

Tėvai – vidutiniai ūkininkai, labai religingi ir sąmoningi lietuviai. Mokėsi Vidiškių, Ukmergės ir Deltuvos pradžios mokyklose, Ukmergės Antano Smėtonos gimnazijoje. 1942 m. metais rudenį nuvažiavo į Kauno kunigų seminariją.

Į pagrindžio darbą įsitraukė dar gimnazijoje. Seminarijoje vedė planingą laisvės kovą. 1946 metais pavasarį KGB pradėjo jį persekioti. Gruodžio mėnesį buvo areštuotas. Po trijų mėnesių žiaurių tardymų ir kankinimų karo tribunolas nuteisė pagal Rusijos Federacijos BK 17–58 1a-11 10 metų darbo pataisos

lagerių ir 5 metus be teisių. Maskva pagal skundą dėl kankinimų teismo sprendimą panaikino ir perdavė naujam tardymui. 1948 m. balandžio mėn. Maskvos OSO pagal tą patį straipsnį nuteisė vėl 10 metų.

Šiaurės užpoliarėje, nežmoniškomis lagerių sąlygomis susirgo plaučių džiova. 1956 m. grįžo į Lietuvą. Pradėjo dirbti kunigu Kulautuvoje ir Betygaloje.

1957 m. per Kūčias vėl krata. 1958 m. areštuotas ir vėl 6 metams nuteistas už antimarksistinės, antisovietinės literatūros laikymą. Šį kartą pagal LTSR BK 68 straipsnį. Mordovijoje už veiklą lageryje už akių 1961 m. buvo nuteistas LTSR Aukščiausiojo teismo, pripažintas „Osobo opasnyj recidivist“ ir išvežtas į Mordovijos lagerių kalėjimą, kuris vadinosi „Kamenyj mešok“.

Antrą kartą grįžus leido dirbti kunigu tik po 20 mėnesių. Buvo nuolat prižiūrimas KGB. Dirbo Miroslave (Alytaus r.), Kudirkos Naumiestyje ir Igliaukoje, kartu aptarnaudamas ir Patilčių parapiją. 1976 m. buvo išvartytas į Viduklę, o 1983 m. vėl areštuotas ir nuteistas 10 metų (penki lagerio ir trys trėmimo).

Bendradarbiavo „Lietuvos katalikų bažnyčios kronikoje“. 1979 m. drauge su kitais kunigais sukūrė „Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komitetą“ (TTGKK).

1983 m. pateko į Permės lagerius.

1988 m. JAV Prezidentas R. Reiganas, lankydamasis Maskvoje, paprašė M. Gorbačiovo A. Svarinską paleisti. Tų pačių metų rugpjūčio 23 d. buvo ištremtas į užsienį – iki sovietų imperijos galo gyveno Vokietijoje. Po dvejų metų grįžo į Lietuvą.

Dirbo kardinolo V. Sladkevičiaus kancleriu, vyriausiuoju Lietuvos kariuomenės kapelionu, 1991 m. rugsėjo 14 d. buvo išrinktas į LR Aukščiausiąją Tarybą. Nuo 1987 m. buvo kunigu pagalbininku Kauno Prisikėlimo bažnyčioje ir Įgulos bažnyčios rektoriumi, Kavarsko bažnyčios klebonu.

Mirė 2014 m. liepos 17 d.

Monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas

Gimė 1922 m. balandžio 9 d. Kateliškėse, Biržų apskrities Vabalninko valsčiuje.

1941 m. baigė Biržų gimnaziją.

1941–1946 m. rengėsi tapti kunigu, studijavo Kauno ir Vilniaus kunigų seminarijose. 1946 m. arkivyskupas Vincentas Sladkevičius Vilniaus arkikatedroje įšventino Kazimierą Vasiliauską į kunigus.

1949 m. buvo suimtas, 1950 m. – ištremtas į Sibirą. Iki 1958 m. dirbo Intos ir Vorkutos (Komių ASSR) anglių kasyklose. Pasibaigus kalinimo laikui, jam ne-

K. Vasiliauskas Kunigų seminarijoje

buvo leista grįžti į Lietuvą, todėl beveik 10 metų dirbo Latvijoje, Daugpilio rajone, kolūkio buhalteriu ir šilumvežių fabriko elektriku.

1969 m. jam leista grįžti į Lietuvą. Pirmoji K. Vasiliausko, kaip kunigo, darbo vieta buvo Varėnos parapija, kurioje jis kunigavo iki 1975 m.

1975 m. kunigas K. Vasiliauskas iš Varėnos buvo perkeltas į Vilniaus šv. Rapolo parapiją vikaro-adjutoriaus pareigoms.

Nuo 1989 m. Vilniaus arkikatedros klebonas. 1993–1995 m. – Vilniaus kunigų seminarijos rektorius.

Mirė 2001 m. spalio 14 d., būdamas Vilniaus Šv. Mikalojaus bažnyčios emeritu.

Palaidotas Vilniaus Antakalnio kapinėse, Menininkų kalnelyje.

Apdovanotas Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino IV laipsnio ordinu.

Vilniaus miesto garbės pilietis.

1997 m. atkūrus Lietuvai pagražinti draugiją, monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas buvo išrinktas jos garbės pirmininku.

* * *

Iškiliausia asmenybė, turėjusi didelės reikšmės Blaivybės draugijos raidai, yra šviesios atminties monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas. Jis buvo su mumis nuo pirmųjų Draugijos atsikūrimo akimirkų, dar 1988 m. dalyvavo Draugijos steigiamajame suvažiavime.

Kurdami Lietuvos blaivybės draugiją, iniciatyvinei grupei ieškojome kūrybingiausių jos narių. Vienas labai garbingas žmogus patarė man susipažinti su Šv. Rapolo bažnyčios kunigu, monsinjoru Kazimieru Vasiliausku.

Buvo ruduo. Paskambinau, prisistačiau. Pasigirdo malonus, prielankus balsas. Pasiūlė užėiti tą pačią dieną po pietų. Šalia bažnyčios – nedidelis kambarėlis, be prabangių baldų. Pokalbis užsimezgė iškart. Apie girtavimo būklę Lietuvoje, apie moralines vertybes, apie jaunimą, apie krašto politiką – kalbėtis buvo lengva ir paprasta. Pakviečiau apsilankyti Draugijoje. Šeiminingas padėkojęs sutiko. Laikas bėgo greitai, diskusijoje aptarėme nemažai temų. Pažvelgiau pro langą – jau temo. Monsinjoras, kiek paieškojęs, padovanojo Bibliją. Šiltai atsi-sveikinome. Atrodė, jau seniai esame pažįstami. Nors biografijos nepasakojo, bet atskirus savo gyvenimo epizodus palietė. Vėliau Monsinjoras tapo svarbiausios Lietuvos bažnyčios – Arkikatedros klebonu. Bet mūsų nepamiršo. Atvirkščiai, pradėjo lankytis Draugijos renginiuose, sutiko būti išrinktas Draugijos prezidiumo garbės nariu. Nors aš nelaukiau savęs artimiausiu Monsinjoro bičiuliu, tačiau jo asmenybės šilumą jaučiau iki paskutinių jo valandų. Jo Prakilnybė pabuvojo daugybėje Draugijos suvažiavimų, konferencijų ir kitų renginių, daugelį kartų teko bendrauti asmeniškai, diskutuoti įvairiausiomis temomis. Negalėčiau pasakyti, kiek kartų Monsinjoras Arkikatedroje aukojo šv. Mišias Draugijos suvažiavimų proga, kiek kartų teko buvoti jo namuose Pylimo gatvėje. Šį butą Monsinjoras nusipirko už savo pinigus: vienas kambarys ir virtuvėlė. Yra sakęs: „už kruviną procią užsidirbau ir nusipirkau. Ir man pakanka“. Neteko girdėti, kad jis būtų kuo nors skundęsis, – nors kambaryje būdavo šalta, visuomet buvo pilna svečių. Tekdavo diskutuoti iki išnaktų.

Prisimenu vakarus Kirtimų kultūros namuose, kuriuose dalyvavo Monsin-joras. Mes tada kūrėme Jaunimo blaivybės federaciją. Monsinjoras pasakė savo pirmąją kalbą jaunimui apie dorą ir blaivybę, apie vyresniųjų misiją padėti jaunimui atverti duris į tikrųjų dvasinių vertybių pasaulį. Tą vakarą dainavo Regina Maciūtė, akompanavo Gražina Ručytė-Landsbergienė. Kalbėjau bei dainavau ir aš.

Kitą kartą mus abu su Monsinjoru pakvietė į vakarėlį aklųjų kombinate. Čia jau laukė vaikai. Nepamirštamasis Monsinjoro apsilankymas Vilniaus baltarusių Skorinos vidurinėje mokykloje, kurioje surengiau konferenciją, skirtą vysk. Motiejaus Valančiaus gimtadieniui. Paradoksas, bet klausytojų auditorija nebuvo nei blaivininkai, nei lietuviai. Nedidelė mokyklos salė buvo perpildyta. Jaunutės moksleivių akys įtemptai sekė ir klausėsi monsinjoro kalbos apie didįjį Vyskupą, apie blaivybės akciją, kuri persikėlė į Baltarusiją, Ukrainą,

Tarptautinis blaivybės seminaras Vilniuje. Iš kairės: vysk. J. Tunaitis, signataras A. Endriukaitis, mons. K. Vasiliauskas ir A. Čekauskas. 1993 m. gruodžio 3 d.

Lenkiją. Pranešėjas didįjį Vyskupą suartino su baltarusių tauta. Nepaisant dalyvių mokyklinio amžiaus ir tautybių skirtumų, salėje neliko abejingų. Visus pakerėjo pranešėjo kalba, jo nuoširdumas. Kalba buvo gili, visiems suprantama. Ji buvo įvertinta ilgais, karštais vaikų plojimais.

Kasmet Draugija rengė metines veiklos ataskaitas, konferencijas, suvažiavimus. Juose dalyvaudavo valstybės vadovai ir daugybė užsienio svečių. Monsinjoras visada būdavo vienas iš pranešėjų. Jis kalbėdavo suvažiavimuose, skirtuose įvairiems Draugijos jubiliejams.

Kiekvienais metais Draugija rengdavo vyskupo Motiejaus Valančiaus gimtadieniui skirtas konferencijas, tarp kurių įvyko dvi itin iškilmingos Vyskupo 190-ųjų ir 200-ųjų metų iškilmės. Jeigu Draugijos renginiai vykdavo sostinės centre, Monsinjoras ateidavo pats, pėsčias, jei toliau – aš atsiveždavau ir parveždavau. Pamenu, 190-ąsias metines surengėme Verkių mokslininkų rūmuose. Konferenciją vedžiau aš. Pranešėjų buvo garbingas būrys: monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas, literatūros daktarė Vanda Zaborskaitė, istorikas Antanas Kulikauskas, rašytojai; Kazys Saja, Rimantas Vėbra (a. a. Zaborskaitės vyras), Antanas Rybelis ir kiti. Monsinjero pranešimams buvo būdingas gilus dvasinis turinys, negirdėtų biografinių detalių gausa. Tai puošdavo renginį. Per 200-ųjų

M. Valančiaus metinių jubiliejų jau žinojome, kad Monsinjoras serga sunkia liga. Draugija Mokslų akademijos salėje surengė įdomų vyskupo Motiejaus Valančiaus minėjimą. Pranešimų ir pranešėjų lygiu jis pranoko valstybės organizuotą minėjimą Dramos teatre. Monsinjoras vėlavo iš renginio Filharmonijoje. Iš išorės nesimatė jokių ligos požymių, tačiau mes žinojome, kaip jis kančiasi. Monsinjoras labai daug dirbdavo. Jis tiek išipareigodavo žmonėms, bažnyčios vadovams, kad kartais prisipažindavo, jog šiandieninė įtampa daug didesnė, negu gyvenant tremtyje, – ten buvo rojus, palyginus su dabartiniais vargais. Nuo 1950 iki 1959 m. jis buvo Jutos ir Vorkutos (Komijos ATSR) anglies šachtų darbininkas, per tą laiką, sakėsi, buvo verčiamas miegoti ant anglies krūvų ir yra prisikvėpavęs daug akmens anglies dulkių. Kartą kunigas manęs klausia: „Ar nebandei kada nusižudyti?“ Sutrikau, tačiau prisipažinau, kad yra buvę tokių minčių – jaunystėje ir baigiantis Atgimimui. Nenagrinėjome priežasčių. Pasisakė ir kunigas, kad yra tokią krizę išgyvenęs ir jis. Kurį laiką tylėjome. Su kunigu Kazimieru teko diskutuoti apie Draugijos sunkumus, apie šio darbo subtilybes, finansų stygių. Jis dejuodavo, kad Arkikatedrą būtina remontuoti: stogą, varpinę, yra problemų ir požemiuose. Kalbėdavomės apie valstybės paramą, apie žymesnius verslininkus bei jų galimybes. Vėliau, perėjus jam dirbti į Šv. Mikalojaus bažnyčią (1995 m.), niekas iš esmės nepasikeitė, tik kunigo pareigos. Pagaliau Monsinjoras kartą man sako: gal reikėtų susipažinti su Kėdainių verslininku Viktoru Uspaskichu. Jis stato Rusijoje cerkves. Žmonės apie jį kalba įvairiai. Juk tai mįslė. Ar nesurengčiau jam kokio susitikimo, sako Monsinjoras. Pradėjau derinti mūsų apsilankymo galimybes su Viktoru Uspaskichu telefonu. Supratau, kad ir verslininkas tokio susitikimo labai nori, bet yra labai užimtas, reikia suderinti laiką. Teko skambinti keletą kartų, kol pagaliau sutarėme dieną ir laiką. Jau buvo ruduo, lietingi orai. Atrodo, buvo šeštadienis, Monsinjoras Šv. Mikalojaus bažnyčioje laikė rytines šv. Mišias. Atvykau savo automobiliu ir jau buvome pasiruošę vykti į Kėdainius, kai staiga prie bažnyčios privažiavo seimo narys Aloyzas Sakalas. Jis sakėsi taip pat važiuojąs pas Viktorą Uspaskichą ir galėtų mus nuvežti. Ką gi, sutikome. Kelias buvo šlapias, vykome pro Ukmergę, tad atvykome tik apie vidurdienį. Kelyje šnekučiavomės įvairiomis temomis, tik ne apie verslininką. Aloyzas Sakalas žinojo, kur privažiuoti prie verslininko valdų. Išėjęs šeimininkas pasisveikino ir pakvietė į nuosavą restoraną. Didelėje salėje, išilgai palei sieną, stovėjo ilgas stalas, kurio dalis buvo apkrauta vaisėmis. Monsinjoras įžengė juokaudamas, Uspaskichas šypsojosi, pasisveikinome. Kunigas kairėje rankoje laikė pusę kepalo ragaišio, o dešine vis atsilauždamas, valgė savo ska-

nėstą. Buvo nuostabiai žavinga. MonsinJORUI buvo pasiūlyta atsisėsti garbingoje vietoje – už stalo galo, Uspaskichas su žmona Jolanta atsisėdo kunigui iš kairės, na o kitoje pusėje – dar vienas svečias, aš ir Aloyzas Sakalas. Buvo laukiama tėvo Stanislovo ir Kėdainių dekano. Tačiau nė vienas neatvyko. Jautėsi, kad Viktoras ieškojo ir Katalikų bažnyčios autoritetų palankumo. Pokalbiui vadovavo pats Uspaskichas, temos jo nebuvo apgalvotos, tačiau laikėsi jis išdėdžiai, net arogantiškai, o žmona Jolanta beveik tylėjo. MonsinJORAS jautėsi labai laisvai, vis juokavo, kai kada ir surimtėdavo. Ilgainiui pokalbis ėjo nuobodyn. Sakalas vis tylėjo. Taigi, susidaryti nuomonę, kas yra šis verslininkas, nebuvo lemta. Vėliau šeimininkas pageidavo mums aprodyti savo „rūmus“, kiemus, pagaliau perėjom į mažesnę svetainę, kurioje šeimininkai parodė daug šeimyninių nuotraukų, tarp kurių jis stovi su Rusų stačiatikių dvasininkais prie jo dovanotų cerkvių. Dar pakvietė kavos. Jau buvome pavargę ir ruošėmės grįžti, kai Uspaskichas pasiūlė apsilankyti jo pirtyje. Nieko neliko, kaip tik priimti jo pasiūlymą. Diskusijos atsinaujino apie šį bei tą. Vėl buvome vaišinami alumi bei užkanda, bet manęs tai nedomino. Pagaliau likome tik trise: Uspaskichas, MonsinJORAS ir aš. Nutarėme su MonsinJORU, kad tai geriausias momentas užsiminti dėl paramos ir MonsinJORAS labai subtiliai tai išsakė: „Draugija nefinansuojama valstybės, aibės sunkumų ir t. t.“ Atrodo, kad šie žodžiai nė kiek nesujaudino turtingo verslininko: jam atrodė, kad visi patys gali užsidirbti, o jei neišsilaiko, tai tokios organizacijos ir nereikia. Pajutome gavę verdiktą. Atrodo, lauke ruošėsi tenti ir mums su MonsinJORU pasirodė, kad metas traukti namo. Tą akimirką Uspaskicho nebuvo šalia, tai mes greit apsirengėme ir jau sėdėjome Sakalo automobilyje, kai išėjęs šeimininkas nusteбęs žiūrėjo į mus. Mes tik spėjome pamajuoti ranka ir išvažiuome. Pavažiavus keletą kilometrų monsINJORAS ištarė žodžius: „jau mįslės nebėra“. Taigi, apie Viktorą Uspaskichą mes susidarėme nuomonę kiek anksčiau (jau 2000 m.), nei visa Lietuva. Grįžę į Vilnių, kaip visuomet ir po kitų renginių, nėjome į butą Pylimo gatvėje, o priešingoje pusėje, P. Cvirkos skverelyje, dviese dar aptarėme kelionės išpūdžius ir rezultatus.

MonsinJORAS Kazimieras Vasiliauskas ne kartą Arkikatedroje yra priėmęs jaunuosius „Baltų ainius“, šventinės Draugijos vėliavas bei patalpas ir visada surasdavo mums kokių katalikiškų dovanėlių: šventų paveikslėlių, maldaknygių ar kitų bažnytinių mažmožių. Kartą man padovanojo labai puošnų rožančių. Kunigo viso gyvenimo *credo* buvo duoti, atiduoti, aukoti ir aukotis. Jau sirgdamas paskutiniais mėnesiais ir gydymasis ligoninėje (Tilto gatvėje), jis nenustojė priiminėjęs žmones, vykdavo į susitikimus. Kartą, aplankius kunigą

Suvažiavime sėdi mons. K. Vasiliauskas ir prof. L. Griciūtė. 2001 m.

jo palatoje, kalbėjomės vis dar apie reikalus, aš papasakoju apie artimiausius renginius, kurių vienas turėjo netrukus vykti „Baltų ainių“ būstinėje. Monsinjas apgailestavo, kad jis tą dieną yra užkviestas į Širvintas ir pažadėjęs ten dalyvauti, todėl pas mus gali nesuspėti. Aš nuraminau kunigą, kad gal nereikėtų vargintis. Kitą kartą išgirstu iš Monsinjoro, kad mes taip anksti baigę savo susirinkimą. Vis dėlto po renginio Širvintose jis buvo užsukęs ir pas mus. O mes antrą susirinkimo dalį tęsėme rūsyje ir, nieko nesitikėdami, tiesiog negirdėjome, kai jis atvykęs beldėsi. 2001 m. metinį suvažiavimą Draugija surengė savivaldybės salėje. Monsinjas atvyko vienas iš pirmųjų ir tarė netrumpą žodį.

Paskutinę savo kalbą, tik išėjęs iš ligoninės, vos paeidamas, prieš mirtį pasakė tarptautiniame „Baltų ainių“ kongrese Vilniuje, 2001 m. balandžio 25-ąją. Tai buvo paskutinė Monsinjoro dovana Draugijai.

„Baltų ainių“ draugijos pirmininkas kviečia Vilniaus garbės pilietį, „Baltų ainių“ draugijos prezidiumo garbės narį monsiorą Kazimierą Vasiliauską tarti įžanginį žodį. Padėkojęs Draugijos veteranams už jų ilgametį ir pasiaukojamą darbą, ieškant „būdų ir galimybių padėti tautai išbristi iš girtuoklystės ir narkomanijos liūno“, monsinqoras toliau kalbėjo: „Visada su didele meile

žiūrėjau į mūsų jaunimą, kuris jau savo gyvenimo rytmetį suvokė, kad ne meilė Bacho ir Veneros stabams jiems padės priartėti prie gyvenimo prasmės ir džiaugsmo okeanų, o tik ištikimybė aukštosioms dvasinėms vertybėms. Apie tai dar praėjusiame amžiuje dažnai ir įtikinamai yra kalbėję didieji tautos dvasios galiūnai. Inžinierius Petras Vileišis, kreipdamasis į jaunimą sakė: „Žinokite, kad gražūs yra ne tie, kurie šviežiai dažyti, bet tie, kurių gyvenimas ir veidai taurumu spinduliuoja“. Prof. Stasys Šalkauskis, žymiausias tautos filosofas, rašydamas teigė: „Jauni žmonės, kurie savo gyvenime niekados visa būtimi nemylėjo tiesos, grožio ir gėrio – jie niekada nebuvo jauni“. Toliau kalbėdamas monsinjoras sakė: „Žinome, kad mūsų nusiminimas, piktumas, moralizavimas mažai tepadės. Šito niekas nebijo. Svarbiausia mums šiandien nenusiminti ir netapti piktiems. Pirmiausia mes turėtume suprasti palaimintojo Jurgio Matulaičio patarimą: „Blogį galima nugalėti tik gerumu“. Turėtume suprasti, kad mūsų girtuoklėliai yra ne tik nelaimingi nusikaltėliai, bet ir sunkūs ligoniai... Norint jiems padėti, tai reikia tiksliai išsiaiškinti. Todėl labai svarbu, kad dirbdami šį kilnų darbą niekada nenusimintume, niekada nebijotume pralaimėti. Mat pralaimėjimas ne visuomet būna dėl pralaimėjusiojo kaltės. Kartais mes tampame pralaimėtojais dėl savo tvirtos ištikimybės ir tarnavimo idealams. Partizanai pokario metais fiziškai kovą pralaimėjo, bet laimėjo morališkai... Mes tikime, kad mūsų laisvos Tėvynės visuomenė įtikės mūsų siekių taurumu! Mes tikime, kad mūsų visuomenė įtikės, jog šiandien kiekvieno jos nario pati švenčiausia pareiga – padėti tautai sugrįžti į taurų dvasingumą ir blaivybę, kaip yra įvykę vyskupo Motiejaus Valančiaus laikais. Mes tikime, kad kongreso pagarbus kreipimasis į Lietuvos Respublikos prezidentą, Seimą, Vyriausybę nebus tyruose šaukiantis balsas! Jis bus išgirstas, suprastas ir deramai įvertintas.“

Valstiečio-ūkininko sūnus, gimęs nuostabiame Biržų krašte, jis išaugo tikroje lietuviškoje šeimoje. Berniukas, dar neturėdamas galutinio pasirinkimo, jau žinojo, kas yra gėris ir kas – blogis. Lietuviškųjų vertybių pasaulis, išauginęs monsinjorą Kazimierą Vasiliauską, buvo paprastas ir nuoširdus. Tas pasaulis – tai šilta motinos meilė, nesibaigiantys lauko ir ūkio darbai, juos lydintios dainos. Nuo vaikystės dienų patyręs sunkumų ir išbandymų našta, mūsų Kazimieras lengviau supranta ir kitų žmonių vargus, palinksta į juos, užjaučia juos... Tiek kartų man teko su kunigu važiuoti pas ligonius, lankyti vargstančius ir senelius, kartu dalyvauti daugybėje renginių. Buvo karas, o tuoj po jo jaunasis kunigas buvo suimtas ir ištremtas iš Tėvynės. Rūsčiausiuose Intos ir Vorkutos lageriuose jis kartu su kitais vilko tremtinio našta.

43.tif Vyskupas J. Matulaitis ir monsinjoras K. Vasiliauskas blaivybės kultūros vakare. J. Šemeto nuotr.

Ir ten išliko dvasininkas. Iš tamsos šachtų, šalčio ir speigo daugelis žmonių išsinešė šviesų jo veidą, šiltą balsą. Daugeliui jis padėjo išsaugoti gyvybę. Atkūrus Lietuvos valstybę, monsinjoras Kazimieras nenuleido rankų. Jis tapo daugelio visuomeninių organizacijų nariu, garbės pirmininku. Dar mačiausi su Monsinjoru, kurio mintys vis buvo nukreiptos į Lietuvos ateitį, perspektyvą, jis vis dar sielojosi dėl tautos sunkumų. „Jis gyveno visiems mums, Jis ir liks su mumis!“ – su ašaromis akyse skambėjo atsisveikinimo žodžiai, laidojant šį garbingą žmogų 2001 m. spalio 14 d. Poetas Justinas Marcinkevičius kalbėjo: „Paskutinį syk lenkiamės už Jo didžiąją, neprilygstamą tarnystę Žmogui ir Dievui. Kas suskaičiuos, kiek yra Jo paguostų, kiek suramintų, ištiesintų ir sutvirtintų, pažadintų ir pakylėtų! Jis ėjo visur, kur buvo šaukiamas, neatstūmė nė vienos rankos, kuri tiesėsi į Jį, nė vienos širdies, kuri ieškojo supratimo, paguodos, atleidimo... Monsinjoras buvo vaikščiojanti meilė. Meilė, tai reiškia Dievą, Jis išvedė iš bažnyčios į žmonių gyvenimus... Jis ieškojo kontakto su pasauliu, susitikdamas su kultūros, meno, politikos, verslo žmonėmis, nuolat kalbėjo apie didžiąsias dvasines vertybes... Žmogumi galima būti tik tarp žmonių!“ Jo netektį išgyvenome su visais. Galbūt giliau ir stipriau, nes jis dova-

nojo mums daug, palikti jo dvasiniai lobiai įpareigoja mus dar su gilesniu atsidėjimu tęsti kunigo šventus ir Lietuvai brangius idealus. Iš kur beatvykčiau, visada aplankau savo tėvų kapus. Bet aplankau ir Monsinjero kapą. Nesvarbu, kiek kartų per metus. Antakalnio kapinėse besiilsinti Monsinjorą, jo kapą menininkų kalnelyje lankau ir lankysiu dar dažniau, nepriklausomai nuo to, kiek laiko praeis nuo išsiskyrimo.

LEIDINIAI, STRAIPSNIAI, KORESPONDENCIJOS, APYBRAIŽOS

Tradicijų šaknys ir dabartis

BLAIVYBĖS TRADICIJA SAVO ŠAKNIMIS – Lietuvos praeityje: tai ir iki vyskupo Valančiaus didžiosios Blaivybės brolių akcijos vykusio visuomenės veikėjų veikla, ir pats daug akstinių tolesniam darbui daręs M. Valančiaus blaivystės laikmetis, ir po to jau nepriklausomoje Lietuvoje mezgęsi šios kilnios veiklos daigai... „Blaivybės aušros“ skaitytojus domina 1989 m. gruodžio 14 d. įvykusiame Lietuvos blaivybės draugijos suvažiavime paskelbtas ir rezoliucija patvirtintas perimamumo principas: remdamiesi tuo, kad 1938 m. įvyko Lietuvos blaivinimo sąjungos pirmasis visuotinis atstovų suvažiavimas, dabartinio mūsų suvažiavimo delegatai savąjį paskelbė antruoju. Kokios yra mūsų dienų, mūsų veiklos tikslų ir darbų sąsajos su Nepriklausomos Lietuvos blaivybės veikla? Apie tai paprašėme papasakoti Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos mokslo tyrimų skyriaus vedėją, Lietuvos bibliotekininkų draugijos pirmininką, Lietuvos blaivybės draugijos Vilniaus miesto tarybos narį Vytautą Rimšą.

1937 m., kai įsisteigė Lietuvos blaivinimo sąjunga, visuomenėje skambėjo susirūpinę, nerimo kupini balsai apie būtinumą plėsti ir stiprinti blaivybės veiklą. Štai keli epizodai iš to meto Lietuvos blaivybės veiklos.

Jo Ekscelencija arkivyskupas Pr. Karevičius atsiuntė žurnalo „Blaivioji Lietuva“ redakcijai platų laišką, kuriame duoda daug praktiškų patarimų linkėdamas sėkmės krašto blaivinimo darbe.

Aktyvina, gyvina veiklą Sąjungos skyriai miestuose ir miesteliuose.

Graži ir išpūdinga Lietuvos blaivinimo sąjungos šventė įvyko Kaune, Žaliakalnyje, kur į didžiulę salę sausakimšai prisirinko vietos visuomenės, daugiausia jaunimo; taip jie parodė savo simpatiją ir palankumą blaivybės akcijai, o po susirinkimo nemažas jų skaičius pareiškė norą tapti Blaivinimo sąjungos nariais ir užpildė stojamuosius lapelius.

„Kaip kovoti su šeimų griovikais“ – tokius vakarus-paskaitas rengia vietiniai Draugijos skyriai, kviesdamiesi prelegentus iš Kauno, iš Draugijos narių.

„Lietuvos blaivinimo akcija smarkiai plečiasi“ – tokia antrašte informuojama apie aktyvėjančią veiklą, o žurnalo „Blaivioji Lietuva“ 1938 m. 3 numeryje skelbiama būsimojo suvažiavimo data, konkreti darbotvarkė, kviečiami būsimoji dalyviai.

Kauno J. Jablonskio vardo pradžios mokykloje 1938 m. vasario 20 d. ir prasideda Lietuvos blaivinimo sąjungos pirmasis visuotinis suvažiavimas. Suvažiavimą raštu pasveikino Jo Ekscelencija Vilkaviškio vyskupas ir Lietuvos muzikos mylėtojų „Dainos“ draugija. Jame buvo aptariami, diskutuojami svarbūs blaivinimo darbo reikalai, čia išsižiebė naujos veiklos žiburiai. Suvažiavime išrinkta Sąjungos vyriausioji valdyba, buvo priimtas trijų dalių organizacinio veikimo planas:

- 1) stiprinti bei ugdyti savo organizaciją;
- 2) steigti naujus skyrius, priimti naujus narius, visame krašte sukelti aktyvią blaivybės propagandą (spaudoje, radijuje, kino teatruose, paskaitomis);
- 3) užmegzti ryšį su Lietuvoje veikiančiomis kitomis visuomeninėmis organizacijomis ir panaudoti jas priešalkoholiniam frontui Lietuvoje stiprinti.

„Galingais Tautos Himno garsais buvo užbaigtas pirmas be galo svarbus visai Lietuvos priešalkoholinei akcijai Lietuvos Blaivinimo sąjungos skyrių suvažiavimas“, – rašoma spaudoje.

Mus šiandien domina ir tokie konkretūs Blaivinimo sąjungos suvažiavime išrinktos valdybos žygiai siekiant valstybės paramos. Apie tai rašoma „Blaivosios Lietuvos“ žurnalo 1939 m. kovo 4 d. ketvirtajame numeryje:

„Pirmojo visuotinio Liet. Blaivinimo s-gos skyriaus atstovų išrinktoji delegacija dr. J. Stankaitis, dipl. agr. p. Banaitienė ir s-gos Vyr. V-bos vicepirmininkas Pr. Giedraitis vasario 21 d. vykdydami suvažiavimo nutarimą buvo nuvykę pas Respublikos Prezidentą jį pasveikindami suvažiavimo vardu ir paprašyti būti s-gos globėju.

Ekscelencija palinkėjęs blaivininkams geriausio pasisekimo, maloniai sutiko būti L. Blaivinimo s-gos globėju.

Tą pačią dieną minėta delegacija aplankė p. Vidaus Reikalų Ministerį generalą Čapliką, Švietimo Ministert prof. Tonkūną ir Pradžios Mokslo Departamento direktorių p. Kviklį. Visur delegacija buvo maloniai priimta ir jai pažadėta visokeriopa pagalba.

Vasario 22 d. s-gos pirmininkas prof. J. Bogdanas, suvažiavimo pirmininkas dr. Stankaitis ir J. Bernotas lankėsi pas einantį Ministerio pirmininko pareigas p. Stanišauską. Delegacija paaiškino Ministeriui pirmininkui Liet. Blaivinimo

s-gos tikslus bei kovos būdus, prašydama, kad valdžios įstaigos šiame darbe būtų talkininkės. Ekscelencija Ministeris Pirmininkas, teigiamai pritares krašto blaivinimo darbui, palinkėjo s-gai geriausios kloties, pabrėžė kad vyriausybė gerai supranta, kokią didelę žalą kraštui daro ypatingai nelegaliai gaminami svaigalai ir todėl mielai parems krašto blaivinimo akciją.

Tą pačią dieną buvo aplankytas ir einąs Finansų Ministerio pareigas p. Indrišiūnas.

Dar kartą pas Respublikos Prezidentą A. Smetoną Valdybos atstovai apsilankė 1938 m. kovo mėnesį ir supažindino jį su organizacijos veikimo planu, susilaukdami palaikymo ir pritarimo.

Buvo pastebimi dalykiški, suvažiavimo sukelti poslinkiai blaivinimo veikloje. Lietuvos Švietimo Ministerija išleido aplinkrašį Nr. 529, kuriuo įpareigojo visas mokyklas užsiprenumeruoti blaivybės žurnalą, pabrėžė labai svarbų mokytojų vaidmenį jaunuomenės blaivinimo akcijoje. Blaivinimo sąjungos pirmininkas dr. J. Bagdonas lankėsi Sveikatos Departamente ir tarėsi dėl specialaus skyriaus atidarymo Suvalkų Kalvarijos psichiatrinėje ligoninėje. Teisingumo Ministerija užsakė blaivybės žurnalą visiems Lietuvos kalėjimams. Šakiuose po įvykusio išpūdingo renginio „Alkoholio teismas“ buvo atidarytas vaisių sulčių skyrius su 5 proc. nuolaida, dantų ir kitų profilių gydytojai ėmė teikti medicinos pagalbą alkoholikų apleistų šeimų nariams, gavusiems iš Blaivinimo sąjungos atitinkamus raštelius...

Į tolimesnes ir artimesnes provincijos vietas grįžo su pakilia nuotaika suvažiavimo atstovai, kad savo gyvenamose apylinkėse pradėtų planingą ir griežtą kovą su didžiuoju mūsų jaunos valstybės priešu alkoholiu“ – apžvelgdamas suvažiavimo rezultatus pažymi žurnalas.

Blaivybės veiklos veidrodis – blaivininkų leidžiama spauda. Lietuvos blaivinimo sąjungos leidinio „Blaivioji Lietuva“ 1937–1938 m. buvo išleista 21 numeris, o nuo 1938 m. gegužės 20 d. pasirodė jo įpėdinis – pirmasis „Blaivybės ir sveikatos“ žurnalo numeris. Žurnalas leistas 1938–1940 metais. Šio leidinio redaktorius dr. J. Bagdonas, kreipdamasis į visuomenę, pažymėjo, kad „Blaivybė ir sveikata neapsiriboja vien tik blaivybės klausimais, o taip pat rašo ir įvairiais sveikatos klausimais, nes blaivybė ir sveikata – neatskiriama dalykai“.

1939 metai... Pasaulis žengia vis arčiau būsimų katastrofų. Lietuvos blaivininkai sunerimę signalizuoja – „[š]iandien alkoholizmas Lietuvoje yra prisidengęs moderniosios kultūros skraiste ir turi nemažą būrį jį propaguojančių „autoritetų“ aukštojų ir vidutinę šviesuomenę. Alkoholizmas šiandien Lietuvoje

yra užėmęs pavojingas pozicijas – jis yra prasiveržęs į mūsų jaunos kultūros frontą, pavergęs didelį kiekį mūsų kultūros darbininkų šviesuomenės, valdininkijos ir moksleivijos, ir gresia, jei ne visai sunaikinti, tai sunkiai sužaloti ir nuskurdinti atgimusios tautos ir valstybės atstatymo darbą“ – taip rašė „Blaivybė ir sveikata“ 1939 m. gruodžio 25 d., per Kalėdų šventes (Nr. 20–21), ir tuojau pat siūlė: „[r]eiktų nieko nelaukus visiems, kas tat supranta, savanoriais stoti į kovą prieš šį pavojingąjį tautos ir valstybės priešą.

Šiuo tikslu reikia ilgai nelaukus sukviesti kovotojų prieš alkoholizmą suvažiavimą bei kongresą. Patogiausias tokiam suvažiavimui laikas – Naujų Metų tarpšventis. Klausimas tik, ar suskubtum. Reiktų subrukti, bet tai būtų sveika! Suprantama, tokį suvažiavimą turėtų kviešti tik Lietuvos blaivinimo sąjunga. Gali būti, kad tokį kongresą reikia šaukti Vilniuje. Pagalvokime.“

Deja, šie kilnūs ketinimai tebuvo įgyvendinti po... 50 metų! Praėjus karo audroms, dar nesibaigus okupacijoms, sveikoji Lietuvos inteligentijos dalis 1989 m. gruodžio 14 d. (prieš šv. Kalėdas) susirinko į Respublikinius mokytojų namus (kaip kažkada į J. Jablonskio pradžios mokyklą) ir pasveikinta Vilniaus arkivyskupo J. E. J. Steponavičiaus žodžiu, pradėjo tą kongresą, kurio nesuskubo surengti Nepriklausomosios Lietuvos blaivininkai, – antrąjį Lietuvos blaivybės draugijos suvažiavimą. Jame dalyvavo ir Lietuvos ministerijų vadovai – Sveikatos apsaugos ministras A. Vinkus, Vidaus reikalų ministro pavaduotojas V. Zabarauškas.

Belieka laukti būsimojo Lietuvos prezidento, Parlamento narių ir susipratusių visuomenės, ypač inteligentijos, paramos ir globos...

„Baltų ainiai“, 1989 m.

Telegrama

Maskva, Kremlius, TSRS liaudies deputatų suvažiavimui

Lietuvos blaivybės draugija pritaria Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos priimtam Aktui dėl Lietuvos Valstybės atstatymo ir kreipiasi į Jus, prašydama pripažinti šį Aktą teisėtu ir pradėti derybas su Lietuvos Respublikos delegacija dėl Lietuvos valstybingumo pripažinimo.

Draugijos valdyba

Vilnius, 1990 m. kovo 14 d.

„Baltų ainiai“, 1990 m. kovo 20 d., Nr. 2

Telegrama

Jo Eminencijai Lietuvos kardinolui VINCENTUI SLADKEVIČIUI

Šitas rugpjūtis – gražaus Jūsų gyvenimo, gražiai ir kantriai augintų vaisių mėnuo. Septyniasdešimtmečio proga sveikindami Jus, linkime, kad Jūsų pasėti ir išpuoselėti gerumo, grožio ir meilės daigai brandžius neštų vaisius Lietuvai mūsų.

Lietuvos Blaivybes draugijos valdyba

Birželio 14-oji – Gedulo ir Vilties diena visai mūsų tautai, Lietuvai. Tą dieną Vilniaus Katedros aikštėje tūkstančiai vilniečių ir svečių iš visos Lietuvos, prisimindami praeitį ir saugodami Viltį išklusė ne tik šv. Mišių, bet ir Lietuvos kardinolo Vincento Sladkevičiaus pamokslo. Jo Eminencijos pasakyti žodžiai tepriverčia kiekvieną mūsų pamąstyti apie istoriją, apie tautų ir žmonių likimą, apie būties prasmę, apie mūsų sielos turtus ir apie Katedrą, kurią turėtume kurti kiekvienas savo širdyje. Tegul pamokslo žodžiai leis skaitytojui pabūti su savimi, su savo Katedra širdyje ir pamąstyti.

Sujunkime širdis

Išrinktosios tautos istorijoje mes žinome vieną laikotarpį, kuris buvo labai panašus į mūsų tautos dabarties gyvenimo laikotarpį, jo politines, socialines ir ekonomines aplinkybes. Tai buvo tuomet, kai išrinktoji tauta norėjo išeiti iš Egipto vergovės, iš nelaisvės namų. Egipto faraonas darė visas kliūtis, kad tik išrinktoji tauta negalėtų išeiti iš Egipto žemės, nes [ji] buvo jam labai naudinga, reikalinga kaip darbo jėga. Ir nors visokeriopa išrinktąją tautą spaudė, ją išnaudojo, niekino ir naikino, bet jos išleisti nenorėjo ir nesutiko. Tik Dievo visagalybės dėka, stebuklingos Dievo rankos dėka faraono užsispyrimas buvo palaužtas, ir išrinktoji tauta iš Egipto žemės, iš vergovės namų išėjo. Mes žinome, kokias dideles ir sunkias kliūtis išrinktoji tauta turėjo sutikti savo kelyje į Pažadėtąją žemę. Žinome, ko išrinktajai tautai stokojo, ko jai stigo. Jos padėtis buvo panaši į mūsų šių dienų tautos gyvenimą.

Tai buvo tarsi blokados laikotarpis išrinktajai tautai. Pristigo vienu metu ir duonos, ir vandens: ir dykumose išrinktoji tauta klaidžiojo ir nežinojo, kurią kelią pasirinkti, kuris kelias saugiausias, patogiausias, artimiausias pasirinktajam tikslui pasiekti. Ir kada išrinktosios tautos žmonės neramiai širdimi kėlė savo akis į dangų ir laukė iš dangaus per Mozę atsakymo, kuriuo keliu eiti, kuri

kelią pasirinkti, Mozė tuomet užlipo ant Sinajaus kalno ir nuo jo paskelbė 10 Dievo įsakymų. Tai ir buvo atsakymas išrinktajai tautai, kuriuo keliu eiti, kurį kelią pasirinkti, kad ir dykumose, ir apskritai gyvenime niekas iš mūsų nepasiklystume. 10 Dievo įsakymų nurodė Mozė išrinktajai tautai, ir šie Dievo įsakymai neatšaukti. Jie – vienintelis kelias, vienintelis mums nurodymas išeiti iš dabartinių klystkelių, iš dabartinės nežinios.

Tai kelias į mūsų trokštamąjį pasirinktą tikslą, į laisvą nepriklausomą tautos gyvenimą. Brangieji, kito kelio nėra. Visur tik dykumos, jeigu nesilaikome Dievo įsakymo, jeigu nesilaikome Dievo nurodyto kelio. Nežiūrint, kad tiek daug dabar išvesta naujų kelių ir kelelių (ir asfaltuotų, ir sutvarkytų), ir, atrodo, nesunku mums keliauti, pasiekti miestus, bendrauti vieniems su kitais, bet jeigu nesilaikome 10 Dievo įsakymų, mes nerandame vieni kitų, mes vieni kitų nepažįstame ir nesugebame vieni kitų pamatyti. Mes matome vieni kituose priešus, kuriuos reikia, kaip mums atrodo, sunaikinti, o nematome kiekvieno žmogaus širdyje brolio, sesers, kurį reikia mylėti kaip save patį, o labiausiai mylėti Dievą visa širdimi, visomis jėgomis.

Ir šito neprisimindami, ir šito nesilaikydami, mes, broliai ir sesės, pasiliksim dykumoje. Mūsų tuščias bus troškimas išeiti į laisvę, į nepriklausomą tautos gyvenimą, jeigu šitą užmiršime, jei neprisiminsime šitos pamokos, kurią davė Mozė ant Sinajaus kalno ir kurią paliko mums Dievas visiems laikams ir mūsų tautai pirmoj eilėj.

Norint pasiekti tikslą, reikia ne tik kelią žinoti. Reikia būti ir pajėgiems tuo keliu eiti. Galim kelią žinoti, bet jeigu esam taip nusilpę, jog nebepajėgiam tuo keliu eiti, tada mes nepajėgsim savo tikslo pasiekti. Išrinktoji tauta dykumose neturėjo vandens ir duonos, neturėjo ko valgyti, išseko ištekliai, kaip ir mums ne kartą išsenka, ir tada vėl Dievo gailestingumo stebuklingoji ranka iš dangaus maitina tautą nuostabią duona, dangiškąją mana. Rinko iš dangaus krintančias tas manos kruopas ir maitinosi visa išrinktoji tauta per daug metų. Ir nepavargę kelyje, ir pasiekė savo tikslą, ir pasiekė Pažadėtąją žemę. Kai Kristus žvelgė į minias, prie jo susirinkusias ir klausančias jo žodžių, jis užjausdamas prabilo: man gaila minios, gaila, kad nepavargtų kelyje, tad liepiu išdalinti [jai] duonos. Ir padarė duonos padauginimo stebuklą, palaiminęs penkis kepalėlius duonos ir dvi žuvis. Ir visi sočiai privalgė, ir dar liko dvylika pintinių trupinių.

Turbūt kiekvienos minios atžvilgiu šitas žodis „gaila minios“ tinka. Brangieji, mums reikia ne tik kelią žinoti, bet ir nepavargti. Ir Kristus paliko mums dangiškąją duoną, švenčiausiąjį sakramentą. Ir kas stiprinsis šia dangiškąją duoną, tas tikrai nepavargs gyvenimo kelyje į savo galutinį tikslą – amžinąjį gyvenimą.

Tai dangiškoji duona, kuri sustiprins mūsų dvasines jėgas ir padarys mus pajėgius gyventi pagal Dievo valią ir eiti Dievo įsakymo keliu. Ir laimingi tie, kurie su džiaugsmu, su meile Išganytojui priima dangiškąją duoną šventojoje Komunijoje. Šiandien iškilmingu būdu nešime dangiškąją duoną švenčiausiame Sakramente per visą Vilniaus miestą į svarbiausias Vilniaus miesto vietas, kad pagarbintume mūsų Išganytoją, esantį šventojoje Komunijoje, švenčiausiame Sakramente, kad padėkotume Jam už mus stiprinančias malones; kad pasiryžtume Jėzaus Kristaus akivaizdoje visada laikytis jo nurodyto dešimties Dievo įsakymų kelio ir niekada nuo jo nenuklysti.

Šiandien prieš mus stovi čia pat paveikslas. Prieš šitą paveikslą 1934 metais mūsų tauta, tautos vyriausybės ir hierarchų lūpomis ir visos tautos dalyvavimu darė pasiaukojimą švenčiausiai Jėzaus Širdžiai, pavesdama Išganytojo širdžiai savo tautos likimą, ateitį ir pasitikėdama, kad Dievas yra galingesnis už viską, kad Dievui nėra negalimų dalykų. Ir šiandien mūsų tauta, kuri turėjo tiek daug sunkių išgyvenimų, nors ji išgyveno ne Egipto, bet tarybinės vergovės nelaisvę, tebetrokšta išeiti iš tų nelaisvės namų kaip laisva nepriklausoma tauta.

Mes vėl visa tauta susirenkam prie to paties Jėzaus širdies paveikslo ir atnaujiname mūsų tautos pasiaukojimą švenčiausiai Jėzaus širdžiai. Šis paveikslas ne tik panašus, ne tik toks pat, bet yra tas pats paveikslas, prieš kurį anuomet padarė pasiaukojimą mūsų tauta 1934 metais. Jis išgyveno visas nerimo dienas, audrotus laikus, jis pateko net į Karagandos stepes ir ten mūsų garbingo brolio kunigo Albino Dumbliausko globoje buvo saugomas; ir ne tik buvo saugomas, bet jis apaštalavo Rytų šalyje, padarė nuostabių ženklų ir stebuklų, kad Lietuva pasidarė labai žinoma ir net sava Karagandos stepėse, Karagandos mieste. Karaganda tapo tarsi mūsų pačių dalimi lyg Nepriklausomybę paskelbdama mūsų tautai. Tai dėka dar ir to, kad Švenčiausioji Jėzaus širdis buvo nuvežta net į Karagandos tyrus.

Ir šiandien mes stovime ne tik prieš tą patį paveikslą, kuris sugrižo vėl į Lietuvos žemę, į Vilniaus miestą. Sugrižo tas pats paveikslas. O stovime mes prieš Jėzų, prieš Dieviškąjį Išganytoją, prieš mūsų Viešpatį. Prieš mūsų Dievą stovi ta pati tauta – Lietuva. Ji stovi čia. Ta pati. Po 40 metų, vargų ir sunkumų, persekiojimų, spaudimų, tremties metų, žudynių metų. Ta pati lietuvių tauta.

Bet ar tokia pati? Ar tokia pati, kokia buvo anuomet, 1934 metais? Į šį klausimą, brangieji, siūlau atsakykime mes kiekvienas. Ar tokia pati?

Ką galvoti apie mūsų tautą, jeigu ji šiandien užteršta moralinio purvo, alkoholio, narkomanijos, pornografijos. Ar tai ta pati, tokia pati tauta, ar atpažins

Kristus mumyse tą pačią tautą, ar mes drįsim daryti pasiaukojimo aktą, jeigu mes jau kitokį gyvenimo kelią renkamės, ne dešimties Dievo įsakymų, bet pornografijos, alkoholizmo, narkomanijos kelią, nesantaikos kelią, pykčio, nesutarimų kelią. Ar galim mes tada drąsiai, ramiai atsistoti prieš šį paveikslą ir daryti pasiaukojimą Švenčiausiajai širdžiai.

Kaip skaudu, kad mūsų tauta nesuranda būdų kovoti prieš blogį, kuris taip grėsmingai paplito mūsų tautoje, jei šiandien tokie laikraštपालािकाikai kaip „20 kapeikų“ yra toleruojami mūsų tautoj ir toleruojami net vyriausybės. Ar ne laikas uždrausti šitą laikraštį? Kodėl tylime? Kodėl norima užnuodyti mūsų tautos dorovę ir tautos gyvenimą? Išėję iš vienos nelaisvės, pakliūsime į kitą, dar baisesnę nelaisvę. Ar nereikia čia vyriausybės žodžio, uždraudžiančio pornografinę spaudą ir neleidžiančio jai veikti? Kodėl surandate popieriaus šitokiems šlamštams. Ir tai tiek, kiek nori.

Tuo tarpu „Katalikų pasaulis“ išaina ribotais skaičiais, nedidelis kiekis popieriaus skiriamas. Ir dar normuotai, ir dar su įspėjimu, kad neturėsime ateity popieriaus. O šitiems turėsit? Kaip tai įvertinti? Kaip galvoti? Ar mes esame ta pati tauta, ar tokia pati tauta, kad drįstame čia stovėti ir daryti pasiaukojimą.

Sujungtomis rankomis išėjom, broliai ir seserys, į Baltijos laisvės kelią, kurio siekėme ir tikimės, kad pasieksim sujungtomis širdimis. Išeikime, brangieji į Kristaus meilės kelią, į Dievo įsakymo kelią, tada tikrai išsipildys mūsų troškimas, Lietuva bus laisva, nepriklausoma ir žengs į garbingą ateitį, į klestintį tautos gyvenimą, į Dievo palaimą.

Amen.

„Baltų ainiai“, 1990 m. rugpjūtis, Nr. 4–5

Gimtinės uosiai, kelkit

1989 m. pradžioje, kuriantis Lietuvos blaivybės draugijai natūraliais, tautiniais pagrindais, iniciatyvinė grupė parengė Kreipimąsi į Lietuvos žmones dėl blaivybės, kurį išspausdino nemažai to meto laikraščių. Kreipimąsi pasirašė daug iškilių Lietuvos žmonių. Sąjūdžio pirmininkas prof. V. Landsbergis tuomet buvo labai užsiėmęs, sprendė daugybę aktualių Lietuvai problemų, tačiau, kai aplančiau Sąjūdžio būstinę ir Pirmininkas sužinojo, koku reikalu, buvau iš karto priimtas. Profesorius paprašė, ar galėtume mes, taupydami laiką, pasikalbėti mašinoje („Žigulius“ vairavo pats V. Landsbergis), važiuodami link Žirmūnų tilto, kur jis skubėjo. Išsikalbėjome apie blaivybę ir apie Kreipimąsi. Sustojus

mašinai, profesorius noriai pasirašė Kreipimąsi, o į mano pasiteiravimą, ar pasirašytų šį dokumentą jo tėvelis, architektas V. Landsbergis-Žemkalnis, atsakė, kad reikėtų kalbėtis su juo pačiu.

Pasirodė, kad architektas V. Landsbergis-Žemkalnis – vos ne kaimynas Lazdynuose. Architektą radau namuose, gerai nusiteikusį ir mes ilgokai diskutavome blaivybės tema, apie gresianti pavojų, sukeltą girtavimo, primesto mums Rytų kaimyno. Architektas V. Landsbergis-Žemkalnis prisiminė Nepriklausomybės kovos 1919–1920 m., 1940-uosius, kenkėjišką Lietuvai Rytų politikos įtaką. Papasakojo kai ką ir apie savo kūrybinius planus, rašomas knygas. Paaiškėjo, kad Landsbergių šeimoje labai gyvos ir gilios blaivybės tradicijos.

Dabar, kai nuo minėto Kreipimosi pasirašymo praėjo daugiau kaip 26 metai, manome, kad logiška būtų kreiptis į AT Pirmininką Vytautą Landsbergį, idant profesorius sutiktų būti Lietuvos blaivybės draugijos globėju. Juk tarpukario metais Lietuvos Respublikos prezidentas Antanas Smetona buvo Lietuvos blaivybės sąjungos globėju. Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkui sutikus būti Lietuvos blaivybės draugijos globėju, būtų apginti blaivybės interesai kaip svarbūs, valstybinės reikšmės dalykai. Tai palengvintų blaivybės idėjų plitimą, nes juk blaivybė yra didesnės lietuvių kultūros plėtros sąlyga.

Kelio pradžią į blaivybės judėjimą išžiūriu ramioje kaimo buityje, kurią teko stebėti man pačiam, vaikystę praleidusiam šalia buvusio Lietuvos Respublikos prezidento Antano Smetonos tėviškės. Čia ir formavosi manoji lietuvių samprata. Lietuviybė ir blaivybė – gretimos sąvokos, nes viena antrą papildo.

Kita vertus, dar vaikystėje teko stebėti girtavimo nuopuolius, kuriuos įžūliai demonstravo vietos stribai. Didžiavomės, kad bent jie neatstovauja Lietuvos ir lietuvių. Ir gerokai vėliau, kai teko stebėti visuotinį Lietuvos žmonių girtavimą (pradedant dideliais viršininkais ir baigiant paprastais žmonėmis), supratau, kad stribų pradėtas masinis niekieno nevaržomas girtavimas buvo ne kas kita, o naujo mūsų tautos genocido forma. Savuosius išpūdžius ir aprašiau apybraižoje „Gimtinės uosiai, kelkit“ („Baltų ainiai“, 1991, Nr. 3–4, 5–6, 24–27), nesgi labai norėtusi, kad į Lietuvos miestus ir kaimą grįžtų sveika, blaivi gyvensena, kad ramiai, dorai, blaiviai... žmonės dirbtų, kurtų, gyventų. Gal tada ir sodžiaus medžiai prisikeltų naujam gyvenimui ir paliudytų, kokią sunkią ir sudėtingą tautos istorijos atkarpą mes išgyvename.

A. Čekauskas

„Baltų ainiai“, 1992 m. rugsėjis, Nr. 3–4

Kronika

Rinkiminėse batalijose etatiniams Lietuvos blaivybės draugijos darbuotojams irgi teko dvigubas krūvis: abu referendumai Naujininkų rinkiminėje apylinkėje.

Rinkiminė apylinkė, kur mums teko būti komisijoje, ypatinga tuo, kad tik apie 11 proc. rinkėjų yra lietuviai, čia daug vadinamųjų Burdenkos pašto dėžučių bendrabučių...

Referendume dėl okupacinės kariuomenės išvedimo pasiekti geresni rezultatai. Radome biuletenių su rusiškais užrašais „fašistkaja armija, domoj“. Išėitų, jog žmonės supranta visas fašizmo spalvas, tarp jų ir raudoną.

„Baltų ainiai“, 1992 m. rugsėjis, Nr. 3–4

Kad sužydėtų meilė ir vienybė

Vilniaus arkivyskupo Audrio Juozo Bačkio pamokslas, pasakytas Vilniaus arkikatedroje sausio 13 dienos minėjimo proga.

Brangūs broliai ir seserys,

Šiandien mus visus vėl subūrė prieš dvejus metus išgyvento skausmo ir netekties prisiminimas.

Nėra Lietuvoje žmogaus, kuris nekrūptelėtų išgirdęs sausio 13 dienos datą. Ši diena, pažymėta mūsų brolių ir seserų krauju, amžiais išliks gyva kiekvieno lietuvio širdyje. Šiandien tarsi vėl iš naujo sugrįžtame į tas dienas, kai žmonės, prakvėpę laužų dūmais, savo kūnais pridengė svarbiausius Respublikos objektus. Kas juos pakvietė, kas įkvėpė dienas ir naktis, sningant ir lyjant nesitraukti iš savo postų? Jie nebuvo jėga čia suvaryti. Jie atėjo kviečiami Laisvės ir Tėvynės meilės. Visas pasaulis, sekdamas televizijos ekranuose dramatiškus vaizdus, stebėjosi ir žavėjosi lietuvių drąsa, nepalaužiamu ryžtu, begaline viltimi, paremta tikėjimu. Ši didelė Tėvynės meilė jungė visus Lietuvos žmones, vienydama juos į vieną didelę šeimą: nepažįstami kvietė pas save pailsėti ir sušilti, dalijosi paskutiniu duonos kąsneliu, nešė maistą, šiltus drabužius budintiems ir šalantiems lauke žmonėms. Tai buvo tikros broliškos meilės dienos mūsų Tėvynėje, nors ir pažymėtos baime ir skausmu.

Sausio tryliktosios naktis viesulu įsisuko į mūsų tautos žmonių tarpą, nusiėsdama vienos sesers ir dvylikos brolių gyvybes. Tai buvo kraujo auka ant Tėvynės aukuro už savo brolių ir sesių laisvę.

Mes lenkiame galvas prieš jų artimuosius, kurių skausmo ir liūdesio niekas negali išdildyti. Jungiamės maldoje su jumis už žuvusius, kartu prašydami Dievą jėgų ir stiprybės jų artimiesiems. Paguosti juos gali tiktai tikėjimas ir prisikėlimo viltis. „Jų yra dangaus karalystė, nes jie nukentėjo dėl teisybės“, o dabar ilsisi ramybėje amžinojoje Tėvynėje.

Nors jie ir pasitraukė iš mūsų tarpo, tačiau Jų atminimas mums nuolat primena, kad geriau yra mirti, negu gyventi vergijoje. Jūsų vaikai, broliai, sesė, tėvai mums liudija, kokia brangi yra laisvės kaina. Šie mūsų didvyriai už laisvę sumokėjo savo gyvybe. Ant Tėvynės laisvės aukuro yra sudėtos ir kitų mūsų brolių kančios tolimoje tremtyje, arba čia, Tėvynėje, nukankintų ir tik šiandien su tinkama pagarba perlaidojamų amžinam savo poilsui kapuose. Prie jų reikia pridėti ir tėvų, motinų, kunigų ir seselių tylią auką perduodant jaunimui brangiausias vertybes: tikėjimą, Tėvynės meilę, už ką daugelis jų buvo žiauriai nukankinti arba turėjo iškęsti pažeminimus, grasinimus ir kalėjimus. Ne visų jų vardai mums yra žinomi, minimi, bet visi jie priartino mums išsvajotą laisvės valandą.

Netolimos praeities liudijimo dar neužtenka. Šiandien kiekvieno iš mūsų pareiga įnešti savo indėlį į laisvos visuomenės atkūrimą. Jeigu mūsų broliai nesudrebėjo ir nepasitraukė prieš galingus okupantų tankus ir ginklus, prieš tremties baisumus ir katorgas, nejaugi mes išduosime taip brangiai iškovotą laisvę vien dėl to, kad taip sunku šiandien tapo gyventi?

Gyvenimas laisvėje kiekvieną iš mūsų asmeniškai, šeimą ar bendruomenę įpareigoja prisiišti visą atsakomybę prieš Dievą ir prieš žmones. Laisvė – tai didžiausia žmogui duota Dievo dovana, bet kartu ir labiausiai jį įpareigojanti dovana. „Tik tiesa padarys jus laisvus“, – sako Kristus. Jeigu savo laisvės negrįsime tiesa ir teisingumu, tai turėsime tik laisvės miražą. Krikščionio akimis žiūrint, laisvės ir tiesos pagrindas yra tik ant Dievo statomas. „Dievui mirus, – kaip teigė Nyčė, – žmogus taps visatos centras“. Kiek daug karų, genocidų, smurto, kančių patyrė ir šiandien patiria žmonės, tautos, kai užmiršta savo ryšį su Dievu. Dostojevskis taip pat labai aiškiai suprato, kad negali būti humanizmo be Dievo: „[b]e Kristaus žmonija supus ir išnyks“. Jei kam netolimos praeities liudijimo dar neužtenka, tas turėtų pažiūrėti į dabarties mūsų visuomeninio gyvenimo apraiškas. Išraukime iš mūsų gyvenimo klaidingos laisvės apraiškas.

„Laisvė viskam“, kuri atidaro vartus amoralumui, nesąžiningumui, savęs ir kitų niekinimui, nesiskaitymui su kitų teisėmis, neišvengiamai sunaikina pačią laisvę.

Laisvė, pavirtusi savimeile, ar ji būtų individuali, ar šeimos, ar socialinės bei politinės grupės, kuri reiškiasi noru primesti kitiems savo tikslus, idėjas, savo ideologiją ar vienos partijos savivaliavimus, yra naujos vergijos ženklas.

Tikroji laisvė žydės tik kartu su atsakomybe: prieš Dievą, kuris yra visokios laisvės davėjas ir palaikytojas; prieš žmones – gerb[iant] kiekvieną, net ir skirtingos pasaulėžiūros; prieš visuomenę – siek[iant] bendro tautos gėrio; prieš tautą – atsižadant savęs ir pasiaukojant bendram labui.

Šioji atsakomybė prieš Dievą ir prieš žmones saisto kiekvieną žmogų, o ypač[ę] tuos, kurie turi aukštesnes pareigas visuomenės gyvenime: „Kam daugiau duota, iš to bus daugiau reikalaujama“, – sako Kristus.

Už nešančių krašto politinę atsakomybę pečių visa Lietuva – šąlantys, kenčiantys baimę ir netikrumą dėl rytojaus žmonės, bedarbiai, motinos, kurios neturi kuo maitinti ir aprengti savo vaikų, senukai, invalidai, kurie jau neturi už ką duonos nusipirkti, ligoniai, kurie šąla mažai kūrenamose patalpose, žemdirbiai, kurie neturi ką berti į dirvą.

Ne vien politinių, ekonominių ir socialinių struktūrų pakeitimai palengvins visuomenės gyvenimą. Reikia išugdyti naują žmogų, tvirtą asmenybę, kurio širdis pilna meilės, iš kurios jis semsis jėgų aukotis už brolius ir už Tėvynę. Tokie žmonės išugdomi Evangelijos mokykloje. Iš ten teka meilės energija, pripildanti žmogaus širdį. Iš ten kyla ir laisvos asmenybės, ir gyvenimo kaip aukos idėja. Kristaus atėjimas įprasmino žmogaus auką, kančią, net mirtį, – žmogus pradėjo gyventi, rūpindamasis ne vien savo buities patogumu, bet ir savo brolių gyvenimu.

Kova dėl laisvės suvienijo visus mūsų žmones, padarydama tikrą stebuklą: mažutė tauta nugalėjo milžinišką jėgą. Šiandien, prisimindami žuvusius už Tėvynės laisvę, išgirskime iš aukštai atskambančius jų balsus: saugokite mūsų laisvę, mokėkite ją gyventi, nebijokite už ją pasiaukoti.

Tad būkime verti mūsų kankinių krauju ir motinų bei tėvų ašaromis iškovotos laisvės. Neleiskime neapykantai, siauriems interesams, ambicijoms užgožti tą silpną, jauną daigelį, kuris po ilgos šaltos žiemos išdygo mūsų Tėvynėje. Tegul šių skaudžių įvykių metinių prisiminimas sujungia visų Lietuvos žmonių širdis, kaip susijungė jų rankos Baltijos kelyje. Paveskime savo žuvusiuosius Dievo gailestingumui, o visus gyvuosius – jo maloningai Apvaizdai, kad vėl mūsų Lietuvoje sužydėtų meilė ir vienybė.

„Baltų ainiai“, 1993 m. vasaris, Nr. 1–2

Jo Ekscelencijai Lietuvos prezidentui Algirdui Brazauskui

Lietuvos blaivybės draugija „Baltų ainiai“ (IOGT) yra nepolitinė visuomenės labdaros organizacija, vienijanti įvairių politinių pažiūrų, skirtingų religinių

įsitikinimų žmones, dirbančius Tautos blaivybės labui. Draugijos tarybą sudaro skirtingų Seimo frakcijų nariai, dvasininkai, mokslininkai, medikai, teisininkai, pedagogai, verslo žmonės. Daugiau kaip trečdalis Draugijos narių – jaunimas.

Lietuvos blaivybės draugija „Baltų ainiai“ (IOGT) tęsia 1938 m. įkurtos pasaulietinės Lietuvos blaivinimo sąjungos tradicijas. Per praėjusius penkerius metus Draugijai pavyko pasiekti kai kurių Lietuvos blaivinimo sąjungos programinių tikslų: išplėtoti blaivybės švietimą Lietuvoje, ypač Lietuvos jaunimui, dalyvauti formuojant Lietuvos valstybės alkoholio politiką, dalyvauti Tarptautiniame blaivybės judėjime (nuo 1991 m. Draugija yra IOGT narė).

Lietuvos blaivybės draugija „Baltų ainiai“ (IOGT) yra įsitikinusi, kad alkoholis ir girtavimas gali būti įveiktas tik atkaklia švietėjiška veikla, kai sveiko ir blaivaus gyvenimo idėja taps populiari tautai ir jaunimui. Tai labai gerai suvokė ir pirmojo Lietuvos blaivinimo sąjungos suvažiavimo (1938 m.) delegatai, nusprendę siūsti išrinktą delegaciją pas tuometinį Lietuvos Respublikos prezidentą Jo Ekscelenciją Antaną Smetoną ir prašyti jį būti įkurtos Blaivinimo sąjungos globėju. J. E. prezidento Antano Smetonos malonus sutikimas būti Lietuvos blaivinimo sąjungos globėju tais neramiais 1939 m. parodė ne tik didelį šio garbingo žmogaus rūpinimąsi Tauta, bet ir pačią blaivybės idėją iškėlė iki valstybinio masto problemos, darė ją populiarią Tautai.

Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ (IOGT) III suvažiavimas, nuoširdžiai sveikindamas Jūsų Ekscelenciją ir tęsdamas Lietuvos blaivinimo sąjungos tradiciją, maloniai prašo Jus būti mūsų Draugijos globėju. Šiuo žingsniu Jūsų Ekscelencija blaivybės idėją pakeltų į aukštesnę valstybinę lygmenį ir pratęstų savo pirmtako prezidento Antano Smetonos darytus darbus tautos labui. Suvažiavimas įsitikinęs, kad Jūsų sutikimas būti Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ (IOGT) globėju dalykiškai padėtų spręsti kai kuriuos neatidėliotinus darbus, aktualius jau šiandien, susijusius su esama „alkoholio anarchija“, kasdien alinančia Lietuvą ir jos žmones.

Su pagarba

Suvažiavimo išrinktas Lietuvos blaivybės draugijos prezidiumas:

Draugijos prezidentas Antanas Rybelis

Pirmininkas Alfonsas Čekauskas

Prezidiumo nariai:

mons. Kazimieras Vasiliauskas

prof. Laima Gričiūtė

prof. Juozas Vaitkevičius

prof. Marijonas Krikštopaitis

Lietuvos Respublikos Prezidentas
Lietuvos blaivybės draugijos „Baltu Ainiai“
Prezidentui p. A. Rybeliui,
Draugijos Prezidentui p. A. Čekauskui,

Prezidiumo nariams:

mons. K. VASILIAUSKUI,

prof. L. GRICIŪTEI,

prof. J. VAITKEVIČIUI,

prof. M. KRIKŠTOPAIČIUI

Dėkoju už Jūsų laišką, kurį gavau kovo pabaigoje. Jame Jūs rašote apie neseniai įvykusio Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ III suvažiavimo prašymą tapti man šios draugijos globėju.

Ir protu, ir širdimi palaikau „Baltų ainių“ draugijos idėjas bei veiklą, skirtą didžiam tautos blaivybės tikslui. Alkoholizmas – baisi žmonijos rykštė, neaplenkusi ir Lietuvos. Manau, kad joks išorės priešas nepadarė ir negalėjo padaryti mūsų tautai didesnės žalos negu nesaikingas alkoholio vartojimas. Degradavusios asmenybės, sulaužyti žmonių likimai, iširusios šeimos, ligos ir ankstyvos mirtys – šį juodą sąrašą būtų galima tęsti dar labai ilgai.

Mano pirmtakas Lietuvos Respublikos Prezidento pareigose Antanas Smetona 1939 m. sutiko būti Lietuvos blaivinimo sąjungos globėju. Tai padėjo populiarinti blaivybės idėją, pakelti ją iki valstybinio masto problemos. Esu nuoširdžiai įsitikinęs, jog tai – tradicija, kurią verta pratęsti ir šiandien, naujomis istorinėmis sąlygomis, juoba, kad blaivybės problema šiuo metu yra iškilusi žymiai aštriau nei tada, prieš 55 metus.

Todėl su dėkingumu ir atsakomybe priimu pasiūlymą tapti Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ globėju. Kiek jėgos leis padėsiu šiai organizacijai kovoti su, kaip rašoma Jūsų laiške, „alkoholio anarchija, kasdien alinančia Lietuvą ir jos žmones“.

Su pagarba,

Algirdas Brazauskas

Vilnius, 1994 m. balandžio 7 d.

„Baltų ainiai“, 1994 m. liepa, Nr. 2

Lietuva renka prezidentą

Lietuvoje rinkiminės kovos įkarštis. Iš septynių kandidatų rinksime Lietuvos Respublikos prezidentą, aukščiausiąjį Valstybės vadovą. Kandidatai pažadų nešykšti, kiekvienas nesidrovėdamas piešia šviesią mūsų ateitį. Žinoma, jos sulauksime, jeigu tik būtent jį išrinksime prezidentu.

Rinkėjams, visiems „Baltų ainių“ skaitytojams, manome, bus labai pravartu susipažinti su pirmojo Lietuvos Respublikos prezidento, ilgiausiai stovėjusio prie mūsų Valstybės vairo, Antano Smetonos (1874–1944), beje, ir Lietuvos blaivinimo sąjungos globėjo, mintimis apie valstybę, tautą, jos žmonių darbus, siekius ir lūkesčius. Juo labiau, kad, pasak bostoniškės „Lietuvių enciklopedijos“, A. Smetona „siekė Lietuvai sukurti savitą valdymosi formą, atitinkančią žmonių charakterį ir geriausiai sugebančią ugdyti tautos dvasinę kultūrą ir krašto žmonių gerovę“.

„Laisvė – tai kaip buhalterija su savo pajamomis ir išlaidomis, kaip ir balansas su savo aktyvais ir pasyvais. Balanse numatyta nuostolio ir pelno sąskaita, taip ir mūsų gyvenimas balansuojamas. Tas nuostolis sau, o pelnas turi būti tautai. Tik taip galima jai tarnauti, jai skolinga pareiga atlikti! Suvartoti laisvės pirmtakų kapitalas būtų dykaduoniavimas, priešingai, reikia dirbti, kad mūsų darbas didintų paveldėtą tautos kapitalą, neštų jam procentus; kultūrinis lobis mūsų bendromis pastangomis turi augti. Vis daugiau kurti, duoti daugiau tautai, negu iš jos gauname.

Vienos materialinės galios, kad ir tvirtos, tautai neužtenka, reikia jai dar ir dvasinės pajėgos, visų pirma pasitikėjimo savimi. Taigi neišmintingai daro mūsų tie, kurie kalba, kad mažam kraštui ar mažai tautai nesą verta daug rūpintis ginklo pajėga, kadangi sunku, veik negalima esą atsispirti didesnių ir stipresnių už mus tautų galybei. Tokia nuomonė neteisinga ir ji slegia tautos ūpą. Bet jam nereikia pasiduoti, ir jūsų, karininkai, yra priedermė kvėpti Lietuvos kareiviui dvasios, kad maža pajėga, bet vieninga, gali apsaugoti savo kraštą, jei tik netrūksta tvirto pasiryžimo.

Nualintai, karo gaisrų nudegintai Lietuvai teko veik tuščiomis kurtis, sunkiomis sąlygomis rinktis valdininkams, mokytojams, ieškotis vadovų draugijoms, žemės ūkio, pramonės ir prekybos reikalams. O iš kur paimti jų tokia daugybė iš karto, kai, rusų ir vokiečių valdžioje mums esant, nebuvo galima jų prisiauklėti? Lietuviai inteligentai ar pusinteligenciai, prekijai ir amatininkai, buvo negausingi, vieni seniau, kiti ne taip seniai insigryvenę plačiosios profesijos srityse, išmėtyti, aprusėję, maišytas seimas susidarę, visokių Rusijos politinių srovių prisigėrę. Ar tokie žmonės, paimti jaunutės valstybės aparatan,

galėjo tautiškai ir valstybiškai auklėti lietuvius? Be to, stingant savųjų, buvo imami ir nelietuviai, kartais svetimų kraštų piliečiai. Jie buvo imami dažnai nesiteiravus, kas per vieni, kokia jų praeitis. Labai margas, mišrus buvo mūsų valstybės prietaisas, kur neretai svetimoms kalboms nustelbdavo lietuvių kalbą, kur avantiūristiška visuomenės organizacijų vadovybė vyraudavo. Tautiškai valstybiškas auklėjimas sunkiai sekėsi. Bet per keliolika metų jis pagerėjo, priaugus kiek jaunųjų pajėgų. Nelietuviškas gaivalas iš vadovybės nyksta ir užleidžia vietą lietuvių jaunoms pajėgoms. Bet mūsų šviesuomenė nėra dar tiek tvirta ir gausinga, kad galėtume visiškai apseiti nesikvietę svetimųjų, ypačiai mokslo bei mokymo, meno ir pramonės srityse. Dėl to čia kurį laiką tenka mums naudotis svečiais.

Estetinis išsilavinimas yra itin svarbus šviesuolio pažymys; jis gerai veikia ir jo moralę. Mūsų meno įstaigos – teatras, konservatorija, meno mokykla – aiškus pinigų atsieina valstybės išdui. Negi taip sau jos sukurtos, negi prabangai, jos sukurtos tautai auklėti, pirmučiausia tiems, kurie siekia jai vadovauti. Dainomis, muzika, šokiais ir vaidinimais buvo keliamas iš miego lietuvių tauta. Aišku kodėl: grožiui žmogaus sielai yra jautriausia.

Žmogui įgimta mylėti savo tautą ir savo kraštą. Jei tokios meilės nebūtų, tai nebūtų ir noro dirbti saviesiems. Graži Lietuva! Jos grožio meilę esame paveldėję iš tėvų, esame ir patys ją įsisavinę. Toji meilė skatina mus bendrauti, ragina mus dirbti ir veikti, ragina mus krūvon spiestis, kad talkoje patys stiprėtame ir būtume paguoda savo tėvynei. Jos gražus vaizdas tešviečia visur mūsų kelius!

Kaip senovėje buvo, taip ir dabar yra Lietuvos pašaukimas būti teisingos taikos tarpininke Pabaltijo krašte. Iš kur mes imsime pajėgos tam savo uždaviniui? Praeities dvasia mus atgaivino, o dabartis – mūsų rūpestingas darbas, mūsų mokėjimas valdytis ir tvarkytis – duos reikalingos pajėgos. <...>

Kad galėtume išlaikyti, stiprinti ir tobulinti savo valstybę, reikia mums be paliovos mokytis stingriai dirbti.

Ekonominė kultūra yra tautos gyvenimo svarbiausias pagrindas, dėl to politika – vidaus ir užsienio – turi pagal ją rikiuotis. Vadinas, tenka atsisakyti gyvenimo atsijusių partijų ir jų vietoje tiesti tankų tinklą visokių realaus pobūdžio draugijų. Liberališkai sudarytų partijų tikslas – partinė propaganda, draugijų – tautiškas darbas, plačiausia to žodžio prasme tariant. Kur darbe valia pasireiškia, ten skirtas asmuo vadovauja, o kur svarstomas koks dalykas, ten rinktiniai žmonės galvoja. Vadinas, vadovybė visur turi būti asmeninė – nuo viršaus ligi pat apačios, suderinta su parinktu kolektyvu. Tik šitaip tegali būti gyva, atspari, pažangi, judri ir galiausiai vieninga tauta. Tada išnyks ir pažiūros pėdsakai, rusų

viešpatavimo palikti, kad valdžia – jie, o visuomenė – mes. Vyriausybė geriau inmatys visuomenės reikalus, o visuomenė geriau supras valdžią.

Kultūrinis tautos augimas tėra galimas, kada jos invairus ūkis suderintas su krašto pajėgumu ir yra prisitaikęs užsienio rinkų sąlygoms. Vadinasi, visų pirma teko susirūpinti finansiškai ūkiška programa, vedama iš mūsų krašto galimumų. Per kelerius metus buvo instatytas naujon pertvarkymo kryptin žemės ūkis, atsižvelgiant mūsų pramonės ir prekybos reikalų, kad Lietuva galėtų išeiti pasaulio rinkosin pasiruošusi. Kad tat buvo vykęs sumanymas, tai rodo eilės metų valstybės biudžetai, kurių žymi dalis ėjo invairiems krašto reikalams rūpinti, tai liudija ir ūmai pakitėjęs mūsų miestų ir kaimų vaizdas. Laikas neleidžia plačiau dabar sustoti, kokia dirva nudirbta per paskutinius kelerius metus valdžios talkoje su savivaldybėmis ir su visuomene. Ir be to, rodos, juntame, kaip yra sukultūrėjęs mūsų šalies gyvenimas.

Vieningas tautiškos linkmės turi būti auklėjimas mokykloje, visose valstybės ir visuomenės instaigose, visame kultūriniame organizacijų tinklo bendravime. Kas kituose kraštuose savaime suprantama, tai Lietuvoje, deja, dar abejojama. Šitai galima išaiškinti tuo, kad dar toli gražu ne visų lietuvių sąmonė tautiška.

Bet kas lietuviška, tai turi būti ir žmoniška. Šiandien tautiškumas pasidarė visur labai opus, perdėtas. Daug kur jis suprantamas klaidingai. Kas savo sukurta, tai gera ir prakilnu, kas kitų – tai niekis. Lietuviai taja liga maža teserga; priešingai, jie esti liguistai insimylėję svetimyb[es]. Tokie būdami, pamiršta jie savo tautos kultūrinį lobį ir gaudo madas. Ir mokslas, ir menas, ir technika sumaniai tegali kurti iš savo medžiagos, ir jos mums nestinga.“

Parinkta iš: A. Smetona, *Rinktiniai raštai*, Kaunas, 1990
„Baltų ainiai“, 1997 m. gruodis, Nr. 4

Lietuvos blaivybės draugijai – 60 metų

„Tik blaivi tauta gali išlikti“ – ši mūsų filosofo ir rašytojo Vydūno kažkada pasakyta gili mintis buvo apgaubusi visus Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ renginius, skirtus Draugijos 60-ties metų sukakčiai. Minėjimai surengti Kaune, Radviliškyje, Rokiškyje, Ukmergėje, Alytuje. Apie jubiliejų papasakota ne vienoje Lietuvos radijo laidoje, spaudoje.

Vilniuje jubiliejiniai renginiai prasidėjo lapkričio 20 dieną. „Baltų ainių“ atstovai padėjo gėlių ant kovotojų už Lietuvos laisvę kapų Antakalnio kapinėse. Draugijos būstinėje įvyko spaudos konferencija. Lietuvos blaivybės draugijos

„Baltų ainiai“ pirmininkas Alfonsas Čekauskas supažindino spaudos ir radijo žurnalistus su Draugijos veikla blaivybės baruose, alkoholizmo ir narkomanijos problemomis Lietuvoje, atsakė į jų klausimus. Konferencijoje dalyvavo ir su žurnalistais bendravo Draugijos prezidentas Antanas Rybelis.

Lapkričio 21 d. buvo surengtas IV Draugijos suvažiavimas, skirtas 60-ties metų sukakčiai paminėti. Suvažiavimas prasidėjo šv. Mišiomis už blaivybę Vilniaus Arkikatedroje. Ne visada mūsų žiloji šventovė mato tiek jaunų veidų, kiek jų sugužėjo taryt iš pačių įvairiausių Lietuvos kampelių. Gal todėl taip pakiliai Arkikatedros skliautais aidėjo Jo Ekscelencijos vyskupo Juozo Tunaičio sveikinimo žodis suvažiavimo dalyviams, visiems blaivybės puoselėtojams. Jis kvietė kuo daugiau jaunimo įsitraukti į blaivybės darbą, – tik taip Lietuva gali išbristi iš alkoholizmo liūno. Jo Ekscelencija Juozas Tunaitis aukojo šv. Mišias už blaivybę, visus blaivininkus, palinkėdamas kuo geriausios sėkmės šiame kilniame darbe.

Su vėliavomis prie Prezidentūros. Po šv. Mišių Vilniaus, Kauno, Radviliškio, Rokiškio „Baltų ainių“ vėliavos suplazdėjo Katedros aikštėje. Rikiavosi blaivininkų eiseną. Pirmiausia ji pasuko prie Prezidentūros. Išėjo kolona, suklego jaunatviški balsai. Matyt, būtent šią akimirką ne vieno jos dalyvio mintyse suplazdeno pasididžiavimo gaida: o vis dėlto kiek mūsų daug! Tai jau jėga, galinti kalnus versti.

Prie Prezidentūros rūmų blaivininkus pasitiko Prezidento atstovė. Jai buvo įteikta Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ suvažiavimo rezoliucija dėl Valstybės alkoholio, narkotikų ir tabako politikos. Joje sakoma:

„Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ (IOGT) IV suvažiavimas pripažįsta, kad valstybės vykdomoje alkoholio, narkotikų ir tabako politikoje yra tam tikrų poslinkių. Priimta keletas reikšmingų įstatymų, įkurta Valstybinė tabako ir alkoholio kontrolės tarnyba, Narkotikų komisija, kurios pradeda savo darbą. Tačiau priimti „Alkoholio kontrolės“, „Tabako kontrolės“, „Narkologinės priežiūros“ ir „Narkotikų kontrolės“ įstatymai dar nesužadina savo vaidmens įvedant tvarką alkoholio ir tabako gamyboje, prekyboje, importe, pasitaikė kai kurių narkotikų legalizavimo atvejų, vis nepajėgiama pažaboti alkoholio, narkotikų ir tabako kontrabandos. Visos valstybės sienos yra pralaidžios alkoholio, narkotikų ir tabako kontrabandai. Vėl atvertos durys alkoholio ir tabako reklamai, kuri skatina didesnę alkoholio ir tabako vartojimą“. „Labai pavėluotas Sveikatos fondo įkūrimas, – toliau pabrėžiama Rezoliucijoje. – Jis vis nepradeda vykdyti savo tikrosios misijos – puoselėti prevencijos ir reabilitacijos

Prie LR Vyriausybės rūmų po eisenos tarptautinei nerūkymo dienai paminėti atvykome su rezoliucija ir vėliavomis. Pirmas iš dešinės pirmininkas A. Čekauskas

darbą, blaivybės judėjimų programas, jų veiklą (...) Seimas kasmet skiria nemažai lėšų (iš viso 3 mln. litų) visuomeninėms organizacijoms, bet jos praktiškai nepasiekia blaivybės judėjimų. O pati valstybė dar nepakankamai rūpinasi, kad būtų laikomasi priimtų alkoholio, tabako ir narkotikų kontrolės įstatymų ir į valstybės išdą patektų visos lėšos iš alkoholio ir tabako ūkio“. Suvažiavimas prašo Seimą, Vyriausybę ir Švietimo ir mokslo ministeriją įteisinti „Baltų ainių“ draugijos paruoštą ir vykdomą „Alkoholio, narkotikų ir tabako gaminių vartojimo prevencijos programą mokykloms“ ir pripažinti ją sudedamąja Valstybės alkoholio politikos dalimi.

Blaivininkų eisena nuo Prezidentūros pasuko link Vyriausybės rūmų, iš ten nušurmuliavo prie Seimo. Vyriausybės ir Seimo atstovams buvo įteikti tokie patys suvažiavimo Rezoliucijos tekstai. Rezoliucija taip pat adresuota ūkio, sveikatos apsaugos, švietimo ir mokslo, vidaus reikalų ministrams, visiems Vyriausybės nariams, visoms visuomeninėms organizacijoms, visoms TV ir radijo kompanijoms.

Seimo pirmininkas Česlovas Juršėnas priima iš LBD pirmininko A. Čekausko rezoliuciją

Vyresnieji „Baltų ainiai“ ir jaunimas nuvyko į IV Draugijos suvažiavimą, kuris vyko Balio Dvariono muzikos mokyklos Didžiojoje salėje, jį pradėjo draugijos prezidentas Antanas Rybelis.

„Tikriausiai jau pajutote, kad šiandieninis mūsų susibūrimas ne kasdieninis, ne darbinis. Turime gražią progą paminėti vienos iš Lietuvos blaivybės organizacijų Blaivinimo sąjungos šešiasdešimtmetį, – pažymėjo „Baltų ainių“ Draugijos prezidentas. – Mūsų organizacija „Baltų ainiai“ 1989 m. įsipareigojo būti šios organizacijos atkūrėja ir veiklos tęsėja.

Šventės proga šioje salėje susirinko kelių kartų atstovai, tie, kurie dar mena prieškarinio metų blaivybės organizacijų veiklą, ilgą sovietmečio periodą, kada blaivybė buvo traktuojama kaip antitarybinė veikla, ir dabartinė jaunoji karta, kuri, nors ir labai patraukliai gundoma ir viliojama svaigintis įvairiomis priemonėmis, vis trokšta parodyti gerą valią – gyventi blaiviai ir padoriai, – tęsė jis. – Mus vienija vienas rūpestis – blaivi, sveika ir apsišvietusi Lietuva. Mes nieko nenorime griauti, paneigti, atmesti. Lietuvoje jau pakanka griovimo ir

ardymo įvairiose srityse. Griovimu nieko nesukursi. Mes tik norime įsigilinti į situaciją, suprasti, padėti kitiems ir sau, kad būtume šioje tokia atsvara tam kvaituliui, kuris apėmė nemažą dalį mūsų šalies piliečių.“

Salėje – vyresnieji „Baltų ainiai“, ypač daug jaunimo. Tai – Jaunimo blaivybės federacijos ir Jaunučių blaivybės federacijos nariai, moksleivija. Apie 300 dalyvių. Pristatomi garbingi suvažiavimo svečiai. Tarp jų – ištikimi blaivybės idėjoms senosios kartos atstovai prof. Marijonas Krikštopaitis, valdžios ir Bažnyčios atstovai, kurie neabejingi blaivybės veiklai – Valstybinės alkoholio ir tabako kontrolės tarybos direktorius Česlovas Blažys, monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas, Atviros Lietuvos fondo valdybos pirmininkė Irena Veisaitė, buvę Draugijos pirmininkai prof. Jonas Aničas, prof. Juozas Vaitkevičius, žinomas psichiatrijos specialistas Algirdas Mikelkevičius, svečiai iš užsienio: Tarptautinio blaivybės judėjimų instituto atstovas Bo Hogstadtas, Latvijos blaivybės judėjimo „Ziemeļblazma“ („Šiaurės pašvaistė“) prezidentė Ciemalda Lukina.

Tylos minute pagerbiamas pirmojo Blaivybės draugijos pirmininko gydytojo Petro Jašinsko, akademiko Algirdo Žukausko, buvusio „Baltų ainių“ laikraščio redaktoriaus Stasio Šinkūno atminimas.

Pranešimą „Draugijos gyvenimas ir darbai besikeičiančioje visuomenėje“ perskaitė draugijos pirmininkas Alfonsas Čekauskas (spausdinamas atskirai). Pranešimą „Draugija – Blaivinimo sąjungos tradicijų ir teisių perėmėja ir tęsėja. Draugijos šaknys ir istorija“ – laikraščio „Baltų ainiai“ redaktorius Juozas Kucakailis. Apžvelgęs Lietuvos blaivinimo Sąjungos nueitą kelią, per pusketvirtų metų nuveikus nemažus blaivinimo darbus, labai pozityvų Sąjungos laikraščių „Blaivioji Lietuva“ bei „Blaivybė ir sveikata“ įnašą į blaivybės judėjimo stiprinimą, jis, tarp kita ko, citavo „Blaivybės ir sveikatos“ 1938 m. liepos 15 d. numerį, kuriame išsakyta ir šiandien išlikusi aktuali mintis: „Siekiant tautos blaivumo, svarbiausia – kreipti visas pastangas, visą dėmesį į blaivų jaunimo auklėjimą, ypač mokykliniame amžiuje. Jaunos ir nuodų dar nesužalotos arba dar visai mažai tepaliosios jaunuolių sielos yra jautresnės ir lengvai pasiduoda sveikam auklėjimui.“ Svečių sveikinimai teikė ryžto. Vilniaus arkivyskupo, vyskupų vardu suvažiavimo dalyvius sveikino, palinkėdamas Dievo palaimos kilniame Draugijos darbe, monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas.

„Norėčiau išreikšti savo didelį džiaugsmą, matydamas tiek daug jaunų veidų, – sakė jis. – Kai kartais mes patenkame į salę, kur tik baltagalviai, žilagalviai sėdi, sunku tikėti Lietuvos ateitimi. O kai čia matau tiek daug tokių jaunų gražių veidų, kai iš jų akių, atrodo, spinduliuoja tokia didelė idealizmo šviesa, norisi tikėti, kad Lietuvos laukia šviesi ateitis.“

Monsinjoras prisiminė, kad jis į blaivystės judėjimą įsitraukė, kai jam buvo vos dešimt metų. Jis įstojo į tuomet veikusią ir didelį populiarumą turėjusią Angelo Sargo vaikų sąjungą – angelaičius, o ten, kiekviename jų susirinkime, buvo aiškinama, kad rūkyti, gerti negalima. Blaivystės idėjos gerbiamam monsinjorui visą laiką buvusios gražios. O girtuoklystė, pasak jo, – vienas iš baisiausių nusikaltimų. „Pradėsi girtuokliauti būdamas paaugliu – sunaikinsi save, savo jėgas, savo sveikatą, savo gabumus, viską, – dalijosi mintimis. – Sąjūdžio pirmieji metai... Kaip mes visi galvojom: bus nepriklausoma Lietuva, bus blaivi Lietuva. Iš karto visi baisūs papročiai išnyks. Deja, mūsų viltys nelabai pasiteisino. Su auštančiu tautos nepriklausomybės rytu pas mus neatėjo blaivystės ir padorumo rytas.“

Daug šiltų žodžių suvažiavimo dalyviams taip pat pasakė prof. Marijonas Krikštopaitis. Jis – blaivaus gyvenimo teigėjas, Ilgaamžystės akademijos prezidentas. Šis garbaus amžiaus žmogus suvažiavimui prisipažino, kad jie, vaikai, prieš 75-erius metus Panevėžio apskrityje buvo įsteigę abstinentų draugiją. Nuo tų dienų jis esąs įsitikinęs blaivybės nauda. Profesorius įtikinamai paneigė kai kurių autoritetų propaguojamus teiginius, kad raudonas vynas, alus, kiti gėrimai – gera priemonė sveikatai išlaikyti bei veikliai ilgaamžystei išsaugoti.

„Geriausia yra pirmutinė blaivybė, – kalbėjo profesorius M. Krikštopaitis, primindamas mūsų amžiaus pradžios blaivininkų įstatus. – Jeigu mes neišgersim pirmosios, tai nenukentėsime nuo paskutiniosios. Aš labai norėčiau, kad įsimintų visi suvažiavimo dalyviai, kitiems pasakytų: nėra kultūringo alkoholinių gėrimų vartojimo! Tai nesuderinama su sveikata.“

Suvažiavimo dalyviams perskaitomas Lietuvos Respublikos prezidento Algirdo Brazausko sveikinimo žodis.

Žodį taria svečias iš Švedijos – Tarptautinio blaivybės judėjimų instituto atsakingas darbuotojas Vidurio ir Rytų Europai Bo Hogstadtas. Jis sugrąžino suvažiavimo dalyvius į istorinius laikus, kai prieš 118 metų – 1879 metų lapkričio 3 dieną grupė žmonių Geteborge susibūrė į organizaciją ir įsipareigojo kovoti prieš alkoholizmą, įteigti žmonėms, kad jie turi tapti savo gyvenimo šeiminingais. Daug metų praėjo nuo tų dienų, bet situacija liko ta pati, sakė svečias. Visame pasaulyje žmonės kenčia nuo alkoholizmo, įvairių narkotikų. Bo Hogstadtas pasidžiaugė, kad „Baltų ainių“ organizacija taip greitai sustiprėjo, tapo IOGT nare, kad dirba svarbius darbus kovodama už blaivų, nepriklausomą nuo narkotikų žmogų. Jis pažadėjo ir tolesnę IOGT paramą „Baltų ainiams“.

Artimiausių kaimynų ir bendražygių linkėjimai. „Turiu garbės pasveikinti jūsų organizacijos vadovus, narius, visus blaivybės judėjimo šalininkus dviejų Latvijos blaivybės draugijų – pačios seniausios „Ziemeļblazma“ ir jaunimo organizacijos „Judējimas už gyvenimą be alkoholio ir narkotikų“ vardu, – sakė draugijos „Ziemeļblazma“ prezidentė Ciemalda Lukina. – Jūsų gražus jubiliejus šiandien kelia džiaugsmą ir mums, jūsų kaimynams. Mūsų broliškos tautos. Mes – baltai. Aš su džiaugsmu dalyvauju jūsų jubiliejiniame suvažiavime ir linkiu daug daug metų tęsti šį reikšmingą kiekvienam žmogui, tautai, valstybei darbą.

Mes turime keletą priešų. Vienas iš jų – priklausomybė nuo narkotinių medžiagų, ką mes jau seniai vadiname tautos genocidu. Tai jau įrodyta“, – pažymėjo viešnia.

Vysk. Motiejaus Valančiaus blaivystės sąjūdžio vardu suvažiavimą sveikino Juozas Tonkūnas. Jis priminė, kad artėja Kristaus gimimo 2000-ųjų metų sukaktis ir dar viena mums brangi šventė – 2001 metų vasario 16 d. sukanka 200 metų, kai gimė didysis tautos blaivintojas vyskupas Motiejus Valančius. „Galvokime, kaip prasmingiau ir naudingiau šią akciją organizuoti“, – sakė J. Tonkūnas. Pasak jo, šiuo klausimu jau kreiptasi į Vyriausybę ir sulaukta pritarimo.

Nuoširdžius žodžius draugijos 60-mečio proga tarė Vėliučionių specialiųjų globos namų auklėtiniai. „Baltų ainių“ Draugijos pirmininkas A. Čekauskas supažindino su sveikinimo telegramomis, kurių nemažai gauta ne tik iš Lietuvos įvairių vietų ir asmenų, organizacijų, bet ir iš užsienio. Suvažiavimą pasveikino IOGT įstaigos Londone administracijos direktorė Marijona Rudherford, IOGT viceprezidentė Anke Fliugel iš Vokietijos, prof. Aleksandras Majurovas iš Nižnij Novgorodo ir kt.

Suvažiavimas baigėsi, kaip įprasta „Baltų ainių“ renginiuose, naujų narių priėmimu. Skambėjo „Baltų ainių“ himnas, degė žvakutės jaunųjų baltų ainių rankose, buvo tariami priesaikos žodžiai...

Po to suvažiavimo dalyviams šaunų koncertą surengė Alytaus Panemunės vidurinės mokyklos „Baltų ainiai“ ir B. Dvariono muzikos mokyklos moksleiviai bei dėstytojai. Suvažiavimo dalyviai galėjo susipažinti su čia veikusia paroda, kurioje buvo eksponuojami geriausi moksleivių darbai iš konkurso „Blaivus pasaulis – 97“, aktuali kovai su alkoholizmu, narkomanija, rūkymu literatūra, sveiką gyvenimo būdą propaguojantys leidiniai.

Juozas Kuckailis

„Baltų ainiai“, 1997 m. gruodis, Nr. 4

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas

Nr. VIII-798

1998 m. birželio 16 d., Vilnius

Dėl Nacionalinės sveikatos tarybos įsteigimo ir jos sudėties
Lietuvos Respublikos Seimas nutaria:

1 straipsnis.

Įsteigti Nacionalinę sveikatos tarybą, atskaitingą Seimui.

2 straipsnis.

Patvirtinti Nacionalinės sveikatos tarybos nariais:

Alfonsas ČEKAUSKAS – organizacijos „Baltų ainiai“ pirmininkas

Gintautas ČESNYS – Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto dekanas, profesorius

Medardas ČOBOTAS – Vilniaus miesto tarybos Sveikatos apsaugos, sanitarijos, higienos ir aplinkos apsaugos komiteto pirmininkas, docentas

Juozas GALDIKAS – Lazdijų bendruomenės sveikatos tarybos pirmininkas, Seimo narys, profesorius

Vilius GRABAUSKAS – Kauno medicinos universiteto rektorius, profesorius

Romualdas GUREVIČIUS – Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Socialinės medicinos centro vadovas, docentas

Juozas KAMENECKAS – judėjimo „Sveiki miestai“ koordinatorius, Kauno biuro „Sveikas miestas“ direktorius

Gintautas KLIGYS – Kauno visuomenės sveikatos centro direktorius

Zita NENIŠKIENĖ – Anykščių rajono pirminės sveikatos priežiūros centro direktorė

Birutė PAPLAUSKIENĖ – Šiaulių miesto tarybos Sveikatos ir ekologijos komiteto pirmininkė

Robertas PETKEVIČIUS – Pasaulinės sveikatos organizacijos atstovas Lietuvoje, medicinos mokslų daktaras

Kristina POLUKORDIENĖ – Jaunimo psichologinės paramos centro vadovė, profesorė

Dainius PŪRAS – Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Sutrikusio vaikų vystymosi centro direktorius, docentas

Vacys SADAUSKAS – Šeimos planavimo ir seksualinės sveikatos asociacijos prezidentas, profesorius

Romualdas ŽEKAS – Kauno rajono savivaldybės gydytojas

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkas Vytautas Landsbergis
„Baltų ainiai“, 1998 m. spalio, Nr. 3

Prof. Vilius Grabauskas – Nacionalinės sveikatos tarybos pirmininkas

Šių metų birželio mėn. Seimo įsteigtos Nacionalinės sveikatos tarybos pirminku išrinktas šios Tarybos narys Vilius Grabauskas (g. 1942 m.).

Vilius Grabauskas yra habilituotas daktaras (biomedicininiai mokslai), profesorius, Kauno medicinos akademijos rektorius, Profilaktinės medicinos katedros vedėjas, Lietuvos gydytojų sąjungos, Lietuvos visuomeninės sveikatos asociacijos vadovas, Lietuvos širdies asociacijos, Kauno medicinos akademijos narys.

V. Grabauskas baigė Kauno 18-ąją vidurinę mokyklą, studijavo Kauno medicinos institute. 1966–1974 m. jis – KMI Hospitalinės terapijos katedros stažuotojas, aspirantas, asistentas, docentas. Vėliau dirbo KMI Kardiologijos instituto laboratorijos vedėju, Pasaulinės sveikatos organizacijos (PSO, Ženeva) programos vadovu, KMI Centrinės mokslinės tyrimų laboratorijos direktoriumi, PSO departamento direktoriumi. Nuo 1991 m. prof. Vilius Grabauskas – Kauno medicinos akademijos rektorius.

Prof. Vilius Grabauskas 1971 m. apgynė medicinos mokslų kandidato disertaciją „Sergančiųjų hipertoniine ir išemine širdies liga širdies ritmo regulavimo ypatumai“, 1991 m. – habil. daktaro disertaciją „Širdies kraujagyslių ir kt. lėtiniu ligų profilaktikos populiacinė strategija“. Profesorius yra daugiau kaip 150 publikacijų (pusė iš jų – anglų k.) autorius, 3 monografijų (anglų k.) bendraautoris.

„Baltų ainiai“, 1998 m. spalio, Nr. 3

Nuo Švedijos iki Lietuvos: skaudžių problemų daug

Vasarai baigiantis, rugpjūčio 28 d., „Baltų ainių“ būstinėje Vilniuje surengtas Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ prezidiumo posėdis. Posėdyje dalyvavo Draugijos prezidiumo nariai prof. Marijonas Krikštopaitis, prof. Laima Gričiūtė, prof. Juozas Vaitkevičius, doc. Česlovas Kalenda, gyd. Česlovas Zivcevičius ir kt. Draugijos pirmininkas Alfonsas Čekauskas pasidalijo mintimis apie neseniai Švedijoje vykusį 64-ąją pasaulinį IOGT kongresą, kuriame jam teko dalyvauti; prezidiumo nariai buvo supažindinti su dabartine alkoholio ir tabako gaminių vartojimo politikos būkle, kurią sąlygoja kai kurie mūsų įstatymų trūkumai. Apžvelgti artimiausi Draugijos renginiai, tartasi einamaisiais reikalais.

IOGT kongreso Švedijoje aktualijos. „Dar prieš prasidedant 64-ajam pasauliniam IOGT kongresui Švedijoje IOGT-NTO tarptautinis institutas, skirtas blaivybės judėjimų plėtrai, ir Norvegijos „Forut“ organizacija, kurios paskirtis – solidarumo su užsieniu akcijos, La-nerstos saloje prie Stokholmo surengė tarptautinį seminarą, – pasakojo Alfonsas Čekauskas, dalindamasis kongreso įspūdziais. – Seminaro tema – blaivybės judėjimų plėtra, metodinė parama jų prevencijos darbams.“

Pasak Alfonso Čekausko, „Forut“ labai gerai supranta, kad blaivybės judėjimų tikslai, vaisingas darbas negalimi be tarpusavio bendradarbiavimo, be bendrų siekių. Seminare dalyvavo palyginti nedaug atstovų iš Europos šalių, o vyravo Pietų Afrikos, Gambijos, Nigerijos, Senegalo, Ugandos, Šri Lankos, Indijos, Vietnamo ir kitų Afrikos ir Azijos šalių blaivybės judėjimų vadovai. Jų pranešimai minėtomis temomis liudijo aukštą jų darbo kvalifikaciją, metodikų įvairovę, turtingą patirtį. Kadangi šie regionai taip pat daug vartoja alkoholio, ypač alaus, ir narkotikų, jų patirtis, grumiantis su šiomis negerovėmis, mums buvo labai naudinga, pabrėžė Alfonsas Čekauskas. Po šio tarptautinio seminaro dalis jo dalyvių išvyko į Ostersundą, į Švedijos šiaurės vakarus, dalyvauti 64-ajame pasauliniame IOGT kongrese. Kongresas truko devynias dienas, jame dalyvavo daugiau kaip pusantro tūkstančio svečių iš 95 pasaulio valstybių. Į jį iš Baltijos valstybių buvo oficialiai pakviesti tik mūsų Draugijos pirmininkas Alfonsas Čekauskas ir Tartu profesorius Juris Hainas Kali-Justas. Latvių atstovė Cemalda Lukina kongrese dalyvavo savo iniciatyva ir savo lėšomis. Šia proga reikia priminti, jog Lietuvos blaivybės draugija „Baltų ainiai“ nuo 1990 m. yra asocijuota, o nuo 1994 m. – tikroji IOGT narė.

Kaip pažymėjo Draugijos pirmininkas Alfonsas Čekauskas, pagrindiniai kongreso dokumentai buvo svarstyti vienuolikoje sesijų. Aptarta labai daug aktualių visiems blaivybės judėjimams problemų. Tai ir 1998–2002 metų planai bei akcijos, ir alkoholio bei narkotikų rinkų kontrolė, prevencijos bei reabilitacijos stiprinimas, rūpinimasis apleistais vaikais, organizacinio darbo problemos ir t. t. Tai IOGT prioritetai.

Perskaityta daug pranešimų, po jų – priimta rezoliucijų, kurios skirtos visuomenei alkoholio ir narkotikų politikoje aktyvinti: juk nuo jos tiesiogiai priklauso, ar mažės alkoholio vartojimas. Taip pat numatyta: mokymo įstaigose alkoholio, narkotikų vartojimo prevenciją pripažinti kaip vieną iš mokymo programos dalykų. Planuojama plėsti tarptautinį kompiuterinį alkoholio ir narkotikų informacijos centrų tinklą. Šie centrai bus naudojami ir organizacijoms-IOGT narems apmokant naujų metodikų bei teikiant kitą medžiagą, keičiantis patirtimi.

Ypač telkiamas dėmesys į žalingus gatvės vaikų įpročius, pažymėjo Alfonsas Čekauskas, vietos organizacijos kviečiamos imtis specialių projektų jų problemoms spręsti. Kaip sakė A. Čekauskas, Draugija pateikė keturis projektus, du iš jų susilaukė susidomėjimo, galbūt bus paremti ir finansiškai. Viename iš tų mūsų projektų kaip tik ir kalbama apie darbą su gatvės vaikais. Tokio darbo dar nesame bandę, bet gyvenimo tikrovė verčia jo imtis.

Kongreso dokumentuose pabrėžiama, kaip svarbu pagarbiai elgtis su žmonėmis, priklausomais nuo alkoholio ir narkotikų, nepažeidinėti žmogaus teisių. Žiniasklaida skatinama pateikti visuomenei teisingą informaciją apie alkoholio, tabako ir kitų narkotinių medžiagų vartojimą. Susilaikyti nuo jų rodymo, reksmingų aprašymų. Tam, kad būtų vaisingiau bendradarbiaujama, įvairių šalių blaivybės judėjimams rekomenduojama kurti regionines tarybas. Tokios tarybos gali turėti bendrų projektų, gauti lėšų iš tarptautinių organizacijų jiems vykdyti, jeigu vietose kyla kokių konfliktų ar problemų, padėti jas spręsti. Draugijos pirmininkas priminė, jog tokia regioninė taryba, pavadinta „Gintaro“ vardu, buvo įkurta pasibaigus tarptautinei konferencijai Vilniuje gegužės mėnesį. Jai priklauso Lietuvos, Lenkijos, Latvijos ir Baltarusijos blaivybės judėjimai. Ketina prisijungti ir estai.

Dar viena sviri žinia: Lietuvos „Baltų ainių“ jaunimo federacija priimta tikroju nariu į Europos jaunimo blaivybės judėjimų federaciją (EGTYF), o Kaino skyriaus jaunimo vadovė Greta Vizgirdaitė išrinkta į EGTYF prezidiumą atstovauti Baltijos valstybių jaunimo blaivybės judėjimams. Draugijos pirmininkas pabrėžė ir tą faktą, kad tik viena Lietuva mūsų regione yra priėmusi Alkoholio kontrolės įstatymą, kuris turi įtakos įvedant tvarką alkoholio gamyboje, prekyboje ir importe. Šiais reikalais rūpinasi VTAKT – Valstybinė tabako ir alkoholio kontrolės tarnyba.

Artimiausias, 65-asis, pasaulinis IOGT kongresas, kaip baigdamas sakė Draugijos pirmininkas Alfonsas Čekauskas, vyks 2002 m. Anglijoje.

Besaikio alkoholio ir tabako gaminių vartojimo rezultatai bei grėsmės.

Pastaruoju metu Lietuvoje yra priimta keletas svarbių įstatymų, reglamentuojančių alkoholio ir tabako gaminių vartojimą bei jų reklamą, įkurta ir dirba Valstybinė tabako ir alkoholio kontrolės tarnyba prie Vyriausybės. Tačiau net tokie kertiniai kaip Alkoholio kontrolės, Tabako kontrolės, Priklausomybių priežiūros ir Sveikatos įstatymai mažai padėjo, kad būtų tinkamai sutvarkyti alkoholio ir tabako importas, prekyba, vartojimas ir reklama. Ypač dažnai pažeidžiamas įstatymuose numatytas šių gaminių reklamos ribojimas. Firmos, kompanijos, vaikydamosi pelno, trokšta juos žūtibūt reklamuoti, o žiniasklaida, norėdama

taip pat lengvai iš to gauti pajamų, tokią reklamą nesivaržydama skelbia. Pažeidėjami įstatymai, tačiau pažeidėjai nuo bausmių lengvai išsisuka arba mažai nuo to nukenčia. Viena to priežasčių – neturime Reklamos įstatymo.

Prastai vykdydami minėtus įstatymus, juos nuolat pažeidinėdami, ypač reklamos srityje, susilaukėme labai skaudžių alkoholio ir tabako vartojimo pasekmių. Kokia toji padėtis, susiklosčiusi per pastaruosius dvejus metus, plačiai apžvelgta Draugijos prezidiumo posėdyje.

1996 m. vidutiniškai vienam Lietuvos gyventojui teko 15–16 litrų absoliutaus alkoholio. Dėl to valstybės piliečiai patiria didžiulę moralinę ir materialinę žalą, pažeidžiamas tautos genetinis fondas. Pirmaujame Europoje pagal savižudybes: 1996 m. nusižudė 1728, o 1997 m. – 1633 žmonės. Apie 80 proc. jų tai padarė būdami neblaivūs, dažniausiai psichologiškai priklausomi nuo alkoholio. Beveik 6 kartus, palyginti su 1990 m., padaugėjo alkoholinių psichozijų. Daugėja sergančiųjų atvira tuberkuliozės forma (ypač tarp girtaujančiųjų), kai kuriuose rajonuose tai prilygsta epidemijai.

Mirtys, kurių priežastis – alkoholis, sudaro 10,4 proc. Statistikos departamento žiniomis, 1996 m. dėl apsinuodijimo alkoholiu mirė 588, o 1997 m. – 416 žmonių. Kelių policijos duomenimis, 1996 m. eismo nelaimėse žuvo 101 neblaivus vairuotojas, 718 sužeista, žuvo ir 26 neblaivūs pėstieji. 1997 m. dėl neblaivių vairuotojų kaltės įvyko 718 autoavarijų, 105 jų žuvo, 989 sužeisti, žuvo 129 neblaivūs pėstieji.

Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, 1996 m. dėl girtavimo padaryta 7800 nusikaltimų, 1997 m. jų jau būta 8314. Skaudžiausia, kad apie penktąją dalį visų nusikaltimų padarė neblaivūs paaugliai. 1996 m. neblaivūs asmenys nužudė 344 žmones, 1997 m. – 336. 1996 m. 393, o 1997 m. 456 neblaivūs asmenys nuskendo. Gaisruose dėl girtavimo 1996 m. žuvo 272, o 1997 m. – 227 žmonės. Retėja ir taip negausios mūsų tautiečių gretos. Tarsi juos skintų koks karas ar maras. Iš tikrųjų tai jau epidemija, vis besiplečiančio alkoholio epidemija. Kitaip ir nepagalvosi, kai išgirsti, kad alkoholikų (sergančių priklausomybėmis nuo alkoholinių psichozijų) įskaitoje 1997 m. buvo 75 109 mūsų piliečiai.

Sveikatos apsaugos ministerijos duomenimis, Lietuvoje kasmet nuo rūkymo sukeltų ligų miršta daugiau kaip 7 tūkst. žmonių. Pas mus rūko 53 proc. vyrų ir apie 16 proc. moterų. Visuomenė turėtų suklusti, išgirdusi, kad 61,5 proc. 15–16 metų moksleivių kuriuo nors gyvenimo laikotarpiu buvo rūkę. Apie 25 proc. moksleivių rūko kasdien.

Šią skaudžią tiesą bylojančių faktų pakanka bet kam įtikinti, kaip neregėtai išsiplėtė girtavimas, rūkymas, kokią žalą šie kenksmingi įpročiai darė ir

daro valstybei bei visuomenei. Kaip rodo Vakarų valstybių ne vieną kartą atlikti tyrimai, girtavimui ir rūkymui plisti didžiulį poveikį daro alkoholio ir tabako gaminių reklama. Mes privalome apsaugoti visuomenę, ypač jos pačią glėžniausią dalį – jaunimą nuo tokios reklamos padarinių. Keistai skamba ir žinia, kad neturime Lietuvos priklausomybių centro, kuris turėjo būti įsteigtas iki 1997 m. gegužės 1 d. Todėl šiuo metu nėra Lietuvoje institucijos, kuri koordinuotų šių tarnybų darbą. Bent šiek tiek pasižvalgius po Vilnių, atrodo, kad visiškai nekontroliuojama tabako gaminių reklama. Panaši būklė ir kituose miestuose: gatvės skyduose populiarinami įvairiausių tabako rūšių gaminiai. Spauldoje nuolat skaitome alkoholiū liaupsinančių straipsniū. Gausu alkoholio ir tabako gaminių reklamos radijuje ir televizijoje. Nesilaikoma įstatymo, kad jų laidose ne rečiau kaip du kartus per savaitę žiūrovams ir klausytojams patogiausiu laiku būtų transliuojamos laidos sveikatos ugdymo klausimais. Ir būtina kalbėti ne šiaip sau apie sveikatos ugdymą, o apie alkoholio, narkotikų bei tabako gaminių vartojimo žalą bei pasekmes.

Dvejus metus 17 žymiausių pasaulio mokslininkų, kuriems vadovavo Jungtinės Karalystės profesorius Edvardas Griffas, rinko, o paskui apibendrino ir pateikė Pasaulinės sveikatos organizacijos Paryžiaus konferencijai medžiagą knygoje „Alkoholio politika ir visuomenės gerovė“. Šioje knygoje, tai pat kituose dokumentuose pateikta daug argumentų, įrodančių alkoholio vartojimą skatinančios reklamos didelę reikšmę. Ypatingą poveikį ši reklama daro paaugliams ir vaikams. Pavyzdžiui, jeigu reklamuojamas alus, jo suvartojama 50 proc. daugiau. Labiausiai reklama veikia 10–14 metų amžiaus vaikus. Moksliniais tyrimais taip pat įrodyta, kad šalyse, kuriose draudžiama stiprių gėrimų reklama, vienam gyventojui tenka net 16 proc. alkoholio mažiau, negu tose šalyse, kur alkoholio reklama neribojama. Mirčių dėl autoįvykių 10 proc. mažiau tose šalyse, kur stiprių spiritinių gėrimų reklama draudžiama, ir net 23 proc. mažiau ten, kur draudžiama alaus ir vyno reklama. Lietuvoje įstatymas draudžia asmenims iki 18 metų amžiaus pardavinėti tabako gaminius ir alkoholinius gėrimus. Todėl visiškai nelogiška būtų galimybė, kaip kad yra dabar, stebėti visa tai reklamuojant žiniasklaidoje, gatvėse. Tai jau atviras Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 str. 2 dalies „Valstybė saugo ir globoja vaikystę“ pažeidimas.

Draugijos prezidiumo nariai aptarė iškeltas problemas, pasidalijo skaudžiais savo pastebėjimais.

Juozas Kuckailis
„Baltų ainiai“, 1998 m. spalis, Nr. 3

Tarptautinis kongresas Vilniuje

Alkoholio, narkotikų ir tabako gaminių vartojimo prevencija ir visuomenės raida. Lietuvos blaivybės draugija „Baltų ainiai“ šių metų balandžio 25-ąją Vilniaus miesto savivaldybės rūmų Didžiojoje salėje surengė tarptautinį kongresą „Alkoholio, narkotikų ir tabako gaminių vartojimo prevencija ir visuomenės raida“.

Kokios šios problemos mūsų visuomenei aktualios, rodė ir tai, kad kongreso salė buvo pilnutėlė žmonių. Į kongresą suvažiavo „Baltų ainių“ atstovų iš visos Lietuvos, iš Draugijos miestų ir rajonų skyrių. Į jį atvyko įvairių valdymo įstaigų ir žinybų, nevyriausybinių organizacijų atstovai, dalyvavo Seimo nariai, Sveikatos apsaugos bei Švietimo ir mokslo ministerijų viceministrai, Katalikų Bažnyčios dvasininkai, žiniasklaidos darbuotojai. Kongreso darbe taip pat dalyvavo Latvijos, Baltarusijos ir Lenkijos delegacijos, atstovaujančios blaivybės judėjimams kaimyninėse valstybėse.

Kongrese buvo išklaudyta apie 20 pranešimų, kuriuos skaitė įvairių sričių specialistai, pareigūnai, blaivybės darbo aktyvistai. Kongresui baigiantis buvo priimtas Kreipimasis į Lietuvos Respublikos prezidentą, Seimo pirmininką ir ministrą pirmininką, keliantis pačias aktualiausias mūsų gyvenimo problemas, susijusias su išsikerojusiu alkoholio, narkotikų ir tabako gaminių vartojimu, siūlantis pozityvius šių problemų sprendimo būdus.

Girtuoklystės slibinas nesitraukia. Uždegama tradicinė „Baltų ainių“ žvakė, nuskamba pakilus himnas. Draugijos garbės prezidentas Antanas Rybelis kongreso dalyvių vardu pasveikina profesorę Laimą Griciūtę su neseniai švęstu jubiliejumi, jai įteikiama pavasarinių gėlių puokštė.

„Baltų ainių“ Draugijos pirmininkas kviečia Vilniaus garbės pilietį, „Baltų ainių“ Draugijos prezidiumo garbės narį monsinjorą Kazimierą Vasiliauską tarti įžanginį žodį.

Padėkojęs Draugijos veteranams už jų ilgametį ir pasiaukojamą darbą, ieškant „būdų ir galimybių padėti tautai išbristi iš girtuoklystės ir narkomanijos liūno“, monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas kalbėjo: „Visada su didele meile žiūrėjau ir į mūsų jaunimą, kuris jau savo gyvenimo rytmetį suvokė, kad ne meilė Bakcho ir Veneros stabams jiems padės priartėti prie gyvenimo prasmės ir džiaugsmo okeanų, o tik ištikimybė aukštosioms dvasinėms vertybėms“. Apie tai, pasak monsinjoro, dar praėjusiame amžiuje dažnai ir įtikinamai yra kalbėję didieji tautos dvasios galiūnai. Inžinierius ir visuomenės veikėjas, viena šviesiųjų ano meto asmenybių Petras Vileišis, kalbėdamas jaunimui, dažnai teigė: „Žinokite,

kad gražūs yra ne tie, kurie šviežiai dažyti, bet tie, kurių gyvenimas ir veidai taurumu spinduliuoja“. Žymusis tautos filosofas profesorius Stasys Šalkauskis šia tema rašydamas pabrėžė: „Jauni žmonės, kurie savo gyvenime niekad visą būtimi nemylėjo tiesos, grožio ir gėrio – jie niekada nebuvo jauni“.

Tačiau, kaip sakė monsinjoras K. Vasiliauskas, greta tų tikrai šviesių asmenybių ir džiugių reiškinų mūsų atgimstančioje laisvoje Tėvynėje ne kartą regime ir daug skaudžių laiko ženklų. Nemažai jų ir tautos blaivinimo veikloje. Vienas iš jų – būtent tai, kad girtuoklystės slibinas ne tik nesitraukia, bet tampa vis agresyvesnis. Dar daugiau: jis kaip tik ypač myli mūsų jauniausius, mūsų gražiausius, mūsų tautos ateities vėliavnešius. „Argi kas matė prieškarį, karo ir pokario metais girtus vaikus, mergaites, moteris, senelius? Argi kada mes matėme taip prasigėrusį kaimą? Argi kada gražiausias religines bei valstybines šventes mes paversdavome Bakcho orgijomis?“ – klausė monsinjoras. Dabar, pasak jo, šie skausmingi paveikslai mums jau tapo kasdieniška tikrove.

Reikėtų laukti dar liūdnųjų rezultatų. Kongreso keliamų problemų aktualumą mūsų visuomenei, jų sprendimo kelius, valstybės institucijų veiklos kryptis, siekiant žalingų įpročių prevencijos, valstybinių alkoholio, narkotikų ir tabako programų vykdymo eigą savo pasisakymuose apžvelgė sveikatos apsaugos viceministras Eduardas Bartkevičius ir Seimo Sveikatos reikalų komiteto narys Audrius Klišonis.

Pranešimą „Alkoholio, narkotikų ir tabako gaminių vartojimo prevencija ir visuomenės raida“ perskaitė „Baltų ainių“ draugijos pirmininkas Alfonsas Čekauskas. „Per visą tautos gyvavimo istoriją lietuviai, ko gero, nebuvo taip įklimpę į alkoholizmo ir narkomanijos liūną, kaip dabar. Toks alkoholio, narkotikų ir tabako gaminių vartojimas yra pražūtingas ne tik mūsų piliečių sveikatai, bet ir šalies socialinei raidai, ekonomikos pažangai ir pagaliau – valstybės prestižui“, – pažymėjo savo pranešime „Baltų ainių“ draugijos pirmininkas.

Pasak A. Čekausko, pernai vienam šalies gyventojui pagal oficialią statistiką teko 8,9 litro absoliutaus alkoholio. Tačiau medikų paskaičiavimais, šis skaičius lygus 14 litrų absoliutaus alkoholio. Penktadalis visų geriančiųjų suvartoja 80 proc. visų svaigalų. Turime beveik 65 tūkst. alkoholikų. Pasaulinė statistika skelbia, kad šalia vieno alkoholiko gyvenantys dar 5 žmonės luošina savo likimus. Daugiau kaip 10 proc. visų mirčių susijusios su alkoholio vartojimu. Daugėja alkoholinių psichozijų. Palyginti su 1990 m. jų padaugėjo 5 kartus. Dėl neblaivių vairuotojų kaltės įvyksta tūkstančiai eismo nelaimių, dėl rūkymo – tūkstančiai gaisrų. Grėsmingai auga paauglių nusikalstamumas. Apie 20 proc. iškeltų bylų yra susijusios su nelaimingais atsitikimais, įvykusiais apsvaigus

nuo alkoholio ir narkotikų; dėl svaigalų vartojimo įvyksta apie 20 proc. nelaimingų atsitikimų darbe. Kasmet nusižudo apie pusantro tūkstančio žmonių, iš jų apie 80 proc. – dėl girtavimo. „Baltų ainių“ draugijos pirmininkas pabrėžė, kad alkoholio, narkotikų ir tabako gaminių vartojimo statistika yra netikslė. Pasak jo, sunkiai pasiduoda apskaičiuojamas kontrabandinio spirito, tabako ir narkotikų paplitimas. Be to, per visą atkurtos nepriklausomybės laikotarpį nebuvo finansuojamas joks rimtesnis sociologinis tyrimas, siekiant nustatyti tikrąsias alkoholizmo ir narkomanijos priežastis, jų mastus. A. Čekausko nuomone, nematyti jokių prošvaisčių, kad padėtis stabilizuotųsi ar bent kiek pagerėtų. Priešingai, reikėtų laukti dar liūdnesnių rezultatų, nes, kaip žinoma, neseniai visiškai liberalizuotas alkoholio prieinamumas. Alkoholio kontrolė nuolat silpninama. Plačiai atvertos durys reklamai. Tokiomis priemonėmis tikimasi papildyti valstybės biudžetą, tačiau, kaip pabrėžė A. Čekauskas, pravartu priminti, jog 1 litas, gautas pardavus svaigalus, valstybei atneša apie 3 litus ekonominių nuostolių.

„Baltų ainių“ veiklos baruose. „Baltų ainių“ draugijos pirmininkas A. Čekauskas pranešime apžvelgė ir Draugijos pastarųjų metų veiklą, atsirandančias kliūtis ir sunkumus ją geriau vykdyti, plėsti, kalbėjo apie Draugijai kylančius naujus uždavinius. Pasak pranešėjo, „Baltų ainiai“ surengė daug įsimintinų seminarų, konferencijų, diskusijų, kultūros vakarų, eisėnų, manifestacijų, netgi piketų prie Vyriausybės ir Seimo. Draugija pateikė nemažai pasiūlymų įstatymams, rezoliucijų. Jos atstovai dalyvavo žymiausiuose tarptautiniuose ir pasauliniuose forumuose alkoholio politikos ir tabako kontrolės klausimais, iš kurių parsivežė daug informacijos ir naujų idėjų. Kartu Draugijai tai buvo įtempto darbo metai, nes dirbta tokiomis sąlygomis, kai valstybė visiškai nutraukė finansinę paramą.

Buvo surengta kelios dešimtys alkoholio, narkotikų ir tabako gaminių vartojimo prevencijos seminarų. Vienuose iš jų, kaip sakė Draugijos pirmininkas, buvo perpildytos salės – pedagogai, moksleiviai ir jų tėvai, kituose – kelios dešimtys jaunuolių, kurie buvo ruošiami dirbti blaivybės darbą, ugdomas jų atsparumas žalingiems įpročiams.

Kartais tokie seminarai vykdavo po 2–3 dienas. Jų geografija labai plati: Taujėnai, Visaginas, Tabariškės, Alytus, Kernavė, Kaunas, Šeduva, Trakai, Užpaliai, Rokiškis ir kt. Daug seminarų buvo surengta Vilniaus krašto bei Vilniaus miesto mokyklose, Draugijos būstinėje. Taip buvo išugdyta jaunų pranešėjų, galinčių aiškinti alkoholio, narkotikų ir tabako gaminių žalą bei pasekmes. Taip jie įgijo prevencinio darbo patirties. Žinoma, nuolat jausdami vyresniųjų „Bal-

tų ainių“ aktyvistų pagalbą ir paramą. Pastaraisiais metais Draugija, kaip pažymėjo jos pirmininkas, daugelį savo renginių praturtino nauja kultūrine programa: estradinės ar klasikinės muzikos koncertais, diskotekomis, savos kūrybos vakarais.

Ar tenkina Draugiją tokia veikla ir jos mastai? Žinoma, ne, – atsakė A. Čekauskas. Rezultatai būtų kur kas geresni, jeigu kiekviename rajone „Baltų ainiai“ turėtų tokį būrį paruoštų aktyvistų, kokį turi Vilniuje. Be to, reikalinga bent jau minimali finansinė parama, kaip yra visame demokratiniame pasaulyje.

Tačiau, kaip pabrėžė pirmininkas, nežiūrint įvairių sunkumų, Draugija pasiryžusi toliau vykdyti projektus „Bendraamžiai – bendraamžiams“, „Aš tarp kitų“, „Probleminių šeimų vaikų žalingų įpročių prevencijos programa“, „Alkoholio, narkotikų ir tabako gaminių vartojimo prevencijos programa mokytojams ir mokykloms“, „Gatvės vaikai – mūsų garbės ir sąžinės reikalas“ ir kt. Būtent šie projektai lems Draugijos veiklos strategiją ir taktiką.

Platus problemų spektras. Valstybinio psichinės sveikatos centro direktorė Ona Dovydonienė analizavo žmonių svaiginimąsi ir jų psichinę sveikatą. Pasak gydytojos, Lietuvoje „labai didelis alkoholinių psichozių skaičius“. Pavyzdžiui, Austrijoje alkoholinių psichozių du kartus mažiau negu Lietuvoje. Neskubama kreiptis į gydytoją. Daugėja asocialių šeimų. Jos nuomone, mūsų absoliutaus alkoholio vartojimo rodiklis gerokai sumažintas. Kita išryškėjusi problema – svaiginimasis narkotikais. Kasmet narkomanų daugėja. Visą laiką manoma, jog tai didžiųjų miestų problema. Tačiau pastaruoju metu net toksai miestelis kaip Biržai tapo didžiuliu narkotikų vartojimo židiniu, antruoju miestu po Visagino pagal narkomanų skaičių.

Prof. Laima Gričiūtė kalbėjo apie patologiją, kuri atsiranda arba išryškėja ilgiau pavartojus alkoholį ir tabaką. Pasak profesorės, 29–31 proc. ligonių, kurie miršta nuo vėžio, miršta būtent todėl, kad rūkė. Jeigu Lietuvoje nuo piktybinių navikų kasmet miršta 9 tūkst. žmonių, tai apie 3 tūkst. jų iškeliauja į nebūtį per rūkymą. Labai anksti pradėję rūkyti – tikrieji kandidatai į onkologinę patologiją.

Apie žmogaus širdį ir žalingų įpročių prevencijos reikšmę kalbėjo Širdies asociacijos prezidentas medicinos mokslų daktaras doc. Audrius Aidietis. Kokia sergamumo širdies ir kraujagyslių ligomis būklė Lietuvoje šiandien? Pasak docento, būklė prasta. Ir ji vis blogėja. Jeigu 1998 m. šiomis ligomis Lietuvoje sirgo 720 tūkst. žmonių, tai 1999 m. – jau 730 tūkst. Nuo šių ligų Lietuvoje miršta daugiau negu pusė visų iškeliaujančiųjų į Anapilį. Kasmet jie jaunėja. Kaip vieną pagrindinių šių ligų sukėlėjų doc. A. Aidietis nurodė rūkymą. Kas

yra rūkymas – liga ar įprotis? Gydytojo teigimu, tai liga, priklausomybė, nes tik 2 proc. rūkančiųjų sugeba nuo rūkymo atprasti.

Grėsmės. Apie narkomanijos keliamą žalą visuomenei ir jos pasekmes plačiai kalbėjo Priklausomybių centro vyriausiojo gydytojo pavaduotojas Algirdas Mižutavičius. „Į mūsų specialistų akiratį patenka jau stipriai šios ligos pažeisti asmenys ir, deja, kasmet šių ligonių amžius jaunėja. Jeigu prieš 8–10 metų pasitaikydavo pavienių jaunesnių kaip šešiolikos metų amžiaus pacientų, dažniausiai piktnaudžiaujančių alkoholiu ar besisvaiginančių lakiomis toksinėmis medžiagomis, tokiomis kaip klėjai, benzinas ir pan., tai pastaraisiais metais vis dažniau pasitaiko pacientų, įpratusių vartoti sąlyginai vadinamus stipriuosius narkotikus, tokius kaip heroinas. Kreipiasi net 13 metų paaugliai“, – sakė gydytojas.

Pasak A. Mižutavičiaus, pastarieji kartais prisipažįsta, kad jau kelerius metus vartoja heroiną ar kitus opioidus. Dalis tokių pacientų kreipiasi į privačiai dirbančius medikus, kur jie gauna mokamą pagalbą, bet ten jie neregistruojami. Todėl oficialioji statistika netiksli, nežinomas tikrasis narkomanijos paplitimo mastas.

Visuomenės sveikatos centro gydytoja Lora Giedrienė aptarė alkoholio ir tabako gaminių reklamos įtaką narkomanijos plitimui, buvęs Moksleivių parlamento pirmininkas, „Baltų ainių“ draugijos narys Saulius Urbonavičius svarstė jaunimo žalingų įpročių problemas, Alytaus Panemunės vidurinės mokyklos direktoriaus pavaduotoja, miesto „Baltų ainių“ draugijos pirmininkė Silvija Peštenienė ir Rokiškio „Baltų ainių“ bei „Ažuolo“ blaivybės klubo vardu kalbėjusi Genė Kesiūnienė dalijosi mintimis apie praktinę „Baltų ainių“ veiklą, Kęstutis Dragunavičius pasisakė narkomanų reabilitacijos bendruomenėje tema, knygnešio Jurgio Bielinio anūkas inž. Jurgis Bielinis – apie tragiškai baisų mūsų visuomenės nuodijimąsi, kvietė imtis radikalesnių priemonių.

Su dideliu susidomėjimu buvo išklaudyti kongreso svečių, atvykusių iš užsienio šalių, pasisakymai. Kongrese pranešimus skaitė Lenkijos psichologijos instituto Profilaktikos skyriaus vadovė Jolanta Terlikovska, Baltarusijos akademikas Valentinas Tolkačiovas, apie Latvijos blaivybės judėjimų patirtį papasakojo Latvijos „Baltasis zvirbulis“ projekto vadovas Shakro Toliashvili.

Kongreso dalyviai ragina. Kongreso dalyviai priėmė kreipimąsi į Lietuvos Respublikos prezidentą, Seimo pirmininką, ministrą pirmininką, žiniasklaidą (jo projektą perskaitė Ieva Simonavičiūtė). Aptarę grėsmingą alkoholio, narkotikų ir tabako gaminių vartojimo situaciją Lietuvoje, kongreso dalyviai siūlo:

sukurti asmenų, priklausančių didelės rizikos grupėms dėl alkoholio vartojimo, apskaitos, kontrolės bei pirminės ir antrinės alkoholio problemų prevencijos sistemą; drausti tabako gaminių reklamą; priimti įstatymo pataisą, draudžiančią įsigyti alkoholio piliečiams iki 21 metų, kaip yra daugelyje demokratinių šalių (JAV, Skandinavijos šalyse); drausti alkoholio vartojimą laisvalaikio praleidimo vietose, sporto varžybose ir masinio žmonių susibūrimo vietose; alkoholio ir tabako industrijai nustatyti apmokestinimo dydį, atitinkantį sveikatos apsaugai šalinant alkoholio ir tabako vartojimo pasekmes išleidžiamų lėšų poreikį.

Po kongreso Draugijos būstinėje įvyko spaudos konferencija. Į žurnalistų klausimus atsakė „Baltų ainių“ Draugijos pirmininkas Alfonsas Čekauskas, viešnia iš Lenkijos Jolanta Terlikovska, akademikas Valentinas Tolkačiovas iš Baltarusijos ir svečias iš Latvijos Shakro Toliashvili. Buvo surengtas koncertas.

„Baltų ainiai“, 2001 m. gegužė, Nr. 1

Atsisveikinant su monsinjoru Kazimieru Vasiliausku

Š. m. spalio mėn. 14 d. mirė didžios dvasios Lietuvos žmogus monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas – ilgametis Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ prezidiumo narys, niekuomet neatsisakydavęs dalyvauti Draugijos renginiuose ir tarti išmintingus pamokančius žodžius jaunimui.

Taurus Monsinjoro paveikslas visuomet išliks gyvas mūsų atminty.

Spausdiname premjero Algirdo Brazausko ir poeto Justino Marcinkevičiaus kalbas, pasakytas laidojant monsinjorą Kazimierą Vasiliauską.

Būti dvasios žmogumi Premjero A. Brazausko kalba

Šiandien mes atsisveikiname su brangiu visai Lietuvai, visiems mums žmogumi – monsinjoru Kazimieru Vasiliausku. Atlydėjome jį – Mūsų Kazimierą – į šį kalnelį, į kurį jis pats lydėjo daugelį šviesuolių.

Žmogiškoji ir gyvenimo patirtis sako, kad be meilės žmogus negali gyventi, kad be jos jis pasiklysta. Todėl Dievas ir likimas pasiunčia mums savo pasiuntinius, savuosius meilės šviesuolius, – tokius žmones, kaip monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas.

Valstiečio-ūkininko sūnus, gimęs nuostabiame Biržų krašte, jis išaugo tikroje lietuviškoje šeimoje. Berniukas, dar neturėdamas galutinio pasirinkimo,

jau žinojo, kas yra gėris ir kas – blogis. Lietuviškųjų vertybių pasaulis, išauginęs ažuolą, buvo paprastas ir nuoširdus. Tas pasaulis – tai šilta motinos meilė, nesibaigiantys lauko ir ūkio darbai, darbus lydinti dainos. Tai – mūsų šaknys, mūsų gyvenimo ir tautos pamatas. Nuo vaikystės dienų patyręs sunkumų ir išbandymų našta, mūsų Kazimieras lengviau supranta ir kitų žmonių vargus, palinksta į juos, užjaučia juos... Pasuka dvasininko pašaukimo keliu. Ir tik tada prasiskleidžia jo šviesi ir užsispyrusi dvasia, ir begalinė meilė „dvasinėms vertybėms“, kurias jis atsineša į Kauno ir Vilniaus kunigų seminarijas. Taip gimsta būsimasis monsinjoras, tuo metu dar tik klierikas Kazimieras.

Gyvenimo ištvermės mūsų Kazimierui prireikė vos baigus mokslus. Buvo karas, o tuoj po jo jaunas kunigas buvo suimtas ir dešimčiai metų ištremtas iš Tėvynės. Rūsčiausiuose Intos ir Vorkutos lageriuose jis kartu su kitais tremtiniais vilko tūkstančių tūkstančiams tekusį jungą. Ir ten išliko dvasininkas. Iš tamsos, šachtų, šalčio ir speigo daugelis žmonių išsinešė šviesų jo veidą, šiltą balsą. Daugeliui jis padėjo išsaugoti gyvybę.

Paskutinis amžiaus ketvirtis monsinjorui Kazimierui buvo maloningas. Atvykęs dirbti į Vilnių, jis tampa Šv. Rapolo bažnyčios dvasininku. Po Vilnių ima sklisti kalbos apie labai nuoširdų ir visiems prieinamą kunigą. Toks jis ir ateina į Atgimimo metus, tapdamas pagrindinės mūsų šventyklos – tikintiesiems gražintos Vilniaus arkikatedros bazilikos – klebonu. Jam teko laimėti dirbti joje, atšventintoje 1989 metų kovo 5-ąją dieną.

Kristijonas Donelaitis, Motiejus Valančius ir Juozas Tumas-Vaižgantas sukūrė tikrą Lietuvos kunigo idealą. Būti geru dvasininku Lietuvoje reiškia būti arčiausiai žmonių, skubėti žmonėms į pagalbą, būti taikdariu. Būti dvasios žmogumi – tai būti užtarėju, ieškoti gyvenimo „deimančiukų“, rinkti juos ir saugoti.

Atkūrus Lietuvos valstybę, monsinjoras Kazimieras nenuleido rankų. Jis tapo daugelio visuomeninių organizacijų nariu, garbės pirmininku. Labai simboliška, kad jis buvo ir Vaižganto įkurtos „Lietuvai pagerinti draugijos“ garbės pirmininkas. Kai negali padėti niekuo – padėk žmogui bent dvasia, meile, šiluma. Taip vaižgantiškai gražino Lietuvą mūsų Kazimieras. Jis gyveno visiems mums. Jis ir liks su mumis. Atlydėjome Tave, brangus Kazimierai, į tą patį kalnelį, kuriame tiek daug mūsų bendro gyvenimo atminties, tiek daug dvasios ir šviesos.

Ilsėkis ramybėje.

Kazimiero Vasiliausko laidotuvės Antakalnio kapinėse. 2001 m. A. Rakausko nuotrauka

Dvasia nugali! Poeto Just. Marcinkevičiaus kalba

Paskutinįsyk lenkiamės savo MonsinJORUI. Visų mūsų MonsinJORUI. Lenkiamės už jo didžiąją, neprilygstamą tarnystę Žmogui ir Dievui. Kas suskaičiuos, kiek šioje žemėje yra Jo paguostų, suramintų, išteisintų, sutvirtintų, pažadintų ir pakylėtų! Jis ėjo visur, kur buvo šaukiamas, neatstūmė nė vienos rankos, kuri tiesėsi į Jį, nė vienos širdies, kuri ieškojo supratimo, paguodos, atleidimo. Kiek veidų nušvisdavo Jam pažvelgus, kiek skausmo ištirpdavo, kiek nevilties užbraukdavo Jo žodžiai! Tai buvo tarsi dangaus siųstas žmogus išvargintam mūsų kraštui, kad savo dvasia gesintų keršto, pykčio ir neapykantos prasiveržimus, kad padėtų visiems atsitiesti, nušvisti, susitelkti žmogaus ir tėvynės kūrimui. MonsinJORAS buvo vaikščiojanti meilė. Meilę, o tai reiškia – Dievą, Jis išvedė iš bažnyčios į žmonių gyvenimus, trokšdamas nuskaidrinti jų kasdienybę, pagilinti jų dvasią, palengvinti buitį, suteikti sieloms džiaugsmo. Apaštališku savo ėjimu į žmones Kazimieras Vasiliauskas buvo modernus, šiuolaikinis kunigas. Jis ieškojo ryšio su pasauliu, susitikdamas su kultūros, meno, politikos, verslo žmonėmis, nuolat kalbėjo apie didžiąsias dvasines vertybes. Savyje reikia atsta-

tyti Bažnyčia, pradėti reikia nuo savęs (kartojo Monsinjoras), savyje reikia sėti gėrio ir grožio sėklą, o derliumi dalintis su visais. Žmogumi galima būti tik tarp žmonių. Jam nebuvo didelių ir mažų darbų. Didelę prasmę Jis matė dirbdamas „Lietuvai pagražinti draugijoje“ ir ne mažesnę – žvelgdamas į nusikaltėlio sielą, siekdamas išlaisvinti ne tiek kalėjime, kiek pačiame žmoguje įkalintą žmogų, pažadinti jame tiesos ir doros aušrą. Jo gerumas, Jo pasiruošimas padėti buvo beribis. Jis manė, kad privalo paglostyti kiekvieną sopulį, išsklaidyti kiekvieną dvasios nerimą. Kiek mirštančiųjų Jis paguodė, kiek palydėjo į amžinąją kelionę! Kiek nuodėmių atleido, pats dėl jų kentėdamas. Kentėdamas dėl mūsų silpnumo, dėl nepasotinamo mūsų godumo, dėl įvairių mūsų valstybės ir visuomenės ydų.

Kadaise, įžengdamas į sugražintą Katedrą, Monsinjoras kalbėjo apie dvasinio atsinaujinimo svarbą, šiais žodžiais patraukdamas paskui save daugelį žmonių. Tai buvo labai aktualūs, labai reikalingi žodžiai. Deja, jų neišgirdome. Jus nustelbė nuosavybės, privatizacijos, laisvosios rinkos triukšmas. Tačiau jie niekur nedingo, tie žodžiai. Jie liko tarytum koks Monsinjoro priesakas visiems mums. Moralinio, dvasinio atgimimo priesakas.

Kaip Jis puošė mus savo buvimu!

Kaip drąsino mus šios žemės kelionėje, padėdamas įveikti egzistencinę baimę, užmiršti pralaimėjimus ir praradimus.

Dvasia nugali, brangusis Monsinjore,

Dvasia nugali!

„Baltų ainiai“, 2001 m. gruodis, Nr. 2

Blaivybei skirti renginiai vyks ir kitamet

2008-ieji buvo paskelbti blaivybės metais. Miestuose ir rajonuose vyko nemažai renginių blaivybės tema. Pakalbinome šios idėjos iniciatorių Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ pirmininką bei Nacionalinės žalingųjų įpročių prevencijos tarybos prezidentą Alfonsą Čekauską. Jis sakė, kad blaivybės metų paskelbimu buvo siekiama ne šiaip paminėti blaivybę, o išaukštinti ją, parodyti kelius blaivybės siekiamams ne metams, bet dešimtmečiams, visiškai prikelti lietuvių tautos dvasią, atkurti lietuvių savigarbą, puoselėti meilę Tėvynei. A. Čekauskas priminė, kad Nacionalinė žalingųjų įpročių prevencijos taryba ir Lietuvos blaivybės draugija „Baltų ainiai“ dar 2006 m. pradėjo šią iniciatyvą. Blaivybės metų idėjai pritarė trijų ministerijų vadovai. „Baltų ainiai“ parengė didžiulę studiją, kurioje buvo teigiama, jog alkoholio, tabako ir narkotikų vartojama vis daugiau.

Anot A. Čekausko, gavę Vyriausybės pritarimą, jie kreipėsi į Seimą. Tačiau pirmo balsavimo metu pritrūko 2 parlamentarų balsų, kad šis projektas būtų įtrauktas į Seimo plenarinių posėdžių darbotvarkę. 2007 m. kartu su Seimo Sveikatos reikalų komiteto pirmininku A. Matulu jis susitiko su Seimo frakcijomis, buvo kalbėta su parlamentarais ir individualiai. Pasak A. Čekausko, kai kuriuos priešišškai nusiteikusius Seimo narius pavyko įtikinti, kad blaivybės metai reikalingi. 2007 m. viduryje dėl to buvo priimtas nutarimas. A. Čekauskas mano, kad pastangos nenuėjo veltui – blaivybės metų paskelbimas pasiteisino. Pirmiausia dėl valstybės alkoholio politikos: Sveikatos reikalų komiteto siūlymu pavyko priimti nemažai Alkoholio kontrolės įstatymo pataisų, kurios gerokai sustiprino šį įstatymą. Anksčiau metais, deja, tokios pataisos net nebuvo svarstomos. „Baltų ainių“ draugijos vadovo pastebėjimu, daugelyje ministerijų bei žinybų pasikeitė požiūris į girtavimą. Valstybinės darbo inspekcijos vadovui apsilankius „Baltų ainių“ būstinėje, buvo sutarta radijui parengti socialinę reklamą apie tai, kad darbe negalima girtauti. Susisiekimo ministerijos kelių direkcija taip pat daug dėmesio skiria tokio pobūdžio reklamai. Savivaldybės anksčiau nesidomėjo girtavimo problema. Šiomet Vilniaus miesto savivaldybės darbuotojai atsisuko į jų pačių padarytas klaidas: pastebėta, kad sostinėje pristatyta daug blogai veikiančių kavinių bei barų. Pradėta mažinti jų skaičių – uždarinėti arba riboti darbo laiką. Po savivaldybės komisijos patikrinimo nemažai tokių kavinių savininkų už netvarką bei nešvarą buvo nubausti. A. Čekauskas teigė, jog sostinės autobusų stoties prieigose veikia net 9 mažos kavinės. Tokioje mažoje teritorijoje jų per daug. Be to, kavinės nesusitvarko, girti jų klientai voliojasi tiesiog gatvėje. Savivaldybės atstovai po kiekvieno apsilankymo kavinėse Draugijai siūnčia patikrinimų išvadas, kuriose pateikiami ir atitinkami policijos bei savivaldybės Sveikatos komisijos raštai. Dažnai kartu su savivaldybės atstovais kavines tikrina ir „Baltų ainių“ draugijos prezidiumo nariai. A. Čekauskas sakė, kad jie pritaria kavinių veiklos ribojimui, nes dėl triukšmo naktimis, girtų lankytojų muštynių Vilniaus miesto savivaldybei skundžiasi gyventojai. A. Čekauskas priminė, kad trumputėje Aušros Vartų gatvėje veikia net 7 kavinės-barai. Baras „Fėja“ yra šalia Šv. Teresės bažnyčios ir Aušros Vartų, į kuriuos svajotojų atvykti popiežius Jonas Paulius II. Prieš 10–15 m. šios kavinės kūrėsi, o dabar jas tenka uždarinėti. 2009 m. Vilnius bus Europos kultūros sostinė. Negražu, kad Vilniaus senamiestyje šalia tokių kavinių vidury dienos šlitinėja girtuoklėliai. Pasak A. Čekausko, tik blaivybės metais miestų centruose atsirado estetiški stendai, primenantys, kad alkoholis žalingas sveikatai. Pajūryje poilsiotojams skirtų išpėjamųjų tekstų turinys taip pat pasikeitė. Dabar šie tekstai kvalifikuotai paruošti, jie kryptingi, drausmina atvykusius į pajūrį žmones nesimaudyti išgėrus, nevartoti svaigalų poilsio zonoje ir net neiti girtiems prie jūros.

Visuomeninės organizacijos aktyviai dalyvavo blaivybės metų renginiuose. Anot A. Čekausko, buvo siūlomi įstatymų pataisų projektai. Paskelbus blaivybės metus, „Baltų ainiai“ sukūrė ir pateikė Vyriausybei valstybės programos viziją. Iš jos SAM sudarė programą, tebevykdomą šiandien. „Baltų ainiai“ organizavo nemažai konferencijų, įvairių seminarų bei stovyklų. Organizuoti piešinių, rašinių, eilėraščių bei dainų ir skaitovų konkursai. Visus metus rengiamas M. Valančiaus literatūrinis bei V. Kudirkos publicistinis konkursas blaivybės tema. Atrodytų, ką tai turi bendra su blaivybe? „Mes negalime jaunimui, visuomenei kalbėti vien apie alkoholio žalą, pasekmes žmogaus organams, sveikatai bei pačiai valstybei. Taip kalbėdami prarasime elektoratą, visi nuo mūsų pabėgs ir nusisuks. Todėl visai kitais vaizdiniais pasakome apie šią žalą ir jos pasekmes. Tik 20 proc. paskaitoje ar susitikime mes kalbame apie konkrečią alkoholio žalą“, – sakė A. Čekauskas. Draugijos tikslas – tobulinti gyvenimą, padėti jaunimui atverti duris į tikrųjų dvasinių vertybių pasaulį, siekti tikslo. Jei žmogus gyvenime turės tikslą, neturės laiko girtauti. Du kartus per metus – gegužės 31 d. ir lapkričio 17 d., nerūkymo dienomis – „Baltų ainiai“ organizuoja gausias eisenas miesto gatvėmis. Taip buvo ir šiemet.

Gruodžio 5 d. surengta širdžių ir sielos džiaugsmo šventė – blaivybės puota. Tai dar vienas įrodymas, kaip galima džiaugtis, linksmintis be svaigalų. Šioje širdžių puotoje su koncertais pasirodė „Baltų ainių“ nariai ir Vilniaus pedagoginio universiteto dėstytojai. Renginio programa buvo sudaryta taip, kad visiems dalyviams būtų linksma. Tokia metodika remiasi skandinavai. Šį renginį, kaip ir nerūkymo dienos eisena, aprašė Lietuvos televizija.

Svarbus darbas – paruošti jaunimo lyderius-pranešėjus, kurie dirbtų preventcinį darbą. Jaunas lektorius, savo bendraamžiams pateikiantis neilgą, bet įtikinamą ir įtaigų pranešimą apie žalingųjų įpročių prevenciją, jaunimo auditorijoje bus populiariesnis nei koks žymus profesorius. A. Čekauskas priminė, jog jų blaivybės Draugija bei Nacionalinė žalingųjų įpročių prevencijos taryba dalyvauja ir tarptautinėje veikloje. Jaunieji „Baltų ainių“ draugijos nariai dalyvavo Budapešte vykusioje Europos jaunimo blaivybės federacijos tarptautinėje jaunimo konferencijoje. Draugijos atstovai važiavo į panašią konferenciją Brno mieste (Čekija). Taline vyko NORDAN organizacijos (Šiaurės valstybių blaivybės judėjimų susivienijimo) konferencija. Joje dalyvavo žymiausi Europos specialistai, kurie savo pranešimuose nagrinėjo, kaip moderniai dirbti su jaunimu, šeimomis, moterimis ir pan.

Rinkimų kampanijoje kai kur buvo bandoma rinkėjus papirkti alumi, karštu vynu ir t. t. Reikia visiems priminti, kad šie rinkimai ne paskutiniai. Norėtusi,

kad naujasis Seimas nepasuktų lokomotyvo atgal – kad priimtų Alkoholio kontrolės įstatymo pataisų neatmestų, nepersvarstytų. Tokių pavyzdžių būta anksčiau. Alkoholio kontrolės ir prevencijos įstatymas per keletą Seimo kadencijų buvo taip sušvelnintas, jog šalies gyventojai suprato, kad toliau nekreipiant dėmesio ir negriežtinant veiksmų, galima visuotinė tautos degradacija. A. Čekausko teigimu, nors Blaivybės metai ir eina prie pabaigos, bet šiai problemai skirti renginiai vyks ir toliau. Blaivybės metų tikslas buvo įtraukti valdžios institucijas į blaivybės kelią ir jas šiame kelyje išlaikyti. Visuomeninės organizacijos, tarp jų ir Blaivybės draugija „Baltų ainiai“, to sieks ir kitais metais, nes kol kas Lietuva tarp Europos šalių pirmauja pagal suvartojamo alkoholio kiekį. Visa Europa pakibusi ant svaigalų okeano krašto, nes tampa pasauline alkoholio gamybos ir vartojimo lydere. A. Čekauskas sakė, jog nesinorėtų, kad lietuviai pasaulyje būtų žinomi, kaip suvartojanti daugiausia alkoholio ir tabako tauta.

Kazimieras Valius
„Baltų ainiai“, 2008 m. gruodis

Motinos dieniai

Lietuvos blaivybės draugija ir Lietuvos jaunimo blaivybės federacija „Baltų ainiai“ kreipiasi į visus dorus Lietuvos žmones – visą gegužės mėnesį būti kilniais, tauriais, oriais ir blaiviais. Draugija kviečia visus suaugusius Lietuvos gyventojus, jaunimą, šią dieną iškilmingai pasižadėti nevartoti svaigalų tiek laiko, kiek manote būsią pajėgūs. Tebus tokios priesaikos patikimiausi liudytojais jūsų sąžinė ir Motinos širdis. Nepamirškite, kad pirmasis gegužės sekmadienis – Motinos diena. Visi mes esame vaikai, visi pagerbkime savo motinas, gyvas ar mirusias, nes vaikai ir tegyvena, kad saugotų motinos širdį. Pagerbkime motinas blaivūs, nė lašo svaigalų tą dieną. Tegul tai bus kiekvieno doro žmogaus dovana savo Motinai. Poetai, ypač Justinas Marcinkevičius, aukštai vertino Motiną, jos taurią ir kilnia meilę vaikams.

Nežinomas poetas rašė:

*Mažytis pilkas kauburėlis
Ramybėj tarp paminklų ir pušų
Lenkiu aš galvą mielai motinėlei
Degu žvakutę ir gėles nešu.*

*Nešu beribį sielvartą ir skausmą
Jis nemažėja nuo dienų tėkmės
Mieloji mama, ausyse vis gaus man
Tavieji žodžiai, linkintys sėkmės.*

Te Motinoms šviečia amžinoji šviesa. Ir iš Motinų šviečia amžinoji šviesa, paskui ją mes, vaikai, ir einame. Prisimename kiekvienas savo Motiną. Prisimenu ir aš, kaip rūpestingai Tu man dėdavai maisto ryšulėlį: sūrelį, sviesto ar gabalėlį lašinių. Ir ilgai žiūrėdavai į kelią įkandin, kai išeinu. Ir žiūrėdavai vakare ilgai ilgai, kada aš grįšiu. Ir naktį jaudindavaisi ir keldavaisi vis žiūrėti, ar negrįžau. Negalėdavai užmigti. O kai gulėjai karste skęsdama gėlių jūroje, aš dar nesuvokiau, kad Tu mirei. Po laidotuvių ir žemė, ir visas pasaulis liko tušti. Nežinojau, kur eiti, atrodė, širdis labai pažemėjo, ilgai neradau sau vietos, gal metams užmiršau, kas yra šypsena, juokas. Kur bevažinėčiau, iš kur bevažiuočiau, bet kuriuo metų laiku – einu ir einu prie Tavo kapo, nors jau 37 metai, kaip Motinos nebėra.

„Baltų ainiai“

„Blaiivybė – mano stilius!“: Lietuvos jaunimo šūkis ar iššūkis?

Alkoholio ir tabako vartojimas tarp jaunimo nuolat auga. Visos valstybės, kuriose nėra nuoseklios alkoholio ir tabako kontrolės bei prevencijos politikos, ir kuriose šių gaminių vartojimas yra įprastas bei laikomas normaliu reiškiniu, susiduria su socialinėmis, kultūrinėmis, ekonominėmis ir medicininėmis problemomis. Lietuvai, kaip ir kitoms posovietinio regiono valstybėms, šiuo metu būdingas žymus alkoholio ir tabako suvartojimo padidėjimas. Dar 1998 m. LR Seimo patvirtintoje „Lietuvos sveikatos programoje“ numatytas tikslas iki 2010 m. sumažinti alkoholio vartojimą 25 proc. ne tik kad neįgyvendintas, tačiau alkoholio vartojimas nuolat auga. Tai patvirtina Statistikos departamento prie LR Vyriausybės kasmet skelbiami duomenys. 1999 m. vienam Lietuvos gyventojui tenkantis absoliutaus alkoholio kiekis buvo 9,5 litro, o 2007 m. – jau 14,3 litrų. Pridėjus nelegaliai vartojamą alkoholį šis skaičius išauga apytiksliai iki 18 l gryno alkoholio kiekvienam, vyresniam kaip 15 metų Lietuvos gyventojui. Tabako suvartojimas vienam gyventojui, skaičiuojant cigaretėmis, per 2002–2005 m. nuolat didėjo: 2002 m. – 1155 cigaretės, 2003 m. – 1134 cigaretės, 2004 m. – 1173 cigaretės, 2005 m. – 1202 cigaretės.

Ypač nerimą kelia drastiškai augantis girtaujančių vaikų ir jaunimo skaičius. Štai ESPAD tyrimo duomenimis, 15–16 m. amžiaus moksleiviai atsakė, kad per pastarąsias 30 dienų 10 ir daugiau kartų alkoholio buvo vartoję: 1995 m. – 2,6 proc. berniukų ir 1,0 proc. mergaičių, 1999 m. – 9,5 proc. berniukų ir 5,3 proc. mergaičių, 2003 m. 12,8 proc. berniukų ir 4,70 proc. mergaičių. Lietuvoje beveik neliko vaikų, kurie būdami 15–16 m. dar nebūtų vartoję alkoholio. Atlikti tyrimai atskleidė, kad jaunėja pradedančiųjų vartoti alkoholinius gėrimus amžius. HBSC tyrimas parodė, kad 40 proc. berniukų ir 34 proc. mergaičių, bent kartą buvusių girtų, nurodė, kad pirmą kartą pasigėrė būdami 11 metų. Jaunėja ne tik alkoholio vartotojų amžius, bet didėja ir alkoholinių gėrimų vartojimo intensyvumas. Šiuos faktus patvirtina ir vaikų, gydytų nuo apsinuodijimo alkoholiu, statistika. LSIC duomenimis, 7–14 metų amžiaus vaikų, gydytų nuo alkoholinės intoksikacijos, skaičius nuo 2001 m. iki 2006 m. išaugo net 14 kartų. Retorinis klausimas: „O kas toliau?“ Čia verta prisiminti H. Heinės išvalgą: „Buteliuose aš matau baisybes, kurias sukels jų turinys: tarytum regėčiau indus su išsigimėliais, gyvatėmis ir embrionais gamtos mokslų muziejuje“.

2008-ieji – Blaivybės metai ir blaivybę propaguojančios jaunimo organizacijos. 2008-ieji Lietuvoje paskelbti Blaivybės metais, todėl svarbu, kad tikrąją kultūrą ir didžiąją vertybę – blaivybę brangintų ir puoselėtų kiekviena bendruomenė, ypač jaunimas.

Dar 1930 m. filosofas Vydūnas straipsnyje „Kultūros žengsmas ir svaigalai“ rašė: „Tik blaiviams tautoms aušta laiminga ateitis. Tik tokios žengia žmoniškumo taku. Vadinasi, jos auga visaip, pasiekia kas dieną daugiau žmogaus garbingumo. Kitaip sakant – jos žengia kultūros žingsniais aukštyn.“ Taigi, blaivybė yra modernaus, kultūringo, kuriančio ir mąstančio apie savo ateitį žmogaus savybė.

Kitas, dar anksčiau žinomas, blaivybės puoselėtojas Lietuvoje buvo žemaičių vyskupas Motiejus Valančius. Jo pradėtas idėjas šiandien skleidžia, gaivina ir sveiką bei kultūringą gyvenimo būdą propaguoja 1996 m. įkurtas Vyskupo M. Valančiaus blaivystės sąjūdis. Jam talkina Nacionalinė tabako ir alkoholio kontrolės koalicija (NTAKK), jungianti per 30 nevyriausybinę organizacijų – džiugu, kad didžiąją jų dalį sudaro jaunimo (!) organizacijos. Aktyvūs NTAKK nariai yra: Lietuvos krikščioniškojo jaunimo blaivybės sąjunga „Žingsnis“, Lietuvos medicinos studentų asociacija (LiMSA), Visuomenės sveikatos studentų draugija, Lietuvos moksleivių sąjunga, jaunimo organizacija „Actio Catholica Patria“, organizacijos „Consilia Academica“ jaunimo sparnas ir kt. Vyskupo M. Valančiaus blaivystės sąjūdžiui ir NTAKK vadovauja gydytojas, biomedici-

nos mokslų dr. Aurelijus Veryga. NTAKK valdybos narės jaunimo reikalams: Jolita Malinauskaitė (Vilniuje), Živilė Šimkutė (Kaune).

Blaivybės organizacijų veikla ir naujienos. Atsižvelgiant į tai, kad nuolat auga girtaujančio jaunimo (ypač moksleivių) skaičius, Vyskupo M. Valančiaus blaivystės sąjūdis organizuoja įvairius blaivybę propaguojančius renginius jaunimui. Šių renginių tikslas – ne tik šviesti jaunimą, pabrėžiant alkoholio vartojimo grėsmes ir pasekmes bei pagrindžiant tai mokslinių tyrimų teorijomis, bet ir skatinti jaunimą tiesiogiai dalyvauti kuriant bei populiarinant blaivybės priemones, puoselėti sveiko ir kultūringo gyvenimo būdo tradicijas, ilgalaikes tęsines priemones.

Štai šią vasarą prie Dusios ežero (Lazdijų rajone, Staigūnų kaime) įvyko trijų dienų sąskrydis-konsensuso konferencija „Blaivybė mano bendruomenėje“. Į renginį atvykusi jaunimo bendruomenė iš įvairių Lietuvos rajonų buvo skatinama ne tik blaiviai gyventi ir linksmintis (sąskrydžio metu koncertavo įvairios krikščioniškos muzikos grupės, vyko įdomūs konkursai, mineralinio vandens degustacija, žaidimai, piešinių pleneras), bet ir tiesiogiai dalyvauti blaivybės politikos kūrime, stiprinant aktyvaus (už savo, savo šeimos, savo bendruomenės, savo valstybės sveikatą atsakingo) piliečio poziciją. Konferencijos priimta rezoliucija buvo pateikta LR Seimui ir Vyriausybei.

Šiuo metu organizacija rengia metodinį leidinį, kuris supažindins jaunimą su naujausių mokslo tyrimų išvadomis ir specialistų (Lietuvos, ES, Pasaulio sveikatos organizacijos) rekomendacijomis, populiarinančiomis blaivybę bei motyvuojančiomis visuomenę sveikai gyventi.

Kvietimas į teatralizuotą koncertą „Blaivus ir laisvas“. Vyskupo M. Valančiaus blaivystės sąjūdis ir Lietuvos krikščioniškojo jaunimo blaivybės sąjunga „Žingsnis“ su Valstybiniu psichikos sveikatos centru 2008 m. spalio 24 d. 17 val. Vilniaus jaunimą ir jo svečius kviečia į teatralizuotą koncertą „Blaivus ir laisvas“ (Projektas). Renginio dalyvius linksmins grupės: „Days of Eclipse“ (Lietuva), „Fungal Kingdom“ (JAV), „Sweetsalt“ (Lietuva), „Šv. Sodas“ (Lietuva), taip pat dalyvaus Raganiukės teatras, Menų studija „Terrabella“, Lietuvos vaikų ir jaunimo centro teatro studija, Vilniaus pedagoginio universiteto teatro edukologijos studentai, Saulius Urbonavičius (Samas), Lietuvos Nepriklausomybės akto signataras Kazimieras Uoka ir kt. Renginį ves Linas Karalius (Ezopas) ir Viktorė Dementavičiūtė. Renginio metu nebus toleruojamas alkoholinių gėrimų ir tabako gaminių vartojimas. Taigi šio Projekto metu bus diegiamos laisvalaikio leidimo ir pasilinksminimo idėjos be svaigalų. Trumpalaikis Projektas negali

užtikrinti, kad jaunimas iš karto priims alkoholiui alternatyvias pasilinksminimo priemones, tačiau idėjų sklaida ir jų pačių bei jų elgesio modelių įtraukimas į veiklą gali duoti rimtą pagrindą tolesnei veiklai. „Tik blaivi visuomenė gali sėkmingai konkuruoti ir nuolat tobulėti. Tik tuomet, kai Lietuvos jaunimo šūkiu taps nuostata: „Blaivybė – mano stilius!“ mes žengsim teisingu keliu“, – sako Vyskupo M. Valančiaus blaivystės sąjūdžio pirmininkas dr. A. Veryga.

Straipsnio autorė Jolita Malinauskaitė,
Vyskupo M. Valančiaus blaivybės sąjūdžio narė,
projekto „Blaivus ir laisvas“ koordinatore
www.bernardinai.lt., 2008 m. spalio 20 d.

Lietuvos psichologų sąjunga: alkoholinių gėrimų prekybos bei reklamos ribojimai yra būtini

Lietuvos psichologų sąjunga (LPS) atkreipia visuomenės bei politikų dėmesį, kad alkoholinių gėrimų kainos, prekybos bei reklamos apribojimai yra viena iš veiksmingų priemonių kovojant su nesaikingu alkoholio vartojimu.

Pastaruoju metu plačiai diskutuojama apie nesaikingo alkoholio vartojimo priežastis bei prevenciją. Tačiau viešojoje diskusijoje suinteresuotos pusės pateikia prieštarigus ir klaidinančius faktus bei tyrimų išvadas dėl alkoholio prieinamumą ribojančių priemonių efektyvumo.

LPS teigimu, daugybė mokslinių tyrimų įrodo, kad alkoholinių gėrimų prekybos ir kainos kontrolė bei reklamos draudimas yra veiksmingos ir būtinos priemonės sprendžiant nesaikingo alkoholio vartojimo sukeltas problemas. Lietuvos sveikatos informacijos centro duomenimis, pritaikius šias alkoholio kontrolės priemones, vien per 2008-uosius dėl apsinuodijimų alkoholiu gydytų 7–14 m. amžiaus vaikų sumažėjo nuo 105,2 iki 81,2, skaičiuojant 100 tūkst. gyventojų.

Šie rezultatai tik patvirtina Jungtinės Karalystės Alkoholio tyrimų instituto anksčiau parengtos ataskaitos Europos Komisijai išvadas: „Tyrimų duomenys aiškiai rodo, kad alkoholio rinkos reguliavimo politika labai efektyviai sumažina alkoholio daromą žalą. Ypač svarbus yra alkoholio apmokestinimas, kuris padeda sumažinti alkoholio vartojimo daromą žalą jauniems žmonėms. Jei dėl alkoholio mokesčių padidinimo 15 senųjų ES narių alkoholio kaina būtų pakelta 10 proc., per ateinančius metus būtų išvengta daugiau kaip 9000 mirčių“.

LPS ragina politikus nepasiduoti spaudimui ir ne tik kad neatsisakyti jau priimtų sprendimų, bet ir imtis papildomų priemonių, kurios padėtų išvengti bei įveikti nesaikingo alkoholio vartojimo problemą šalyje. Psichologai pastebi, kad tam būtinas visas kompleksas įvairių priemonių.

„Alkoholinių gėrimų reklamos ir prekybos apribojimas yra pirmas ir labai reikalingas žingsnis kovoje su nesaikingu alkoholio vartojimu. Tačiau jei tik ribosime prieinamumą, bet nesudarysime galimybių gauti adekvačią medicininę bei psichologinę pagalbą metantiems gerti, problemos neišspręsimė“ – teigia LPS valdybos narė doc. Laima Bulotaitė.

LPS Psichikos sveikatos komiteto narė doc. Nida Žemaitienė pabrėžia, kad efektyvi alkoholizmo prevencija neįmanoma ir neskiriant pakankamai dėmesio švietimui: „Vienas iš būtinų žingsnių švietimo sistemoje – kompleksinės sveikos gyvensenos ugdymo sistemos įdiegimas mokyklose“.

Psichologų teigimu, aštrėjančios ekonominės bei socialinės šalies problemos didina gyventojų netikrumą dėl finansinės ateities, o kartu ir nesaikingo alkoholio vartojimo riziką.

www.bernardinai.lt, 2009 m. vasario 12 d.

Investicijos į kokybiškas prevencines programas atsiperka

Ar visos prevencijos priemonės veikia? Per pastaruosius kelis dešimtmečius buvo sukurta daug įvairių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos programų. Todėl natūralu, kad dedama nemažai pastangų siekiant atrinkti ir suklasifikuoti veiksmingas prevencijos programas.

Prevencijos srityje dirbantys specialistai vis labiau įsitikina įrodymais pagrįstų prevencijos strategijų svarba. Šios strategijos daugiausia dėmesio skiria rizikos ir apsauginiams veiksniams, pabrėžiant žinių suteikimo bei gyvenimo įgūdžių stiprinimo svarbą, kurie padeda jaunimui priimti sprendimą gyventi sveikai ir nevartoti psichoaktyviųjų medžiagų. Reikėtų paminėti, kad specialistų pamėgtas ir itin dažnai taikomas vienkartinis žinių suteikimas (specialistų pasikaitos, įvairios akcijos) paprastai neužtikrina tiesioginio ir ilgalaikio poveikio. Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro duomenimis, tokios vienkartinės veiklos nėra veiksmingos.

Didesnis dėmesys tėvams. Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro gerosios praktikos portale pateikiami naujausi prevencijos programų

veiksmingumo įrodymai, kurie patvirtina, kad šeimos įtraukimas į prevencines veiklas padeda veiksmingai sumažinti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą. Moksliniais tyrimais ne kartą įrodyta, kad į šeimą nukreipta psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencija – vertinga investicija. JAV mokslininkai apskaičiavo, kad 1 doleris, investuotas į mokiniams skirtas prevencines programas leidžia sutaupyti 4,25 dolerio, o investavus tą patį dolerį į tėvams skirtas prevencines programas galima sutaupyti 9,60 dolerio.

Turime dirbti kartu su tėvais ir tėvams, vykdydami psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją, nes pagrindinis veiksnys, kodėl vaikai nevartoja psichoaktyviųjų medžiagų, yra šeima, joje puoselėjamos vertybės bei formuojamos neigiamos nuostatos šių medžiagų vartojimo atžvilgiu. Tinkamas šeimos mikroklimatas skatina vaiką rinktis teisingus sprendimus ir atsakyti už savo poelgius. Tačiau Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento (toliau – Departamentas) 2016 m. elektroniniu būdu atlikta mokyklinio amžiaus vaikų tėvų apklausa, kurioje dalyvavo 2 207 tėvai, parodė, kad didžioji dauguma tėvų (72 proc.) vartoja alkoholį savo vaikų akivaizdoje, nors būtent tėvai turėtų stebėti savo pačių elgesį, elgtis atsakingai, nedemonstruoti ir neformuoti netinkamo elgesio modelių savo atžaloms bei kalbėti su vaikais apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo keliamą žalą. Mokslininkai nurodo, kad tėvų ir vaikų pokalbiai yra labai svarbūs, nes vaikai, kurie sužino apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo pavojus iš savo tėvų, yra mažiau linkę jas vartoti nei vaikai, kurie iš savo tėvų tokios informacijos negauna. Tyrimai rodo, kad aiškus neigiamas tėvų požiūris į nepilnamečių alkoholio vartojimą padeda atidėti paauglių alkoholio vartojimo pradžią. Departamento 2016 m. atliktos tėvų apklausos rezultatų duomenimis, 1 iš 6 tėvų leistų savo vaikui (-ams) dar nesulaukus pilnameistės paragauti alkoholinių gėrimų. Iš tiesų, tarp tėvų paplitusi nuomonė, kad geriau vaikui duoti paragauti alkoholio namuose. Vis tik švedų mokslininkų atlikti tyrimai atskleidė, kad vaikai, kurie pirmą kartą paragauja alkoholio namuose, daug liberaliau žiūri į alkoholio vartojimą, nei tie, kuriems tai draudžiama. Mokslininkai nustatė, jog paaugliams, pradėjusiems vartoti alkoholį iki 15 m., gresia šešis kartus didesnė tikimybė tapti priklausomais, nei tiems, kurie alkoholį vartoti pradėjo būdami 21-erių ir vyresni.

Paaugliams taip pat yra svarbu, ar tėvai domisi jų gyvenimu ir kiek laiko praleidžia kartu su jais. Paaugliai, kurie šeimoje jaučiasi mylimi, žymiai mažiau vartoja tabako ir alkoholio. Taip pat vaikų, kurie nevartoja alkoholio, tėvai dažniau žino, kaip jų vaikai leidžia laisvalaikį, ir lankosi su vaikais šioms svarbiuose varžybose.

Dauguma šeimų Lietuvoje vis dar nesupranta, kodėl negalima vartoti alkoholio stebint savo vaikui (-ams). Kai kuriose užsienio šalyse tėvų ar globėjų girtavimas yra prilyginamas smurtui. Vaikai mokosi ne klausydami, o sekdami mūsų pavyzdžiu. Pasistenkime, kad vaikai netaptų mūsų netinkamo elgesio įkaitais.

Lietuvoje trūksta tėvams skirtų prevencinių programų ir priemonių. Būtent dėl šios priežasties Departamentas nuo 2015 m. daug dėmesio skiria šiai tikslinei grupei. Departamentas nuo 2015 m. vykdo socialinę informacinę kampaniją „Vaikai seka tėvų pavyzdžiu“, kuria siekiama paveikti tėvų elgseną, skatinti elgtis atsakingai prieš savo vaikus bei susimąstyti, ar, formuojant neigiamas nuostatas psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo atžvilgiu, esame jiems tinkamas pavyzdys. Departamento 2016 m. vykdytos apklausos duomenimis, šios kampanijos vaizdo klipą matė trečdalis (34 proc.) tėvų, auginančių mokyklinio amžiaus vaikus, o 41 proc. tėvų žino apie šios kampanijos leidinį tuo pačiu pavadinimu (leidinį skaitė 11 proc. tėvų).

2016 m. Departamentas prisijungė prie Jungtinių Tautų Narkotikų ir nusiikalstamumo prevencijos biuro inicijuotos tarptautinės socialinės-informacinės kampanijos „Pirmiausia išklausk“, kurios tikslas – skatinti įrodymais pagrįstą prevenciją tam, kad vaikai augtų laimingi ir atsparūs neigiamiems rizikos veiksniams. Kampanija skelbia, kad pirmas žingsnis, norint padėti vaikams ar jaunimui sveikai ir saugiai augti – juos išklausti.

Departamentas, bendradarbiaudamas su asociacija „Mentor Lietuva“, taip pat prisidėjo prie tėvystės įgūdžių ugdymo portalo „Ką veikia vaikai?“ kūrimo ir sklaidos. Ši internetinė mokymosi programa yra naudingas žinių šaltinis visiems, norintiems apsaugoti vaikus nuo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo.

Jautriausia visuomenės grandis – vaikai. Nors mokyklose taikoma nemažai kokybiškų prevencinių programų, pagrįstų ne tik žinių suteikimu, bet ir gyvenimo įgūdžių ugdymu, šių programų tikslas paprastai yra apsaugoti vaikus, kad jie nepradėtų vartoti psichoaktyviųjų medžiagų ar atsisakytų kito rizikingo elgesio. Bet ką daryti, jei vaikas jau išbandė šias medžiagas? Juk psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas sukelia rimtus sveikatos sutrikimus, psichologines bei socialines pasekmes, kurios skaudžios ne tik žmogui, jo šeimai, bet ir visai visuomenei. Visuomenės interesai reikalauja ypatingą dėmesį skirti jaunimui, eksperimentuojančiam / nereguliariai vartojančiam alkoholį ar narkotikus. Bet kaip jiems padėti?

Įrodyta, kad viena veiksmingiausių pagalbos priemonių jaunuoliams, kurie vartoja psichoaktyvias medžiagas, bet dar neturi priklausomybės požymių, yra

Ankstyvosios intervencijos plėtra savivaldybėse

Kontekstas

	Mokymų dalyvių skaičius	Dalyvavusių savivaldybių skaičius
2015 m.	49	26
2016 m.	58	24

2015 m. apmokyti savivaldybių specialistai, kurių išsidėstymas sudaro **43 proc.** valstybės teritorijos.

Įtraukta **14 naujų** savivaldybių

2016 m. apmokyta savivaldybių specialistų išsidėstymas valstybės teritorijoje pasiekė **67 proc.**

Statistikos departamento duomenys

ankstyvoji intervencija. Departamentas, siekdamas sukurti veiksmingą ankstyvosios intervencijos paslaugų sistemą Lietuvoje, plečia ir stiprina suinteresuotų įstaigų, institucijų, organizacijų bendradarbiavimo tinklą, siekdamas spręsti institucijų bendradarbiavimo, vykdam ankstyvosios intervencijos programą, klausimus.

Svarbiausia ne kiekybė, o kokybė. Prevencija yra vienas dažniausiai mini- mų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo ir jo keliamų problemų sprendimo būdų. Vis dėlto dažnai nesusimąstoma apie tai, kokios prevencijos priemonės yra iš tiesų veiksmingos. Tyrimai atskleidžia, kad kai kurios pastangos kovoti su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu neduoda jokios naudos ar net pablogi- na padėtį, tad būtina vadovautis Europos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos kokybės standartais, kurie jungia mokslą, politiką ir praktiką.

Departamentas skatina valstybės, savivaldybės įstaigas ir institucijas, nevy- riausybinės organizacijas vykdyti kokybišką psichoaktyviųjų medžiagų varto- jimo prevenciją bei moko specialistus, kaip praktikoje taikyti Europos psicho- aktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos kokybės standartus, bei tikisi, kad standartai paskatins ir padės geriau suprasti, kaip pasiekti geresnių prevencinės veiklos rezultatų.

Dr. Inga Bankauskienė,

Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos koordinavimo skyriaus vedėja

Pamąstymai, peržengus 75 metų slenkstį

Lietuvos blaivybės draugija „Baltų ainiai“ gražiai atšventė įkūrimo 75-metį.

Kelias ilgas ir garbingai nueitas, todėl verta žvilgterėti ne tik atgal, bet ir į priekį. Blaivybės draugija (tada ji vadinta Blaivinimo sąjunga) įkurta 1937 m. spalio 11 d. Jos pirmininku išrinktas profesorius Juozas Bagdonas. Tai buvo vienintelė pasaulietinė blaivybės organizacija. Jos globėju pakviestas ir iki okupacijos buvo Lietuvos prezidentas Antanas Smetona. Blaivybės sąjūdį bandyta atgaivinti net sovietmečiu – 1985 m. rugsėjo 18 d. įkurta Lietuvos savanoriškoji kovos už blaivybę draugija, kuri veikė iki 1989 m. rudens. Tada susibūrė iniciatyvinė grupė, siekusi atkurti prieškarinį blaivybės judėjimą. Tuo rūpinosi tokie dvasios korifėjai kaip arkivyskupas Julijonas Steponavičius, monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas, klebonas Stasys Lidys. Grupės pirmininku išrinktas tuometinis sveikatos apsaugos ministras Antanas Vinkus. Tokią iniciatyvą parėmė kardinolas Vincentas Sladkevičius, tuometinis CK pirmasis sekretorius Algirdas Brazauskas.

Draugijos steigiamasis suvažiavimas įvyko 1989 m. gruodžio 14 d. Jos pirmininku laikinai išrinktas gydytojas Algirdas Mikalkevičius, pirmuoju pavaduotoju – Alfonsas Čekauskas. Po kiek laiko pastarasis išrenkamas pirmininku, o Garbės prezidentu – Antanas Rybelis. Judėjimą svariai rėmė tuometiniai Pedagoginio universiteto rektoriai Saulius Razma, Jonas Aničas, medicinos mokslų daktarė Aleksandra Dovydavičienė. Draugijon susibūrė tikras Lietuvos mokslininkų ir garsių žmonių žiedas: prof. Petras Jašinskas, Mokslų akademijos viceprezidentas Algirdas Žukauskas, prof. Marijonas Krištopaitis, prof. Laima Griciūtė, Kauno kūno kultūros instituto lektorius, praeity garsus krepšininkas Stasys Stonkus, Šiaulių pedagoginio universiteto rektorius prof. Juozas Vaitkevičius, Kazio Griniaus sanatorijos direktorius Česlovas Zvicevičius, garsūs solistai Vaclovas Daunoras ir Antanas Kiveris, Sigutė Trimakaitė, pianistai Gražina Ručytė-Landsbergienė, Povilas Jaraminas, profesorė Rita Bieliauskienė. Ypač aktyvūs buvo monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas, Žvėryno bažnyčios klebonas Stasys Lydis, Taujėnų klebonas monsinjoras Jonas Voveris, Maišiagalos klebonas Juzefas Aškelovičius, velionis, buvęs Telšių vyskupas Antanas Vaičius, arkivyskupas Julijonas Steponavičius, kardinolas Vincentas Sladkevičius, Vilniaus universiteto profesorius Česlovas Kalenda, Klaipėdos universiteto profesorius Vincas Janušonis. Į judėjimą įsitraukė rašytojai Kazys Saja, Romualdas Granauskas. Atkūrus nepriklausomybę, Draugijos skyriai įsikūrė daugelyje rajonų. Kai kurie – Vilniaus, Kauno, Alytaus, Klaipėdos miestų, Kretingos, Ukmergės, Šalčininkų, Radviliškio, Rokiškio, Vilkaviškio ir kitų rajonų – aktyviai darbuojasi

iki šiol. 1994 m. Draugija, pirmoji iš buvusios Sovietų Sąjungos, priimta į Pasaulinį humanizmo ir blaivybės judėjimą (IOGT). Jos dėka keli Draugijos nariai nemokamai lankė ilgalaikius tarptautinius blaivybės diegimo kursus Stokholme, lietuvių projektas laimėjo net tarptautinį konkursą. Švedų kolegoms padedant, pavyko įkurti nealkoholines arbatines Vilniuje (Savičiaus 10) ir Ukmergėje (Utenos 4). Jos veikė nuo 1992 iki 2001 metų. Deja, visiškai nepalaikomos nei valstybės, nei savivaldybių, jos bankrutavo. Draugijos globėjas iki kadencijos pabaigos buvo prezidentas Algirdas Brazauskas. Gaila, bet vėliau nė vienas prezidentas jau nebeatsiliepė į kvietimą būti jos globėju. Gal tai buvo vienas gana svarus veiksnys, dėl ko Draugijos įtaka visuomenėje ėmė silpnėti, nors jos indėlis ir labai didelis. Vienas iš jų – Alkoholio kontrolės įstatymo sukūrimas ir priėmimas 1995 m. Įstatymas su kai kuriais papildymais ir pataisymais veikia iki šiol. Draugija labai aktyviai ir efektyviai pasipriešino Seimo priimtam įstatymui, pagal kurį buvo leidžiama tabako reklama. Dėl tokio Seimo sprendimo Draugija 1995 m. kreipėsi į Konstitucinį teismą. Į bylos nagrinėjimą Seimas atsiuntė net du advokatus, o Draugija negalėjo jų nususamdyti. Posėdin atvyko net keli žurnalistai iš Skandinavijos šalių, Lietuvos žiniasklaida tuo visai nesi-domėjo. Konstitucinio teismo sprendimas Draugijai buvo palankus – ji laimėjo bylą prieš Seimą. Įvairių sensacijų besivaikanti Lietuvos žiniasklaida tokį reikšmingą įvykį visiškai nutylėjo.

Bėgant metams, valdžios institucijos vis mažiau vertino visuomenininkų pastangas, nekreipė dėmesio į teikiamus pasiūlymus. Girtavimo problemas, matyt, tikėtasi išspęsti vien administracinėmis priemonėmis – draudimais, apribojimais, panaudojant kainų mechanizmą. Gyvenimas parodė, kad vien administracinėmis priemonėmis norimo rezultato negalima pasiekti. Be to, Seime, turbūt norint parodyti, kad problema svarstyta daug kartų, teiktos svarstyti ne kompleksinės priemonės, o kryžiuojamos ietys dėl smulkmenų: dėl prekybos benzino kolonėlėse, dėl atkimštų butelių automobiliuose, dėl pilstymo į plastikinius butelius. Užuoat įvedus esminius pakeitimus, dėl panašių smulkmenų Alkoholio kontrolės įstatymas nuo 1995 m. keistas net 30 kartų.

Dar 2006 ir 2007 m. Draugija siūlė paskelbti valstybėje blaivybės metus. Tam buvo parengta išsami studija apie alkoholio, narkotikų ir tabako vartojimą. Duomenys su pasiūlymais pateikti Vyriausybei. Deja, į pasiūlymą nesureaguota. Dėl to teko kreiptis į Seimą. Blaivybės metai paskelbti tik 2008 m. Nors bendradarbiavimo tarp visuomenininkų ir valdžios institucijų trūko, pasiekta kai kurių rezultatų: patobulintas Alkoholio kontrolės įstatymas, įvairiuose renginiuose pradėjo nykti alkoholinių gėrimų vartojimo tradicijos, išryškėjo ir girtavimo mažėjimo tendencijos. Kiekvieną pavasarį Draugija rengia tarptautines

konferencijas, kuriose aptariamos esamos problemos, teikiami pasiūlymai valstybės institucijoms. Rudenį, prieš šv. Kalėdas, rengiami vyskupo Motiejaus Valančiaus blaivybės ir Vinco Kudirkos publicistiniai konkursai. Per beveik 30 metų M. Valančiaus konkurso laureatais tapo 28 Lietuvos ir užsienio vyskupai, kunigai, rašytojai. Vinco Kudirkos konkurso laureatais tapo per 50 žurnalistų. Draugija palaiko glaudžius ryšius su Baltarusijos ir Minsko arkivyskupu Tadeušu Kondrasevičiumi, Lenkijos Luko vyskupu Ježiu Mazuru, Lietuvos stačiatikių arkivyskupu Inokentijumi, su liuteronų-protestantų vyskupu Mindaugu. Jie taip pat yra minėto konkurso laureatai. Glaudūs tarptautiniai Draugijos ryšiai. Ypač su Norvegijos, Švedijos, Vokietijos, Latvijos, Suomijos, Baltarusijos, Rusijos, Lenkijos bendraminčiais. Norvegijos blaivininkų dviaukštis autobusas daug metų lankė lietuvius, važinėjo po šalį. Dažnai lankosi Skandinavų blaivybės entuziastai Odvaras Styrmas ir Bjorg Styrmo, Bo Hokstedas ir Esbjornas Hormbergas. Pasaulinės blaivininkų organizacijos prezidentas Helge Kolstadas, vokietis Verneris Liptovas, lenkai Jacekas Moravskis ir jo žmona Ieva, latviai Zemalda Lukina ir Severas Gunaras iš blaivybės draugijos „Ziemeļblazma“, Valentinas Tolkačiovas su dukra Galina iš Baltarusijos, Rusijos Blaivybės draugijos prezidentas Aleksandras Majorovas iš Nižnij Novgorodo, estas Hainas Kalis Justas ir daugelis kitų entuziastų iš užsienio. Tarptautiniai ryšiai juntamai nyksta, nes nusilpo Skandinavų šalių iniciatyvos.

Daug dėmesio skiriama ryšiams su gimnazijomis ir vidurinėmis mokyklomis. Organizuojami prevenciniai seminarai, konferencijos, diegiamas ir skatinamas blaivus gyvenimo būdas. Tam padeda konkursai „Blaivi klasė“, „Išpilk“. Akcijos norima iš mokyklų perkelti į šeimas, siekiama iškabinti atitinkamas lenteles prie namų, rašyti apie tai vietos spaudoje, skelbti per vietos radiją, televiziją. Ieškoma lėšų vasaros stovykloms, seminarams Birštone, kuris jau 10 metų vasaros metu tapdavo tam tikra „Baltų ainių“ sostine. Vis sunkiau palaikyti šią labai gražią ir mokinių mėgstamą tradiciją. Tokias tradicines programas, kaip „Bendraamžiai – bendraamžiams“, „Sniego gniūžtė“, siūlo atgaivinti daugelis mokyklų, nors tai padaryti darosi vis sunkiau. Formuojant visuomenės nuomonę, visaip stengiamasi įtraukti jaunimą į tarptautines nerūkymo dienas ir akcijas. Efektyvios moksleivių eisenos gatvėmis su raiškiomis skanduotėmis, plakatais prieš rūkymą, alkoholio vartojimą. Tai vienija moksleivius, skatina jų aktyvumą. Į tarptautines nerūkimo akcijas aktyviai įsitraukia Vilniaus Sausio 13-osios vidurinės, Karaliaus Mindaugo, Šalčininkų rajono Jašiūnų „Aušros“ gimnazijos, Alytaus Panemunės vidurinių, Riešės gimnazijos, Kauno Vinco Kudirkos progimnazijos mokytojai ir mokiniai, kryptingai formuoja neigiamą nuomonę apie rūkymą. Seminarai organizuojami ir vietos bendruomenėse. Bene

vienas sėkmingiausių buvo Taujėnų dvare, kur susirinko daug seniūnijos žmonių, kurie buvo labai aktyvūs diskusijų metu. Tokių išvykų planuojama daryti ir kitur. Seminarus numatoma papildyti pažintinėmis dvarų kompleksų apžiūromis, koncertais. Pasirodė, kad kartu su universitetais, aukštosiomis mokyklomis, kolegijomis sėkmingai galima organizuoti net mokslines-praktines konferencijas, tarptautinius kongresus. Keletą metų įgyvendinamos veiksmingos prevencinės programos kartu su Edukologijos universitetu. Jose gilų įspūdį palieka šio universiteto rektorius profesorius Algirdo Gaižučio, profesorės Giedrės Kvieskienės, socialinių mokslų daktarės Sigitos Breivyčės ir akademiko Edvardo Grigo pranešimai. Tokiam bendradarbiavimui ne tik negalima leisti užgesti, bet jį reikia plėtoti su kitomis aukštosiomis mokyklomis.

Draugija atliko ir atlieka tokius reikšmingus darbus, kad ją bendraminčiai dažnai pavadina blaivybės akademija.

Keista, kad tokią vagą išvariusios ir tokių įžymybių paramos sulaukusios Draugijos pastaruoju metu valdžios institucijos ne tik neremia, bet ją ignoruoja. Gal tikimasi, kad visas problemas pavyks išspręsti administracinėmis priemonėmis, draudimais, o gal kai kam nepatiko jos tvirta nuomonė, kreipimasis į Konstitucinę Teismą? Tarptautinė praktika rodo, kad vien prievartinėmis priemonėmis išspręsti girtuokliavimo, rūkymo, narkotikų vartojimo nepavyko nė vienai valstybei. Faktas lieka faktu – per praėjusius metus Draugijai nebuvo skirta nė lito ar euro būtiniausioms veiklos priemonėms finansuoti. Draugija įsiskolinusi už patalpas, antikvariniu galima pavadinti jos kompiuterį, beveikia dauginimo aparatūra, jau anksčiau teko uždaryti blaivybės arbatines. Viena iš tokio požiūrio priežasčių yra tai, kad Lietuva vis dar murkdosi girtuokliavimo liūne, to padarinys yra vienas didžiausių Europoje savižudybių skaičius, nors ir lėtai, bet nuolat daugėja užsikrėtusiųjų ŽIV ir sergančiųjų AIDS. Šimtus žmonių vis dar tenka gydyti nuo alkoholinės psichozės, lėtinio alkoholizmo. Dėl girtavimo kasmet miršta beveik tūkstantis žmonių, tarp jų daugėja moterų. Kiekvienas vyresnis nei 15 metų žmogus pas mus išgeria per 14 litrų vien legalaus absoliutaus 100 proc. alkoholio, o licencijų prekiauti gėrimais pridalyta tiek, kad viena licencija tenka 200 gyventojų. Širvintų, Mažeikių, Molėtų, Visagino savivaldybėse jų išdalyta dar daugiau. Alkoholio apyvarta artėja prie 4 milijardų litų. Spėjama, kad dar apie 5 litrus išgeriama nelegalaus alkoholio. Net 31 proc. 34–45 m. vyrų girtuokliauja ne tik nesaikingai, bet tiesiog žalingais sveikatai kiekiais. Kadaisė buvo patvirtinta programa, kurioje numatyta suvartojamo absoliutaus alkoholio kiekį sumažinti beveik iki 8 litrų, tačiau faktiškai suvartojimas išaugo. Net 15 proc. vairuotojų prisipažino vairavę apsvaigę nuo alkoholio. Moterų žalingų įpročių skaičiai vis labiau artėja prie vyrų. Vyresni

nei 15 metų lietuviai vidutiniškai sunaudoja po 49 pakelius legalių cigarečių. Kiekvienais metais nuo susijusių su rūkymu piktybinių navikų miršta per 1600 žmonių. Per 80 proc. iš jų – vyrai, bet rūkymas plinta ir tarp moterų. Nepriklausomybės metais rūkančių moterų padaugėjo vos ne tris kartus! Nelegalaus alkoholio ir cigarečių srautai nemažėja. Akivaizdžiausias to įrodymas – faktiškai bankrutavusios šiomis prekėmis prekiaujančios parduotuvės pasienio zonose. Ką galima kalbėti apie girtavimo mažėjimą, jei nuolat didėja alaus gamyba, išaugo alkoholinių gėrimų importas. Didėja cigarečių gamyba, importas ir pardavimas. Viso to pasekmės tikrai nelinksamos.

Lietuvoje 100 tūkstančių gyventojų nuo išorinių priežasčių miršta 254,7, o ES šalyse – tik 61,2 žmonės. Nemažėja smurtas ir mokyklose. Beveik 70 proc. mokinių įtraukti į patyčių liūną, 14,3 proc. vaikų prisipažino, kad juos mušė bendraklasiai, 12 proc. teigė, kad juos mušė mokytojai. Tai kelis kartus daugiau nei Europoje. Net 97 proc. vaikų teigia matę, kaip mušasi moksleiviai.

Kol kovon su šiomis blogybėmis nebus visiškai įtrauktos bendruomenės, visuomeninės organizacijos, gerų rezultatų neverta tikėtis. Tai patvirtina ir Suomijos patirtis, kurios pasiekimai kol kas yra ryškiausi Europoje. Deja, bent praėjusios kadencijos seimūnai, kai svarstoma Nacionalinės sveikatos tarybos ataskaita, net nenoriai dalyvauja posėdyje. Iš 141 Seimo nario, ataskaitos klausosi tik 60 seimūnų. Klausosi, galima sakyti, tik sąlygiškai. Dalis apie kažką kalbasi, kiti kažko ieško kompiuteriuose. Jei išliks toks požiūris, visuomenininkai vien savo jėgomis persilaužimo negalės pasiekti.

Lietuvos statistikos departamentas teigia, kad 2012 m. vienas gyventojas vidutiniškai suvartojo 13 litrų absoliutaus alkoholio, o imant nuo 15 metų ir vyresnį amžių – vienam gyventojui tenka 15,2 litro absoliutaus alkoholio. Ir tai 0,3 litro daugiau nei 2011 m.

Tabako vartojimas nors ir nežymiai, tačiau mažėja. Deja, šalyje teberūkoma daug. Vienam gyventojui tenka vidutiniškai 45, o vienam gyventojui, vyresniam nei 15 metų – 53 cigarečių pakeliai. Lyginant su 2011 m. rūkymas nežymiai sumažėjo. 2012 m. lyginant su 2011 m. alkoholinių gėrimų gamyba padidėjo 0,1 proc. Sparčiai augo visų rūšių alkoholinių gėrimų importas, ypač spiritinių ir fermentuotų gėrimų – po 23 proc.

Valstybinio psichikos sveikatos centro duomenimis 2012 m. 829 asmenys pirmą kartą sirgo alkoholine psichoze, 1,7 tūkstančiai asmenų – lėtine alkoholine psichoze. Lyginant su 2011 m. sergamumo alkoholine psichoze rodiklis padidėjo 19,9 proc., lėtinio alkoholizmo – 19 proc.

Higienos instituto duomenimis, 2012 m. dėl alkoholio vartojimo mirė 930 žmonių.

Tarptautinės nerūkymo dienos eiseną. 2017 m.

2012 m. vyrų mirtingumas dėl alkoholio vartojimo buvo 3,7 kartus didesnis nei moterų.

LR Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, 2012 m. 9,8 tūkst. arba 22,7 proc. nusikalstamų veikų padarė neblaivūs asmenys.

Todėl Blaivybės draugija „Baltų ainiai“ per visą laikotarpį nuo 1980 m. plečia įvairiapusę veiklą:

- Draugija vykdo net septynis projektus, iš kurių svarbiausias prioritetas – alkoholio, narkotikų ir tabako gaminių vartojimo prevencija mokyklose. Vykdoma leidybinė veikla, numatoma tęsti knygų, biuletenių, laikraščio „Baltų ainiai“ leidybą;
- sėkmingai bendradarbiaujama su Lietuvos katalikų bažnyčia. Kiekvieną rudenį prieš šv. Kalėdas rengiame vyskupo M. Valančiaus blaivybės ir V. Kudirkos publicistikos konkursus;
- Draugija kasmet rengia gausias tarptautines nerūkimo eisenas. Rengia ir diskusijas mokyklose, aukščiausioms valstybės institucijoms teikia siūlymus. Dažnai apie Draugijos darbus matome įvairiose televizijų laidose, girdime per radiją.

Nors ir sunkiomis sąlygomis, Draugija ir toliau tęs visus čia paminėtus projektus. 2017 m. skelbsime Blaivybės metais. Primename, kad Draugija savo veiklą vykdo savanoriškais pagrindais, neturi jokių apmokamų etatų, iš valstybės negauna jokios paramos. Didžiausia problema yra Draugijos finansinė būklė.

Jausdamas laimę, kad galėjau bent iš dalies Jums pristatyti blaivybės būklę Lietuvoje ir Draugijos „Baltų ainiai“ veiklą, tariau Jums ačiū ir linkiu rodyti daugiau meilės ir dėmesio blaivybės darbams.

A. Čekauskas, 2012 m.

Statistikos departamento duomenys

Bendras alkoholio, tabako ir narkotikų vartojimas:

- GPS 2016 m. duomenimis, 11,5 proc. (2012 m. – 11,1 proc.) 15–64 m. Lietuvos gyventojų nurodė bent kartą gyvenime vartoję kokių nors narkotinių medžiagų. 3,1 proc. (2012 m. – 2,6 proc.) teigė tokių medžiagų vartoję per pastaruosius 12 mėnesių. 1,3 proc. (2012 m. 0,8 proc.) – per pastarąjį mėnesį;
- du trečdaliai (67 proc.) 15–64 m. Lietuvos gyventojų nurodė bent kartą gyvenime rūkė ar mėginę rūkyti (cigaretės, cigarus, pypkę). 36 proc. teigė tai darę bent kartą per pastaruosius 12 mėn. Rūkiusiųjų per pastarąjį mėnesį procentas lygus 34 proc. Lyginant su 2012 m. rezultatais, tabako vartojimas bent kartą gyvenime bei per pastaruosius 12 mėn. statistiškai reikšmingai nepakito. Tačiau rūkiusių kartą per mėnesį sumažėjo 2,2 procentinio punkto (nuo 36,1 proc. iki 33,9 proc.);
- 82 proc. 15–64 m. Lietuvos gyventojų nurodė vartoję kokio nors alkoholinio gėrimo per pastaruosius 12 mėn. 67 proc. teigė alkoholio vartoję per pastarąjį mėnesį. Lyginant su 2012 m. duomenimis, alkoholio vartojimo rodikliai išlieka statistiškai reikšmingai nepakitę;
- išankstiniais Statistikos departamento duomenimis, 2016 m. vienam 15 metų ir vyresniam gyventojui teko 1 284 cigaretės, įsigytos mažmeninėje prekyboje ir maitinimo įstaigose (0,3 proc. mažiau nei 2015 m.);
- 2016 m. vienam 15 metų ir vyresniam šalies gyventojui teko 13,2 litro suvartoto absoliutaus (100 proc.) alkoholio (0,8 litro mažiau nei 2015 m.) – paremta išankstiniais Lietuvos statistikos departamento duomenimis;
- 2016 m. šalies mažmeninėje prekyboje ir maitinimo įmonėse parduota 3,4 mln. dekalitrų spiritinių alkoholinių gėrimų (degtinės, viskio, brendžio ir pan.), arba 199 tūkst. dekalitrų (5,5 proc.) mažiau nei 2015 m., vyno ir

fermentuotų gėrimų – 5,2 mln. dekalitų, 628 tūkst. dekalitų (10,9 proc.) mažiau. Kaip ir kasmet, daugiausia parduota alaus – 25,3 mln. dekalitų, arba 1,5 mln. dekalitų (5,6 proc.) mažiau nei 2015 m.;

- 2016 m. buvo pagaminta 1,09 mln. dekalitų spiritinių alkoholinių gėrimų (5,8 proc.) mažiau nei 2015 m., 5,3 mln. dekalitų fermentuotų gėrimų (7,9 proc.) daugiau nei 2015 m. Vynuogių vyno ir vermuto 2016 m. pagaminta 0,5 mln. dekalitų, arba 9,9 proc., daugiau nei 2015 m.; daugiausia pagaminta alaus – 30 mln. dekalitų, jo gamyba per metus sumažėjo 3,5 proc.

Respondentų, vartojusių tabaką, pasiskirstymas pagal amžių ir lytį (proc.)

		15–64 m.			15–34 m.			35–64 m.		
		Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
		N=2323	N=2471	N=4794	N=946	N=899	N=1845	N=1377	N=1571	N=2948
LTP	2016 m.	81,7	52,4	66,6	76,7	57,1	67,2	85,0	49,8	66,2
	2012 m.	80,3	52,6	66,0	73,8	59,0	66,5	85,3	48,6	65,7
	2008 m.	74,3	58,8	66,0	74,8	68,7	71,6	73,9	50,8	61,5
	2004 m.	80,9	51,9	65,8	79,3	66,0	72,6	82,3	41,9	60,7
LYP	2016 m.	51,1	20,8	35,5	45,5	24,3	35,2	54,9	18,8	35,7
	2012 m.	49,6	23,8	36,3	44,7	26,8	36,0	53,4	21,9	36,6
	2008 m.	43,1	25,5	33,7	43,3	30,8	36,7	43,1	21,2	31,4
	2004 m.	51,7	24,3	37,4	49,4	32,6	41,0	53,5	18,3	34,7
LMP	2016 m.	49,2	19,5	33,9	43,7	22,8	33,5	52,9	17,7	34,1
	2012 m.	49,4	23,5	36,1	44,4	26,3	35,6	53,3	21,6	36,4
	2008 m.	40,5	23,5	31,5	40,6	27,8	33,8	40,5	20,1	29,6
	2004 m.	48,6	22,1	34,8	45,9	28,9	37,4	50,7	17,3	32,9

Respondentų, vartojusių alkoholinius gėrimus, pasiskirstymas pagal amžių ir lytį (proc.)

		15–64 m.			15–34 m.			35–64 m.		
		Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
		N=2323	N=2471	N=4794	N=946	N=900	N=1846	N=1377	N=1572	N=2949
LYP	2016 m.	87,6	75,9	81,6	85,5	76,3	81,0	89,0	75,6	81,9
	2012 m.	85,9	78,2	82,0	82,6	78,8	80,7	88,5	77,9	82,8
	2008 m.	89,0	85,1	86,9	90,7	88,8	89,7	87,6	82,1	84,6
	2004 m.	89,5	81,0	85,1	87,8	82,9	85,4	90,9	79,7	84,9
LMP	2016 m.	75,2	59,5	67,1	72,4	66,7	69,6	77,1	55,4	65,5
	2012 m.	75,2	58,8	66,7	73,1	65,0	69,2	76,7	54,8	65,0
	2008 m.	69,4	55,9	62,2	72,9	65,3	68,9	66,4	48,2	56,6
	2004 m.	76,6	59,8	67,8	75,5	65,7	70,6	77,5	55,5	65,8

Respondentų, vartojusių raminamuosius / migdomuosius vaistus, pasiskirstymas pagal amžių ir lytį (proc.)

		15–64 m.			15–34 m.			35–64 m.		
		Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso	Vyrai	Moterys	Iš viso
		N=2323	N=2471	N=4794	N=946	N=900	N=1846	N=1377	N=1572	N=2949
LTP	2016 m.	13,0	27,0	20,2	7,4	16,3	11,8	16,9	33,1	25,5
	2012 m.	12,6	28,0	20,5	8,7	18,3	13,4	15,7	34,2	25,6
	2008 m.	12,3	25,0	19,0	8,8	17,4	13,3	15,1	31,1	23,7
	2004 m.	13,3	26,0	19,9	8,6	17,3	13,0	17,1	32,2	25,2
LYP	2016 m.	7,7	18,7	13,4	4,4	9,8	7,0	9,9	23,9	17,4
	2012 m.	6,5	15,5	11,1	4,0	8,5	6,2	8,4	19,9	14,6
	2008 m.	7,5	15,6	11,8	5,7	10,0	7,9	9,1	20,1	15,0
	2004 m.	7,3	14,8	11,2	3,8	6,3	5,0	10,0	20,9	15,9
LMP	2016 m.	5,3	13,8	9,7	3,1	4,7	3,8	7,0	19,0	13,4
	2012 m.	4,7	9,9	7,4	2,5	4,1	3,3	6,5	13,6	10,3
	2008 m.	5,6	11,0	8,5	4,2	5,9	5,1	6,8	15,3	11,2
	2004 m.	4,4	9,9	7,2	1,6	3,6	2,6	6,6	14,4	10,8

Santrumpų paaiškinimas: LTP – vartojo bent kartą gyvenime, LYP – vartojo per pastaruosius 12 mėn., LMP – vartojo per pastarąsias 30 dienų.

ALFONSO ČEKUSKO AUTOBIOGRAFIJA

Mano gyvenimo štrichai

GIMIAU 1937 M. KOVO 11 D. Ukmergės apskrityje, Taujėnų valsčiaus Šalnų kaime, Trakų vienkiemyje, Kazimieros Čekauskienės (Strielčiūnaitės) ir Vlado Čekausko šeimoje. Septintas ir paskutinis vaikas šeimoje. Tėvai buvo pasiturintys ūkininkai, jų namuose visada veikė pradžios mokykla, kaimo biblioteka, gyveno mokytojos. Šioje tėvų namuose veikusioje mokykloje anksti (5,5 m. amžiaus) pradėjau lankyti pradinę mokyklą (1942 m. rudenį), kurią baigiau 1946 m. pavasarį. Tų pačių metų rudenį įstojau į Taujėnų septynmetę mokyklą. Ją baigiau 1949 m. Tuo metu Taujėnuose nebuvo vidurinės mokyklos aukštesniųjų klasių. Vis dėlto po dvejų metų pertraukos čia buvo įkurta 8 klasė ir aš (10,5 m. amžiaus) tęsiau mokslą. 1956 m. šioje mokykloje baigiau 11 klasių. Besimokant labiausiai išryškėjo mano polinkis į literatūrą, skaičiau labai daug grožinės literatūros knygų, pradėjau rašyti eilėraščius, apsakymus. Esu nugalėjęs tarprajoniniame jaunųjų literatų konkurse. Aktyviai dalyvavau ir mokyklos sportiniame gyvenime (buvau krepšinio rinktinės narys, lengvaatletis).

Tėvai rėmė partizanus, buvo išbuožinti, vadinti buržuaziais nacionalistais ir dėl to teko visiems nukentėti.

1956 m. mane pašaukė į tarybinę armiją. Tarnavau zenitinės artilerijos dalinyje Kryme, Simferopolio mieste. Tarnyba klostėsi sėkmingai, iš karto patekau į divizijos krepšinio rinktinę, žaidžiau pulko rankinio rinktinėje. Greitai buvo pastebėtos mano balso galimybės, tapau Simferopolio miesto karininkų šeimų choro solistu.

1959 m. man buvo leista išvykti stoti į Vilniaus universitetą – norėjau studijuoti lietuvių kalbą ir literatūrą. Stojau vilkėdamas kareivio uniformą – įstojau. Greitai išsiaiškinę mano kilmę, į mane ėmė žvelgti nepatikliai, trukdė reikštis literatūriniame gyvenime, klatingas saugumas grubiai ir skausmingai man uždraudė vokalo studijas konservatorijoje. Dėl valstybinio TSKP istorijos egzamino iš kelių kartų per trejus metus vos pavyko baigti universitetą. Kai ištrūkiau iš Vilniaus universiteto KGB nasrų, toliau mano gyvenimas klostėsi sėkmingai.

*Neseniai išrinktas vienu
ir Draugijos vadovu.
1985 m. rugsėjo 18 d.*

Atgavęs tėvų žemę, užsėjau kviečiais

Su konferencijos dalyviais LR Seime. 2015 m.

Taigi universiteto 5 kursų studijas baigiau 1964 m., o dėl trejus metus trukusių TSKP istorijos valstybinio egzamino kančių universiteto diplomą gavau tik 1966 m. Dirbau Eišiškių rajono Tabariškių mokyklos (1965 m.), vėliau – Sudervės aštuonmetės mokyklos mokytoju.

1966 m. pavyko įsidarbinti Vilniaus 3-ioje vidurinėje (pamaininėje) mokykloje lietuvių kalbos ir literatūros mokytoju. 1971 m. buvau paskirtas Vilniaus miesto 13-osios vidurinės (pamaininės) mokyklos direktoriumi, 1974 m. tapau Aukštųjų mokyklų ir mokslo įstaigų respublikinio švietimo komiteto Organizacinio skyriaus vedėju.

1975 m. pradėjau eiti Lietuvos profesinių sąjungų Centro tarybos Kultūros skyriaus vedėjo pavaduotojo pareigas. Čia man paskyrė plačius kultūros darbo barus visoje Lietuvoje. Dirbau dešimt metų.

Tuo metu Sovietų Sąjungoje buvo daug rimtų ekonomikos sunkumų. Klestėjo girtavimas, šalis, skęstanti alkoholio liūne, nebematė išeities, tad M. Gorbačiovas griebėsi „perestroikos“. 1985 m. imta kurti blaivybės draugijas, nes veikusios Lietuvoje nepriklausomybės laikais buvo sunaikintos ir uždraustos. Tarp miestų ir rajonų partijos pirmųjų sekretorių neradę alkoholio nevartojančio žmogaus, būsimos draugijos vadovo ieškojo tarp vykdomųjų komitetų pirmi-ninkų. Tik ir čia nebuvo nevartojančiųjų alkoholio. Tada pareikalauta prikalbinti mane. Nepaisant mano atsargios laikysenos, šios pareigos skirtos man.

1985 m. rugsėjo 18 d. buvau išrinktas Lietuvos respublikinės savarankiškosios kovos už blaivybę draugijos pirmininko pirmuoju pavaduotoju (arba tikruoju vadovu). 1989 m. gruodžio 14 d. Lietuvos blaivybės draugijos suvažiavime susikūrusioje Draugijoje buvau vėl išrinktas pirmuoju jos pirmininko pavaduotoju. 1992 m. tapau Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ pirmininku. Vėliau kas penkeri metai buvau į šias pareigas perrenkamas. 2001 m. man pavyko įkurti Nacionalinę žalingų įpročių prevencijos tarybą ir buvau išrinktas jos prezidentu. Į šias pareigas esu perrenkamas iki šiol.

2001 m. ėmiausi kurti kraštiečių draugiją „Kur tas šaltinėlis“. Buvau išrinktas jai vadovauti.

2015 m. gegužės 11 d. įkūriau asociaciją „Mūsų tautos atmintis“. Buvau išrinktas jos prezidentu ir šias pareigas einu iki šiol.

Tarptautinio darbo suarba

Lietuvos blaivybės draugija 1990 m. pasauliniame kongrese, vykusiame Kopenhagoje, tapo asocijuota IOGT nare. Kongrese skaičiau pranešimą, o vakare vyko neeilinis posėdis, kuriame ir buvo paskelbta apie mūsų asocijuotą narys-tę. 1994 m. taip pat pasauliniame IOGT kongrese, vykusiame Švedijoje, Lietuvos blaivybės draugija „Baltų ainiai“ po mano pranešimo buvo priimta tikrąja IOGT nare. Kiek vėliau „Baltų ainių“ draugija tikrąja nare priimta į ENA (Europos nerūkančiųjų organizaciją) ir NORDAN (Šiaurės valstybių blaivybės judėjimą). 2001 m. Tarptautinė visuomeninė blaivybės judėjimų akademija suteikė man garbės akademiko vardą.

Priėmimo metu pranešimus apie „Baltų ainių“ draugijos veiklą teko skaityti Azijos ir Europos valstybių blaivybės judėjimų atstovams Astanoje.

Per 1985–2016 m. Lietuvos blaivybės draugija „Baltų ainiai“ kartu su Nacionaline žalingų įpročių prevencijos taryba Lietuvos miestuose ir rajonuose (daugiausia Vilniuje) surengė daugiau kaip 160 didelių kongresų ir konferencijų alkoholio, narkotikų ir tabako gaminių vartojimo prevencijos mokyklose tema (vaikams ir jaunimui). Pagrindinius šių renginių organizacinius parengiamuosius darbus teko atlikti man, kartais talkino pagalbininkai. Reikėjo sukviesti dalyvius, rasti tinkamas patalpas, pakviesti žymiausius mokslininkus skaityti pranešimų. Visuose šiuose kongresuose ir konferencijose aš skaičiau pagrindinius pranešimus. Taip pat teko rengti prevencines vaikų ir moksleivių vasaros poilsio stovyklas (apie 70) Birštone, šalia Kauno, Ukmergėje, Anykščiuose, Giruliuose, Palangoje ir kitur. Pagrindiniai parengiamieji stovyklų dar-

bai (moksleivių atranka, patalpų ir maitinimo klausimai, pranešimų temų sudarymas ir pranešėjų kvietimas) vėl buvo mano pareiga. Skaičiau ir pagrindinius pranešimus.

Atskirai dera paminėti vyskupo M. Valančiaus blaivybės konkursams skirtas konferencijas prieš šv. Kalėdas ir V. Kudirkos žurnalistų publicistikos konkursus. M. Valančiaus blaivybės konkurso laureatais tapo 28 vyskupai, kunigai, rašytojai. V. Kudirkos publicistikos konkurso laureatais tapo beveik 70 žurnalistų. Šie iškilūs renginiai visada patekdavo į žiniasklaidos dėmesį. Pagrindinis organizacinis darbas, įžanginiai pranešimai – mano atsakomybė. Šiuose renginiuose vaisingai talkino Braugijos prezidiumas: Česlovas Kalenda, Antanas Rybelis, Antanas Vinkus, Algirdas Gaižutis, Česlovas Zvicevičius ir kiti.

Surengta beveik šimtas eisenų Tarptautinei nerūkymo dienai paminėti (daugiausia Vilniuje). Nors šioje veikloje talkino mokyklų atstovai, vis dėlto daugiausia organizacinių rūpesčių teko man. Šios eisenos patekdavo į LRT televizijos dėmesį, renginiu būdavo patenkinti ir gausiai susirinkę dalyviai.

Antrasis pašaukimas

Mokydamasis II ir III Vilniaus universiteto kursuose patyriau daug skaudžių pažeminimų. Norėta, kad pereičiau į neakivaizdinį skyrių. Įvertinęs visus savo prigimtinius gebėjimus ir skatinamas patyrusių specialistų, Konservatorijoje atradau antrąjį savo pašaukimą – dainavimą.

Tuometinėje Konservatorijoje mano vokalo perklausoje dalyvavo nusipelnusi artistė, operos solistė ir dėstytoja Irena Žukaitė bei buvęs operos solistas ir tuometinis vokalo dėstytojas Petras Oleka. Abu labai palankiai įvertino mano duomenis ir siūlė studijuoti jų vokalo klasėse. Tačiau tada nutraukti studijas Vilniaus universitete sutrukdė dekanatas (atseit, tuo pačiu metu studijuoti dviejose aukštosiose mokyklose neleidžiama). Universiteto akademinio choro dirigentas Pranas Sližys (buvau šio choro solistas) bei Filharmonijos choro dirigentas Kondratas Kaveckas primygtinai patarė nesiblaškyti ir baigti universitetą. Taigi tik 1964 m. pavasarį stojau į Konservatoriją. Stojamieji dokumentai nebuvo sutvarkyti, nes Fakultetas (dekanas Jonas Palionis) tyčia vilkino jų išdavimą. Tačiau Konservatorija pasitenkino pareiškimu ir leido laikyti stojamuosius egzaminus. Vertinimo komisija (11 profesorių) mano pasirodymą įvertino penktais (tada tai buvo aukščiausias įvertinimas). Vadinas, įstojau. Tačiau Konservatorijos rektoriaus J. Karnavičiaus sekretorė man pranešė, kad dar trūksta stojimo dokumentų ir rytojaus dieną privalau ateiti į rektoratą. Universitete

užsiimti mano klausimu buvo pavesta baltistui prodekanui Jonui Kazlauskui, kuris mano stojimą pašiepė, tačiau po ginčų išdavė pažymėjimą, bylojantį, kad Vilniaus universitete esu išklausęs penkis kursus, bet neišlaikęs valstybinio TSKP istorijos egzamino. Šį egzaminą laikiau pas universiteto prorektorius Bronių Sudavičių (jis buvo ir KGB vadovas). Tąkart egzaminavo tik mane vieną, tad neleidęs nė įsibėgėti parašė du. Vadinasi, universiteto nebaigiau!

Fakulteto prodekano pažyma jau nebegalėjo man padėti, nes aukštųjų mokyklų poliklinika išdavė sveikatos pažymėjimą, neleidžiantį studijuoti vokalo dėl balso stygų būklės. Taigi viskas buvo gerai surežisuota iš viršaus, nors persiplėšk. Stojamieji egzaminai į Konservatoriją nieko nereiškė! Dėstytojų, norinčių, kad aš studijuočiau, buvo ir daugiau: vokalo katedros vedėjas, operos solistas tenoras Valentinas Adamkevičius, kuris grįžęs iš gastrolių tuometiniame Leningrade (ten atliko Otelo vaidmenį) dar prieš stojamuosius egzaminus spėjo paklausti mano dainavimo, pagyrė ir pasakė: „Jei nori, mokykis mano klaseje, tavo balsas stiprus.“

Taip patyriau iš karto dvi stulbinančias surežisuotas nesėkmes – nebaigiau Universiteto ir neįstojau į Konservatoriją. Skausmo prislėgtas vaitojau. Štai ką reiškė mano visos šeimos parama partizanams!

Mane domino, ką gydytojai rado mano balso „aparate“, tad po dešimties dienų apsilankiau pas kitą specialistą. Jis pagyrė balso stygas – šviežios, skaisčios, jokių mazgų. Štai tokios tokelės! Kokia klasta!

Toliau dainavau visur, kur tik kvietė, nugalėjau keliuose konkursuose. Taip prabėgo keleri metai.

Antrasis mano pašaukimas – dainavimas! Pradžia buvo dramatiška, nes norėta užkirsti kelią šiam mano siekiui. Vis dėlto tolesnis mano muzikinis kelias buvo gražus ir sėkmingas. Dalyvaudavau koncertuose, nugalėdavau konkursuose. Po pagarsėjusių pasirodymų praėjus keleriems metams mano namuose apsilankęs Kultūros ministerijos vokalo specialistas Vladas Indrikonis pasiūlė pagrindines tenoro partijas Kauno muzikiniame teatre. Iš karto atsisakiau, nes tiek kartų nukentėjęs niekaip nediršau gyventi tik iš dainavimo. Svečią tuo nustebinau. Viena – tai buvo operetė, antra – ne Vilniuje, be to – neturėjau jokie Vilniaus operos teatro pasiūlymo. Praėjus 5 metams nuo mano žinomų koncertų, tas pats V. Indrikonis pakartojo pasiūlymą, o aš ir vėl iš karto atsisakiau. Tuo metu daug koncertavau, su soliniais pasirodymais (turiu omeny ne solinį koncertą) apkeliavau daugybę šalių. Buvo surengta per 400 mano koncertų, daugiausia Lietuvoje. Apžvelgdamas įdomesnius koncertus, gražiausias sales, talentingiausias pianistus akompaniatorius, norėčiau paminėti šalis, kuriose sėkmingiau pasirodžiau. Pirmiausia, tai buvusios Sovietų Sąjungos respublikos.

Koncertavau Armėnijoje, Gruzijoje, Užkaukazėje, Uzbekijos miestuose – Samarkande, Bucharoje, Taškente, du kartus Astanoje (Kazachija), Ukrainoje – Simferopolyje (daug kartų), Kijeve, Užkarpatėje, Lvovo operos teatre, Odesos operos teatre (vasaros metu), keletą kartų Minske (Lietuvos kultūros meno dekada Baltarusijoje, Maladečine ir kt.), Kolos pusiasalyje – Murmanske (stebėjau baltašias naktis), Vladimire, Krasnojarske, Irkutske, prie Baikalo ežero, vėliau Volggrade. Čia ne vien koncertai svarbūs, bet ir didžiulė pažintinė šių kelionių reikšmė. Svarbus koncerto įrašas vyko Ostankino centrinėje televizijoje. Jis kelis kartus transliuotas per SSRS televiziją.

Įsimintinas pasirodymas, kai solo dainavau Minsko traktorių gamyklos didžiausiame ceche, o žiūrovai susirinko iš visos gamyklos. Turėjau užlipti ant traktoriaus, aplink jį išsidėstė orkestras. Suėję darbininkai darbo drabužiais negailėjo aplodismentų. Džiugu prisiminti ir Talino pedagoginiame institute vykusį solinį pasirodymą Estijos chorvedžiams, kuriems padarė įspūdį mano italų ir neapoliečių dainų interpretacija. Verta paminėti keletą koncertinių kelionių po Lenkiją. Su Vilniaus universiteto Akademiniu choru vienas atlikau penkis solinius kūrinus. Publika dažnai kviesdavo antrąkart atlikti ariją iš Dž. Verdžio operos „Makbetas“, M. Petrausko „Neverkit pas kapą“, „Paimčiau aš bandūrą“, „Kur tas šaltinėlis“ ir kt. Dainavau Varšuvos didžiajame teatre, Vroclavo universiteto salėje, solo partiją atlikau prie mirties sienos Aušvico (Osvencimo) stovykloje ir kitur. Į kitą koncertinę kelionę po Lenkiją vykau su profesionaliu smuikininkų ansambliu ir bosu, nusipelnysiu artistu S. Rubinovu. 1995 m. koncertavau Švedijoje. Įsiminė įdomūs pasirodymai Italijoje, kultūros salos rūmuose netoli Venecijos, Škotijos sostinės Edinburgo koncertų salėje, Norvegijos Stavangerio, Bergeno, Sandefjordo miestų salėse, JAV Niujorko valsťijos Sirakūzų miesto salėje. Atskirai paminėtini soliniai koncertai Švedijoje (1986 m.) ir ypač Suomijoje (1979 m.). Čia viename koncerte lankėsi Suomijos prezidentas Urhas Kaleva Kekonenas. Taip pat koncertavau Čekijos Brno miesto salėje, Bulgarijos sostinėje, Bukarešto filharmonijoje Rumunijoje ir kt.

Vertėtų paminėti ir Lietuvos geresnės akustikos sales, kuriose teko koncertuoti. Pirmiausia tai Vilniaus filharmonijos Didžioji salė, Arkikatedros salė (paveikslų galerija), Vilniaus universiteto M. K. Čiurlionio aktų salė (daug kartų), Vilniaus universiteto Centrinų rūmų, B. Dvariono muzikos mokyklos (keletą kartų) salės, taip pat A. Jakšto g. 9 įrengta puiki salė (dabar Teatro salė), Vilniaus Mokytojų namų Senieji ir Naujieji rūmai (nuolat koncertuota), Vilniaus Profsąjungų kultūros rūmai (daugybę kartų), Kauno Profsąjungų kultūros rūmai, Klaipėdos kultūros rūmai, įvairių mokyklų, Lietuvos edukologijos universiteto salės, taip pat keletą kartų dainavau Taujėnų dvaro rūmuose, Užugirio A. Sme-

Koncertuoja Švedijoje

tonos dvare, Taujėnų Šv. Kryžiaus išaukštinimo bažnyčioje, Ukmergės kultūros centre, Vlado Šlaito bibliotekoje (keturis kartus), daugybėje įmonių, Minsko Ministrų tarybos salėje ir kt.

Svarbu prisiminti pianistus akompaniatorius, su kuriais teko ir tenka ruošti dainas, romansus, arijas. Paminėsiu tik didžiuosius: tai Pranas Sližys (Vilniaus universitetas), Povilas Jaraminas (pianistas akompaniatorius, M. K. Čiurlionio menų mokykla), Algimantas Lopas (buvusi Konservatorija), Ligija Richterytė (Kauno filharmonija, Muzikinis teatras), Stanislovas Kiuškinas (Lietuvos nacionalinė filharmonija), Chaimas Potašinskas (Operos ir baletų teatro dirigentas, buvęs Konservatorijos katedros vedėjas, pasaulinio masto pianistas, patikimiausias muzikos specialistas), kompozitorius Bronius Jankauskas ir daugelis kitų.

Valstybiniai apdovanojimai

Buvusių valstybių – Sovietų Sąjungos, Sovietų Lietuvos – apdovanojimai už darbą ir dainavimą. Tada prabėgo mano geriausi jaunystės metai. Ar jie buvo geriausi?

Apdovanotas:

- 1970 m. Sovietų Sąjungos Aukščiausiosios Tarybos jubiliejinio medaliu už pasiaukojamą darbą;
- 1979 m. Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos garbės raštu už pasiekimus kultūroje;
- 1983 m. Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos garbės raštu už pasiekimus kultūroje;
- 1987 m. Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos sprendimu suteiktas nusipelnusio kultūros ir švietimo darbuotojo garbės vardas už pasiekimus kultūroje;
- daugybe žinybinių buvusių Švietimo ir Kultūros ministerijų bei kitų apdovanojimų.

Nuo 1990 m. jokių valstybės ar žinybinių apdovanojimų per 26 metus negavau, nors atsidėjęs dirbau Tėvynei, turėdamas daug patirties ir aukščiausią kvalifikaciją. Tiesa, buvau tris kartus pristatytas aukščiausiajam valstybės apdovanojimui, tačiau pakeliui jie dingo.

Vis dėlto, 1996 m. spalio 11 d. Lietuvos santarvės fondas už santarvės puoselėjimą apdovanojo mane aukso medaliu.

Paminėtinos šalys, kuriose teko apsilankyti pagal IOGT veiklą prevencijos tikslais. Tai padėjo įgyti daugiau praktikos ir žinių, tobulinti kvalifikaciją. Europos nerūkančiųjų asociacija kvietė į kvalifikacinius seminarus ir konferencijas Paryžiuje, Madride, Las Palme (Gran Kanarija), Edinburge (Škotija), Čikagoje (JAV). Rūkymo ir alkoholio prevencijos tema vyko daug nacionalinių kongresų Švedijoje, Rusijoje, Norvegijoje, Suomijoje, juose teko skaityti pranešimus. Man svarbūs buvo kvietimai į Niujorko, Vašingtono alkoholio prevencijos valdybas, Niujorko anoniminių alkoholikų asociaciją. Visi šie tarptautiniai renginiai leido surengti analogiškus kongresus ir konferencijas Lietuvoje. Šiuose renginiuose keistasi patirtimi. Nuolat buvau kviečiamas į Lietuvos radiją ir televiziją (daugiausia į radiją) skleisti tarptautinės patirties.

Panašūs tarptautiniai IOGT kongresai vyko Hamburge, Berlyne (Vokietija), Kaliningrade, Maskvoje, Leningrade (Rusija), Ščecine, Kelcuose, Varšuvoje, Krokuvoje, Gdanske (Lenkija), Palangoje, Vilniuje, Nidoje (Lietuva), Rygoje (Latvija), Tartu, Taline (Estija), Helsinkyje (Suomija), Kijeve (Ukraina), Astanoje (Kazachstanas), Minske (Baltarusija), Romoje (Italija), Londone (Didžioji Britanija). Juose ne vien dalyvaudavau, bet ir rengdavau pranešimus, o po to Lietuvoje organizuodavau ir panašų renginį.

1995 m. spalį teko dalyvauti Vatikano aikštėje vykusioje Popiežiaus Jono Pauliaus II audiencijoje.

Vertindamas asociacijų veiklą matau tai, kas svarbiausia, – rezultatus. Asociacija Lietuvos blaivybės draugija „Baltų ainiai“ ypač aktyviai veikė 1985–1990 m. Tuomet visuotinai išsigalėjęs girtavimas stabdė valstybės pažangą. Bendromis pastangomis su kitomis organizacijomis mūsų Draugija pasiekė, kad alkoholio vartojimas šalyje pradėtų mažėti. Ir po 1990 m. Draugija savo veiklos tempo nemažino. IOGT tarptautinė organizacija labai vertino „Baltų ainių“ draugijos veiklą. Ji buvo pagrindinė Alkoholio kontrolės įstatymo rengėja ir jo priėmimo LR Seime skatintoja (1995 m.). „Baltų ainių“ draugija stojo į kovą su LR Seimu, kai šis priėmė įstatymą, leidžiantį tabako reklamą. Dėl šio įstatymo Draugija kreipėsi į Konstitucinį Teismą ir labai įtemptoje kovoje laimėjo bylą prieš LR Seimą. Seimas buvo priverstas drausti tabako reklamą. Tai įvyko 1995 m. rudenį.

Didžiulį prevencinį darbą dirbau vaikų namuose. Kartu su būriu specialistų vykdavau į Vėliučionių, Vilniaus mergaičių, Čiobiškio berniukų ir daugelį kitų šalies vaikų namų. Veždavome vaizdinės medžiagos, kartais rengdavome parodėles. Dažnai organizuodavome ir koncertus.

Girtavimui toliau plečiantis, Draugija „Baltų ainiai“ 2008 m. atliko milžinišką darbą siekdama šalyje paskelbti Blaivybės metus. Parengusi tam tikslui kvalifikuotą studiją, įveikusi daugybę ministerijų ir valstybės institucijų kliūčių, dokumentus įteikė LR Seimui. Po aštrių ginčų LR Seimas vis dėlto šalyje paskelbė Blaivybės metus. Aktyviai dirbant, visose visuomenės ir valstybės grandyse pastebėtas alkoholio vartojimo mažėjimas. Teko pripažinti efektyvų Draugijos darbą.

Lietuvos blaivybės draugija savo suvažiavime (1989 m. gruodžio 14 d.) paskelbė esanti Lietuvos blaivinimo sąjungos, įkurtos 1937 m. spalio 11 d., veiklos ir tradicijų tęsėja. Tada jos globėjas buvo Lietuvos prezidentas Antanas Smetona. Mūsų šių laikų Draugija visapusiškai išigilino į šio Lietuvos prezidento tarpukario valstybinę ir visuomeninę veiklą. 2010 m. Draugija pradėjo visoje šalyje rengti konferencijas, atskleisdama A. Smetonos darbus ir jo didžiulius nuopelnus tautai. Parengta daugybė raštų aukščiausiems šalies vadovams, sostinės merui, pranešimų radijo laidoms. Visuomenėje ir visoje valstybėje pradėjo keistis nuomonė apie mūsų prezidentą. Draugija pradėjo kelti reikalavimus ir teikti siūlymus aukščiausiems šalies vadovams ir sostinės merui dėl prezidento A. Smetonos ir jo žmonos palaikų perlaidojimo sostinės Rasų kapinėse bei paminklo pastatymo sostinės Odminių gatvės skvere. Palengva gerėja nuomonė apie A. Smetonos veiklą.

2015 m. gegužės mėn. pavyko įkurti naują asociaciją „Mūsų tautos atmintis“. Darbas dėl vyskupo M. Valančiaus ir kitų tautos kultūros milžinų atminimo

įamžinimo tęsiamas. Atnaujinamos pastangos Vilniuje pastatyti tautos patriarcho Jono Basanavičiaus paminklą bei sostinėje perlaidoti prezidento Antano Smetonos palaikus ir pastatyti jam paminklą. LR Seime ir kitose Lietuvos įstaigose surengta keliolika didelių konferencijų.

Dirbdamas nuo 1970 m. reiškiausi spaudoje ir LRT. Iki 1990 m. spaudoje esu paskelbęs apie 70 straipsnių įvairiais kultūros klausimais. 1989–1990 m. labai aktyviai visuose renginiuose gyniau tautos laisvę ir nepriklausomybę. Nuo 1990 m. nemažai straipsnių paskelbiau „Respublikoje“, „Valstiečių laikraštyje“, „Lietuvos aide“, „Baltų ainiuose“ ir kt. Ypač dažnai dalyvavau Lietuvos radijo laidose, kartais televizijoje. Apie asociacijos „Mūsų tautos atmintis“ veiklą, renginius skelbiama „Ryto garsų“ laidose, kartais TV titruose. 2007 m. išleidau knygą „Dvidešimt pirmasis amžius ir tautos išlikimo pavojai“, 2010 m. – knygą „Mūsų kraštas“. Šiuo metu baigiamos rengti spaudai mano parašytos knygos „Mano gyvenimo keliai“ bei „Paskutinis ruduo“. Taip pat išleistos dvi kompaktinės plokštelės „Kur tas šaltinėlis“ (2014 m.).

„BALTŲ AINIŲ“ HIMNAS

*Tauta stipri, auginanti galiūnus,
Tauta stipri tikėjimo šviesa,
Rankas paduokim, dukterys ir sūnūs,
Per laisvą kraštą ves tikrai Tiesa.*

*Tauta stipri blaivvybe ir dorove,
Tauta stipri žmonėm ir ažuolais,
Kurių per amžius vėtros neišrovė,
Praužę mūsų vieškeliais, keliais...*

*Tauta stipri daina ir savo darbu,
Tauta stipri numetus grandines,
Savon širdin ir sąžinę, ir garbę
Lyg vėliavon įsirašykim mes.*

*Mes – baltų ainiai
Tvirti, tvirti,
Tad būkim bočių
Darbų verti!
Būk, mūsų žeme,
Sveika, gyva,
Čia – mūsų Saulė,
Čia – Lietuva!*

Baltų ainių himnas

Zodžiai Stasio ZLIBINO

Muzika Vytauto MIKALAUŠKO

Andante mf romu

Tauta stip-ri au-gi-nan-ti ga-liū-nus, tau-to
ri-ti-kė-ji-mo švie-sa, rank-as pa-du-kuok-ter-cy-
sū-nūs, per lais-vą kra-štą ves tiksliai tie-sa.
duo-ki-m, duk-ter-cy-ys ir sū-nūs, per lais-vą kra-štą ves tiksliai tie-
sa. ces tiksliai tie-
ti, tvir-ti, tad bū-ki-m bo-čių dar-bų ver-ti!
Būk, mū-ry že-me, svei-ka, gy-va! Cia — mūsų sau-lė,
cia — lie-tu-va! Būk, mū-ry že-me, svei-ka, gy-va,
Cia — mūsų sau-lė, cia — lie-tu-va!
Cia — mūsų sau-lė, cia — lie-tu-va!

Tauta stipri auginanti galiūnus,
Tauta stipri tikėjimo šviesa,
Rankas paduokim, dukterys ir sūnūs,
Per laisvą kraštą ves tiksliai tiesa.

Tauta stipri blaivye ir dorove,
Tauta stipri žmonėm ir ažuolais,
Kurį per amžius vėtros neišrovė,
Praužė mūsų vieškeliais, keliams...

Tauta stipri dalna ir savo darbu,
Tauta stipri numetus grandines,

Savon širdin ir sąžinę ir garbę
Lyg vėllavon įsirašykim mes,

Mes — baltų ainiai
Tvirt, tvirti,
Tad būkim bočių
Darbų verti!
Būk, mūsų žeme,
Sveika gyva,
Cia — Mūsų Saulė,
Cia — Lietuva!

Ši knyga skiriama apžvelgti Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ veiklą. Draugija yra tikroji IOGT (Tarptautinės gerųjų tamplierių organizacijos) narė nuo 1994 m., o asociatyvi narė – nuo 1990 m. Knygoje atskleidžiami labai dažni ir gražūs bendradarbiavimo ryšiai su Lietuvos katalikų bažnyčia. Aprašomi draugijos rengti vyskupo M. Valančiaus blaivybės, o vėliau ir filosofo bei kultūros veikėjo Vydūno konkursai. Visi konkursai buvo tikrai prasmingi ir baigdavosi įsimintinomis iškilmėmis, per kurias būdavo įteikiami diplomai ir suteikiamas garbės vardas. Draugija rengė blaivybės konferencijas ir tarptautinius kongresus, kuriuose dalyvavo daug įžymių mokslininkų, meno žmonių, politikų, kunigų, vyskupų. Buvo matoma, kad blaivybė neatsiejama nuo kultūros.

Alfonsas Čekauskas
BLAIVYBĖS KELIU

Atsakingoji redaktorė *Sonata Jonušaitė*
Kalbos redaktorius *Artūras Judžentis*
Maketuotojas *Saulius Juozapaitis*

Spaudai parengta 2019 02 01
Išleido VŠĮ „Versmės“ leidykla, www.versme.lt
Geležinkelio g. 6, 02100 Vilnius
Spausdino Standartų spaustuvė, www.standart.lt
S. Dariaus ir S. Girėno g. 39, 02189 Vilnius
Tiražas 200 egz.